

קולו של פסוק

שאול דוד בוצ'קו

עורכת: אודיה בראון

כנור לדוד

דוד יהודה בוצ'קו ז"ל

עורך: שאול יונתן וינגורט

כוכב יעקב תשפ"א

ניתן להשיג את הספר:

ישיבת היכל אליהו

כוכב יעקב 90622, טל' 02-6550500, פקס' 02-9972115

hesder@gmail.com • www.toraisrael.com

©

כל הזכויות שמורות למחבר - תשפ"א - 2021

חל איסור גמור לצלם מן הספר למטרות מסחריות.

מותר לצלם חלקים מן הספר לצורך לימוד אישי בלבד.

עימוד ועיצוב: אדרת מורגנשטרן

קולו של פסוק

מאת

שאול דוד בוצ'קו

עורכת

אודיה בראון

כוכב יעקב תשפ"א

ספר זה מוקדש ליוסף סעדון ז"ל

בהתרגשות רבה, אנו מביעים את תודתנו והערכתנו העמוקה להרה"ג המחבר, מורנו הר' שאול דוד בוצ'קו שליט"א שזכר את אבינו הר' יוסף סעדון ז"ל בפתח ספרו החשוב והנכבד על כל פרשיות התורה, "קולו של פסוק".

הקשר ההדוק סביב אהבת ישראל, אהבת התורה וארץ ישראל, שהתפתח בין מורנו הרב שליט"א לבין אבינו ז"ל, ראינו וחוינו אותו מילדותנו. עם השנים, אף הלך והתהדק הקשר הזה ביניהם עוד יותר עם השקעתם ופעילותם הרבה המשותפת בחינוך ילדי ישראל מכל הזרמים, בארץ ובצרפת, ללא הרף, ימים כלילות.

אבינו ז"ל מסר את נפשו, ולעיתים נתן גם מלחמו, למוסדות החינוך התורני. הוא תמך בהם בעצתו הנבונה, וידיעתו הרבה, הן מבחינה רוחנית, והן מבחינה גשמית, על מנת להכניס יותר ויותר ילדי ישראל למוסדות החינוך התורני. במקביל, התכופף, הרים, ותמך בילדי ישראל הנופלים במערכה, הן מבחינה רוחנית והן מבחינה גשמית. יד ביד החזיר אותם חזרה, בכל כוחו, לחינוך התורני, כשנאלצו, מכל סיבה שהיא, לעזוב אותו.

זאת הייתה מטרות חייו, חינוך ילדי ישראל שהיה בראש מעייניו, וכי לא ידח ממנו נדח.

בעל חסד גדול, הוא חיפש לעזור לזולת. מעשים נפלאים שמענו ביושבנו שבעה על אבינו ז"ל. יהודים תמימים, שלא הכרנו, הגיעו לנחם ולספר עד כמה אבינו ז"ל עזר להם בחייו, שלא יישכח מפי זרעו את גודל אהבתו לזולת.

אהבת ישראל בלתי מוגבלת ובלתי נתפסת. על כל פנים לסייע ליהודי במצוקה, לכל הפחות בעצה טובה.

כמה חיבב את התורה הקדושה וארץ הקודש. זוכרים אנו כיצד היה תמיד מכבד ומסייע לתלמידי חכמים בכלל, ובפרט לת"ח הרבים שהגיעו מארץ הקודש על מנת לגייס תרומות לשיבות הקדושות שהתארחו תמיד בביתנו, מעשים בכל יום. ובכלל זה כמה היה מעריך ומכבד את מורנו המחבר, הרה"ג, הרב שאול דוד בוצ'קו שליט"א. והרב שליט"א היה לו תמיד לעצה ותושיה.

אהבת ישראל בכלל וילדי ישראל בפרט, אהבת התורה ולומדיה, וגעגועים
לארץ הקודש, והחוט המשולש לא במהרה ינתק, וזאת היא ירושתנו לעולם
היקרה מפז, והאהבה העזה בין מורנו הרב שליט"א לבין אבינו ז"ל סביבם, שאינה
תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם !

והנה הספר הנכבד הזה על כל פרשיות התורה, יעלה על שולחן השבת ויענג
את השבת, ויחזק את המעיינים בו עיון יפה, ללא כל ספק, וממילא נשמת אבינו
ז"ל תעלה עוד מעלה מעלה במרומים בזכות מורנו המחבר, הרה"ג שליט"א, אמן
ואמן.

משפחת המנוח

יוסף סעדון ז"ל

כה אלול תש"ז - כו סיון תשע"א

ת.ג.צ.ב.ה

תוכן עניינים

קולו של פסוק

ספר בראשית

- 7..... **פרשת בראשית**
- 7..... - כישלון הבריאה? -
- 8..... - העברת המושכות -
- 9..... - מידה נכונה -
- 10..... - בחר להיות אדם -
- 11..... - רועה-חקלאי -
- 13..... **פרשת נח**
- 13..... - תקווה לבן אנוש -
- 14..... - חלון או אבן טובה? -
- 15..... - ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש -
- 17..... - בצלם א-להים עשה את האדם -
- 18..... - שלושת הבנים -
- 19..... - עולם רבגוני -
- 21..... **פרשת לך לך**
- 21..... - אל הארץ אשר אראך -
- 22..... - השמיים הם הגבול -
- 22..... - מדוע לצאת!?! -
- 24..... - רכושם רב -
- 25..... - סולידריות -
- 27..... - ההוכחה -
- 28..... **פרשת וירא**
- 28..... - צדקה ומשפט -

- 29..... - ואברהם שב למקומו -
- 30..... - אומץ הלב של לוט -
- 31..... - אל תביט אחריו -
- 32..... - שניהם יחדיו -

34..... **פרשת חיי שרה**

- 34..... - נתתי -
- 35..... - הכול כל כך מהר -
- 37..... - האיש חסר השם -
- 38..... - מה' יצא הדבר -
- 39..... - ותיפול מעל הגמל -

40..... **פרשת תולדות**

- 40..... - אברהם הוליד את יצחק -
- 41..... - היכן הבחירה החופשית? -
- 43..... - ויבז עשו את בכורה -
- 44..... - האיש או יצחק -
- 45..... - גניבת הברכות -

47..... **פרשת ויצא**

- 47..... - המקף -
- 48..... - התחייבות כפולה -
- 49..... - אחי אמו -
- 50..... - אשר בנו שתיהן את בית ישראל -
- 51..... - עתה יאהבני -

53..... **פרשת וישלח**

- 53..... - המלאכים -
- 54..... - הכרת הטוב -
- 55..... - עד עלות השחר -
- 56..... - ותוכל -
- 58..... - סכסוך בין דורי -

- 59..... - והחליפו שמלותיכם -
- 61..... **פרשת וישב**
- 61..... - כולם אהובים -
- 62..... - ויראו אותו מרחוק -
- 63..... - האור הטמון ברוע -
- 64..... - שירה לחיים -
- 65..... - נאמן לשמיים ונאמן לבריות -
- 67..... **פרשת מקץ**
- 67..... - אחווה -
- 68..... - אשליה -
- 69..... - וכך יוסף את אחיו -
- 70..... - בני איש אחד נחנו -
- 71..... - ניצני תשובה -
- 72..... - האשמה נוראית -
- 74..... **פרשת ויגש**
- 74..... - יש חיים ויש חיים -
- 75..... - בריחה מאחריות או תוכחה נסתרת -
- 76..... - ותחי רוח יעקב אביהם -
- 77..... - אחדות השורות -
- 78..... - ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ -
- 79..... - וישבו ויאחזו -
- 81..... **פרשת ויחי**
- 81..... - כראובן ושמעון -
- 82..... - קָחֶם נָא אֵלַי -
- 83..... - כאפרים וכמנשה -
- 84..... - הקריאה האחרונה של יעקב ושל יוסף -
- 85..... - האספו -
- 86..... - הכול במידה -

ספר שמות

91.....	פרשת שמות
91.....	- כלל ופרט -
92.....	- מן המים משיתיהו -
93.....	- וירא כי אין איש -
95.....	- תורה וגאולה -
96.....	- בין משה רבנו לאבות -
99.....	פרשת וארא
99.....	- ארבע או חמש -
100.....	- תפקיד כפול -
102.....	- תפילה למשה -
103.....	- בדרך לעם סגולה -
104.....	- בעל תשובה אמיתי -
106.....	פרשת בא
106.....	- חודש החירות -
107.....	- שתי דרכי תשובה -
108.....	- ליל שימורים -
109.....	- כיוון -
110.....	- בחזק יד -
111.....	פרשת בשלח
111.....	- סוף עידן הפסיביות -
112.....	- לא זו הדרך -
113.....	- החובה לפעול -
114.....	- שיר חדש -
116.....	- קושי על קושי -
117.....	- ברוך ה' יום יום -
119.....	פרשת יתרו
119.....	- תוכחת יתרו -

- 120 ..... - סגולת ישראל - גזענות? -
- 121 ..... - לך רד -
- 122 ..... - זכור את יום השבת לקדשו -
- 124 ..... - ארבעה בפסוק אחד -
- 125 ..... - שם או כאן -
- 126 ..... **פרשת משפטים**
- 126 ..... - ונמצא בידו -
- 127 ..... - כל אחד ותחום עיסוקו -
- 128 ..... - שני פסוקים ומסר אחד -
- 129 ..... - העני עמך -
- 131 ..... - עבודת ה', ברכה ובריאות -
- 132 ..... - ספירלה -
- 133 ..... **פרשת תרומה**
- 133 ..... - מקדש או מקדש -
- 134 ..... - לא יסורו ממנו -
- 135 ..... - יורד ועולה -
- 136 ..... - אשר אתה מראה בהר -
- 137 ..... - שורש והבדלה -
- 139 ..... **פרשת תצוה**
- 139 ..... - בגדים ומשמעותם -
- 140 ..... - חיבור -
- 141 ..... - קרע -
- 142 ..... - ונשמע קולו -
- 143 ..... - תלבושת אחידה -
- 144 ..... - נזר הקודש על המצנפת -
- 146 ..... **פרשת כי תשא**
- 146 ..... - רחיצה -
- 147 ..... - כמו הכהנים -

- 148 ..... - כי אנו בניך -
- 149 ..... - תחת ההר -
- 151 ..... - להציף את הטוב -
- 152 ..... - לא ידע -

פרשת ויקהל.....

- 153 ..... - קדושים לה' -
- 154 ..... - לב ורוח -
- 155 ..... - המנוע לזריזות -
- 156 ..... - חכמה בינה ודעת -
- 158 ..... - מידות -

פרשת פקודי.....

- 160 ..... - שלוש זהויות -
- 161 ..... - שלוש פעמים -
- 162 ..... - קרני השכינה -

ספר ויקרא

פרשת ויקרא.....

- 167 ..... - במחיצתו של הקב"ה -
- 168 ..... - הנוותרת -
- 169 ..... - לא שאור ולא דבש -
- 170 ..... - על העולה -
- 171 ..... - יחסי גומלין -
- 172 ..... - ומעלה מעל בה' -

פרשת צו.....

- 173 ..... - אש תמיד -
- 174 ..... - מחצית -
- 175 ..... - במקום אשר תישחט העולה תישחט החטאת -
- 176 ..... - בשר קודש -
- 177 ..... - לבחור בטוב ביותר -

178	- החגורה והמגבעת -
180	פרשת שמיני
180	- לפני ה' -
181	- דרמה -
182	- אין קיצורי דרך -
184	- לשמוע ולהקשיב -
185	- כשרות -
186	פרשת תזריע
186	- טמאה או טהורה? -
187	- שאת ספחת ובהרת -
188	- גוף ונפש -
189	- הדרך לשלמות -
190	- עוצמת הדיבור -
192	פרשת מצורע
192	- לצאת אל -
193	- הציפור החיה -
194	- כמו כוהן -
195	- אמון הדדי -
197	פרשת אחרי מות
197	- אל תתפרץ -
198	- אמונה ואהבת חינום -
199	- ערכן של שעות הפנאי -
201	- וחי בהם -
202	פרשת קדושים
202	- מה הקשר? -
203	- עין פקוחה -
204	- משנאה לאהבה -
205	- השבת והמקדש - הזמן והמקום -

207	.....	- גַּר וְזָר -
208	.....	פרשת אמור
208	.....	- גדול כבוד הבריות -
209	.....	- שני שיעורי מוסר -
210	.....	- אני ה' מקדשכם -
212	.....	- עבדות מרוממת -
213	.....	- בחוץ או בפנים -
215	.....	- כבוד האדם -
216	.....	פרשת בהר
216	.....	- שביתת הארץ -
217	.....	- אומרים לא לניצול -
219	.....	- מילים הורגות ומילים מעניקות חיים -
220	.....	- זרים או בני בית -
221	.....	- וחי אחיך עימך -
222	.....	פרשת בחוקותי
222	.....	- שלושה פעלים -
223	.....	- גועל?! -
224	.....	- מקרי או מכוון -
226	.....	- וזכרתי את בריתי -
		ספר במדבר
231	.....	פרשת במדבר
231	.....	- צבא ישראל -
232	.....	- בני ישראל והלוויים -
233	.....	- מנגד סביב -
234	.....	- בנים ותולדות -
235	.....	- ובנים לא היו להם -
237	.....	- איש על משאו -
238	.....	פרשת נשא

- 238 ..... - הלוויים - סבלים? -
- 239 ..... - וחמישיתו יוסף עליו -
- 240 ..... - גדל פרע ופראות -
- 242 ..... - דואליות -
- 243 ..... - נחשון -
- 245 ..... **פרשת בהעלותך**
- 245 ..... - אל מול פני המנורה -
- 246 ..... - בני ישראל -
- 247 ..... - אהבת המצוות -
- 248 ..... - בין אברהם ליתרו -
- 249 ..... - שני מנהיגים אמיתיים -
- 250 ..... - הדרך האמצעית -
- 251 ..... - שליח ה' -
- 253 ..... **פרשת שלח לך**
- 253 ..... - מי יזם את שליחת המרגלים? -
- 255 ..... - "יה יושיעך מעצת מרגלים" -
- 256 ..... - מוציא דיבה -
- 257 ..... - בין שוגג למורד -
- 259 ..... - תרופה למכה -
- 260 ..... **פרשת קרח**
- 260 ..... - מה לקח קרח? -
- 261 ..... - שם הפרשה -
- 263 ..... - מדרגות -
- 264 ..... - כפיות טובה -
- 265 ..... - כי לא מליבי -
- 267 ..... - היחס לחילונים -
- 269 ..... - נחלה מול נחלה -
- 271 ..... **פרשת חוקת**

- 271 ..... - אל נוכח פני אוהל מועד -
- 272 ..... - צעד צעד -
- 273 ..... - שני צדיקים -
- 274 ..... - אהבה בלי מצרים -
- 275 ..... - חיסון -
- 277 ..... **פרשת בלק** .....
- 277 ..... - כי ברוך הוא -
- 278 ..... - נושם גאוה -
- 279 ..... - מהי תשובה? -
- 280 ..... - ובגויים לא יתחשב -
- 282 ..... - יסוד אמונת ישראל -
- 283 ..... - יעקב וישראל -
- 285 ..... **פרשת פנחס** .....
- 285 ..... - קנאות -
- 286 ..... - בכור ישראל -
- 287 ..... - בני קרח לא מתו -
- 288 ..... - כן בנות צלפחד דוברות -
- 289 ..... - כאשר נאסף אהרן אחיך -
- 290 ..... - שותפים -
- 292 ..... **פרשת מטות** .....
- 292 ..... - קדושת הדיבור -
- 293 ..... - האב במשפחה -
- 294 ..... - כל מטות ישראל -
- 295 ..... - זעקת המצפון -
- 297 ..... **פרשת מסעי** .....
- 297 ..... - איכות הסביבה -
- 298 ..... - העם והכוהן חד הם -
- 299 ..... - לביתו או למעמדו? -

300 ..... - צריך ראיות -

ספר דברים

305 ..... **פרשת דברים**

305 ..... - לשאת בעול -

306 ..... - שלושה ממדים -

307 ..... - שלושה תנאים -

308 ..... - ויטיב בעיניי הדבר -

309 ..... - בגללכם -

311 ..... **פרשת ואתחנן**

311 ..... - לא מבקש כלום לעצמו -

312 ..... - אשר תראה -

313 ..... - תורת חיים -

314 ..... - והודעתם לבניך ולבני בניך -

316 ..... - למען ינוח עבדך ואמתך כמוך -

317 ..... - שמע -

319 ..... **פרשת עקב**

319 ..... - האור שבברכת המזון -

321 ..... - כוחי ועוצם ידי -

322 ..... - האתגר -

323 ..... - לחזות או לחת -

325 ..... - תורת ה' תמימה משיבת נפש -

327 ..... **פרשת ראה**

327 ..... - אשר -

328 ..... - לשכנו תדרשו ובאת שמה -

330 ..... - דבקות -

331 ..... - מעשר כספים -

333 ..... - כי קרא שמיטה לה' -

334 ..... - עבד, עובד ושותף -

- 336 ..... **פרשת שופטים**
- 336 ..... - סכנת הנוגע בדבר -
- 337 ..... - דבר ה' חי וקיים -
- 338 ..... - ציות עיוור? -
- 340 ..... - הציווי הראשון של המלך -
- 341 ..... - תמים תהיה -
- 342 ..... - אחריות המנהיגים -
- 344 ..... **פרשת כי תצא**
- 344 ..... - לא תוכל להתעלם -
- 345 ..... - לא כולם דומים -
- 346 ..... - לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' -
- 347 ..... - דבר רע -
- 348 ..... - בדרך -
- 349 ..... - ביומו תיתן שכרו -
- 351 ..... **פרשת כי תבוא**
- 351 ..... - באתי אל הארץ -
- 352 ..... - זעקה או תפילה -
- 353 ..... - היום הזה -
- 354 ..... - כפיות טובה -
- 355 ..... - אתגרים וסכנות במסחר -
- 356 ..... - כי שם ה' נקרא עליך -
- 357 ..... - בשמחה -
- 359 ..... **פרשת נצבים**
- 359 ..... - היררכיה ושוויון -
- 360 ..... - הנסתר והנגלות -
- 361 ..... - הנשמה והתורה -
- 362 ..... - צעד קטן -
- 363 ..... - בחירה חופשית -

365 ..... **פרשת וילך** .....

365 ..... - וילך משה - .....

366 ..... - עכשיו ולדורות - .....

368 ..... - הקהל בימינו - .....

369 ..... - התורה - שירה - .....

370 ..... **פרשת האזינו** .....

370 ..... - מוכנות - .....

371 ..... - ארבע מידות בדברי תורה - .....

372 ..... - שימוש נכון - .....

374 ..... - וכפר אדמתו עמו - .....

375 ..... - לבני ישראל - .....

376 ..... **פרשת וזאת הברכה** .....

376 ..... - תורה ציווה לנו משה - .....

377 ..... - מורכבותם של אנשים גדולים - .....

379 ..... - גוף ונשמה - .....

380 ..... - עם ישראל עם משה מנהיגו - .....

381 ..... - חרב גאוותך - .....

כנור לדוד

385 ..... **כנור לדוד** .....

387 ..... - לך לך - .....

389 ..... - וירא - .....

390 ..... - תולדות - .....

391 ..... - ויצא - .....

392 ..... - וישלח - .....

393 ..... - וישב - .....

397 ..... - מקץ - .....

398 ..... - שמות - .....

398 ..... - וארא - .....

402	.....	- בא -
406	.....	- משפטים -
407	.....	- כי-תשא -
407	.....	- נשא -
408	.....	- בהעלתך -
409	.....	- חקת -
413	.....	- ואתחנן -
415	.....	- עקב -
417	.....	מפתח מקורות

סֵפֶר בְּרֵאשִׁית

~~~~~

פרשת בראשית

~ כישלון הבריאה? ~

פרשת בראשית פותחת בתיאור בריאת העולם:

"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וְבָהוּ
וַחֲשֹךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" (בראשית א, א-ב).

פסוק ב תמוה ביותר: הינה האל בורא עולם, והתוצאה – תוהו ובוהו. ארבע מילים מתארות את הארץ, וכל אחת מהן מבטאת את אפלות הבריאה: תוהו, בוהו, חושך, תהום! איך אפשר להבין את דברי התורה שא-לוהים ברא את הארץ והתוצאה הייתה כישלון חרוץ?!

כאן התורה מלמדת אותנו את הסכנה שבבריאה. לומר שה' בורא עולם משמעו שהוא נותן חירות ובחירה לנברא. ומה יעשו בני האדם בעולם שנברא בעבורם בחסד גמור? אדם וחווה ימרדו באל, קין יהרוג את הבל, והעולם יושחת ויימלא חמס. העולם שהקב"ה בורא נושא בחובו קנאה, תאוה, כבוד ורשע.

ואולם יש תקווה: רוח א-לוהים מרחפת על פני המים. רוח א-לוהים זו התורה שתינתן לעם ישראל, והם יהיו השגרירים להביא לעולם ערכי אחווה, קדושה, ענווה ואהבת חינום. רק אז תושלם הבריאה, ומי שישלים אותה יהא האדם.

~ העברת המושכות ~

”וַיִּבְרַךְ אֶתְּךָ אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ
וּכְבֹּשְׁתֶּהּ וַרְדּוּ בְדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיָּה הַרְמֵשֶׁת עַל הָאָרֶץ”
(בראשית א, כח).

ה' אומר כביכול לאדם: אני סיימתי את תפקידי בבריאה. בראתי כל מה שנדרש לעולם, ועכשיו המושכות עוברות לידיך.

המצווה הראשונה שה' מצווה את המין האנושי היא להקים משפחות. התבוננות בהקשרה של המצווה מלמדת שהאדם לא נברא כדי להפיק הנאה מהעולם לעצמו אלא כדי לתרום לעולם ולפעול בו.

הטבע נועד לשרת את האדם ולא להפך. השלטון שניתן לאדם על הטבע תובע ממנו לשלוט גם על טבעו-הוא, לכבוש את יצרו. האדם אינו נדרש להתאחד עם הטבע אלא לכובשו - כדי שיוכל למלא את ייעודו, לפתח ולשכלל את העולם שהאל ביקש ממנו ליצור. הבנה זו מבהירה את דברי חז"ל שכשם שהתורה ניתנה בברית כך המלאכה ניתנה בברית¹.

ואולם בני האדם ייכשלו במשימתם, כפי שנראה בפרשתנו ובפרשת נח, והמושכות יעברו לידי הנאמנות של עם ישראל. מעתה יהיה הציווי תובעני יותר: "קדשים תהיו כי קדוש אני" (ויקרא יט, ב).

פיתוח העולם בקדושה - זהו תפקידנו עלי אדמות!

---

1. אבות דרבי נתן, יא.

~ מידה נכונה ~

”וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שַׁבַּת מָפְל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר
בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת” (בראשית ב, ג).

הברכה והקדושה נתפסות לעיתים כשני מושגים הלקוחים מעולמות שונים: הברכה מסמלת שפע חומרי, ואילו הקדושה תובעת התעלות מעל החומר. פסוק זה מלמדנו שאין באמת סתירה ביניהם.

השבת היא יום של ברכה וקדושה השלובות זו בזו. בשבת אנו מתנתקים מחיי היצירה והעשייה, שובתים ממלאכה ומקדישים את עצמנו לתפילה וללימוד תורה, ובד בבד אנו מבורכים בשפע ומתענגים במאכל ובמשתה. הקדושה והברכה יכולות גם יכולות לדור יחד בכפיפה אחת - כי האדם הוא יצירה של חומר ורוח, הוא גם חומרי וגם רוחני. לפיכך חיים שלמים ובעלי משמעות יכולים להתקיים רק כאשר ישנו איזון בין שני הכוחות הפועלים בכל בן אנוש.

המפרשים עמדו על הביטוי התמוה ”אשר ברא א-להים לעשות”. הרמב”ן פירש כי ”לעשות” משמעו מלעשות, כלומר הקב”ה חדל מעשייה ומבריא מרגע זה והלאה. כהד לדבריו יש שפירשו שא-להים שבת כדי להעביר את השרביט לבני האדם - שהם יהיו הפועלים בעולם מעתה ולהבא.

ונוסיף שהשביתה - ”כי בו שבת” - היא הקדושה, וה”לעשות” זו הברכה. השבת היא היום שבו ילמד האדם להיות גם קדוש וגם מבורך.

יום השבת, בברכתו ובקדושתו, צריך להשפיע על כל השבוע. האדם נדרש לכלכל את מעשיו בתבונה, בבית ובחוץ, ולפעול בקדושה באיזון הנכון. לעבוד ולא לטבוע בעבודה, ליצור ולבנות עולם חומרי ובד בבד להעניק לו משמעות רוחנית, ליהנות מפרי ידיו ומהשפע שנתברך בו בלי להיות עבד להנאותיו.

קדושה וברכה, שביתה ועשייה - הכול במידה הנכונה.

~ בחר להיות אדם ~

"וַיֵּצֵא ה' אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לְאֹמֶר מִכֹּל עֵץ הָגֵן אָכַל תֹּאכֵל. וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת" (בראשית ב, טז-יז).

דיוק בלשון הפסוק מורה כי הקב"ה לא אסר על האדם לאכול מן העץ הטעים ביותר, כי אם מעץ הדעת. כביכול אמר הקב"ה לאדם: עליך לבחור אם לחיות בגן העדן וליהנות מכל פירות עצי הטעמים, או להיות בעל דעה ובעל בחירה. אך דע לך כי אם תבחר בדעת תיאלץ לשלם מחיר: תיהפך לבר מוות.

האדם בחר לאכול מעץ הדעת - ובבחירה זו הצהיר כי אין הוא רואה ערך בחיים פסיביים שכל מהותם מסתכמת באכילת פירות טעמים. האדם בחר בחיי התמודדות, הוא בחר לחיות חיים מוגבלים אך להיות בעל דעה. חטא האכילה מעץ הדעת נבע מרצונו של אלהים שהאדם יהיה בר בחירה, חרף המחיר הקשה שישלם על אכילתו. וכדי לוודא שהאדם אכן יאכל הוסיף הקב"ה לעץ גם טעם מיוחד, כפי שמתואר בהמשך: "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל" (ג, ו).

האישה אכלה מהעץ, ואישה אכל גם הוא, "ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירום הם" (ג, ז). לפני האכילה לא ידעו האיש והאישה כי עירומים הם - הם חיו כבהמות יער שאינן זקוקות ללבושים.

רש"י מגלה לנו שסיפור זה קרה ביום השישי של היצירה. משמעות הדבר היא שכל ההתרחשות הייתה חלק מהבריאה, כי על האדם לבחור בידע - עם כל הסכנות הכרוכות בו.

אל תבחר להיות לא בהמה ולא מלאך - בחר להיות אדם!

~ רועה-חקלאי ~

”וְהָאָדָם יָדַע אֶת חֲוָה אִשְׁתּוֹ וַתְּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'.”
וַתִּסְּף לָלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הָבֶל וַיְהִי הָבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה”
(בראשית ד, א-ב).

התורה מפרטת את מקצועם של קין והבל, שני הבנים הראשונים בהיסטוריה: קין חקלאי, עובד אדמה, והבל רועה צאן. לא לחינם מספרת התורה במה עוסק כל אחד מהבנים. עיסוקיהם השונים מבטאים מהויות שונות, אבות-טיפוס שונים: קין הוא איש הקניין, הבל מבטא את איש הרוח. הבנה זו יכולה להסביר במקצת מה הוביל למעשה הרצח המתואר בפסוקים הבאים.

בעלות על קרקע היא הבעלות המשמעותית ביותר. בשונה משאר קניינים הקרקע אינה נאבדת ואינה מתה לעולם. לעובד האדמה יש קרקע משלו, והוא חי בהרגשה שהכול בידו. הרועה, לעומתו, אינו שייך לשום מקום, אין לו אחיזה בעולם. נע ונד הוא עם בהמותיו, ישן בחוץ או באוהל ארעי שהוא נושא עמו בנדודיו.

איש האדמה הוא בעל עוצמה אדירה, וקניינו יכול להפוך אותו לאדם רכושני שכל עניינו בחומר, ואילו הרועה החי בארעיות גמורה מצוי בתחושת תלות מתמדת, ויכול בקלות רבה להתבודד ולהישאב לחיים רוחניים מלאים המנותקים מחיי העולם.

בעולם המציאות קין הורג את הבל. איש הקניין אינו מאפשר לאיש הרוח לחיות ולהתפתח, ואיש הרוח נמחק בקלות כהבל פה המתנדף ברוח קלה.

בעולם הזה אין קיום למציאות רוחנית אם אין לה אחיזה חזקה גם בעולם הגשמי. אבות העולם אברהם, יעקב ומשה היו רועים וחיו חלק מחייהם בגלות, ויצחק היה עובד אדמה שלא עזב את הארץ. אך משיח צדקנו יבוא דווקא מצאצאי דוד, שהיה גם רועה צאן וגם לוחם שנלחם על הארץ, ועל כן זכה להיות הרועה הנאמן של עם ישראל.

האידיאל בעולם הוא רועה-חקלאי - דמות רוחנית מאוד הפועלת מתוך
חיבור עמוק למציאות החומרית.

פרשת נח

~ תקווה לבן אנוש ~

בתחילת פרשתנו מופיעים שלושה פסוקים המתארים את גודל ההשחתה שהייתה בעולם לפני המבול:

"וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס" (בראשית ו, יא).
 "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בֶּשֶׂר אֶת דְּרָכָו עַל הָאָרֶץ" (בראשית ו, יב).
 "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַח כָּל בֶּשֶׂר בָּא לְפָנֶי כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ" (בראשית ו, יג).

בשלושת הפסוקים הללו מופיעה המילה "ארץ" שש פעמים. נראה כאילו הארץ היא החוטאת – "ותשחת הארץ לפני האלהים", והיא זו שנענשת – "והנני משחיתם את הארץ".

וכי ארץ יכולה לחטוא? וכי שייך להעניש ארץ שאין לה דעת?

ודאי שכוונת הפסוקים היא ליושבי הארץ. המילים "ותשחת הארץ" מלמדות על יושבי הארץ ששיחתו את דרכם, והביטוי "כי מלאה הארץ חמס" מורה שבני האדם היו אלימים אלו כלפי אלו. אך עדיין נותרת בעינה השאלה לגבי העונש: "והנני משחיתם" (את בני האדם) "את הארץ" – כלומר עם הארץ יחד. ואכן כך היה, גם הארץ נשחתה. לא רק האנשים מתו אלא כל היקום חרב ממי המבול.

נראה שכשהתורה מדברת על הארץ היא מתייחסת למעשה לארציות. העולם נברא בלי תורה. רק הארץ משמשת בו, ואין כל יחס לשמיים. ואם יש רק ארציות – הדרך סלולה ל"ותימלא הארץ חמס". כאשר העולם מושתת על מציאות של בשר הוא מגיע בקלות ל"כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ".

העונש הוא התיקון – "והנני משחיתם את הארץ" – אני מחרים את המציאות שכל כולה ארצית, כדי לכוון עולם חדש. המים, המסמלים את התורה, מכסים את כל הארץ כדי שתוכל לקום מציאות חדשה.

החל מנח מתפתחת בהדרגה מציאות אחרת, ועולם חדש מתחיל להיוולד. א־להים מגיח מהמסתור משום שהאדם אינו יכול להסתדר בלעדיו. הוא יוצר קשר עם נח, מדבר עימו ומעניק לו ציווי. מנח ייולד שם, איש הרוח, וממנו ייולד אברהם שיפעל להכרת ה' בעולם. או אז יקום עם ישראל שיקבל את התורה, ומציאות העולם תהא לא רק ארצית אלא משולבת ומורכבת מארציות ומשמימיות.

פרשתנו מלמדת אותנו שאדם שאין מפיחים בו רוחניות מצוי בסכנה. על כן חשוב כל כך שמערכת החינוך לא תסתפק בהוראת מתמטיקה ופיזיקה, שפות והיסטוריה, אלא תתמקד בד בבד בהענקת ממד רוחני, שבלעדיו אין תקווה לבן אנוש.

~~~~~

~ חלון או אבן טובה? ~

"צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתְּבָה וְאֶל אִמָּה תִּכְלֹנָה מְלִמְעָלָה וּפְתַח הַתְּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים תַּחֲתָיִם שְׁנָיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה" (בראשית ו, ז).

מה פירוש המילה צוהר?

רש"י מציע שני פירושים:

א. חלון

ב. אבן טובה המאירה להם – מעין מנורת חשמל של ימינו.

בשני פירושים אלו רש"י מבטא שני ממדים שונים של תיבת נח:

תיבה יכולה לשמש בית המגן על תושביו מהעולם החיצוני. נח היה צדיק תמים וכל בני האדם היו רשעים, והיה צריך להציל את נח מבני דורו שנגזר עליהם עונש מוות. לפי גישה זו התיבה יצרה ניתוק מן העולם החיצוני, ותושביה קיבלו את האור בזכות אבן טובה שהייתה בתוכה.

אבל יש גם מסר שני, ולפיו אין להיפרד לגמרי מן העולם בשום אופן. נח ניצל לא בשביל עצמו אלא כדי לאפשר המשכיות לעולם. על פי הבנה זו הצוהר היה חלון שקישר בין העולם שבחוץ לתושבי התיבה. הצוהר שימש פתח לעולם.

זהו אתגרנו מדי יום. עלינו להגן על עצמנו מפני העולם החיצוני שמכיל כל כך הרבה ערכים שזרים לנו, ובד בבד להטות אוזן לאחר ולהבין שאין לנו תקומה בלא קשר ביננו לבין העולם. אפילו נח חויב לבנות חלון בתיבה. כשמבינים שיש ערבות הדדית וכל אחד צריך את האחר, הצוהר כבר אינו רק חלון – הוא חלון שמאיר!

~ ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ~

"ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את נפש האדם" (בראשית ט, ה).

סוף הפסוק בהיר ומובן. נפש האדם חביבה בעיני אלהים, וחיי יקרים מכול. כל מי שיפגע בנפש האדם יבוא על עונשו, בין אם הרוצח הוא אדם ובין אם זו חיה. ואם נרצח אדם בלא שהיו עדים לרצח – הקב"ה בכבודו ובעצמו יעניש את הרוצח.

ואולם תחילתו של הפסוק קשה יותר להבנה. מה פירוש "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרש"? האם הקב"ה דורש מהקורבן עצמו דין וחשבון?

חכמינו זיכרונם לברכה למדו מכאן את האיסור החמור החל על האדם לשלוח יד בנפשו.

חיינו אינם בדינו. הקב"ה נתן לנו חיים, ורק הוא רשאי לקחתם. גם אם האדם חש חלילה שחיי אינם שווים מאומה, עליו לדעת ולזכור כי יש ערך עליון לכל רגע של חיים - ועל כן אסור לו להרוג את עצמו אף במקרי קיצון. חכמים החמירו מאוד בדין זה - עד כדי כך שאסרו לקבור את המתאבד בבית הקברות עם שאר מתי ישראל וקבעו כי אין להתאבל עליו.

ומה פירוש המילה "ואך"?

המדרש (בראשית רבה לד, ה) מלמדנו כי לכל כלל יש יוצא מן הכלל, והמילה "אך" באה למעט מקרים מסוימים:

היינו עלולים לטעות ולחשוב כי שאול המלך חטא חטא חמור בשעה שנפל על חרבו כדי למנוע את נפילתו בידי הפלישתים. לא ולא, מלמדת אותנו התורה, המעשה של שאול המלך היה מוצדק! לו היה שאול נופל חי בידי הפלישתים הם היו מתעללים בו ומענים אותו - והורגים אותו בצורה האכזרית ביותר.

מכאן יש ללמוד שעל אף שאין להקדים את שעת המוות אפילו בשנייה אחת, אין שום חובה להאריך את חיי החולה הנוטה למות באמצעים מלאכותיים, ואין כל דרישה להחזיקו בחיים רוויי ייסורים וסבל בלי כל תקווה לשיקום.

מי שנתן לנו את החיים בעולם הזה הוא אשר ייטול אותם כשתגיע העת להמשך חיים בעולם שכולו טוב.

~ בצלם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם ~

בפרשת בראשית למדנו כי האדם נברא בצלם אֱלֹהִים, כלומר התברך בשכל, במצפון ובכוח הבחירה.

פרשתנו מפגישה אותנו שנית עם יסוד צלם ה אֱלֹהִים ומעניקה לנו הבנה נוספת בו:

”שִׁפְךָ דַם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בְצַלְמֵ אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם”
(בראשית ט, 1).

הפרשנים מסבירים כי ”שפך דם האדם באדם” משמעו לעיני אדם, כלומר בנוכחות עדים². אדם שרצח אדם אחר והיו עדים למעשהו מתחייב במיתה בידי אדם, אך כאשר אין עדים הקב”ה עצמו מעניש את הרוצח, כפי שמפורש בפסוק הקודם: ”ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את נפש האדם” - ”מיד ההורג במזיד ואין עדים אני אדרוש” (רש”י שם).

פסוק זה מעלה תמיהה. וכי היותו של הנרצח נברא בצלם משמשת סיבה מספקת להרוג את הרוצח? הלוא לא רק הנרצח ניחן בצלם אֱלֹהִים אלא גם הרוצח, ואם ייהרג גם הרוצח יחסרו מהעולם שתי נפשות שנבראו בצלם!

ועל כן יש לפרש כי ”צלם אֱלֹהִים” מתייחס כאן לכס המשפט, כשם שהשופטים מכונים ”אלוהים” בפרשת משפטים - ”עד האלהים יבא דבר שניהם” (שמות כב, ה). אדם שפשע בנוכחות עדים - יש להעמידו למשפט, והדיינים יכריעו את דינו.

הפסוק מלמדנו שהואיל ונבראנו בצלם אֱלֹהִים מוטלת עלינו אחריות אלוהית לדאוג לצדק ולמשפט. ואם כן ”שפך דם האדם באדם” - מי שהורג את חברו לעיני עדים, ”דמו ישפך” - דינו להיהרג. ומדוע? ”כי בצלם אֱלֹהִים עשה את האדם” - כי האדם שנברא בצלם מחויב להקים בתי משפט כדי להשכיח צדק בעולם ולהעניש בחומרה את הרוצח.

2. ראו למשל רש”י ואבן עזרא.

מהמילים "כי בצלם אֱלֹהִים עשה את האדם" אנו לומדים אפוא שלושה דברים:

- א. הריגת אדם חמורה היא מאוד, כי האדם נברא בצלם אֱלֹהִים.
- ב. גם הרוצח נברא בצלם אֱלֹהִים, ועל כן עליו לקבל אחריות מלאה על מעשיו.
- ג. על האדם מוטלת אחריות אלוקית לדאוג לחברה המושתתת על צדק ומשפט - כי הוא נברא בצלמו של השופט העליון.

~~~~~

~ שלושת הבנים ~

נח יצא מן התיבה, נטע כרם - והשתכר. התורה רומזת בלשון צנועה שחם וכנען, בנו ונכדו של נח, באו על האב השיכור.

כשנח מתעורר ומתפכח מיינו הוא מבין את כל אשר נעשה. הוא מקלל את כנען שביזה אותו ומברך את שם ויפת שכיבדוהו:

"וַיֹּאמֶר אָרוּר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחִיו. וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לְמוֹ. יִפֹּת אֱלֹהִים לַיִּפֹּת וַיִּשְׁכַּן בְּאַהֲלֵי שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לְמוֹ (בראשית ט, כה-כז).

שלושת בניו של נח מייצגים שלושה ממדים באנושות:

שם מייצג את הרוחניות והמוסר, יפת מייצג את המדע והאסתטיקה, וחם מייצג את הממד הארצי הנמוך, את התאוות.

שלושת הממדים הללו מופיעים בכל אדם באשר הוא, ושלושתם נחוצים לקיומו, אך נח מלמדנו כי יש לכל ממד תפקיד משלו. כוחות החיים של חם צריכים להיות מופנים כלפי מעלה, לשרת את אחיו שם: "ויהי כנען עבד למו",

וכוחותיו של יפת מצויים בתווך - בין שם לכנען. כאשר יפת שוכן באוהלי שם, הבשורה המדעית שהוא מביא לעולם משרתת לטובה את כלל האנושות. אך אם חלילה הוא נמשך לכיוונו של כנען - היא עשויה להביא חורבן.

בכל אדם שלושה ממדים - נשמה, שכל ויצרים. תפקידו של האדם להשכין את כוחות שכלו באוהלי המוסר והצדק, ולנתב את יצריו למסלול של טובה וברכה.

בהבנה זו - קללת נח לכנען היא לאמיתו של דבר ברכה גדולה לאנושות.

~ עולם רבגוני ~

בפרשתנו מסופר על אנשים שהתאגדו יחדיו והחליטו לבנות עיר ומגדל וראשו בשמיים, ועל תגובת ה' שלא איחרה לבוא:

"הֲבֵנָה נִבְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׁפַת רֵעֵהוּ" (בראשית יא, ז).

אנו קוראים את הפסוק ועומדים נדהמים, איזה פסוק נורא! לכאורה הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא המקור לכל המחלוקות והמלחמות, שהרי לו היו בני האדם מבינים איש את שפת רעהו לא היו מריבות ואסונות בעולם! מדוע בחר ריבונו של עולם בתגובה כה קיצונית כלפי בוני המגדל?

התשובה נמצאת בסוף הפרשייה:

"וּיִפֹּץ ה' אֶתְּכֶם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לִבְנֹת הָעִיר. עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל כִּי שָׁם בָּלַל ה' שִׁפְתֵי כָל הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְצִים ה' עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ" (שם פסוק ח-ט). הפצת בוני המגדל על פני כל הארץ הייתה המענה המתבקש למניע המפורש שהביא לבניית המגדל: "ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ" (פסוק ד).

הקב"ה מסר את העולם לידי האדם כדי שיפתחהו וישכללהו, אך משימה זו יכולה להתבצע רק בנוכחותם של דעות שונות ורעיונות מגוונים. עולם חסר תחרות, עולם שכולם בו תמימי דעים, אינו יכול להתקדם - והעמידה במקום סותרת את מטרת הבריאה.

דברים אלו נכונים הן בעולם החומר הן בעולם הרוח. ריבוי השקפות העולם והגיוון בדרכי הלימוד הם הכוח הנפלא שמונע התנוונות ומניע התפתחות וקדמה - אף שהוא טומן בחובו סכנות לא מעטות. התפתחות העולם בכל התחומים היא רצון ה' על אף מחירה הגבוה. כנראה שבורא העולם החליט שלמען מטרה נעלה זו המחיר משתלם...

בהבנה זו טמונה הוראה ברורה גם לכל העוסקים בחינוך: אל תבלמו רעיונות חדשים. אדרבה, ברכו על כל מחשבה מקורית ויצירתית, עודדו חשיבה מחוץ לקופסה. זהו המנוע להתקדמות העולם.

פרשת לך לך

~ אל הארץ אשר אראך ~

ה' מצווה את אברם לצאת וללכת ממקומו, אך סדר היציאה מפתיע:

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אָרְאַךָ" (בראשית יב, א).

בדרך הטבע אדם שנוסע למרחקים נפרד בראש ובראשונה מהמעגל הקרוב אליו ביותר - מביתו וממשפחתו, לאחר מכן הוא עוזב את עיר מולדתו, וכשהוא ממשיך להרחיק הוא עוזב גם את ארצו. כיצד אפוא נבין את היפוך הסדר - מארצך, ממולדתך ומבית אביך?

סדר היציאה שאברהם אבינו מצטווה בו איננו מתפרש רק במובנו הפיזי. **הארץ** מבטאת את הארציות הפשוטה, את חובת האדם לדאוג לצורכי גופו ולרווחתו הבסיסית, **המולדת** מסמלת את עולם הערכים שהאדם גומע אל קרבו מצעירותו, **והמשפחה** מטביעה באדם את המאפיינים הייחודיים שמלווים אותו בכל אשר ילך.

אברהם אבינו נועד לשליחות רוחנית כבירה, ועל כן אומר לו הקב"ה: התנתק מארציותך, התרחק מעולם הערכים של בני עירך, ואפילו את מנהגי אבותיך עזוב. אתה יוצר מעתה מציאות חדשה לגמרי, מציאות שבה הארציות והאלוקות נושקות זו לזו. מציאות כזו יכולה להיווצר רק במקום אחד, ומשום כך עליך ללכת "אל הארץ אשר אראך" - אל הארץ ששכינת ה' נראית בה עין בעין לבעלי המידה הרוחנית המתאימה.

לך אל ארץ ישראל - אל המקום שבו שמיים וארץ נפגשים.

~ השמיים הם הגבול ~

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמְוֹלְדֹתֶיךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אָרְאַךָ" (בראשית יב, א).

ברור כי פסוק זה אינו רק הציווי הראשון שקיבל אברהם אבינו, אלא הוא גם קריאה לכל היהודים בכל הדורות ובכל מקומות מגוריהם לעלות ארצה.

יתרה מזו, הא-ל מצווה את אברהם ללכת אל הבלתי נודע - כי בחיים צריך להתקדם בלי הרף. הישארות במקום אחד היא סכנה לבן אנוש, שחיו ייפכו למכונה אוטומטית.

אך אין זה מספיק להגיע לארץ מבחינה גיאוגרפית. גם מי שגר בארץ צריך להמשיך ולהתקדם: להוסיף תורה, להרבות במצוות יצירתיות ולקדם התפתחות אישית וסביבתית.

ועל כן כתוב בתורה "אל הארץ אשר אראך", כי הגבול משתנה עם התקדמות האדם. מכל מקום שאליו מגיעים אפשר תמיד להמשיך ולטפס - ולהגיע גבוה יותר.

~~~~~

~ מדוע לצאת?! ~

"וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִם לְגֹר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ"
(בראשית יב, י).

ירידתו של אברהם אבינו למצרים בשל הרעב מתפרשת בשתי דרכים שונות - לשבח ולביקורת.

המדרש משבח אותו:

"זה שאמר דוד טרף נתן ליראיו (תהלים קיא, ה), טירוף נתן ליראיו בעוה"ז, אבל לעתיד לבא יזכור לעולם בריתו, אף על פי שכתוב ואברכך ואגדלה (את) שמך, הביא רעב לעולם לנסותו, וזה אחד מעשרה מיני רעב שבאו לעולם, ואעפ"כ לא הקפיד ולא הרהר אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא" (פסיקתא זוטרותא [לקח טוב] בראשית, לך לך יב, י).

המדרש דורש את הפסוק בתהלים "טרף נתן ליראיו יזכר לעולם בריתו" ומעניק לו משמעות חדשה. על פי פשט הפסוק הקב"ה דואג למזון ("טרף") לצדיקים היראים אותו, אך המדרש מסביר את המילה "טרף" מלשון טירוף ומלמדנו שהצדיקים עוברים ניסיונות קשים בעולם הזה ואינם רואים מייד את אהבתו של ה' אליהם, אלא בעתיד לבוא.

לפי מדרש זה אברהם אבינו לא חטא כלל בירידתו למצרים, אלא הראה את אמונתו הגדולה בה'. אחרי שהובטח לאברהם עושר וברכה בארץ הוא נאלץ לפתע לעזבה, אך הוא אינו מהרהר לרגע ואינו מתלונן לה' יתברך. הוא מקבל את דבר ה' בלי לחשוב שנגרע ממנו דבר.

לעומת דברי שבח אלו, הרמב"ן מותח ביקורת על התנהגותו של אברהם אבינו ורואה בה חטא:

"גם יציאתו מן הארץ שנצטווה עליה בתחילה מפני הרעב, עון אשר חטא, כי האלהים ברעב יפדנו ממות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה, מקום המשפט שמה הרשע והחטא (קהלת ג, טז)".

פשט הכתוב מסייע למדרש, שהרי הפסוק מצדיק את מעשה אברהם בהדגישו "כי כבוד הרעב בארץ" - כלומר לא הייתה לו ברירה. המדרש מחייב התנהגות רציונלית המבוססת על הכלל שאין סומכים על הנס. הרמב"ן בא ללמדנו שכשמדובר בזהות העם המתקמת בארץ ישראל אין מקום לחשיבה רציונלית, כי בלי אמונה בה' יתברך אין קיום לעם ישראל לא בארצו ולא מחוצה לה.

הפסוקים הבאים, המתארים את לקיחת שרה אל בית פרעה, מחזקים את פירושו של הרמב"ן. הניסיון להתרחק מסכנת הרעב בארץ הביאה את אברהם לסכנה חדשה - סכנת המצרים שטופי הזימה המוכנים להרוג אדם כדי לקחת את אשתו.

מכאן שגם בחוץ לארץ אין קיום לעם בלי אמונה, ואם כן מדוע לצאת!?

~~~~~

~ רכושם רב ~

התורה מספרת על המריבה בין אברהם ללוט שהביאה להיפרדותם:

"וְלֹא נִשְׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשֶׁבֶת יַחְדָּו כִּי הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכְלוּ לְשֶׁבֶת יַחְדָּו. וַיְהִי רִיב בֵּין רְעֵי מְקַנְהַ אַבְרָם וּבֵין רְעֵי מְקַנְהַ לֹּט וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי אֲזַ יֵשֵׁב בְּאֶרֶץ" (בראשית יג, ו-ז).

כמה עצוב לקרוא את הפסוק. האחיין אינו מסוגל להסתדר עם דודו הצדיק, וכל זאת מדוע? "כי היה רכושם רב". בעלי הפשט מסבירים כי שטחי המרעה לא הספיקו לצורכי שניהם, ומשום כך לא יכלו לשבת יחדיו.

אך נראה שיש בכתוב גם קריצה כואבת הרומזת על תופעה מוכרת: הרכוש מעביר בני אדם על דעתם. אנשים עניים יודעים להסתדר ביניהם ולהתחלק עם אחרים, ואילו העשירים נעשים רכושניים - וכבר אינם יכולים לשבת יחדיו. לוט ואברהם היו בעלי רכוש רב, ומתוך כך "ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט". ואף שהכנעני והפריזי היו אז בארץ והסכנות תכפו מכל עבר, לא היה די בכך כדי להניח את המריבות בצד, להתאחד ולפעול למען כולם.

אם נקרא את הפסוק בטעמי המקרא נגלה שתחת המילה "יחדו" הראשונה מופיעה אתנחתא, מעין פסיק המחלק את המשפט לשני חלקים. התורה מציבה לפנינו שתי עובדות: (א) "ולא נשא אתם הארץ לשבת יחדו"; (ב) "כי היה רכושם

רב ולא יכלו לשבת יחדו". העובדה הראשונה מגלה כי "הארץ", ארץ ישראל, היא אשר התנגדה לחיבור בין לוט לאברהם. העובדה השנייה מוסיפה את המרכיב האנושי שהוביל להיפרדות.

בפסוק הקודם מתואר כי "וגם ללוט ההלך את אברם היה צאן ובקר ואהלים", והאיר רש"י: "מי גרם שהיתה לו זאת? הליכתו עם אברם". לוט התעשר מאוד בזכות אברהם, אך חכמינו זיכרונם לברכה מלמדים כי הוא נשא את עיניו גם לרכוש דודו; היות שטרם נולד בן לאברהם בעת ההיא, נראה היה ללוט האחיין כי הוא היורש הטבעי. השתוקקותו של לוט לרכושו של אברהם היא שהניעה את המריבה בין הרועים, ועל כן הדגישה התורה "כי היה רכושם רב" - בלשון רבים. התעשרותו של לוט העבירה אותו על דעתו, ועושרו של אברהם הוליד בו את החמדה.

הפסוקים הבאים מגלים את ההבדל הרב בין לוט לאברהם, ואנו עדים לאצילותו של אברהם אבינו המוכן לוותר וויתורים נרחבים כדי לשים קץ למריבה.

מפרשייה זו נלמד עד כמה חשוב להישמר מהסכנות הטמונות בהצלחה. נתרחק מדרכו של לוט - שעושרו הביא אותו לחמדנות יתר, ונלך בדרכו של אברהם אבינו - שכל רכושו היה אמצעי לעבודת ה'.

~~~~~

~ סולידריות ~

לאברהם יש אחיין ושמו לוט.

לוט דבק באברהם ומלווה אותו במסעו מחרן לארץ ישראל. הוא ממשיך ללוותו גם בירידתו למצרים - וחוזר עימו יחד לארץ.

ואף על פי כן, חרף נאמנותו של לוט, אברהם מחליט להיפרד ממנו. ומדוע? משום שלוט נוהג לשלוח את בהמותיו דרך קבע לרעות בשדות זרים. טענתו של

לוט היא שהואיל והקב"ה הבטיח את הארץ לאברהם, ולאברהם אין ילדים - הוא היורש הטבעי. אי לכך כל הארץ שלו היא, ומותר לו לרעות את בהמותיו בכל מקום שיחפוץ.

אברהם אבינו אינו יכול לשאת התנהגות שכזו - ומבין כי הגיעה העת להיפרד. הוא מאפשר ללוט לבחור את חבל הארץ המועדף עליו, ולוט בוחר לחיות את חייו בסדום, מעוז הרשעה, הרחק הרחק מעולם המוסר והחסד שספג בבית דודו.

והינה בעוד לוט יושב בסדום פורצת מלחמה בין שתי מעצמות, ארבעה מלכים מול חמישה, ולוט נופל בשבי. כשאברהם שומע זאת הוא מתגייס בכל כוחותיו להצלתו:

"וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיִּרְק אֶת חֲנִיכָיו וַיְלִידֵי בֵיתוֹ שְׂמֹנֶה עָשָׂר וְשָׁלֹשׁ
מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד דָּן" (בראשית יד, יד).

אברהם אבינו אינו מהסס לרגע. ברגע שהוא שומע שלוט בצרה הוא מצטייד בנשק ובתחמושת, מגייס את האנשים אשר איתו ואץ לשחררו. הוא יודע שהוא נלחם נגד מעצמות חזקות העולות עליו פי כמה וכמה בכוחן וביכולותיהן, אך ידיעה זו אינה מרפה את ידיו. גם התנהגותו הנלוזה של לוט אינה מעלה ואינה מורידה בשעה זו. לוט הוא אחיינו, עצמו ובשרו, וכשבן משפחה מצוי בצרה הכול מתגמד.

אברהם אבינו מעביר מסר שורשי ומהותי לכל היהודים לאורך הדורות: הסולידריות היא אבן יסוד בזהותנו.

~~~~~

~ ההוכחה ~

”וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זְרַעְךָ אַחֲרַיִךְ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לִהְיוֹת
לְךָ לֹא-לֹהִים וּלְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ. וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיֶּךָ אֵת
כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזֵת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֹא-לֹהִים” (בראשית יז, ז-ח).

בשני הפסוקים הללו חוזרת פעמיים האמירה שה' יהיה לא-לוהים לעם ישראל, בפעם הראשונה בהבטחת הזרע ובפעם השנייה בהבטחת הארץ.

משמעות ההבטחה הראשונה, הבטחת הזרע, היא נצחיות עם ישראל. ואכן, אין עוד שום עם בעולם העתיק ובהיסטוריה כולה שהמשיך והתקיים ברציפות במשך כל כך הרבה דורות. הבטחה זו קיומה במלואה.

גם ההבטחה השנייה, הבטחת הארץ, הולכת ומתקיימת לנגד עינינו. אין עוד דוגמה בעולם לעם שתהליך התהוותו החל בארץ זרה, שהגיע לארצו והתיישב בה אך גורש ממנה וירד לגלות - וחזר אליה אחרי 2000 שנות גלות! אנו עדים בכל יום ובכל רגע לתהליך קיומה של הבטחה זו.

נצחיות ישראל וחזרתו לארצו הן ההוכחות שיש א-ל בעולם.

מעניין לשים לב כי בשתי ההבטחות אין כל דרישה מישראל - רק הבטחה וקביעה. זוהי ברית מוזרה שחתום עליה לכאורה רק צד אחד, שהרי גם האמירה ”והייתי להם לא-לוהים” אינה מוצגת כדרישה אלא כעובדה. אין כאן תנאי לבני ישראל - אם תקבלו אותי לא-לוהים אקיים אני את הבטחותיי - לא ולא! אני אקיים את הבטחותיי, אומר לנו הקב"ה, ואהיה לכם לא-לוהים אם תרצו או לא תרצו. רק דרככם תיוודע א-לוהותי לעולם.

עם ישראל הוא השגריר של הא-ל עלי אדמות - בין בIODעין ובין שלא בIODעין.

לא נוכל לברוח מתפקידנו להקים משפחות בארצנו, משפחות שמקבלות את ה' לא-לוהים וממליכות אותו בעולם.

~~~~~

פרשת וירא

~ צדקה ומשפט ~

"כִּי יִדְעֵתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרֹךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא ה' עַל אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו" (בראשית יח, ט).

ידוע שיש שתי קומות ביהדות.

הקומה הראשונה, שבה שותפים גם אומות העולם, כוללת ערכים של צדק ומשפט. גם בני נח הוזהרו שלא לפגוע בזולת וחויבו להקים בתי משפט כדי לכונן חברה בריאה.

ואולם היהדות דרשה מבני ישראל קומה נוספת – קומה של מצוות בין אדם למקום ודרישה של קדושה בחיים.

היינו מצפים שהקב"ה יאמר לאברהם כי ייחד אותו מכל האומות בעבור הקומה הנוספת הזאת, שהרי הקב"ה בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ואת תרי"ג מצוותיה, אך בפסוק זה מופיעה דווקא הקומה הראשונה.

מכאן אנו למדים שהצדקה והמשפט הם אומנם הקומה הראשונה, אבל הם גם הקומה העליונה. המצוות והקדושה צריכות להביאנו לעידון מידותינו, וכך הצדקה והמשפט מתעלים לרמה גבוהה מהרמה הבסיסית הנדרשת מכל בני אנוש. לא רק משפט נדרש מאיתנו, נדרשות גם צדקה, גם מסירות לזולת וגם אהבת הבריות.

ויפה דרש רבי שמלאי: תורה – תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים, שכתוב: "ויעש ה' א-להים לאדם ולאשתו

כותנות עור וילבישם", וסופה גמילות חסדים, שכתוב: "ויקבור אותו בגיא" – הקב"ה עסק בקבורתו של משה (סוטה יד, א).

~ ואברהם שב למקומו ~

"וַיֵּלֶךְ ה' פְּאֶשֶׁר פָּלָה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְוֹמוֹ" (בראשית יח, לג).

פסוק זה נאמר אחרי שאברהם אבינו התפלל למען אנשי סדום וניסה בכל כוחו להניא את ה' מהחלטתו להחריב את סדום. ניסיונותיו של אברהם כשלו, והוא לא הצליח לשכנע את ה' לבטל את רוע הגזירה.

מה מבטאות המילים "ואברהם שב למקומו"? לאן שב אברהם?

הספורנו מפרש בפשטות שאברהם שב לביתו, אך לפי פירושו לא ברור מדוע טרחה התורה לציין זאת. בעלי המדרש מסבירים שהמפגש בין ה' לאברהם הקפיא את מהלך האירועים, והמלאכים עצרו את שליחותם והמתינו לראות אם אברהם יצליח בתפילתו. כשנכשל אברהם שבה התוכנית לפעולה ותהליך החרבת סדום החל, כפי שמסופר בפסוק הבא "ויבאו שני המלאכים סדמה". לפי פירוש זה הפסוק מביע נימה של כישלון ואכזבה – הציפייה לשינוי הכזיבה והכול חזר לקדמותו.

הנצי"ב בפירושו "העמק דבר" מפרש שבמפגש בין אברהם לא-לוהים התעלה אברהם למדרגת מלאך, ובתום המפגש שב "למקומו" – לאנושיותו. רבנו בחיי מחדד ומסביר שהוא חזר למקומו המיוחד בעולם – למידת החסד שלו ולגמילות החסדים הטבועה בו. אברהם הבין שאין בכוחו לשנות את רצון ה' אך עליו להמשיך ממקומו לפעול בעולם בעשיית הטוב.

פירוש זה נושא מסר חשוב. כל אדם צריך להכיר את מקומו. הוא איננו א-להים, ואין זה מתפקידו להחליט במקום ה' מה נכון ומה לא נכון ולקרוא "השפט כל הארץ לא יעשה משפט?!" (שם, פסוק כה).

עלינו להתפלל לה', אך אל לנו להתיימר להעביר לו שיעורי מוסר, הם לא יועילו. עלינו להכיר את מקומנו - וממנו לפעול.

למעשה כל הפירושים חד הם. אברהם אבינו חוזר לביתו כי שם מקום פועלו, הוא חוזר לאנושיותו כי רק בהיותו איש הוא יכול להשפיע, ומקומו הוא המקום היפה ביותר - מקום של עשיית טוב וחסד.

~~~~~

~ אומץ הלב של לוט ~

לפני הפיכת סדום מגיעים אל לוט שני מלאכים כדי להצילו ולמלטו מן העיר. לוט נוהג עימם באצילות רבה. על אף שאין הוא מכיר אותם כלל ואינו יודע דבר על מטרת ביקורם, הוא מזמין אותם לביתו תוך סיכון חייו - שהרי החוק בסדום אוסר להכניס אורחים. המלאכים מסרבים להזמנתו, אך הוא מפציר בהם עד שהם נענים:

"וַיִּפְצַר בָּם מְאֹד וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וּמִצּוֹת אָפָה וַיֹּאכְלוּ" (בראשית יט, ג).

מדוע אפה לוט מצות לאורחיו? רש"י מבאר כי אותו הערב היה ליל חג הפסח. פירושו של רש"י תמוה מאוד - וכי מהו עניינו של חג הפסח לימי אברהם ולוט, בטרם נולד עם ישראל ובטרם ירד למצרים ויצא ממנה?! אין לנו אלא לנסות ולחשוף את העומק המסתתר מאחורי דברי רש"י.

פסח הוא חג החירות, והחירות האמיתית מתבטאת בעשיית רצון ה'. בהכנסת האורחים בניגוד לחוקי מדינתו הפגין לוט אומץ לב אדיר הנובע מחירות

עמוקה - ובאותו הרגע הוא קיים את הפסח האישי שלו. הוא חזר למהותו הפנימית של לוט, אותו הלוט שליווה את אברהם אבינו לפני שנפרדו.

המצה עשויה מקמח ומים בלבד - לחם נקי, בלי תוספות. כזו הייתה נשמתו של לוט לפני שדבקו בה סיגי סדום, ובשעת המבחן הוא בחר לשוב אליה.

ונראה שמשום כך זכה לוט להיות אבי אבותיו של המשיח, שתפקידו ללמד את ישראל ללכת בדרך הישר - לדבוק בה' ובתורתו ולא ללכת אחרי חוקי אדם הסותרים את התורה.

~ אל תביט אחרֶיך ~

"וַיְהִי כִּהְיוֹצִיָאם אֶתֶם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָה עַל נַפְשְׁךָ אֶל תִּבְיֵט אַחֲרֶיךָ וְאַל תַּעֲמֹד בְּכָל הַכֹּפֶר הַהָרָה הַמַּלְטָה פֶּן תִּסָּפֵה" (בראשית יט, יז).

זו ההוראה שמקבל לוט מהמלאכים שבאו להצילו מהפיכת סדום. "אל תביט אחרֶיךָ!" אומרים לו המלאכים, "אינך טוב מהם" - מסביר רש"י. אינך טוב מאנשי סדום, ואין לך כל רשות להביט עליהם בתחושת עליונות של 'מגיע לכם', לא ולא! גם אתה עצמך, לוט, היית ראוי להישמד עם אותם רשעים שהתחברת אליהם, אלא שאתה ניצלת בזכותו של אברהם. על כן עליך להימלט. אין זו הצלה בזכות אלא הצלה בחסד.

זהו ממד אחד בפסוק, אך יש גם ממד נוסף - ובו קריאה לכל אדם עלי אדמות: אם חפץ אתה להינצל אל תביט אחרֶיך בגעגוע לימים שכבר אינם, עליך להתקדם. ישנם שינויים בהיסטוריה של האומה וגם בהיסטוריה הפרטית של כל אדם ואדם, ועליך להיות מסוגל להביט לפניך ולא לאחור.

אל תעמוד בכיכר – הדריכה במקום אינה המידה הראויה, ומי שאינו מתקדם נסוג אחור – אלא "ההרה המלט"! יש לשאוף תמיד לגובה. אחרי כל נפילה או כישלון חייבים להתרומם ולהעפיל לגבהים חדשים ורמים אף יותר.

"אל תביט אחריך" אינו רק איסור, זוהי גם קריאה גדולה. אל תפחד, התקדם!

~ שניהם יחדיו ~

"וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֵצִי הָעֵלְיָה וַיִּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנֹו וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמֶּאֱכָלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו" (בראשית כב, ו).

באחת מפגישותיי הראשונות עם מי שנהייתה לימים אשתי, היא שאלה אותי מה הפסוק האהוב עלי. עניתי בלי לחשוב פעמיים: "וילכו שניהם יחדיו". חשתי כי ההליכה של אברהם ויצחק יחד לאותה מטרה קדושה היא מקור השראה לאהבה שצריכה לשכון בין בני זוג. ראיתי במילים "שניהם יחדיו" סוג של מיזוג, אחדות נפלאה. בני הזוג נעשים אחד.

כך הבנתי את הפסוק אז, אך היום אני מבין אותו אחרת.

אם אומנם הייתה התורה מבקשת לרמוז על מיזוג השניים לאחד – היה די לכתוב 'וילכו יחדיו'. מדוע אפוא נכתב "וילכו שניהם יחדיו"?

המילה "שניהם" מבטאת כי אחדות המטרה אינה באה לטשטש את הייחוד של כל אחד מהשותפים. אברהם נשאר אברהם – בתפקידו המיוחד בהיסטוריה לגלות את מידת החסד בעולם, ואילו יצחק נשאר יצחק – המגלה את מידת הגבורה בעולם. אברהם ויצחק הולכים יחדיו, לאותה המטרה ולאותה המצווה, אך כל אחד מהם הולך בדרך המיוחדת לו.

זו היא האחדות האמיתית הנדרשת גם בין בני זוג. אין לטשטש את הייחוד של האיש ושל האישה. כל אחד מהם בפני עצמו הוא אישיות מיוחדת ועשירה התורמת את ייחודיותה לבניין המשותף, ובמפגש ביניהם מתאחדים הכוחות המיוחדים של שניהם כדי לבנות יחד קומה חדשה, להקים בית בישראל.

לא סתם "יחדיו" אלא "שניהם יחדיו".

פרשת חיי שרה

~ נתתי ~

התורה מעידה על עפרון החתי שהוא רוצה לתת לאברהם אבינו את מערת המכפלה חינם אין כסף:

”לא אֲדוּנִי שְׁמַעְנִי הַשְׂדֵּה נְתַתִּי לָךְ וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לָךְ נְתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי עַמִּי
נְתַתִּיהָ לָךְ קִבְרֵי מֵתֶיךָ” (בראשית כג, יא).

לא, אדוני, אומר עפרון לאברהם, איני מוכן לקבל ממך כסף תמורת המערה. אני מצהיר קבל עם ועדה שהמערה כבר שלך!

שלוש פעמים חוזר עפרון על המילה ”נתתי” - שלוש פעמים המבטאות שלוש נתינות.

”השדה נתתי לך” - השדה הוא חלקת הארץ שאותה מעבדים ובה משתרשים.

”והמערה... לך נתתיה” - המערה היא אחוזת קבר, המייצגת את נצחיות הקשר עם המקום.

”לעיני בני עמי נתתיה” - אין איש שיתבע בהמשך בעלות על המקום. המתנה איננה רק ממני, היא ניתנת בהסכמת כל בני עמי. זו מתנה שאין עליה כל ערעור.

ואולם, אברהם מסרב לקבל את המתנה ועומד על רצונו העז לשלם בעבורה תשלום מלא. ואכן כפי שמעידה התורה, אברהם אבינו שילם לעפרון ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר, וקנה בקניין מלא את שדה עפרון והמערה אשר בו.

מדוע חשוב כל כך לתורה לספר ולהדגיש את עניין המתנה, אם בסופו של דבר נקנתה מערת המכפלה בכסף מלא?

זאת משום שבהעברת המערה מעפרון לאברהם הייתה גם מתנה וגם קנייה – מתנה מצידם של בני חת וקנייה מצידו של אברהם.

המתנה היא ההכרה של בני חת שהמערה המיוחדת הזאת שייכת לכתחילה לאברהם. יש כאן הכרזה של גויי הארץ על זכותו של אברהם אבינו.

אך אברהם אינו מעוניין במתנה, כי מה שמקבלים בחינם מאבד את ערכו. אברהם אבינו שילם, אך התשלום לא ביטל את המתנה.

מערת המכפלה היא המקום שבו נקברו אדם וחוה. בהכרה שמערה זו שייכת לאברהם טמונה ההבנה שאברהם הוא נושא הדגל של האדם השלם. בתשלום המלא בעבור המערה מבטא אברהם אבינו את קבלת האחריות על תפקידו זה.

~ הכול כל כך מהר ~

”וְהִנֵּנִי טַבַּת מְרֹאָה מְאֹד בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָה וְתָרַד הָעֵינָה וְתִמְלֵא כְּדָה וְתַעַל. וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לִקְרֹאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאִינִי נָא מֵעַט מִיַּם מִכַּדָּךְ. וְתֹאמְרִי שְׂתֵה אֲדֹנָי וְתִמְהַר וְתָרַד כְּדָה עַל יָדָה וְתִשְׁקֶהוּ... וְתִמְהַר וְתַעַר כְּדָה אֶל הַשֶּׁקֶת וְתָרֶץ עוֹד אֶל הַבְּאֵר לְשָׂאב וְתִשָּׂאב לְכָל גְּמְלִי” (בראשית כד, טז-כ).

רבקה מפגינה זריזות יוצאת מן הכלל עוד לפני שהעבד פונה אליה. הפסוק מתאר את רצף פעולותיה: ”ותרד העינה ותמלא כדה ותעל” – אין רגע של בטלה, אין איבוד זמן. וכשהעבד מבקש ממנה מים הופכת הזריזות לריצה מסחררת: ”ותמהר... ותמהר... ותריך”. אין ספק שיש כאן ביטוי לצדקותה של רבקה, לחריצותה, לזריזותה – מהמידות החשובות שכל אדם צריך להשתדל לאמץ לעצמו.

אך מעבר לצדקותה של רבקה יש כאן רובד נוסף.

בסיפור שליחותו של עבד אברהם נראה שכל העולם רץ. הכול קורה מהר. עבד אברהם רץ לקראת רבקה - "וירץ העבד לקראתה", ורבקה רצה וממהרת להשקות אותו ואת גמליו. גם לאחר המפגש המיוחד רבקה ממשיכה לרוץ - "ותרץ הַנֶּעֱרָ וַתַּגִּד לְבֵית אִמָּהּ כְּדִבְרֵי אֱלֹהִים" (פסוק כח), ואפילו לבן רץ - "וירץ לבן אל האישה" (פסוק כט).

מה פשר המהירות? הלוא על אף שהזריזות טובה וחשובה, אין חובה להשתגע. בחיים נורמליים מותר בהחלט לפעול ברוגע ואפילו לקיים את המצוות בנחת!

ואולם השידוך בין יצחק לרבקה איננו סיפור אהבה רגיל - כי אם יצירה מופתית של המשך השושלת של עם ישראל. המהירות שבה הכול קורה מעידה כי אין מדובר בסיפור אנושי אלא בתהליך אלוקי, ועל כן כולם רצים. רבקה רצה, אליעזר רץ, וגם לבן רץ מטעמיו הוא - כי אין זמן. צריך להתקדם בתהליך החשוב של הקמת עם ישראל.

ואף שמשפחתה של רבקה מביעה את משאלתה לעכב מעט את התהליך, "תשב הַנֶּעֱרָ אִתְּנוּ יָמִים אִו עֲשׂוּר אַחַר תֵּלֶךְ" (פסוק נה), כשרבקה נשאלת לדעתה היא פוסקת בלי כל היסוס: "אלך" (פסוק נח) - והולכת מייד.

הכול מתרחש במהירות שיא - כי זה תהליך אלוקי.

אכן בכוחה של מידת הזריזות להשרות את השכינה במעשה האנושי, והזריז בקיום המצוות הופך את מעשיו לתהליך אלוקי.

~ האיש חסר השם ~

אליעזר, אב הבית של אברהם אבינו, יוצא לארם נהריים בשליחות אדונו למצוא אישה לבן אדונו, ליצחק. כשהוא פוגש את משפחתה של האישה המיועדת הוא מציג את עצמו בפסוק קצר בן ארבע מילים בלבד:

"וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנִי" (בראשית כד, לד).

בכל הפרשה כולה שמו של העבד אינו מופיע ולו פעם אחת, ורק בזכות מסורת חז"ל אנו יודעים שמדובר באליעזר. הוא נקרא רק "עבד אברהם" או "האיש". דמות חסרת שם.

וזה מקור גדלותו, וזה סוד הצלחת מסעו.

אליעזר ביטל את רצונותיו כליל. רש"י מגלה לנו שבסתר ליבו פיעמה התקווה שבתו תזכה להשתדך ליצחק - אך הוא התעלה על חפצו ועשה את רצונו כרצון אדונו. בהיותו "עבד אברהם" היה אליעזר נאמן לאברהם בכל ישותו, וכששליח מקיים את שליחותו בתמימות גמורה אפשר לומר עליו כי "שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מא, ב).

ומדוע בחר אליעזר במילה "אנכי" - "עבד אברהם אנכי" - ולא השתמש במילה הפשוטה "אני"?

בזוהר הקדוש נאמר ש"אנכי" הוא אחד משמות השכינה. בשם זה התגלה ה' לאבות כמה וכמה פעמים, ושם זה הוא הפותח את עשרת הדיברות - "אנכי ה' אלהיך" (שמות כ, ב).

ביטולו של אליעזר כלפי אדונו אברהם הפך אותו לבחינת "אנכי" - בזכות ענוותנותו זכה להיות הוא-עצמו כלי לשכינה.

אם כן, מובן ששום אדם בעולם לא היה יכול לעמוד בדרכו ולמנוע ממנו לקיים את שליחותו עד תום. רבקה לא היססה ללכת אחרי "האיש" - שהיה בעיניה איש חשוב ולא עבד פשוט, ובני משפחתה לא יכלו לעשות דבר כדי למנוע את השידוך - ואפילו הוסיפו את ברכתם.

זהו כוחה של הנאמנות של האיש, עבד אברהם.

~ מה' יצא הדבר ~

כשאליעזר עבד אברהם מבקש מלבן ומבתואל לשלוח עימו את רבקה כדי שהיא תתחתן עם יצחק, הם מגיבים כך:

"וַיֵּצֵא לָבֵן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיֵּהוּהָ יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נוּכַל דַּבֵּר אֵלָיְךָ רַע אוֹ טוֹב"
(בראשית כד, ג).

לבן ובתואל היו רשעים, ואף על פי כן הם הסכימו ללא היסוס. הם הכירו בעובדה כי מה' יצא הדבר.

גם עלינו לפשפש בכל הדברים שקורים לנו, ולראות בהם את יד ה' המשגיח על מעשינו. אין אדם שאינו זוכה בקורות חייו ל"קריצה אלוקית" זו. בייחוד עלינו לראות את יד ה' בקורות חיי אומתנו שמצליחה לשרוד בין מיליוני זאבים.

אכן, את זאת אנו יכולים ללמוד מלבן ומבתואל. אולם דבריהם בסוף הפסוק משקפים דרך שבה לא נלך: "לא נוכל דבר אליך רע או טוב" – אין זו דרכנו! עלינו לשתף פעולה עם הא-ל הקורא לנו כשהוא משגיח עלינו. טוב נדבר – ובשמחה נפעל!

~ ותיפול מעל הגמל ~

אליעזר מביא את רבקה מארם נהריים לארץ ישראל - להתחתן עם יצחק. והינה מרחוק רבקה רואה את יצחק שיצא "לשוח בשדה", והתורה מספרת:

"וַתֵּשֶׂא רַבֵּקָה אֶת עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל" (בראשית כד, סד).

רבקה עוד לא יודעת שזהו יצחק, זהותו מתבררת לה רק בפסוק הבא: "ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס" - ומדוע אפוא היא נופלת מעל הגמל?

האבן עזרא מפרש שאף שפסוקנו נכתב ראשון, למעשה נפילתה של רבקה מעל הגמל אירעה רק אחרי שאליעזר גילה לה שהוא יצחק. אחרים מפרשים שרבקה חששה שהזר הקרב מתכוון להרע להם, ומתוך בהלה נפלה מעל הגמל.

ואולם רש"י מפרש שרבקה ראתה את יצחק "הדור", כלומר ראתה את יופיו, את האור הקורן מאיש הקודש הניצב מרחוק. הנערה שגדלה במשפחה שכל מאווייה קשורים בכסף ובעושר חומרי ראתה את גודלו של יצחק אף שטרם נאמר לה שהוא יצחק. היא פגשה איש קדוש.

כשם שאליעזר הבין שהבחורה הצדיקה הניצבת על עין המים שייכת למשפחת אברהם עוד לפני שגילתה לו את שמה - כך ידעה רבקה שזהו יצחק אף שעדיין לא גילו לה את זהותו.

התורה מלמדת אותנו שאדם שכל מעשיו מכוונים לעשיית טוב, שכל מחשבותיו הן מחשבות של תורה ושל קדושה, אדם כזה אינו יכול להסתיר את קדושתו הפנימית, ודי בראייתו כדי לחוש את האור הגדול שהדרו משפיע על סביבותיו.

דמותו של יצחק היא מעין מה שנפגוש בדמותו של משה רבנו - "והנה קרן עור פניו" (שמות לד, ל). רבקה, בגודל פנימיותה, קלטה את אורו של יצחק בראותה אותו מרחוק, ועל כן - "ותפל מעל הגמל".

פרשת תולדות

~ אברהם הוליד את יצחק ~

"וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" (בראשית כה, יט).

והלוא אם יצחק הוא בנו של אברהם – ברור שאברהם הוא שהולידו!

פשר הכפילות הוא שאברהם ויצחק הם שתי אישיות מיוחדות השונות זו מזו מאוד, עד כי קשה כל כך להאמין שאברהם הוליד את יצחק.

כי הינה אברהם הוא איש אוניברסלי, ויצחק איש ארץ ישראל. אברהם הוא איש החסד, ואילו יצחק הוא הדין בכל תוקפו.

אברהם הוא איש אוניברסלי שמגייר עם אשתו נפשות רבות. הוא האיש שיוצא למלחמת עולם כדי לשחרר לא רק את לוט אלא גם את סדום מארבעת המלכים שניצחו אותם, הוא האיש המתפלל למען סדום ועמורה, והוא האיש שקורא בשם ה' א-ל עולם. סיפורי התורה על הכנסת האורחים של אברהם משמשים דוגמה ומופת בכל דור, וכשרוצים ללמד הכנסת אורחים מהי מזכירים את הכנסת האורחים של אברהם אבינו.

יצחק, לעומתו, הוא איש ארץ ישראל. הוא האיש שלא יצא מעולם מן הארץ, הוא האיש שהלך לשוח בשדה, הוא האיש שזרע בארץ ומצא מאה שערים. יצחק הוא הקורבן שקיבל עליו את הדין והסכים להיעקד על גבי המזבח. הוא איש שאינו מחפש הזדמנות להשלים עם שכניו, וכשהם באים אליו הוא שואל "מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי!?" (כו, כז). הוא אינו כורת ברית אתם, אלא "וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום" (כו, לא). בקיצור, יצחק מעוניין להתרחק מהם.

לכאורה נראה שאין כל קשר פנימי אמיתי בין שתי האישויות האלה כי אם קשר ביולוגי בלבד, זה האב וזה הבן.

על כן באה התורה ומעידה על הקשר העמוק בין שני האבות, האב והבן:

האוניברסליות של אברהם לא תוכל להצליח כל עוד לא יהיה העם היהודי לאומה על ארצו ועל אדמתו. האוניברסליות השלמה מתקיימת רק כאשר עם ישראל משמש אור לגויים ומצפן לאנושות.

החסד נצרך לעולם, "עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג), אבל כערך יחיד הוא מסוכן כי הוא עלול להביא להשלמה עם הרשעים ועם הרשעות בשם החסד. איש החסד המוחלט יציל גם את ההורג את עמו. כדי שהחסד של אברהם יוכל לתת את ביטויו האמיתי בעולם הוא צריך מסגרת של דין – הוא צריך את הגבורה של יצחק.

גם דינו של יצחק בלי חסדו של אברהם היה הופך את העולם לגיהנום, לעולם שאי אפשר לחיות בו, כי אף שבני אדם יכולים לשאוף לשלמות – במהות חייהם הם בלתי שלמים. הם יכולים להתעלות אבל לא להיפך למלאכים.

רק אברהם ויצחק יחד, באיחוד הערכים הנראים כסותרים, מכינים את דרכו של יעקב הנושא את מידת האמת, והוא יהיה ישראל האמיתי.

אברהם הוליד את יצחק, והם יחד הולידו את יעקב – את ישראל.

~~~~~

~ היכן הבחירה החופשית? ~

רבקה סובלת סבל רב בהריונה והולכת לדרוש את ה', להבין את פשר מכאוביה. ההסבר שהיא מקבלת מורה על טבעם של שני העוברים אשר ברחמה:

"וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבֶטֶןָ וְשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֶּעֶיךָ יִפְרְדוּ וְלֵאמֹם מְלֹאִם יֵאָמֵן וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר" (בראשית כה, כג).

דברי ה' לרבקה שוללים לכאורה את הבחירה החופשית מיעקב ומעשו. הם שונים זה מזה כבר מבטן אימם, ואופיים נקבע עוד בטרם לידתם - האחד נועד להיות "איש ידע ציד איש שדה", בעוד אחיו נועד להיות "איש תם ישב אהלים"! כיצד אפוא נוכל לבוא בטענות לעשו על התנהגותו הבריונית, ומה יתרונו של יעקב בהיותו נעים הליכות? הלוא אלו הן תכונותיהם הטבעיות!

התשובה לתמיהה מגולמת בשלוש המילים החותמות את הפסוק: "ורב יעבד צעיר".

בני אדם נולדים שונים זה מזה; לכל אדם יש תפקיד וייעוד בחייו, והוא יוצא אל העולם חמוש בתכונות שיאפשרו לו למלא את המוטל עליו. עשו נועד לתת מענה לצרכים הארציים, ובהם הדאגה לחקלאות, לפרנסה ולפיתוח העולם, ואילו יעקב נדרש לתת מענה לצרכים הרוחניים - שבלעדיהם יהא הקיום חסר משמעות.

האדם איננו בוחר עם אילו תכונות להיוולד, אך הוא בוחר גם בוחר את מסלול החיים שאליו ינתב את תכונותיו. התכונות המולדות אינן מבטלות את הבחירה כהוא זה, אלא משמשות מסגרת שבה על האדם לפעול.

בדברי ה' לרבקה לא נאמר כי בן אחד יהיה צדיק והשני יהא רשע, ודאי שלא - הדרך שבה ילכו הבנים נתונה לבחירתם הבלעדית! ואולם תכונותיהם השונות יציבו לפנייהם אתגר משמעותי: הן עלולות להביא אותם להתנגשות קשה, אך בד בבד הן עשויות לשמש אותם לבנייה משותפת של מציאות מתוקנת, מציאות שבה ה"רב", המסמל את הכוח והעוצמה, ישרת את ה"צעיר" - סמל הרוחניות ועולם הערכים.

אין לנו אלא להתפלל שבמהרה בימינו נזכה לשילוב הכוחות הראוי לעולם, "ורב יעבד צעיר"!

~ ויבז עשו את בכורה ~

"וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הֲנֵה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִּי בְכֹרָה" (בראשית כה, לב).

מה הקשר בין שתי צלעות הפסוק? מדוע תולה עשו את חוסר חשיבותה של הבכורה בעיניו בהיותו "הולך למות"?

הרשב"ם, האבן עזרא והרד"ק מסבירים שעיסוקו של עשו בציד מעמיד אותו בסכנת חיים תמידית, וסיכויי למות לפני אביו גדולים. משום כך טוען עשו שכנראה לעולם לא יזכה לרשת את אביו, ועל כן אין כל משמעות לבכורה בעבורו.

לדברי החזקוני עשו מבין שעד שיזכה הבכור לרשת את ארץ ישראל יעברו ארבע מאות שנה והוא עצמו כבר לא יהיה בחיים - ואם כן למה לו בכורה.

רש"י הולך בדרכם של חכמינו זיכרונם לברכה ומסביר שעשו בז לעבודת ה' הנתונה לאחריותו של הבכור. באחריות זו טמונה סכנה גדולה, שהרי מי שאינו מקיים אותה כמצוותה ראוי להיענש בעונש מוות. לא, תודה, אומר עשו, אני מעדיף לוותר על הכבוד הזה.

פירושו של רש"י כה יפה, ומדוע סטו פרשני הפשט מדבריהם הנאים של חז"ל? כנראה משום שלכאורה קשה לטעון על פי הפשט ש"הנה אנכי הולך למות" רומז לעונש מיתה החל על מי שטועה בעבודתו בבית המקדש.

ואולם דברי חכמינו זיכרונם לברכה אכן מגלים את עומק פשט הכתוב. דברי עשו "הנה אנכי הולך למות" מבטאים את תפיסת עולמו: הואיל וסופו של כל אדם למות, והואיל ואחרי המוות לא נשאר ולא כלום, האדם צריך ליהנות מהחיים כמה שרק יוכל. מבחינת עשו הבכורה היא רק מטרד המפריע להנאות החיים. הבכורה תובעת אחריות רוחנית, הבכור מקבל פי שניים כי עליו מוטלת האחריות להמשיך את ערכי המשפחה לנצח.

מי שסובר שהחיים מתמצים בהנאות הגוף והחושים רואה במוות את הסוף המוחלט. אך התורה ועבודת השם ניתנו למי שמאמין שהחיים הם הרבה מעבר ל'כאן ועכשיו', החיים הם יצירה רוחנית שנשארת לתמיד.

למעשה אפשר לומר שרעיון זה טמון בכל המפרשים. עשו מסתכן מדי יום כדי לזכות בהנאה מיידית, וארץ ישראל אינה מעניינת אותו כי היא ארץ החיים, הארץ שבה הרוחניות פוגשת את הארציות ומעניקה לה משמעות נצחית. הוא בז כמובן לעבודה בבית המקדש, שכל-כולה עבודת השם - כי לדידו הערך העליון בחיים הוא עבודת עצמו.

ועל כך אומרת התורה "ויבז עשו את הבכרה" (שם לד).

~ האיש או יצחק ~

"וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ הַלֹּךְ וַיִּגְדַּל עַד כִּי גָדַל מְאֹד" (בראשית כו, יג).

בפסוק קצר ומלא עוצמה מתארת התורה את עושרו הרב של יצחק: "ויגדל", "הלוך וגדל", "עד כי גדל מאד". יצחק הגיע לשיא העושר, אך האם הוא הגיע גם לשיא האושר? נראה לצערנו שלא.

התיאור הדרמטי של האיש ניצב בניגוד גמור לנפילה הקשה שתבוא אחר כך: קנאת הבנים, בריחתו של יעקב, נישואי עשו עם בנות חת. ואם כן - עוצמה זו לשם מה? מה תכליתה?

אם היה יצחק זוכה להוריש את עושרו לבניו, והללו היו מקימים את בית ישראל בארץ ישראל, היינו מבינים שהתורה מספרת לנו על יצחק שמשתרש בארץ ישראל וקובע בה את עקבותיו, ובכך סולל את הדרך לדורות הבאים. אך מאחר שהכול היה זמני בלבד וכל העושר ירד לטמיון, מדוע מפליגה התורה בסיפור ההצלחה הנפלאה הזו? הרי כל-כולה הייתה לשווא?!

התורה מלמדת אותנו שיעור כפול דרך שני רבדים: א. נטיעת האב; ב. אחריות הבנים.

א. יצחק איננו סתם "איש" כמתואר בפסוק. יצחק הוא אחד האבות, וממעשיו עלינו ללמוד - והלימוד פשוט: על אומתנו מוטלת אחריות להיות מעצמה כלכלית, כי בלעדיה אין קיום לעולם. על כן יש לראות בכל מי שעוסקים בביטחון ובפיתוח הכלכלה אנשים ערכיים שבלעדיהם אין קיום לאומה. זהו הפירוש לדברי חכמינו בפרקי אבות (ג, יז): "אם אין קמח אין תורה".

ב. אדם יכול לפעול, אבל אם אין המשכיות לפעילותו ירדו כל מעשיו לטמיון. האחריות להמשיך את דרכי האב מוטלת על הבנים. האיש שהלך וגדל היה יצחק אבינו, מתווה הדרך לאומה כולה, אך בניו לא השכילו לשלב ידיים ולעבוד יחד כדי להעניק המשכיות לפועלו - ועדיין לא היו מוכשרים דיים כדי להקים את בית ישראל בארץ ישראל. זה הפירוש להמשך דברי חז"ל באותה משנה: "אם אין תורה אין קמח". כל הצלחה כלכלית שאינה מלווה בהתפתחות רוחנית אינה אלא מצג שווא.

פרשה דרמטית, פרשת תולדות, פרשה של עלייה וירידה. על כתפינו מוטל להפוך את האיש שגדל והלך וגדל - ליצחק אבי האומה הישראלית שגדל מאוד.

~~~~~

~ גניבת הברכות ~

יצחק אבינו קורא לעשו בנו כדי לברכו בטרם ימות. רבקה שומעת ומבקשת מיעקב להתחפש לעשו ולהזדרז לקבל את ברכתו של יצחק במקום עשו. היא מלבישה אותו בבגדים מלאי שערות, ובתחפושת זו שולחת אותו אל אביו הזקן.

יצחק איננו תמים. אומנם עיניו כבר כהו מראות, אך הוא שומע את קולו של יעקב ומתקשה להאמין כי עשו הוא הדובר אליו. יצחק יודע כי עשו הוא איש

שעיר ויעקב איש חלק - ודורש לבחון את גופו של הבן הניצב לפניו:

”וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל יַעֲקֹב גֵּשׁה נָא וְאִמְשֶׁךְ בְּנֵי הָאֵתָה זֶה בְּנֵי עֲשׂוֹ אִם לֹא. וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיְדִים יְדֵי עֲשׂוֹ. וְלֹא הִכִּירוּ כִּי הָיוּ יְדָיו כְּיְדֵי עֲשׂוֹ אָחִיו שְׁעָרֹת וַיְבָרְכֵהוּ. וַיֹּאמֶר אֵתָה זֶה בְּנֵי עֲשׂוֹ וַיֹּאמֶר אָנֹכִי” (בראשית כז, כא-כד).

יצחק מתאמץ לוודא שאכן מדובר בעשו, ויעקב מדגיש פעם אחר פעם כי הוא-הוא עשו. מכאן שכדי לזכות בברכות היה יעקב צריך להיות עשו. לא במקרה ביקש האב הדגול לברך דווקא את עשו ולא את יעקב, אלא מתוך ידיעה ברורה כי תפקידו של העם היהודי איננו לחיות חיי פרישות בתוך ארבע אמותיו של בית המדרש - אלא לכונן ולפתח עולם חומרי ולצקת אל תוכו את אור התורה, הרוחניות והמוסר. אשר על כן, לדידו של יצחק נועד עשו להיות המלך המופקד על עולם החומר, ואילו יעקב, יושב האוהלים, נועד להיות הכוהן הגדול המפתח את עולם הרוח.

ואולם רבקה יודעת שאם תהיינה המושכות בידי עשו הוא יהרוג את יעקב ואת כל עולם הרוח שהוא נושא עימו. רבקה מבינה שכדי לכונן את העם היהודי יעקב חייב להוסיף לעצמו ממד נוסף, את הממד של עשו. יעקב אינו נדרש להתחפש לעשו רק בחיצוניותו, עליו גם להכריז בקול רם ובוטח "אנכי עשו בכרך" (שם יט) - הכרזה המעידה על הפנמת הממד של עשו באישיותו של יעקב.

ועל כך נאמר ש"הקל קול יעקב והידים ידי עשו" - הקול הוא קולו הטהור של יעקב, המסוגל להביא לעולם אור גדול בידיו של עשו החדש.

פרשת ויצא

~ המקף ~

"וַיַּחַלְם וְהָיָה סֵלֶם מִצָּב אֶרֶץ וְרָאֵשׁוּ מִגֵּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהָיָה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים
עֲלִים וַיִּרְדִּים בּוֹ" (בראשית כח, יב).

יעקב אבינו מגלה לנו בחלומו את מהות התפקיד של עם ישראל: יצירת עולם שבו הרגליים אחוזות עמוק בארץ והראש מתעלה לשמי מרומים. אנו נדרשים לחיות את המציאות הארצית ולפעול בתוכה - ובד בבד לשאוף תמיד להתרומם ולהתקרב לה'. ההתעלות איננה התנתקות מן העולם כי אם תיקונו.

כדי לתקן את העולם לא די בלימוד תורה ובעיסוק בעולמות עליונים. אסור להתעלם מהחסרונות, מן הקשיים, מהרוע ומהרשעה הפועלים בעולם - יש ללחום את מלחמת הקיום.

מרחב הפעולה של האדם מתמקד בחיים החומריים, ורק בארץ הוא יכול לממש את כוחותיו. השאיפות הרוחניות שלו - הראש המגיע השמימה - אינם יכולים לבוא לידי ביטוי כי אם במציאות הארצית.

מלאכי אֱלֹהִים המופיעים בחלום יעקב הם המקף המחבר בין העולמות העליונים לעולם התחתון. הם המורים לנו כי עלינו להעלות את מציאותנו החומרית כלפי ה', אך בד בבד עלינו לספוג מהעולמות העליונים את הערכים הנעלים - ואותם להוריד אל עולמנו התחתון, להביאם לידי מימוש במציאות החומרית ולהאיר אותה באורם.

מכוחו של יעקב אבינו נתעלה כולנו ונביא לעולם כולו את אורה של התורה.

~ התחייבות כפולה ~

"וְהָאָבִן הַזֶּה אֲשֶׁר שָׁמְתִי מִצְבָּה יְהִי בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עֲשֹׂר אֲעֲשֶׂרְנֹו לְךָ" (בראשית כח, כב).

יעקב בורח מהארץ אך אינו מתייאש. הוא מאמין שיגיע הזמן שבו יזכה לחזור לארצו ולבנות מחדש את בית ישראל בארץ ישראל, והוא כבר משרטט את הקווים של הישות שיהיה עליו לייצר בארץ ישראל. הגאולה כשלעצמה אינה מספיקה, צריך גם לדעת מהי מטרתה. ועל כן מתחייב יעקב להפוך מצבה לבית, ולא לסתם בית - אלא לבית אֱלֹהִים.

מצבה היא דבר יציב שכתובים עליו זיכרונות מהעבר, אך ביציבות זו יש גם חיסרון של חוסר התקדמות, סוג של מוות. יעקב אומר כשיחזור לארץ הוא יהפוך את המצבה לבית אֱלֹהִים, לבית מדרש שוקק חיים שבו יתקבלו כולם באהבה, וכולם ירגישו בו בבית. יעקב מתחייב לפתוח בתי מדרשות שימשו בית לכל הבאים בין כותליהם. הוא יראה לכולם את עד כמה התורה היא מקור האושר.

בהתחייבות השנייה של יעקב טמונה ההבנה שכדי שיהיה לחברה כוח עמידה חייבת להיות בה סולידריות. "עשר אעשרנו", אומרים חכמינו זיכרונם לברכה (כתובות נ, א), הוא מעשר כפול - פעמיים מעשר, נתנה הכוללת 20% מסך רווחיו של האדם. מכאן למדו חכמינו שהנותן צדקה בעין טובה נותן חמישית מרווחיו, וה"מעשר" - עשירית הרווחים - הוא רק המידה הבינונית.

התורה והחסד הם שני היסודות שעליהם מושתתת החברה שחלם יעקב אבינו להקים בארץ ישראל. לצערנו לא עלה הדבר בידו. על דורנו, דור הגאולה, מוטלת החובה - והזכות - להגשים את חלומו.

~ אחי אמו ~

יעקב בורח מעשו אחיו ומגיע לבאר, ושם הוא פוגש את רחל ומשקה את צאן לבן. בתיאור המפגש מודגש שלוש פעמים הקשר המשפחתי בין לבן ליעקב:

**"וַיְהִי כַאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רַחֵל בַּת לֵבָן אָחִי אִמּוֹ וְאֶת צֹאן לֵבָן אָחִי אִמּוֹ
וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיְגַל אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשְׁק אֶת צֹאן לֵבָן אָחִי אִמּוֹ. וַיִּשְׁק
יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיֵּשֶׂא אֶת קְלוֹ וַיִּבְדֵּן" (בראשית כט, י-יא).**

מה טיבה של חזרה זו? פרשני התורה ביארו שהחזרה נועדה להדגיש שכל הפעולות שפעל יעקב עם לבן לא נבעו כלל מזכותו של לבן הרשע, אלא רק מצד היותו "אחי אמו". הקרבה המשפחתית מסבירה גם כיצד הרשה יעקב לעצמו לגול את האבן מעל פי הבאר, והיא מעידה כי נשיקת יעקב לרחל הייתה נשיקה של בן משפחה ולא נשיקת אדם זר.

אכן יש להעמיק בהבנת שורש הקשר בין יעקב ללבן. יעקב שהה בבית לבן שנים רבות, עמל למענו ברעיית צאנו ונשא את בנותיו. היאך נוכל להבין את התחברותו של יעקב לאדם כה רשע?

התשובה היא "אחי אמו". לבן ורבקה אם יעקב - מקור אחד להם. צדיקותה של רבקה מעידה כי גם בלבן אחיה טמון גרעין של קדושה, אלא שגרעין זה נתכסה ונעלם מן העין בשל תאוות הממון שמילאה את כל ישותו של לבן.

וכשראה יעקב את "צאן לבן אחי אמו" הוא ראה את מה שיכול לצאת מלבן מכוח היותו אחי אימו - מכוח הגרעין הקדוש הטמון בתוכו. יעקב הבין מייד כי מוטל עליו להוציא לפועל את קדושתו של לבן, ועל כן "וַיִּשְׁק אֶת צֹאן לֵבָן אָחִי אִמּוֹ". קדושה זו הוסיפה ממד נוסף ליעקב, שבא לידי ביטוי בפסוק הבא: "וַיִּשְׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל". "וַיִּשְׁק" ו"וַיִּשְׁק", שני פעלים שאותיותיהן זהות ורק ניקודן שונה, מלמדים על נקודת ההשקה ביניהם, שכולה שפע: "וַיִּשְׁק" הוא המשפיע, "וַיִּשְׁק" הוא מקבל השפע.

זהו החיבור האמיתי בין איש לאישה, שדרכו זוכים בני הזוג להשפיע קדושה זה על זה ולהיות מושפעים זה מקדושתו המיוחדת של זה.

~ אשר בנו שתיהן את בית ישראל ~

”וְעֵינֵי לֵאָה רְכוּת וְרַחֵל הֵיטָה יָפֶת תֵּאָר וַיִּפֶּת מְרָאָה” (בראשית כט, יז).

רחל עוצמתית מאוד, יוזמת ופעלתנית.

בזכותה לאה מתחתנת עם יעקב לאחר שהיא מגלה לה את הסימנים. בזכותה יעקב נושא גם את שתי השפחות. בזכותה יששכר וזבולון נולדים מלאה, כשהיא מוותרת תמורת הדודאים על זכות היתר שלה להיות עם יעקב.

רחל היא זו שגונבת את התרפים של אביה לבן, היא הראשונה המגיבה להצעת יעקב לחזור לארץ ישראל, ועל פי המסורת היא אימא רחל שמתפללת על בניה עד היום.

ואילו על לאה איננו שומעים כלום. לא על מצווה מיוחדת שעשתה, גם לא על מסירות נפש שאין כדוגמתה. כל שאנו יודעים על לאה הוא שהיא אם ילדיה.

מי היא לאה באמת?

לאה – ”עיניה רכות”. הרכות הזו היא ביטוי של כוח פנימי חזק מאוד, וכטיבם של דברים פנימיים הוא נשאר בצל ואין מספרים עליו דבר, כי הסיפור עלול לפגוע במהות של כוח הקדושה הטמיר.

הבנים של רחל דומים לאימם. הם מרשימים.

יוסף יפה תואר, ובנות מצרים עולות על החומות כדי לראותו. הוא מושל ברוב הדר בארץ מצרים. יהושע מנהיג את ישראל בדרכם לנחול את הארץ. שאלו, המלך הראשון, גבוה מכל העם, והוא מאחד את שבטי יִה לאומה.

ילדי לאה לעומתם מעידים כי הממד של אימם הוא כולו פנימי ועל כן אין מסופר עליה כלום. בניה של לאה בונים את הקומה הפנימית של עם ישראל.

ראובן בפזיזותו מביע את הכאב הפנימי. משמעון יוצאים מלמדי תינוקות, מלוי – כוהנים ולוויים, מיהודה יוצא המלך דוד עורך התהלים, בעל חיים פנימיים עוצמתיים כל כך, ויששכר וזבולון דואגים יחד לתורה בישראל.

שני הממדים נצרכים כדי לבנות את בית ישראל – שרת החוץ ושרת הפנימיות, רחל ולאה שבונות שתיהן את בית ישראל.

~ עתה יאהבני ~

”וַתְּהַר לְאֵה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי רָאָה ה' בְּעֵינַי כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי” (בראשית כט, לב).

הפסוק משתף אותנו בדרמה האישית של לאה, בכאבה של אישה שהתורה מעידה עליה ”וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה” (שם כט, לא).

בשם שלאה נותנת לבנה היא מעידה שמעבר לכל המשמעויות ההיסטוריות הקדוש ברוך רואה את צרותיהם של בני האדם. הכול חשוב בעיני ה', וגם צרות קטנות יחסית של אישה שחווה קשיים עם בעלה אינן נעלמות מעיניו. פסוקים אלו מעבירים מסר חד משמעי לכל אחד ואחד מאיתנו – עלינו להיזהר זהירות יתרה ברגשות הזולת ולא לפגוע בו בשום דרך. הקב"ה שומע כל מילה וחש כל פגיעה – והוא נכון תמיד לבוא ולהגן על הקורבן.

אך מעבר ללימוד חשוב זה ישנה כנראה חשיבות עליונה לאיחוד בין יעקב ללאה. תהליך הקמת בית ישראל תובע שיעקב יאהב את לאה, שהיא תיחשב אשתו ושדווקא היא תיקבר לבסוף לצידו.

התורה מעידה שרחל יפת תואר ואילו עיני לאה רכות, כלומר נראות כעיניים כבויות. ואף על פי כן על יעקב לאהוב את לאה, להתאמץ לשמח אותה ולרומם אותה. כשלאה אומרת "כי ראה ה' בעיני כי עתה יאהבני אישי", היא מצפה מיעקב ללמוד מה' - הדואג למעונים ומעניק להם סיוע ושמחה. לאה פונה כביכול ליעקב אבינו ואומרת לו: גם אתה, יעקב, צריך להתאמץ, עליך לחקות את ה' יתברך ולתת לי מקום בליבך.

מעשה אבות סימן לבנים, ומה שיעשה יעקב בחיק משפחתו יעשו ישראל בהיסטוריה: עם ישראל מצווה לתת לעולם משמעות וחיוך, להשפיע טובה לא רק על הדומה אלא דווקא על השונה ועל הנזקק לעזרה. בזכות הסתכלות זו יוכל עם ישראל להיות ממלכת כוהנים וגוי קדוש.

פרשת וישלח

~ המלאכים ~

הפרשה פותחת בתיאור יעקב השולח שליחים אל עשו בבואו לשוב ארצה. בשליחת השליחים מבקש יעקב לפייס את עשו אחיו. התורה מכנה את השליחים בכינוי דו משמעי - "מלאכים":

"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לְפָנָיו אֶל עֵשָׂו אָחִיו אֲרֻצָּה שְׁעִיר שָׂדֵה אֱדוֹם"
(בראשית לב, ד).

למילה מלאך שתי משמעויות: יצור רוחני חסר גשמיות ושליח בשר ודם. באיזו מן השתיים מדובר כאן? לדברי רש"י אלו "מלאכים ממש". צירוף מילים זה של רש"י נושא בקרבו סתירה פנימית, שהרי לו היו השליחים מלאכי א-להים חסרי גוף ולא אנשים בשר ודם, ממילא לא הייתה בהם כל ממשות. מהו אפוא פשר הביטוי "מלאכים - ממש"?

ועוד קשה, אם שלח יעקב מלאכי א-להים, כיצד הם שוחחו ודיברו עם עשו? ואם אכן דיברו עימו, היאך לא ירא עשו מכוחו הגדול של יעקב אחיו המסוגל לשלוח אליו מלאכי עליון?

על כן נראה שכוונת דברי רש"י היא שוודאי היו שליחי יעקב שליחים בשר ודם, בעלי ממשות, אלא שהייתה שליחותם שליחות מיוחדת במינה. התורה השתמשה דווקא במילה "מלאכים" כדי שגבין שאין מדובר בשליחות אנושית רגילה של אדם פרטי המבקש להתפייס עם שונאו, אלא בשליחות היסטורית ורוחנית. יעקב אבינו מנסה לכרות ברית שלום עם עשו אחיו, אך הוא חפץ בכל מאודו כי ברית זו לא תצטמצם למפגש הבודד ביניהם אלא תמשיך ותתקיים לאורך כל ההיסטוריה כולה.

לשליחים אלו נועד אפוא תפקיד כפול: הם גם שליחים ממש המנסים לפייס את עשו, וגם "מלאכים" הנושאים על כתפיהם תפקיד רוחני נצחי.

~ הכרת הטוב ~

"קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ כִּי בְמִקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשִׁנֵּי מַחְנוֹת" (בראשית לב, יא).

יעקב אבינו מעיד כי בבורחו מפני אחיו הוא היה חסר כול - ובחזרתו לארץ הוא עשיר מאוד. ואולם, עושרו אינו יכול להגן עליו מפני הסכנה הגדולה המרחפת עליו. עשו אחיו בא לקראתו, וצבא של ארבע מאות איש עימו. יעקב מתפלל לה' - ולנו יש הרבה מה ללמוד מתפילתו.

יעקב מצוי בסכנת חיים המאיימת עליו ועל משפחתו, וכל ההבטחות שהובטחו לו ולזרעו מונחות גם הן על כף המאזניים. היינו מצפים שיעקב יזעק אל הא-ל הכול יכול ויבקש ממנו הסברים, מדוע הביאו למצב כה נואש - אך לא ולא! יעקב אבינו פותח בהודיה לה' יתברך על כל הטוב אשר גמלהו, מתוך ידיעה מוצהרת שה' אינו חייב לו דבר.

תפילתו מלאת התודה של יעקב מבהירה לנו מעל לכול כי תהיינה זכויותינו אשר תהיינה, הן כאין ואפס לעומת כל הטוב שה' מטיב לנו. המעשים הטובים שלנו אינם מאפשרים לנו לדרוש מה' דבר - אל מול כל הטוב נהיה תמיד כבעלי חוב.

יעקב אבינו מעניק לנו שיעור מאלף בהכרת הטוב.

~ עד עלות השחר ~

"וַיֹּתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר" (בראשית לב, כה).

התורה מספרת לנו שיעקב נשאר לבדו ופגש איש, והאיש נאבק עימו כל הלילה. בהמשך נגלה כי לא היה זה סתם איש, כי אם מלאך שנאבק ביעקב. מה שחשוב לנו, הקוראים, הוא **משמעות** המאבק.

נשים לב לתחילת הפסוק: "וַיֹּתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ". כיצד ייתכן שיעקב נותר לבדו בעודו עטוף במשפחה כה גדולה? ארבע נשים היו לו ושנים עשר ילדים, וגם עבדים ושפחות, ועם כל זאת, יעקב לבד! המדרש (חולין צא, א) מסביר שיעקב עזב את כל ההמולה לרגע קט, כדי להחזיר כלים שנשכחו.

אך נראה שיש ממד נוסף בביטוי זה, המתייחס לבדידותו המהותית של יעקב. יעקב בודד, וכל ההמולה אינה מצליחה להסתיר את גודל בדידותו.

לפני למעלה מעשרים שנה עזב יעקב את ביתו בנסיבות טרגיות. אביו לא בחר בו להיות ממשיכו, והוא נאלץ לגנוב את ברכתו בעצת אימו. אך אימו אינה מקבלת עליה את האחריות ומצווה עליו לברוח עד שתשכך חמת אחיו "ושכח את אשר עשית לו" (שם כז, מה) - כאילו עשה הכול מיוזמתו-הוא. יעקב מגיע ללבן, וגם עימו היחסים מתוחים ביותר. חמיו מתגלה כשונאו המבקש להורגו, ממש כעשו אחיו.

שמה יתנחם יעקב בנשותיו?

גם בבית האווירה קשה, יש קנאה ויש עצבות, ואפילו ברחל - התובעת "הבה לי בנים" (שם ל, א) - חורה אפו של יעקב. ואם לא די בכך - רחל מתה בלדתה, וראובן מתערב בדבר האינטימי ביותר בבית. אכן, שנים עשר ילדים יש לו, ליעקב, אך אין הם מתחשבים בו כלל וכלל. הוא ממתין לבואם של בניו כדי להחליט עימם יחד כיצד להגיב לתפיסתה של דינה בידי שכם, אך הבנים יוזמים מהלכים על דעת עצמם בלי להיוועץ באביהם כלל, כאילו איננו קיים.

איזו בדידות. יעקב מרוחק מאחיו, מהוריו, מנשיו, ממשפחת חמיו ומבניו. ממש " וַיֵּתֶר יַעֲקֹב לְבָדּוּ". אך יעקב אינו מתייאש! הוא נאבק עד שייראה עלות השחר - עד שיתנוצץ אור התקווה והגאולה.

יעקב מסמל את היהודים בדורות המעבר מגלות לגאולה.

הינה קם דור חדש שאינו מאמין בערכים של הדור הקודם, בועט במסורת שהונחלה לו ומקים משהו חדש. אחריו יבוא דור נוסף שיבעט גם הוא בקודמו וכבר לא יאמין במה שהאמינו אבותיו המייסדים. כולם מבולבלים מבפנים, וגם מבחוץ לא חסרים אויבים שמנסים לפגוע במדינה שזה אך קמה ולהרוס כל חלקה טובה.

אבל יעקב מאמין. עוד יעלה השחר. הכול יתאחד!

~~~~~

~ ותוכל ~

"וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׁמָהּ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעַם אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל" (בראשית לב, כט).

חיי יעקב אבינו נראים כחיים של בריחה.

אחרי שקיבל מאביו את הברכה נאלץ יעקב לברוח מפני עשו והגיע לבית לבן - אך לא מצא שם את מנוחתו. מפיו של הזאב הוא ברח היישר לגוב האריות. אצל לבן הוא מנוצל עד תום, עד שמגיעה העת לברוח גם משם - בחזרה לעבר ארץ ישראל.

גם דרכו אל הארץ איננה סוגה בשושנים. עשו אחיו הולך לקראתו עם צבא של ארבע מאות איש, ויעקב נדרש להשתמש בתחבולות מתחבולות שונות כדי

למנוע עימות פנים אל פנים עם אחיו. בסוף ימיו יברח יעקב שוב מארץ ישראל בשל הרעב שיפקוד אותה - ויסיים את חייו בגלות.

ואולם חיי הבריחה אינם מעידים כלל וכלל על מהותו של יעקב. בפרשתנו מסופר על יעקב אבינו הנאבק במשך לילה שלם - "ויִתַּר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר" (שם כה) - עד שבבוקר מודה יריבו בניצחונו של יעקב ומתחנן אליו: "שלחני".

בסיפור זה אנו נחשפים ליעקב אחר, יעקב שנלחם בעוז ובגבורה, יעקב שבזכות גבורתו מקבל את הברכה "לא יעקב יאמר עוד שמך" - שמך לא יאפיין עוד את האיש הנדרש לתחבולות כדי לשרוד בעולם, "כי אם ישראל" יהיה שמך, שם הנגזר משורש יש"ר, שם המבטא ישרות. שם זה יינתן לך "כי שרית" - כי נלחמת והוכחת את שררתך בגלוי, "ותוכל" - וניצחת.

יעקב הוא האב שמכין את עמו לגלות, ובד בבד הוא גם האב שיודע להילחם כשהמציאות דורשת זאת - וכך מכין את עמו לגאולה. ניצחונו של יעקב הוא ניצחון כפול: "כי שרית עם אֱלֹהִים ועם אנשים". הוא מנצח את תוקפיו - בדמות "אנשים", ולמעלה מזו הוא מנצח את עצמו ומצליח לצאת מהגדרה שלו שנקבעה על ידי אֱלֹהִים.

"וַתִּזְכָּל" - נאמר ליעקב, הצלחת להתעלות מעל למגבלות הטבעיות, להתגבר על הגדרתך כיושב אוהלים ולהיפך למנצח בשדה הקרב.

~ סכסוך בין דורי ~

שכם בן חמור לוקח את דינה בת יעקב ומענה אותה. שמעון ולוי אחיה יוצאים במבצע מתוכנן היטב להצלתה - והורגים את כל אנשי העיר. בעקבות מעשה זה אנו נחשפים ל"דו שיח של חירשים" בין יעקב לבניו:

"וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל שְׁמֵעוֹן וְאֶל לְוִי עֲכַרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישׁנִי בְיֹשֵׁב הָאָרֶץ
בְּכַנְעֲנִי וּבְפָרְזִי וְאֲנִי מְתִי מִסֶּפֶר וְנֹאסְפוֹ עָלַי וְהַכּוֹנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי.
וַיֹּאמְרוּ הַכְּזוֹנָה יַעֲשֶׂה אֶת אַחֹתֵנוּ" (בראשית לד, ל-לא).

יעקב מכיר את בניו היטב ויודע כי לכול זמן ועת. את הביקורת הערכית הוא שומר לעת אחרת, לפני מותו, ולעת עתה הוא מסתפק בטענה הגיונית - שמעשיהם מסכנים את כל המשפחה.

תגובתם של בני יעקב מפתיעה. הם אינם מתייחסים כלל לטיעונו האב אלא רק פוסקים כי עונש המוות הגיע לאנשי שכם בדין על אשר הפקירו את אחותם.

יעקב פונה לבניו "מהראש" - הבנים מגיבים "מהבטן".

יעקב מצוי בגיל העמידה, מעשיו שקולים והגיוניים. הבנים צעירים חדורי אש, והם יעשו הכול כדי להישאר נאמנים למה שהם מאמינים בו.

שני דורות לפנינו - דור הגלות ודור התקומה.

הדרמה בפרשייה זו, כמו באירועים הבאים בפרשות וישלח-וישב, נעוצה בנתק בין האב לבין דור הבנים.

אולם לא לעולם יישאר הנתק. לא יארכו הימים והבנים ירדו למצרים ויזדקקו לעצות האב... אבל זה סיפור אחר - סיפורו של התיקון.

~~~~~

~ והחליפו שמלותיכם ~

יעקב אבינו בורח מלבן ושם פעמיו לארץ ישראל. הדרך אל הארץ מורכבת ומסובכת, רצופת הרפתקאות ואתגרים. בניו אינם מתנהגים כפי שמצופה מבני יעקב, וגם בתו דינה יוצאת לראות בבנות הארץ ונופלת לידי שכם בן חמור.

יעקב מבין שכדי להשלים את תהליך הכניסה לארץ עליו לתקן תחילה את המשפחה פנימה, והוא פונה לילדיו:

"וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בְּיָתוֹ וְאֶל כָּל אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּתִכְכֶם וְהִטְהַרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׂמֹלֹתֵיכֶם" (בראשית לה, ב).

יעקב מציב לבניו שלוש דרישות:

א. להסיר את אלוהי הנכר שבתוכם

ב. להיטהר

ג. להחליף בגדים.

שלוש הדרישות מבטאות שלושה שלבים הכרחיים:

השלב הראשון הוא השלב הכי פנימי והכי חשוב: הסרת אלוהי הנכר שבתוך האדם. יש להסיר את השקפות העולם הטמונות באדם, ואת הרעיונות של עובדי העבודה הזרה שהשתרשו בתוכו.

לאחר הסרת אלוהי הנכר אפשר לעבור לשלב השני - ההיטהרות. הדרך להיטהר היא קבלת ערכי התורה שיתפסו את מקומם של הערכים הזרים. שלב זה הוא המעבר מ"סור מרע" ל"עשה טוב".

ואז מגיע השלב השלישי - החלפת הבגדים.

הביגוד החיצוני מבטא את מה שקורה בנפש פנימה. אי אפשר להתחיל בהחלפת הבגדים כשהנפש עוד טמאה, יש בכך רמאות. החלפת הבגדים בלא ההיטהרות הפנימית כמוה כחזיר הטמא הפושט טלפיו ואומר טהור אני. יש

להתחיל בתיקון הפנימי, וממנו להתקדם אל התיקון החיצוני שגם לו יש חשיבות רבה.

הבגד הוא המרָאָה שבה משתקפת דמות האדם. הבגד יכול להיות צנוע, לבטא ענווה, מתיקות ואהבת הבריות, אך הוא יכול גם להעיד על גסות, על גאווה, על אי אכפתיות לאחר ואפילו על איום ואכזריות.

יעקב אבינו מלמדנו שגם הבגד חשוב בתהליך ההזדככות, כי אם האדם המתעלה נשאר לבוש בבגדי העבר שלו יש סכנה שיחזור לסורו.

על כן יעקב מזהיר את בניו: "והחליפו שמלותיכם", ובגדיכם החדשים יעידו על השלמת תהליך התשובה שלכם.

פרשת וישב

~ כולם אהובים ~

"וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו כִּי בֶן זִקְנִים הוּא לוֹ וַעֲשָׂה לוֹ כְּתוּבַת פָּסִים.
וַיֵּרָאוּ אֶחָיו כִּי אֶתוֹ אֶהָב אֲבִיהֶם מִכָּל אֶחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוֹ
לְשָׁלֵם" (בראשית לז, ג-ד).

הפסוקים מתארים טרגדיה איומה - אהבה מופלאה שמביאה לשנאה!

האהבה של יעקב ליוסף בנו מבטאת רגש טהור, קשר עמוק בין אב לבן. הפועל "אהב" מיוחד לפרשייה זו; לא פגשנו את מילת הקסם "אהבה" בתיאור הקשרים בין אברהם ליצחק ובין יצחק ליעקב, ולא נפגוש בה גם בהמשך התורה בתיאור יחסי אב ובנו. כה יפה היא אהבה זו, כל כך אמיתית וטהורה, ואנו עומדים ומשתאים - כיצד ייתכן שהאהבה תוליד שנאה!?

ואולם קריאה מדוקדקת של הפסוק מבהירה כי לא האהבה הולידה את השנאה אלא הענקת כתונת הפסים: "ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו", ומשום כך - "וישנאו אתו". הביטוי החיצוני שנתן יעקב לאהבתו - כתונת הפסים - הוא שעורר באחים את רגשות הקנאה והשנאה.

ואנו הקטנים פונים אל יעקב אבינו ומתחננים: אבינו יעקב! אהב את יוסף בנך בכל ליבך, זה בסדר, אך אל תבטא את אהבתך כלפיו בדרך שתפגע בבניך האחרים!

אהבה אמיתית איננה דורשת מתנות. אהבה טהורה היא אהבה פנימית, מוסתרת, אהבה שאינה יוצרת שנאה ופירוד אלא עולה ומתפשטת ומציפה את כולם.

החצנת האהבה ליוסף הביאה לירידת אבותינו למצרים, אך שם - בארץ גֶּר - יאסוף יעקב את כל בניו ויברכם איש כברכתו, והשלום יחזור למשפחה.

~ וִירָאוּ אוֹתוֹ מֵרַחֵק ~

פרשתנו היא פרשה קשה המגוללת את סיפור מכירת יוסף בידי אחיו. יעקב אבינו העדיף את יוסף על פני שאר בניו וגרם להתעוררות של קנאה ושנאה, ויוסף הוסיף וליבה את האש כשסיפר לאחיו את תוכן חלומותיו. ובאחד הימים, כשרעו אחי יוסף את הצאן בשכם, שלח אליהם יעקב את יוסף לראות את שלומם ואת שלום הצאן. התורה מתארת את טיב המפגש ביניהם:

”וִירָאוּ אוֹתוֹ מֵרַחֵק וּבָטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אוֹתוֹ לְהִמִּיתוֹ” (בראשית לז, יח).

על פי פשט הכתוב, התיאור ”ויראו אותו מרחק” מתאר את אשר התרחש במציאות: האחים ראו את יוסף כשהיה עוד רחוק, ועד שהגיע אליהם היה להם מספיק זמן לתכנן את הריגתו.

אבל אם נטה אוזן נשמע ממד נוסף בקריאת הפסוק, ממד פנימי יותר. האחים ראו את יוסף ”מרחק”, הם לא ראו בו אח קרוב. הם הביטו בחיצוניותו, בשחצנותו, בכתונת הפסים שקיבל מאביו, אך לא ניסו כלל לראות את פנימיותו, את טוהר לבבו ואת האצילות הצפונה בו - שתתגלה מאוחר יותר. ”ויראו אותו” - בלי שם ובלי זהות. הם לא ראו את יוסף אחיהם ובשרם, אלא אדם זר ומנוכר - ”אתו”.

אולי רצה יוסף להתקרב אליהם, אולי ביקש ליצור דו שיח בין אחים, אך היה זה מאוחר מדי. המרחק היה רב מדי, הם ראו אותו רק מרחוק.

אם חפצים אנו למנוע שנאת אחים בתוך עמנו אסור לנו להסתפק בהבטה מרחוק ובראיית ההצגה החיצונית בלבד. עלינו להתקרב איש אל רעהו ולהביט פנימה זה בזה, להכיר באמת את האחר והשונה. או אז נגלה כמה טוהר יש בכל אחד ואחד מאחינו - וכמה קרובים אנו.

אחים אנחנו.

~ האור הטמון ברוע ~

אחי יוסף מתכננים להרוג את אחיהם, וראובן מציל אותנו בערמה:

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֶל תִּשְׁפֹּכוּ דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר וַיֵּד אֶל תִּשְׁלַחוּ בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֶתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל אָבִיו" (בראשית לז, כב).

ראובן אומר לאחיו שלא יהרגו את יוסף בידיים אלא ישליכוהו אל הבור, ושם הוא ימות מעצמו. אמנם, כפי שהתורה מעידה, הייתה כוונת ראובן טובה - "למען הציל אותו מידם"; הוא התכוון לשחררו מאוחר יותר ולהביאו לאביו, אולם אחיו לא הכירו את תוכניתו והבינו שמדובר בהחלפת הרצח בידיים לרצח בגרמה.

אחרי שראובן הולך יהודה מציע רעיון אחר:

"לָכוּ וְנִמְכְּרוּ לְיִשְׁמָעֵאלִים וַיְדַנּוּ אֶל תְּהִי בּוֹ כִּי אַחֲיֵנוּ בְּשָׂרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו" (שם כז).

נשים לב שהתורה אינה מספרת שהאחים שמעו להצעת ראובן, אלא רק מתארת שהם אכן פעלו כפי שהציע. הם הפשיטו את יוסף מכותונתו וזרקו אותו לבור מלא נחשים ועקרבים. לעומת זאת, בהצעת יהודה התורה מוסיפה "וישמעו אחיו". האחים לא רק ביצעו את אשר הציע יהודה, הם גם שמעו את קולו

הפנימי שטען שאין להרוג את אחיהם, לא ישירות ולא ב"גרמא". את הקול הפנימי, ניצוץ המצפון, קול ה' המונח באדם - את הקול הזה שמעו האחים ועל כן נמנעו מלהרוג את יוסף.

בכל אדם יש מצפון. ראובן רצה להציל את יוסף, ויהודה הצליח להביא את אחיו להקשיב לצו המצפון. לצערנו לא חזר יהודה בתשובה שלמה, כי גם מכירת אח היא פשע נורא, אך בסופו של דבר בזכות הצעת יהודה נשארה משפחת ישראל שלמה, ואחרי צרות רבות תתגלה שוב אחדותה.

בתוך כל הרוע היה ניצוץ קטן של אור - ויהודה גילה אותו הן לעצמו הן לאחיו.

~ שירה לחיים ~

"וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֶּן אֵל אֶשֶׁת אָחִיךָ וַיְבִיב אֶתְךָ וְהָקָם זָרַע לְאָחִיךָ. וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזָּרַע וְהָיָה אִם בָּן אֵל אֶשֶׁת אָחִיו וְשָׁחַת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נָתַן זָרַע לְאָחִיו. וַיֵּרַע בְּעֵינָיו ה' אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם אֹתוֹ" (בראשית לח, ח-י).

מה מבקש יהודה מבנו? מהו עניינו של הייבום? ומדוע מעשיו של אונן כה חמורים בעיני ה'?

שלושה בנים היו ליהודה: ער, אונן ושלה. ער בנו הבכור התחתן עם תמר, אך הוא מת בטרם נולדו להם ילדים. יהודה מבקש להשאיר זכר לבנו שנפטר - ולשם כך הוא פונה לאונן, בנו השני, בבקשה שיישא את תמר לאישה תחת אחיו. מהם שיקוליו של יהודה?

זוג הוא יחידה אחת. עם פטירתו של הבעל - חלק ממנו נותר חי ופועם בעצם נוכחותה של אשתו. כל עוד האישה נשארת במשפחתו של הנפטר היא מנציחה אותו בקרבם, והילדים שייוולדו לה יישאו את זכרו. על פי ההלכה אח שאינו

מעוניין לייבם את אשת אחיו רשאי לפטור את עצמו ממצווה זו באמצעות חליצה, אך לא כך פעל אונן. אונן הסכים להתחתן עם תמר אך בד בבד דאג שלא להביאה לידי היריון ולידת ילדים. התנהגותו של אונן נושאת חטא כפול:

חטאו הראשון נעוץ בעצם הימנעותו מקיום העולם. המצווה הראשונה שציוותה התורה את האדם היא להביא ילדים לעולם - "פרו ורבו ומלאו את הארץ" (בראשית א, כח). סירובו ללדת ילדים השית עליו עונש מידה כנגד מידה - הואיל והוא נמנע מהענקת חיים נלקחו חייו ממנו.

החטא השני נעוץ ביחסו של אונן לאשתו. אונן ראה לנגד עיניו רק את עצמו, ואל תמר אשתו התייחס ככלי למימוש תאוותו - הוא מנע ממנה לממש את אימהותה והשתמש בה רק להנאתו-הוא. אנוכיותו של אונן מודגשת במילים "וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע": תמר היא האישה שבחר אחיו, והבן שהיה נולד לא היה נחשב בנו הבלעדי אלא גם המשכו של אחיו, ועל כן "ושחת ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו".

הייבום הוא מצווה המעניקה חיים והמשכיות למי שהלך ואיננו. זוהי שירה לחיים.

~ נאמן לשמיים ונאמן לבריות ~

יוסף במצרים, לבד בעולם, בלי משפחה ובלי כל תקווה. אל הבדידות הזו נכנסת אשת פוטיפר ומנסה לפתות אותו להיות עימה - אך הוא מסרב:

"וַיִּמְאֵן וַיֹּאמֶר אֶל אֵשֶׁת אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא יָדַע אֶתִּי מֵהַ בַּיִת וְכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לִּי נָתַן בְּיָדִי. אֵינְנוּ גְדוֹל בַּבַּיִת הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא חָשַׁךְ מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר אַתְּ אֵשֶׁתוֹ וְאִיךָ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לְאֱ-לֹהִים" (בראשית לט, ח-ט).

סירובו של יוסף משמש מקור השראה לכולנו. הלוא יוסף היה יכול ליהנות מחברתה של אשת אדונו בלי כל חשש, ואילו דחייתה מעמידה אותו בסכנה ברורה! ואף על פי כן יוסף ממאן - ומשלם על כך בשנים רבות בחשכת הכלא המצרי.

אם נעיין בפסוקים נגלה כי לא איסור העריות הוא שמנע מיוסף להיענות לגבירתו - אלא נאמנותו לאדונו. יוסף אינו מוכן בעד כל הון שבעולם לבגוד באמון שאדונו רוכש לו, ובנאמנותו זו הוא מעניק לעולם שיעור חשוב בישרות ובהכרת הטוב.

אך לא רק באדונו נמנע יוסף מלבגוד. יוסף מצהיר כי בגידה באדונו היא גם פשע נגד האל - "ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי לא־להים"?! אומנם ייתכן שבדבריו אלו מבקש יוסף לרמוז על השפל המוסרי המתועב של מצרים, שחטא אשת איש אינו נחשב בה כלל לפשע, אך ודאי שאין זה העיקר. עיקר הלימוד שמלמדנו יוסף הוא שכל חטא של אדם כלפי חברו הוא גם מרד בה' - וכי נאמנות של אדם לחברו מבטאת גם את נאמנותו לה'.

פרשת מקץ

~ אחווה ~

”וְהָיָה מִן הַיָּאֵר עֹלֹת שִׁבְעַת פָּרוֹת יְפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאַת בָּשָׂר וְתִרְעִינָה בְּאָחוּ.
[...] וַיִּשָּׂן וַיַּחְלֵם שְׁנֵית וְהָיָה שִׁבְעַת שְׁבָלִים עֹלֹת בְּקִנָּה אֶחָד בְּרִיאֹת וְטֹבוֹת”
(בראשית מא, ב-ה).

פרעה חולם על שבע שנות שובע, המתגלמות בחלומו בפרות יפות מראה ובריאות בשר ובשיבולים בריאות וטובות. התורה אינה מסתפקת בתיאור מראה הפרות והשיבולים - ומדגישה כי הפרות רועות "באחו", המסמל את האחוה, וכי השיבולים "עלות בקנה אחד". דגשים אלו מבהירים כי האחוה והאחדות הן תנאי לשפע ולברכה.

כל אדם באשר הוא נדרש להוסיף אהבה ואור - לעשות כל מאמץ לכבד גם את מי שחושב אחרת ממנו, ולפעול להשראת שלום בתוך משפחתו, בקהילתו, ובעם ישראל כולו. האחוה והחיבה בין איש לרעהו הם המסגרת שבה יכולים הוויכוחים והמחלוקות להתפתח לרעיונות חדשים מתוך הפריה הדדית, במקום להפוך לשיח של חירשים.

מציאות של נתק בין איש לרעהו סוללת את הדרך לאסון, ואילו שילוב הכוחות מוסיף לבנה ועוד לבנה בדרך לבניין הגאולה.

~ אשליה ~

פרשת מקץ היא פרשת עלייתו של יוסף. מעבד כלוא הופך יוסף בן-רגע לאיש החשוב ביותר במצרים. ראש הממשלה, שר האוצר. כל הנהגת המצרים בידינו:

"אַתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשְׁק כָּל עַמִּי רַק הַכֶּסֶא אֲגַדֵּל מִמֶּךָ" (בראשית מא, מ).

אין חלום מתוק מזה – להיות האישיות המשפיעה ביותר במדינה העוצמתית ביותר בעולם!

אבל באמת הכול אשליה. סוף הפסוק ממחיש זאת היטב. פרעה מזכיר ליוסף – אתה תלוי בי! אני הוא זה שמעביר לך את ההנהגה, והפה שמתיר הוא גם הפה שיכול לאסור. "הכסא אגדל ממך", מדגיש פרעה, והוא יחזור על כך בפסוק מ"ד:

"וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוּ אֶל יוֹסֵף אֲנִי פְרַעֲהוּ וּבְלִעְדֶּיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רִגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם".

אל תשכח – "אני פרעה!" אני המקור לכל העוצמה שבידיך.

כמה אמת יש בדברים אלו. במציאות יוסף נמצא בכלא. אמנם זהו כלא של זהב, כלא עם כבוד, אבל עם כל זאת כלא.

הדבר יבוא לידי ביטוי בצורה מודגשת בפרשת ויחי. כשיעקב ימות ובניו ירצו לקיים את מחויבותם כלפיו ולקבור אותו בארץ, יצטרך יוסף לקבל אישור מפרעה. ואף שבני יעקב ילוו את הנפטר הם יוזהרו היטב שרק הגברים יבקרו בארץ, ואילו הנשים והילדים יישארו במצרים כבני ערובה: "רק טפם וצאנם ובקדם עזבו בארץ גשן" (ג, ח). הגופה מלווה בכל נכבדי מצרים – "ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים" (ג, ז) – עד כדי כך שכולם אומרים "אבל כבוד זה למצרים" (ג, יא). כל טקס קבורתו של יוסף מתקיים בהובלת נכבדי מצרים.

אסור ליוסף לעזוב את מצרים. הוא כלוא בשירותו של פרעה. הכול אשליה, אשליה מסוכנת ביותר.

~ ויכר יוסף את אחיו ~

"וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת אָחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ" (בראשית מב, ח).

פסוק קצר וקולע זה זוכה בדברי רש"י לשני פירושים:

הפירוש האחד פשוט: אחי יוסף היו אנשים מבוגרים כשמכרו את אחיהם, ואילו יוסף היה עוד נער צעיר. במהלך השנים שחלפו מאז השתנו והתבגרו פניו של יוסף, ועל כן לא הכירוהו אחיו, מה שאין כן פני האחים - שגותרו כשהיו.

הפירוש השני מטלטל: האחים "לא הכירו" את יוסף אחיהם באותם ימים אומללים שהסתיימו במכירתו - הם התנכרו אליו, התייחסו אליו כאל אדם זר ומסוכן ומכרו אותו כאילו היה שק תפוחי אדמה. יוסף, לעומתם, רואה אותם עתה עומדים לפניו, הוא יודע שהם אחיו, עצמו ובשרו - ומרחם עליהם.

דרמה זו תשוב ותופיע פעם אחר פעם בהיסטוריה של עם ישראל. יוסף, המייצג את העולם החומרי, דואג לכולם ורואה לנגד עיניו את אחדותה של האומה, ואילו האחים לוי ויהודה, שמייצגים את עולם התורה, יוצרים פילוגים אין סופיים בקרב העם.

יוסף צריך ללמוד מהאחים תורה, אך האחים חייבים ללמוד מיוסף את המושג "כלל ישראל". הכרת האחר וראיית האור ששוכן בזולת - אלו הם התנאים ליצירת אהבה ואחדות.

~ בני איש אחד נחנו ~

בני יעקב יורדים למצרים ועומדים לפני יוסף, השליט על כל הארץ. יוסף מאשים את אחיו כי הם מרגלים, אך הם מכחישים את דבריו:

"כָּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נָחֲנוּ בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיוּ עֲבָדֶיךָ מְרַגְלִים" (בראשית מב, יא).

המפרשים שואלים מה טיבה של טענה זו, וכיצד עובדת היותם בני איש אחד אמורה לשכנע את המושל שהם אינם מרגלים. ה"אור החיים" משיב כי אין דרכו של אב לשלוח עשרה מילדיו למשימת ריגול, וה"שיר מעון"³ מוסיף כי כישלון במשימה מעין זו עלול להוביל להכחדת המשפחה כולה.

ואולם יש ממד נוסף בפסוק זה.

פסוקי התורה נושאים בתוכם משמעות כפולה: משמעות הנובעת מערכו העצמי של הפסוק ומשמעות הנובעת מהקשרו הכללי. לצד הקשרם הכללי של דברי האחים - דחיית טענתו של יוסף כי מרגלים הם - המילים היוצאות מפיהם מעניקות ביטוי כה יפה לאשר על ליבם: "כלנו בני איש אחד נחנו", "כנים אנחנו".

האומנם משקפות אמירות אלו של אחי יוסף את המציאות? על פניו נראה כי הן מבטאות משאלת לב תמה וטהורה, אך הן רחוקות מרחק רב מתיאור המציאות לאמיתה. אכן היו כולם בני איש אחד, והיה ראוי שתשרור אחווה ביניהם, אך למעשה היו היחסים במשפחה רוויי עימותים ושנאה; אין כל ספק כי היה מצופה מבני יעקב להיות אנשי אמת, אך בפועל נהגו הם בשקר ובמרמה ושיקרו לאביהם את השקר הנורא מכול - כשסיפרו לו שיוסף נטרף!

ועם זאת, קריאת הפסוק בעין טובה מגלה ניצוץ של תשובה הבוקע ממנו. אחי יוסף מבטאים את התביעה הבסיסית והטבעית ביותר הנדרשת מבני

3. פירוש על התורה מאת הרב שמעון סופר, נכדו של החת"ם סופר.

משפחה אחת: אחוות אחים. הם גם שואפים בכל ליבם לשוב ולהיות כפי שכל בני אנוש צריכים להיות - כנים, אנשי אמת, ולא אנשי כזב כפי שהיו.

לא בכדי חסרה האות אל"ף במילה "נחנו", כי האל"ף היא האות המסמלת את האחדות. בשעה שעמדו האחים לפני יוסף עוד לא שררה אחדות במשפחה, אך ניצניה החלו להנץ. יוסף עוד לא התגלה, האחים עוד לא התנקו משנאתם, אך הייתה כבר שאיפה לאחדות ולחיי אמת ואמון הדדי.

הלואי שנוכל כולנו לומר כי בני איש אחד אנחנו, וכי כנים אנו באמת ובתמים.

~ ניצני תשובה ~

יוסף מולך במצרים. אחיו מושפלים ומואשמים כמרגלים, וסוף סוף הם מבינים כי הם אחראים למצב שאליו הגיעו - וחוזרים בתשובה. הם מבינים שאין מקרה בעולם ושכל מה שקורה להם הוא עונש על מכירת יוסף. וכך מספרת התורה:

"וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אֲבֹל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ
בְּהַתְּחַנְנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת" (בראשית מב, כא).

אומנם אלו רק ניצני תשובה, אין זו תשובה שלמה. אחי יוסף אינם מכירים עדיין בחטא שחטאו בעצם קנאתם וקל וחומר ברצונם להרוג את אחיהם או למכרו. הם מבינים רק שהיה עליהם לרחם כשראו את אחיהם זועק ולא לאטום אוזניהם לזעקותיו. לו שמעו לתחינותיו היו אולי נמנעים ממכירתו והיו תובעים ממנו שיפסיק להתגאות ולהתנהג כמלך.

את התשובה הזאת מדגיש הפסוק - "אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו".

תשובה אמיתית טמונה בהכרה שכל הדרך בטעות יסודה; שאף שיוסף הוא האח הקטן - אם אביו מבכרו על פניהם עליהם לכבד את רצונו, ושם ה' מתגלה אליו בחלום ומראה לו שהוא נועד להנהגת המשפחה אות היא שזהו רצון ה' ואין למרוד בו.

אש הקנאה עוד לא כבתה בליבם של האחים, ועל כן מדובר כאן רק בניצני תשובה.

~~~~~

~ האשמה נוראית ~

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אָבִיהֶם אֶתִּי שְׁכַלְתֶּם יוֹסֵף אֵינְנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינְנוּ וְאֶת בְּנֵימִן תִּקְחוּ עָלַי הֲיִו כְּלָנָה" (בראשית מב, לו).

יעקב מאשים את בניו בהאשמה חמורה: "אתי שכלתם" - הפכתם אותי לאב שכול, כלומר אתם הרגתם את בני יוסף. על אף שיעקב אינו יודע בבירור שבניו הם האחראים להיעלמות יוסף, החשד הולך וגואה בו. כששלח את יוסף לשאול בשלומם הם חזרו בלעדיו, ועכשיו הם שבים ממצרים בלי שמעון. זה כבר יותר מדי, הם ודאי אנשים מקולקלים המביאים צרות על כל מי שנמצא במגע איתם. יעקב פוחד לשלוח את בנימין עם אחיו - איך יוכל לסמוך עליהם? יוסף איננו, שמעון איננו, ועכשיו הם מבקשים לקחת גם את בנימין? האם גם גורלו יהיה כגורל אָחִיו שאינם?

חששותיו של יעקב היה להם על מה שיחולו, שהרי אחי יוסף עדיין לא חזרו בתשובה. אחרי כל מה שעוללו הם לא התביישו לומר לאביהם את שאמרו לאדוני מצרים: "שנים עשר אנחנו אחים בני אבינו **האחד איננו** והקטן היום את אבינו בארץ כנען" (לעיל לב). "האחד איננו"? והלוא אתם במו ידיכם מכרתם אותו לעבד לאנשים זרים!

כשם שניכרים דברי אמת כך מרגיש הלב בדברי שקר, ומאז שהחלו בניו במסכת השקרים עזבה השכינה את יעקב. אין השכינה שורה במקום שבו דרים השקר והכזב.

יעקב איש האמת מוקף כל חייו באנשי מדון וכזב. אחיו התאום מנסה לנכס לעצמו את הברכה שכבר אינה מגיעה לו אחרי שמכר את בכורתו, לבן אחי אימו משקר לו בבנותיו ומרמה אותו בהעסקתו, שמעון ולוי תוקפים את אנשי שכם בלי לשאול לדעתו, וחמור מכול - בניו מביאים לו את כתונת יוסף - אחיהם ובשרם - מגואלת בדם, כדי שיאמין שחיה רעה אכלתהו אף שהם עצמם מכרו אותו! על כך אומר יעקב "עלי היו כלנה". כמה קשים הם חיי יעקב שאינו יכול לתת אמון באנשים הקרובים ביותר, שאינו יודע אם בניו יוצאי חלציו דוברי אמת הם או מלאי שקרים.

עבודה רבה תידרש מבני יעקב - לא רק להחזיר את השלום בין כל האחים אלא גם להחזיר את האמון בינם לבין אביהם.

פרשת ויגש

~ יש חיים ויש חיים ~

אחרי נאומו של יהודה, יוסף אינו יכול להמתין עוד – ומתגלה לאחיו:

”וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא יָכֹלוּ אֶחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו” (בראשית מה, ג).

וכי יוסף איננו יודע שאביו עודנו חי? הלוא האב הממתין בארץ כנען הוזכר כמעט בכל הזדמנות מהרגע הראשון שניצבו האחים לפני יוסף השליט, וכמה מאמץ השקיע יהודה בניסיון להבהיר לו את גודל האסון שעלול לקרות לאביהם אם ישובו חלילה בלי בנימין! מדוע אפוא שואל יוסף ”העוד אבי חי”!?

התשובה היא שיש חיים ויש חיים. אומנם יעקב חי, הוא נושם ואוכל ושותה, אך למעשה חייו אינם אלא חיים ביולוגיים בלבד, חיים של שרידות. יעקב מתאבל על בנו מאז שבניו הביאו לו את הכותונת המלאה בדם, והוא ממאן להתנחם. היעלמות יוסף היא ניסיון שיעקב אינו מצליח להתגבר עליו. רק כשנודע לו שיוסף בנו חי נאמר ”ותחי רוח יעקב אביהם” (שם פסוק כז), כי עד אותו הרגע הוא לא חי חיים אמיתיים.

ועל כן אומר יוסף לאחיו: ייתכן שהיו לכם סיבות טובות לשנוא אותי, ואולי מבחינתכם אף הייתה הצדקה למכירתי – אך כיצד לא חשבתם על הצער שאתם גורמים לאבינו, על החיים שנלקחו ממנו?! בשומעם תוכחה זו נבהלו האחים, אשר ניצבו לראשונה לפני האמת הפשוטה והנוקבת.

ועוד רמז מסתתר בלשון הפסוק, מסר נוסף שיוסף מעביר לאחיו בין השיטין. ”העוד אבי חי”? הוא שואל – ”אבי” ולא ”אבינו”. יוסף עודנו חש שהוא ממשך את דרכו של אביו לבדו, בעיית המשפחה טרם באה על פתרונה. העימות שעמד

בשורשן של כל הצרות עדיין ניצב על עומדו, ואם יוסף הוא השליט המושל בכל ארץ מצרים - אכן יש לאחיו סיבות טובות להיבהל.

האם נצליח לגבור על השסעים, להתחבר ולהתאחד - ולהבין שיעקב אבינו הוא האבא של כולנו?

כן יהי רצון!

~ בריחה מאחריות או תוכחה נסתרת ~

"וְעַתָּה לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֵתִי הִנֵּה כִּי הֵאֲ-לֵהִים וַיְשִׁימֵנִי לְאָב לְפָרְעָה וּלְאֲדוֹן לְכָל בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם" (בראשית מה, ח).

אתם לא עשיתם כלום, את הכול עשה הקב"ה.

האם כוונת יוסף לפטור את אחיו מאחריות? הלוא לדבריו הא-להים הוא שדחף אותם למכור את אחיהם ולעבור על אחת העבירות החמורות שבתורה: "וגנב איש ומכרו... מות יומת" (שמות כא, טז). לא גניבה יש כאן וגם לא מכירה - יש כאן מעשה א-להים!

טענה זו נראית מנוגדת ליסודות היהדות, כפי שביטא זאת הרמב"ם: "רשות כל אדם נתונה לו: אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק, הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע, הרשות בידו" (הלכות תשובה ה, א).

ייתכן שדברי יוסף נובעים מטהרת ליבו. הוא רואה שאחיו מתחרטים על המעשה הנורא שעשו ומנסה לנחמם: לא נורא, אם הסוף טוב - הכול טוב. מאת ה' הייתה זאת, היא נפלאה בעינינו. גישה זו כלפי האחים מגלה את נפשו האצילה של יוסף.

אך נראה לי יותר שכוונת יוסף הייתה להעביר לאחיו מסר הפוך. יוסף אומר כביכול לאחיו: כפי שאתם רואים אני היום איש חשוב ומכובד, אך אל תחשבו לרגע שאתם הבאתם אותי למעמד הזה. אתם הגעתם לתחתית המדרגה ועשיתם פשע נורא ואיום! אבל הקב"ה סייע בידי וישימני לאב לפרעה. לכם אין בזה שום זכות – הקב"ה הוא שהפך את הרוע שלכם לטובה.

דברי יוסף לאחיו הם תוכחה עצומה הנאמרת בעדינות.

~~~~~

~ ותחי רוח יעקב אביהם ~

"וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם" (בראשית מה, כז).

פסוק זה מתאר את נקודת המפנה בחיי יעקב, את הרגע שבו נהפכו חיי מרעה לטובה: "ותחי רוח יעקב אביהם".

מדוע דווקא ראיית העגלות היא שהחייתה את רוח יעקב? מפרשי הפשט מסבירים שאחרי כל השקרים של בניו לא האמין יעקב עוד לדבר מדבריהם. זה גורלם של השקרנים, שגם כשהם דוברים אמת אין מאמינים להם. רק כשראה יעקב את שיירת העגלות המלכותית הבין שבניו דיברו אמת, ואז "ותחי רוח יעקב אביהם".

בעלי האגדה (המובאים ברש"י) מסבירים שהעגלות הזכירו ליעקב את פרשת עגלה ערופה שלמד עם יוסף לפני שנפרדו, ושליחתן העידה שיוסף עודנו מחובר לאביו ולתורתו. החיבור של האב לבנו ושל הבן לאביו הוא אשר החיה את יעקב. בזכות חיבור זה – "ותחי רוח יעקב אביהם".

ואפשר לפרש עוד שהעגלות מסמלות מסע והתקדמות. כשיוסף נעלם היה נראה שהכול נעצר. יהודה התדרדר, המשפחה התפרקה, השכינה עזבה את יעקב

אבינו וכל החלומות נגנזו. יעקב אבינו נותר יושב בביתו ומתאבל על בנו, בלי כל יכולת להמשיך ולפעול במציאות. והינה מגיעה נקודת המפנה: יעקב רואה את העגלות אשר שלח יוסף, והחיים מתחדשים. מתברר שיש אור בקצה המנהרה. המשפחה תתאחד, ואפילו הירידה למצרים תקדם את קיום החזון. התלהבות אוחזת ביעקב - "ותחי רוח יעקב אביהם".

חכמינו זיכרונם לברכה לימדונו שאין השכינה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה (פסחים ק"ז, א). השמחה חוזרת ליעקב אבינו - שמחה עצומה של איחוד המשפחה - ועימה שבה השכינה לשכון בבית יעקב. השכינה יכולה לשרות רק במקום של אהבה ואחוה, שלום ורעות. "ותחי רוח יעקב אביהם".

~ אחדות השורות ~

"וַיִּקְחוּ אֶת מִקְנֵיהֶם וְאֶת רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵאוּ מִצְרָיִם
 יַעֲקֹב וְכָל זֶרְעוֹ אֹתוֹ. בְּנָיו וּבְנֵי בְנָיו אֹתוֹ בְּנֹתָיו וּבָנוֹת בְּנָיו וְכָל זֶרְעוֹ הֵבִיא
 אֹתוֹ מִצְרָיִם" (בראשית מו, ו-ז).

מדוע לא השאיר יעקב אבינו בארץ כמה נציגים של המשפחה כדי שלא להתנתק מן הארץ?

התשובה לכך פשוטה: יש לשמור בכל מחיר על אחדות המשפחה. השנאה, הוצאות הדיבה, מכירת האח וההתעלמות ממנו במשך כל כך הרבה שנים - כל אלו הם זעקה שחייבים לשמוע. כדי לשרוד עם ישראל צריך להיות מאוחד. בלי אחדות לא יוכלו יהודים להתיישב בארץ. עלינו לשמוע ולהפנים שיעור זה של יעקב אבינו ולפעול ללא הרף לאחדות האומה.

היום ברוך ה' חזר המרכז של עם ישראל לארץ ישראל, הארץ שנתן לנו ה'. זהו המקום שבו אנו יכולים לקיים את ייעודנו, וזוהי הארץ שבה אנו יכולים לדאוג לאחדותנו ולהתאמץ ליצור חיים משותפים.

הגלות היא קודם כול פזורה. כל אחד חי את חייו בארץ שבה הוא מתגורר, בתוך קהילה או מחוצה לה, ואין שום ארגון המאחד את היהודים מארצות שונות ומקהילות שונות. בחוץ לארץ אין כל אפשרות לשאוף לאחדות.

במדינתנו, מדינת ישראל, על אף שישנם חילוקי דעות אין סופיים ומחלוקות עמוקות בין חלקי העם, אלו הן מחלוקות בתוך המשפחה. יש לנו ממשלה אחת וכנסת אחת שמייצגות את כולנו.

רק בארץ אנו יכולים ליישם את חלומנו של יעקב, את אחדות השורות.

~ ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ~

יוסף מזמין את יעקב אביו להגר למצרים עם כל בני המשפחה - ומתחייב לכלכל אותם שם ולדאוג לכל מחסורם. יעקב אבינו נענה להזמנת בנו, אך שולח את יהודה לפני כולם:

"וְאֵת יְהוּדָה שְׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גִּשְׁנָה וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה גִּשְׁן"
(בראשית מו, כח).

מדוע?

רש"י מפרש תחילה על פי הפשט שיהודה נשלח להכין את המקום לקבלת המשפחה. פירוש זה אומנם מסביר את השליחה המוקדמת, אך קשה לראות בו משמעות מיוחדת שבעטיה בחרה התורה לספר לנו עליה. על כן בחר רש"י להביא פירוש נוסף על פי המדרש, ולפיו ביקש יעקב מיהודה להקים בית מדרש לפני בוא המשפחה - "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה" ("להורת" -

מלשון הוראה ולימוד). פירוש זה מעניק משמעות עמוקה לפסוק: אין תכלית לרווחה כלכלית בלי דאגה לחיים הרוחניים. יעקב אבינו מלמד כאן את בניו ואת כל הדורות שיבואו אחריהם עד כמה חשוב להקים בתי מדרש ותלמודי תורה בכל אתר ואתר.

נוסיף כי על פי המתואר בפסוק הובהרה תחילה תכלית שליחותו של יהודה - "אל יוסף להורת לפניו", ורק אחריה צוין מקום המפגש המיועד - "גשנה". ואולם סיומו של הפסוק מעיד על הגעת בני ישראל אל היעד הפיזי - "ויבאו ארצה גשן", אך אין בו כל רמז על פגישה מוקדמת עם יוסף, שלא התגורר בארץ גושן אלא בארמונות המלוכה.

יעקב ביקש לשלוח את יהודה אל יוסף להורות - ללמד את בניו מהי אהווה אמיתית, להביא לאיחוד בין יהודה ליוסף כדי שמה שקרה בעבר לא יחזור לעולם - אך תכלית השליחות לא התממשה. הפסוק מתאר שהם באו ארצה גושן - ולא שבאו אל יוסף. אומנם דאג יוסף לכל צורכי משפחתו כפי שהבטיח, אך האחדות האמיתית טרם הושגה, וכל עוד אין אחדות מלאה לא יוכלו הבנים לחזור לארץ ישראל. בני יעקב ייאלצו להתייטר בשעבוד מצרים, כור הברזל שייצור את האומה הישראלית, ורק אז יהיה אפשר להכריז "ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ" (שמואל ב ז, כג).

~~~~~

~ וישבו ויאחזו ~

פרשת ויגש, פרשת ירידתם של ישראל למצרים, מסתיימת בפסוק עם משמעות כפולה, ששמחה ועצב משמשים בו בערבוביה:

"וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד"

(בראשית מז, כז).

הפרשנים מתייחסים לכפילות שכפלה התורה - "בארץ מצרים בארץ גשן", ולמשמעות התוספת "ויאחזו בה". על פי תרגום יונתן על הפסוק בני ישראל היושבים במצרים יצרו לעצמם מרכז קהילתי פורה בארץ גושן; הם בנו בתי מדרשות ומקומות כינוס ציבוריים ודאגו לחיי קהילה עשירים וענפים העונים על כל צורכי החברה, והם נאחזו באדמתה תוך טיפוח החקלאות המצרית:

"ויתיב ישראל בארעא דמצרים ובנו להון בתי מדרשין ופלטיין בארעא דגשן ואחסינו בה אחסנת חקלין וכרמין ונפישו וסגיאנו לחדא" (ובתרגום חוזר לעברית: "וישב ישראל בארץ מצרים ויבנו להם בתי מדרשות וארמונות בארץ גושן ויאחזו בה אחוזת שדות וכרמים ויפרו וירבו מאוד").

בני יעקב הפכו במצרים מרועי צאן לחקלאים, מה גדול הפרדוקס!

רועה הצאן עובר ממקום למקום בחיפוש אחר מרעה לצאנו ואינו משתקע במקום אחד. לעומת זאת החקלאי קשור לאדמתו. מה נורא הוא אפוא האסון - בעודם בארצם היו ישראל רועי צאן ולא נאחזו באדמתם, ודווקא במצרים, הארץ שאיננה ארצם, הם הפכו לחקלאים בעלי אדמה!

פסוק זה מבטא את יסודותיה של שנאת המצרים ליהודים, שלא רק שהביאו תרבות זרה לארץ לא להם אלא שהם מבקשים גם להפוך לאדוני הארץ. גלות ראשונה זו מבשרת את אשר יקרה בכל הגלויות שעתידות לבוא אחריה: כל ניסיון של עם ישראל להיאחז במקום לא לו יביא את אנשי המקום להקיא מתוכם את הגוף הזר שמנסה להתחבר אליהם.

פרשה זו אומנם מסתיימת בבשורה הקשה של הפיכת ארץ מצרים לארצם של היהודים, אך בה בעת טמונה בה תקווה גדולה: "ויפרו וירבו מאד", וריבויים הגדול לא יאפשר לארץ מצרים לקלוט אותם אל תוכה ולאבד את זהותם.

פרשת ויחי

~ כראובן ושמעון ~

שנים עשר בנים נולדו ליעקב אבינו, וכל בן הקים שבט אחד משבטי י"ה. יוסף הוא הבן היחיד שזכה לשני שבטים, ויעקב מברכו לפני מותו בברכה מיוחדת הכוללת את שניהם:

"וְעַתָּה שְׁנֵי בְנֵי הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בְּאֵי אֶלְיָה מִצְרַיִם לִי הֵם אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהִיוּ לִי" (בראשית מח, ה).

לכאורה הוזכרו כאן ראובן ושמעון רק כדי להדגיש שאפרים ומנשה אינם שבט אחד מפוצל אלא שני שבטים, בדיוק כשם שראובן ושמעון הם שני שבטים. אך ייתכן שישנו ממד נוסף בהשוואה זו: אפרים זכה להגשים את התפקיד של ראובן, ומנשה זכה להגשים את תפקידו של שמעון.

ראובן הוא בנו הבכור של יעקב, והוא הראשון שפתח בהצלה והציל את יוסף אחיו ממזימת שאר אחיו להורגו. ממשיך דרכו בקבלת האחריות על העם יהיה יהושע - צאצא של אפרים - שינהיג את עם ישראל במערכה לכיבוש הארץ.

שמעון קינא את קנאת אחותו ולא חשש להתעמת עם אנשי שכם למען הצלת כבודם של ישראל. את דרכו ימשיך יפתח הגלעדי - מצאצאי מנשה - שלא יחשוש להתעמת עם מלך עמון כשהלה ינסה לשלול את זכותו של עם ישראל על חלקים מארצו.

אפרים ומנשה הם למעשה היורשים הרוחניים של ראובן ושמעון, והם ימשיכו ויעצימו את אשר החלו ראובן ושמעון בפעולתם להצלת הפרט ולהצלת האומה.

לא בכדי בירכם יעקב "כראובן ושמעון יהיו לי".

~ קְחָם נָא אֵלַי ~

יעקב אבינו חי במצרים שנים רבות עם כל משפחתו. בהגיע שעתו למות מגיע יוסף בנו לבקרו עם שני בניו, ודו שיח מעניין מתקיים ביניהם:

”וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּהָ. וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו בְּנֵי הֵם
אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה וַיֹּאמֶר קְחָם נָא אֵלַי וְאֶבְרַכְכֶם” (בראשית מח, ח-ט).

מה פירוש המילה ”בְּזֶה” בדבריו של יוסף? על פי רוב המפרשים פירושה
”במקום הזה” - בארץ מצרים. נבאר את הפסוקים לאור הבנה זו.

בני יוסף לבושים כמצרים ונראים כמצרים, ולא ניכר בהם כלל כי יהודים הם.
כשיעקב רואה אותם השכינה מסתלקת ממנו (על פי רש”י), והוא תמה - ”מי
אלה?” האומנם אלה הם נכדיי?

ויוסף עונה על תמיהתו של אביו: אכן, אלה הם בניי, אלה הם נכדיי. זוהי
המתנה הגדולה שניתנה לי מאת ה' במקום הזה, במצרים, כשהייתי רחוק מכל
המשפחה. במקום הזה גדלו ילדיי, בקרב חבריהם המצרים, האומנם אפשר לצפות
מהם במציאות כזו כי לא יושפעו מתרבות מצרים ולא יתלבשו ככל חבריהם?

תשובתו של יוסף מבהירה ליעקב אבינו את תפקידו החשוב כל כך כסבם של
בנים אלו. הוא מתחזק ומבקש מייד מיוסף: ”קְחָם נָא אֵלַי!” הבא אותם אליי כדי
שאלמדם את מסורת האבות ואחבר אותם לערכים הנצחיים של ישראל - ואז
אוכל לברכם.

~ כאפרים וכמנשה ~

”וַיְבָרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאֹמֹר בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאֹמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים פְּאֶפְרַיִם
וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשֶׂם אֶת אֶפְרַיִם לְפָנֵי מְנַשֶּׁה” (בראשית מח, כ).

בכל הדורות מאז שבירך יעקב אבינו ברכה זו, כך אנו מברכים את בנינו. ברכה מוזרה. וכי לא היה ראוי יותר לברך את הבנים שיידמו לאבות הקדושים, להלל הזקן או לרבי עקיבא, למשה רבנו או לדוד המלך? מה מיוחד דווקא בשני הבנים הללו, אפרים ומנשה?

נציע כאן כמה פירושים:

א. הפסוק מעיד ”וישם את אפרים לפני מנשה”, והינה מנשה לא קינא, ואפרים לא התגאה. סוף סוף הגיע התיקון של החטא הקדמון, של המחלוקות הבלתי פוסקות שבהן כל אחד רוצה לעמוד בראש. וזו ברכת האב לבנו: אל תקנא ואל תתגאה – כאפרים ומנשה.

ב. המדרש (על פי רש”י בראשית מח, א) מלמד אותנו שיעקב אבינו למד תורה עם נכדיו אפרים ומנשה. וכי יש ברכה מעולה יותר מהברכה שהילדים יזכו ללמוד עם סבם, ושכשהם יהיו סבים הם יזכו ללמוד עם נכדיהם? זו ברכת יעקב אבינו.

ג. אפרים הוא אביו של יהושע שנאמר עליו ”לא ימיש מתוך האהל” (שמות לג, יא). יהושע הקדיש את חייו ללימוד תורה, נעשה מנהיגם של ישראל והורישם את הארץ. יהושע הוא התגלמות ה”ספרא וסייפא”.

מנשה ירש שטחים ענקיים משתי גדות הירדן, הוא היה לחקלאי עשיר, ופועלו למען כלכלת ישראל אינו ניתן לשיעור. אין ספק שבלי כלכלה אין תורה – ”אם אין קמח אין תורה” (אבות ג, ז), ובלי כלכלה חזקה גם אין צבא.

ואולם, על אף שחלקו של מנשה בהצלחת ישראל הוא במעלה ראשונה הקדים יעקב אבינו את אפרים. לפי הבנה זו זוהי ברכת האב לבניו: הקדימו את ערכי התורה לערכי הכלכלה. שניהם נחוצים ואי אפשר לזה בלא זה, אבל צריך

לדעת מהו הייעוד ומהו האמצעי. האב מברך את בניו שידעו לקיים סולם ערכים שבו אפרים קודם למנשה.

~ הקריאה האחרונה של יעקב ושל יוסף ~

"וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הִנֵּה אָנֹכִי מֵת וְהָיָה אֲלֵהֶם עִמָּכֶם וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם" (בראשית מח, כא).

"וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחִיו אָנֹכִי מֵת וְאֵלֵהֶם פֶּקֶד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהֶעֱלָה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב" (בראשית נ, כד).

אחרון דור המייסדים ונציג דור הבנים – יעקב ויוסף – נותנים את אותו הציווי לפני פטירתם מן העולם ומעבירים מסר של אמונה שהגאולה בוא תבוא. מסר זועק זה מעיד כאלף עדים שהמצב הנפלא של ישראל בארץ מצרים אינו אלא אשליה, ולמעשה בני ישראל כלואים במצרים. אף שיוסף הוא סגנו של פרעה אין הוא אלא עבדו.

יוסף אינו יכול לזוז ממצרים בלי הסכמתו של פרעה. כשהוא רוצה להביא את אביו לקבורה בארץ אבותיו הוא חייב לקבל אישור, ולא זו בלבד אלא שפרעה דואג למעטפת מלאה שתבטיח את חזרת המשפחה למצרים. כל כוחות מצרים מלווים את יוסף ואת אחיו בדרכם לקבור את אביהם: "ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים" (בראשית נ, ז). לכאורה זהו מסדר כבוד, אך בפועל משמש המסדר גם כמשטרה צבאית. בפסוק הבא מפורש שבני ישראל גם השאירו במצרים ערבים: "רק טפם וצאנם ובקדם עזבו בארץ גשן".

בני ישראל יושבים בכלוב, בכלא. כלא של זהב, כלוב חמישה כוכבים, אבל כלוב ובית כלא. לכאורה כל ההבטחות הא-להיות של הקמת בית ישראל בארץ ישראל עלו בתוהו.

והינה באים יעקב ויוסף בשעתם האחרונה ומצווים את כל המשפחה להישאר נאמנים למורשת האבות, נאמנים לחלום, להתמלא בכוח אמונה חוצה דורות ולהיות בטוחים שצור ישראל לא יכזב ולא ישקר.

החזרה לארץ מובטחת, ואתה תבוא החרות האמיתית.

~~~~~

~ האספו ~

"וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הָאֶסְפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם
בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים" (בראשית מט, א).

חכמינו זיכרונם לברכה ביארו שיעקב ביקש לגלות את הקץ, מתי תבוא הגאולה. סבי הרב ירחמיאל אליהו בוצ'קו זצ"ל פירש שיעקב רצה בסתר ליבו להיות הוא-עצמו המשיח הגואל, ולגלות את הקץ מייד, בלי כל שהות.

יעקב אבינו ידע כי להבאת הגאולה נדרש תנאי מרכזי: "האספו". עתידנו תלוי בכל עת ביכולתנו להתאחד, להשתיק את המחלוקות, להתעלות מעל כל המסכים המבדילים ביננו ולתור אחר הנקודה המאחדת.

זוהי הדרך לזכות לעתיד טוב יותר. בגלל המחלוקות ירדנו למצרים - ובזכות הכוח להתאחד מחדש נגאלנו משם.

רגע לפני פרידתו מן העולם מסר לנו יעקב אבינו את מפתח הגאולה:
"האספו"!

~~~~~

~ הכול במידה ~

"שִׁמְעוּן וְלוֹי אַחִים כָּלֵי חֶמֶס מִכִּרְתֵיהֶם. בְּסֹדֶם אֵל תָּבֵא נַפְשֵׁי בְקֹהֶלֶם אֵל תַּחַד כְּבֹדֵי כִי בְאַפֶּם הָרְגוּ אִישׁ וּבְרִצְנָם עָקְרוּ שׁוֹר. אָרוּר אַפֶּם כִּי עָז וְעִבְרַתְם כִּי קִשְׁתָּה אַחֲלֶקֶם בִּיעֶקֶב וְאַפִּיצֶם בְּיִשְׂרָאֵל" (בראשית מט, ה-ז).

הפרשייה פותחת בתוכחה גלויה וחריפה לשמעון לוי, שברתחת דמם הרגו את אנשי העיר שכם ובקנאתם הביאו למכירת יוסף. לאור זאת, סיום הפרשייה מפתיע: "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל" - לא זו בלבד שאין הם מנוודים מהקהל, השפעתם עשויה להגיע לכל רחבי עם ישראל! אתמהה!

כמובן שיש סדר בדברים. יעקב אבינו מציב בראשית דבריו אמירה חד משמעית: אין להשלים מכול וכול עם התנהגות אלימה! הריגת עיר שלמה בלי משפט היא רצח - גם אם ימצאו לה הצדקות הלכתיות משכנעות. מעשים שכאלה אין לקבל בשום פנים ואופן. ראו, אומר יעקב, אלימותם של שמעון ולוי לא נעצרה בשכם - בהריגת עם זר, אלא הגיעה עד אחיהם, עצמם ובשרם. אין גבול לאלימות, והאדם האלים יפגע גם באחיו אם אין הוא יודע לשלוט בכעסו ולרסן את תגובותיו.

ועם כל זאת אפם ועברתם של שמעון ולוי אינם תכלית הרוע - וגם מהם יש מה ללמוד ולהפנים. זעקתם נגד אנשי שכם, שהיו כולם שותפים להתעללות באחותם, מקורה בקדושה, ואפילו במרד שהובילו נגד יוסף - האח שגרם לסכסוכים במשפחה והתיימר לשלוט על אחיו - היה גרעין של צדק.

אסור לחנוק את הרגשות המוצדקים נגד מקורות הרוע, אומר יעקב לבניו, אך צריך לפעול בצורה מושכלת. המלחמה בעיוותים יש בה גרעין של קדושה, וכדי לשרוד בעולם עוין נדרש לאומה גרגיר של קנאות - בדמות שמעון ולוי שזרעם מחולק ביעקב ומופץ בישראל.

הכול במידה.

~~~~~

ספר שמות

פרשת שמות

~ כלל ופרט ~

פרשת שמות פותחת ברשימת שמותיהם של בני יעקב, שנים עשר שבטי יִה:

”וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ. רְאוּבֵן שָׁמְעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה. יִשָּׁשׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימִן. דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר... וַיֹּסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם” (שמות א, א-ה).

פתיחה זו העניקה את השם “שמות” לפרשתנו ולחומש כולו.

הדגשת השמות מעוררת תמיהה, בפרט כאשר מציבים את חומש בראשית וחומש שמות זה לעומת זה.

ספר בראשית הוא ספר האבות. הספר מתמקד בדמויות המרכזיות המוליכות את ההיסטוריה של ראשית העולם, כגון אדם וחוה, קין הבל, שת ואנוש, נח ובניו, אברהם ולוט, יצחק וישמעאל, יעקב ועשיו, רחל ולאה, יוסף ואחיו. לעומת זאת ספר שמות הוא ספר לידתו של עם ישראל, והמוקד בו הוא הכלל ולא הפרטים. עם ישראל משועבד לפרעה, משה רבנו מוציא את העם ממצרים, עם ישראל מקבל את התורה, ולמען העם נבנה המשכן להשראת שכינת ה' בקרבנו. אפילו משה רבנו, הדמות המרכזית בחומש שמות, ממוקד בכל הווייתו בישראל - וכשישראל מגודים מה' השכינה מתרחקת גם ממנו⁴.

השם “שמות” - השם את הדגש בשמות הפרטיים - תובע אפוא בירור.

ונראה שדווקא בספר העוסק בהתהוות העם, במרכזיותו של הכלל, חובה להדגיש שעם בנוי מפרטים. הכרזת הפתיחה “ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה” מורה לנו שלא להסתנוור מהעובדה שהחומש דן בענייני כלל ישראל.

---

4. ראו למשל רש"י על שמות לב, ז ועל ויקרא א, א.

העם איננו ישות נפרדת המנותקת מחלקיה - לכל יהודי יש שם פרטי, וכל פרט הוא אישיות מיוחדת במינה. ההשגחה העליונה משגיחה על האומה כולה, וגם על כל פרט ופרט המרכיב אותה.

הכלל אינו מוחק את הפרטים אלא מאחד אותם, ומכוחם מתקיים העם. הוא אשר אמרו חכמינו:

”כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט” (ספרא א, ז).

~ מן המים משיתיהו ~

”וַיִּגְדַּל הַיָּלֵד וַתְּבֹאֵהוּ לְבַת פְּרָעָה וַיְהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ” (שמות ב, י).

יש להניח שאימו של משה נתנה לו גם היא שם כשנולד, אך השם שגילתה לנו התורה הוא דווקא השם שהעניקה לו בת פרעה לאחר שמשתה אותו מן המים והצילה את חייו. ”משה” הוא השם שנשאר לדורות עולם. את המשמעות העמוקה של עובדה זו ננסה להסביר בכמה דרכים:

א. משה זכה לחיים בזכות הצלתו מן המים שהסתירו אותו ושמרו עליו - אך בד בבד גם סיכנו אותו. ההצלה נעשתה מהותו של משה - והוא האיש שייבחר להציל את ישראל מיד המצרים, שאומנם נתנו להם מחסה אך בה בעת סיכנו את חייהם.

ב. חז”ל לימדונו כי ”אין מים אלא תורה” (בבא קמא פב, א). המים הם המאפשרים את החיים עלי אדמות, כשם שהתורה מחיה את עולמם הרוחני של הבריות. משה יצא מן המים המשולים לתורה כדי להחיות את עם ישראל ואת העולם כולו בתורת החיים.

ג. המים המעניקים חיים משקפים את החסד האינסופי. מידת החסד הכרחית לקיום העולם - "כי אמרתי עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג) - אך חסד חסר גבולות עלול לסכן את העולם, כשם שהמים העולים על גדותיהם עלולים להציף את היקום ולהטביעו. הנהגה של חסד המתימרת להכיל הכול מאפשרת לרשעים לשלוט בעולם ולפגוע בו אנושות, ועל כן נמשה משה מן המים. חז"ל אמרו כי בשעה שמת משה קרא עליו ה' "מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און" (תהלים צד, טז)! למשה רבנו היה תפקיד מהותי בעולם - לצרף את מידת הדין למידת החסד, וכך להציל את הבריאה כולה.

~ וירא כי אין איש ~

"וַיִּפֶן כֹּה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיֵּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל" (שמות ב, יב).

משה גדל כנסיך בארמונו של פרעה מלך מצרים. בת פרעה גידלה אותו כאילו היה בנה - "ויהי לה לבן", אך בקרבו של משה פעמה נשמתו היהודית הטהורה. הוא ידע שאין הוא שייך לעם המצרי, וברגע שיצא מגבולות הארמון הוא שם פעמיו אל בני עמו - "ויצא אל אחיו".

ומה קרה ביום הראשון ליציאתו?

"וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו". משה לא היה יכול להישאר אדיש נוכח המראה והחליט לפעול, אך פסוקנו מעיד שהוא לא פעל תחת השפעת הכעס על העוול שנעשה לאחיו, אלא היה מתון ומחושב: קודם כול "ויפן כה וכה", לאחר מכן "וירא כי אין איש", ורק בסוף - "ויך את המצרי". מה פשר מתינות זו?

אפשר כמובן להסביר שמשה הסתכל כה וכה ובחן את השטח כדי לוודא שלא יהיו עדים למעשיו, ורק כשהיה בטוח שאין בנמצא מי שיוכל להלשין עליו -

היכה את המצרי, ואף טמן אותו בחול כדי לטשטש כל עקבות אפשריים למעשהו.

ואולם חז"ל מפרשים בדרך אחרת. על פי המדרש משה לא מיהר להרוג את המצרי, אלא עיין תחילה בעומק אישיותו של המכה – "ויפן כה וכה". הוא עיין בעברו של המצרי, בחן את מעשיו הרעים וגילה כי מצרי זה היה רגיל להתאכזר ליהודי המוכה כבר זמן רב. הוא הוסיף ועיין גם בעתידו של המצרי וגילה כי גם משם לא תצמח הישועה – "וירא כי אין איש". כה רשע היה האיש, ששום אדם כשר לא היה עתיד לצאת ממנו (על פי רש"י), ועל כן לא היה כל מקום להקל בעונשו. רק אז, לאחר בירור הדברים, עבר משה לביצוע המעשה: "ויך את המצרי".

משה רבנו מלמדנו את גודל המתינות והבירור הנדרשים לפני קביעת גזר הדין – אפילו אם מדובר במצרי המכה עברי, ומנגד – את ההחלטיות חסרת הפשרות בביצוע גזר הדין, מרגע שהוכח ללא ספק שהנאשם ראוי לעונשו. משה רבנו איננו מהסס ומחזיר את המצרי – שהתכחש כליל לצלם ה א־להים אשר בקרבו – לאדמה שממנה נעשה אדם. "ויטמנהו בחול".

הכתב והקבלה מפרש שמשה חיפש וביקש למצוא אם יש טיפת צדק בחברה, אם יש קורטוב של עזרה לזולת. "ויפן כה וכה" – שמא יבוא מישהו להגנה על היהודי המוכה?

וכשראה משה ש"אין איש", שאין אפילו אדם אחד שיתייצב כנגד העוול, היכה הוא בעצמו את המצרי. משה רבנו קיים את דברי המשנה "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש" (אבות ב, ה).

~ תורה וגאולה ~

"וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לָךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה" (שמות ג, יב).

זוהי תשובתו של ה' למשה רבנו המסרב לקבל עליו את האחריות להוציא את בני ישראל ממצרים. תחילת המשפט מובן: "כי אהיה עמך", אומר הקב"ה למשה. אל תדאג, אתה לא לבד בשליחות זו, אני אהיה איתך ואעזור לך. אולם החלק השני תמוה, וכי משה רבנו מסתפק מי שלח אותנו? ואם נאמר שהדבר בא לשכנע את בני ישראל, הרי אין משכנעים במשהו שיקרה בעתיד.

נראה שכך הוא פשר הדבר:

משה רבנו הוא איש התורה, איש של הערכים המוחלטים. התפקיד המתאים למשה הוא לתת את התורה לעם ישראל, ללמד אותם את המצוות ולקרבם לה' יתברך. משה רבנו במהותו אינו איש של פוליטיקה ואינו מתאים לתפקיד שכרוכים בו ויתורים ופשרות.

מתוך אהבתו האין סופית של משה רבנו לעם ישראל הוא מבקש מה' להפריד בין איש התורה לאיש הגאולה. בעיני משה הגאולה אינה תלויה בתורה והיא צריכה לבוא ללא תנאים, ובתפקיד הגואל צריך לשאת אדם של תהליכים, לא של ערכים מוחלטים; אדם המגיע ממקום של חסד ולא ממושלמות של תורה. אחרי שיושלם תהליך היציאה ממצרים יוכל משה לבוא וללמד את עם ישראל תורה.

ועל כך עונה לו ה': "זוהי לך האות כי אנכי שלחתיך". אותך אני שולח ולא אף אחד אחר, כי כל ייעודה של יציאת מצרים היא עבודת ה' וקבלת התורה. אני שולח אותך דווקא משום שאני רוצה לחבר בין גאולה לתורה. "בהוציאת את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה".

ואולם, סירובו של משה לא היה לשווא. הקב"ה מקבל חלקית את בקשתו ומצרף אליו את אהרן, איש הקרוב לעם, שיהיה עם העם וישתף אתם פעולה בעת חטאם בעגל, ובכך יציל אותם.

הוויכוח של משה עם הקב"ה הוא בשאלה אם הגאולה מותנית או שהיא בלי תנאים. המסקנה היא שגם וגם - הגאולה מגיעה בלא תנאים, אבל היא רק שלב בדרך לייעוד - הייעוד יישאר תמיד "תעבדון את הא-להים", ועליו אין לוותר לעולם.

~ בין משה רבנו לאבות ~

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲתָה תִרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאֶרֶצוֹ" (שמות ו, א).

במילים אלו עונה הקב"ה על תלונת משה רבנו בפסוק הקודם: "ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך".

רש"י בפירושו לפסוק מדגיש את המילה "עתה" - עכשיו, ורואה בה את הבשורה הקשה שמשה רבנו לא ייכנס לארץ. וזה לשון רש"י: "הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו (בראשית כא, יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ואחר כך אמרתי לו (שם כב, ב) העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי, לפיכך עתה תראה. העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות, כשאביאם לארץ".

כמה קשים דבריו של רש"י. משה רבנו דואג לעמו, זועק לה' את כאבם - וה' דן אותו לכף חובה ורואה בדבריו חיסרון באמונה?! ועוד יש לשאול, וכי כאן הוחלט שמשה לא ייכנס לארץ? הלוא הגזירה נגזרה בעקבות חטא מי מריבה - "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" (במדבר כ, יב)! וגם ההשוואה לאבות אינה מוצדקת כל כך, שהרי משה רואה את עמו סובל בגופו ונאנק בסבלו, ומה ראוי יותר למנהיג מלדאוג לעמו?!

נראה לי שרש"י כאן מגלה לנו את ההבדל התהומי בין האדם לא-ל. האדם מוגבל, ועל כן הוא חסר סבלנות, ואילו לא-ל יש סבלנות אין סופית. הוא איננו מוגבל לא במקום ולא בזמן, ובעולם שברא יש מקום לתהליכים ארוכי טווח.

הקב"ה ברא עולם חסר, ומתפקידו של האדם להשלימו, לפארו ולרוממו. אך האדם חי קודם כול את הרגע, וכאשר הוא סובל אין הוא מתעמק במהותם של תהליכים. בשעת כאבו קשה לו להבין שהסבל הוא זמני, שהוא תורם לעבודה האישית ולהתקדמות, ושכל ירידה היא לצורך עלייה.

לעומת זאת, האבות הקדושים חיו בממד א-לוהי. אברהם אבינו, שהובטח לו זרע רב, חיכה שנים רבות מאוד עד שנולד לו בן, וכשסוף סוף נולד בנו הוא נצטווה לעקוד אותו; יצחק קיבל שני בנים שהאחד רוצה להרוג את אחיו, וראה את כל פועלו להקים בית יהודי בארץ ישראל עולה בתוהו כשבנו האחד הלך לאור כשדים והשני להר שעיר; יעקב ירד למצרים עם כל משפחתו ולא ראה דבר מההבטחות הא-לוהיות שהובטחו לו - ועם כל זה לא משו אבותינו לרגע מהאמונה התמימה. אבותינו הם הסמל לאנשי החזון שאינם חיים את ה"כאן ועכשיו" - אלא מאמינים במחר המובטח על ידי הא-ל.

לא כן משה רבנו. בהיותו בן שמונים ה' מצווה אותו להוציא את בני ישראל ממצרים ולתת להם את התורה: "ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים" (שמות ג, י). אין זו הבטחה, כי אם דרישה לפעילות מיידית! ואכן, משה רבנו איש המעש נכנס מייד לפעולה. בתוך שנה הוא יוציא את בני ישראל ממצרים, ייתן להם את התורה ויביאם לשערי ארץ ישראל. איש המעשה רוצה לראות תוצאות, ועל כן אומר לו ה' "עתה תראה" - אתה תראה עכשיו את יציאת ישראל ממצרים ואת הבאתם להר סיני שלמרגלותיו יקבלו את התורה. כל התהפוכות הללו יקרו באמת בזמן קצר ביותר. אבל אתה, איש המעש, אינך איש החזון, ואות לכך הוא מה שיארע במי מריבה. משה רבנו אינו טעון בסבלנות הדרושה כדי להמתין להתפתחות הרוחנית האיטית של עם ישראל, ואל כן אין הוא יכול להביאם אל הארץ. כיבוש הארץ הוא תהליך היסטורי איטי וממושך מאוד שעדיין לא הסתיים, ולשם כך נדרש אורך הרוח של האבות הקדושים. אין כאן עונש חלילה, אלא כל איש ותפקידו. תפקידו של משה רבנו היה להוציא את בני ישראל ממצרים ולהנחילם את התורה - עכשיו ומייד. מי מריבה מגלים את

המבנה של משה רבנו, שניצניו היו גלויים וידועים לה' כבר בתחילת דרכו של משה.

בדור שלנו עלינו ללמוד משתי המידות - להיות אנשי מעשה ולפעול כמשה רבנו, ובד בבד להיות בעלי אמונה ולדעת שלא הכול מתבצע מייד.

פרשת וארא

~ ארבע או חמש ~

בליל הסדר אנו שותים ארבע כוסות כנגד ארבע לשונות הגאולה המובאות בתחילת פרשתנו:

"...אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצילתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים. ולקחתי אתכם לי לעם..."
(שמות ו, ו-ז).

ארבע הלשונות מבטאות ארבעה שלבים בתהליך הגאולה: הפסקת הסבל, שחרור מהעבדות, יציאה ממצרים ונתינת התורה. ואולם מייד בפסוק הבא אנו פוגשים בלשון חמישית של גאולה:

"והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'".

הלשון החמישית מצביעה על היעד שהובטח כבר לאבות האומה - הכניסה לארץ ישראל. מדוע אפוא אנו שותים רק ארבע כוסות - ולא חמש כנגד חמש לשונות הגאולה? וכי הכניסה לארץ ישראל אינה חשובה דיה?!

אולי יש כאן רמז שעל אף שכל בני ישראל שבאותו הדור ייצאו ממצרים, רובם לא יכנסו לארץ ישראל - כי חטא המרגלים ידחה את הכניסה לארץ בשני דורות.

ויש סיבה נוספת. הבאת עם ישראל לארצו לא הושלמה ביציאת מצרים: בימי יהושע נכנסנו לארץ, אך גלינו ממנה עם חורבן בית המקדש. בימי עזרא ונחמיה זכינו לשוב לארצנו, אך גלינו שנית בחורבן הבית השני. לעומת זאת היציאה

ממצרים וקבלת התורה הותירו את חותמם לנצח נצחים. במעמד הר סיני לקחנו ה' לו לעם, ושייכות זו נשארה מאז ועד עולם בלי הפסקה כלל.

בסוף מסכת פסחים (ק"ח, א, על פי גרסת ה"ף) מובא המנהג לשתות כוס חמישית בסוף הסדר. שתיית כוס זו היא רשות, כי יש הבדל גדול בין גאולת מצרים לכניסה לארץ ישראל. קבלת התורה בהר סיני הייתה כל כולה מה' לישראל, בלי שעם ישראל נדרש לפעול כלל, אך הכניסה לארץ תלויה במעשי עם ישראל, ולכן כתוב בפסוק "ונתתי אתה לכם מורשה" - עליכם לפעול כדי לרשת אותה.

אשרינו ואשרי דורנו הזוכים לקיים את מצוות ירושת הארץ - ועל כן נשתה גם אנו בסוף הסדר את הכוס החמישית.

~ תפקיד כפול ~

"וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים. וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצוהם אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים" (שמות ו, יב-יג).

פסוקים אלו נושאים בחובם תעלומה הקשורה בעם ישראל.

על עם ישראל הוטל תפקיד כבר בראשית דרכו - ללכת בדרך ה', אך נראה שהוא אינו מוכן לקיים את תפקידו.

אולם אין זה התפקיד היחיד. לעם ישראל יש תפקיד נוסף - להשפיע על כל העולם. תפקיד זה מורכב אף יותר מן הראשון, שהרי גם האומות אינן מוכנות לקבל הוראות מישראל.

וזוהי תמיהתו של משה רבנו: איך אפשר להביא את העם לקיום שליחותו הכפולה, כשגם העם וגם האומות אינם מעוניינים בכך? משה יודע שכל ניסיון לכפות את המשימות על העם יהיה כישלון. משה אומר לקב"ה שאם הכוונה היא לכפות עליהם את קיום השליחות אין לכך שום ערך, כי פעולה הנעשית כתוצאה מכפייה אינה שייכת לעושה אלא למעשה. על כך נאמר בהלכה "אונס רחמנא פטריה" (עבודה זרה נד, א), כלומר שמה שנעשה בכפייה אינו נחשב עשייה של העושה, אלא כביכול של היד של מי שכפה אותו.

לאדם שאלות ולא-להים פתרונים. ה' מצווה, ובציווי גלומה גם הבטחה שיציאת מצרים תצליח: כמו שבני ישראל יוצאים מהמצר של פרעה הם ייצאו מעוד מצרים, ובסוף ההיסטוריה גם המצרים וכל הדומים להם יכירו בעם ישראל ובמסר של תורת ישראל.

על משה רבנו מוטל להנהיג את העם בתפקידו הכפול.

בהנהגתו יקבל עם ישראל את התורה מרצון בהר סיני, וקבלה זו תהיה תקפה לכל הדורות. ואכן על אף כל הבגידות והעזיבות במשך ההיסטוריה, הכוח והדחיפה של מעמד הר סיני מוכרים ומורגשים עד ימינו אנו. בדורנו אף זכינו למדרגה נוספת, ובה עם ישראל חוזר לארצו – למקורו.

החלק השני מסובך יותר – קשה הרבה יותר לשנות את העולם מלהשפיע רק על עם ישראל. אמנם בפרשתנו פרעה מכיר את ה' – "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים" (שמות ט, כז) – אך הכרה זו מושגת תחת לחץ.

ועם כל זה העולם מתקדם. הוא מתקדם וחוזר אחורה, ושוב מתקדם ושוב חוזר אחורה, ושוב מתקדם... אך על אף כל המהמורות רבים מהערכים שהתקבלו בהר סיני הפכו לירושת חלק לא מבוטל מהעולם: ערכי עשרת הדיברות, יסודות בצדק חברתי, האמונה שהאדם נברא בצלם א-להים – כל אלה הם ירושה מן התורה לעולם כולו.

~ תפילה למשה ~

"וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פְּרָעָה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' עַל דְּבַר הַצְּפִדְעִים אֲשֶׁר שָׁם לְפְרָעָה. וַיַּעַשׂ ה' כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּמְתּוּ הַצְּפִדְעִים מִן הַבְּתִים מִן הַחֲצֵרֹת וּמִן הַשָּׂדֹת" (שמות ח, ח-ט).

"וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרָעָה וַיַּעֲתֵר אֵל ה'. וַיַּעַשׂ ה' כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסַּר הָעֶרֶב מִפְּרָעָה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׂאָר אֶחָד" (שם כו-כוז).

הפסוקים הללו ועוד רבים כמותם מעידים כי הפסקת המכות הייתה תלויה בתפילתו של משה רבנו. ויש לתמוה, הלוא כשם שהמכה הופיעה בגזירת עליון, בלי שנדרשה כל תפילה להבאתה, כך הייתה היא יכולה להיעלם בלי תפילה!? ויתרה מזו, וכי לא היה ראוי יותר להתפלל להכבדת המכות על מצרים למען הצלת ישראל מלהתפלל להסרתן ולפתוח למצרים פתח לחזור ולהתעלל ביהודים? וכיצד היה משה רבנו מסוגל להתפלל להסרת המכה מהאויבים המתעללים בעמו?

אפשר להסביר שהתפילה נדרשה כדי לחזק את ליבו של פרעה, שהרי אלמלא נעצרה המכה לא הייתה נותרת לפרעה כל ברירה אלא לשחרר את בני ישראל לפני שבא על עונשו המלא. הפסקת המכה אפשרה למצרים להכביד את ליבם, וכך התגלתה עוצמתו של ה' במלוא תוקפה ועוזה.

ואולם לפי הפשט נראה יותר שאפילו סבלם של המצרים נגע לליבו של משה - וכשהם הוכו הוא ריחם עליהם והתפלל אל ה' באמת ובתמים שיסיר מהם את המכה. משה רבנו אוהב את ישראל בכל נימי נפשו, ולצד אהבתו לישראל הוא אוהב גם את כל הבריות כולן. משה מלא תקווה שהמצרים יזכו לשלח את ישראל לחופשי בלי שיצטרכו לסבול.

תפילותיו של משה פועלות את פעולתן - וממחישות לנו את קרבתו העצומה

אל ה'. כה חשוב הוא כוח התפילה של משה, ועם ישראל עוד יידרש לו רבות: כשייצאו ישראל ממצרים הם יחטאו בכמה וכמה חטאים, ופעם אחר פעם יעמוד משה רבנו בתפילה לפני ה' - וה' יבטל את גזירותיו.

כאשר שוררת אהבה בין הבריות והאדם מתפלל לרפואתו ולרווחתו של הזולת - הדין למעלה נהפך לרחמים. התפילה נקראת בתורה "עתירה" - "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו" (בראשית כה, כא) - והמדרש מפרש: "מהו לשון עתירה? הרחת שמהפכין התבואה בגורן קורין עתירה, ללמדך כשם שעתר זה מהפך את התבואה ממקום למקום, כך תפלתן של צדיקים מהפכין את הגזירה הרעה לטובה" (פסיקתא זוטרתיא [לקח טוב] בראשית, תולדות כה, כא).

~ בדרך לעם סגולה ~

בשנים האחרונות גינו באו"ם את מדינת ישראל 15 פעמים, ואילו את שאר כל מדינות העולם גינו שש פעמים בסך הכול. הפליה זו טמונה בפסוקים בפרשתנו, ואולי יש בה מעין מרד בתגובה להפליה מצידו של ה' יתברך:

"וְהִפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת אֶרֶץ גִּשׁוֹן אֲשֶׁר עָמְדָה עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הָיִית שָׁם עָרֵב... וְשִׁמְתִּי פֶדֶת בֵּין עָמִי וּבֵין עַמֵּךְ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה" (שמות ה, יח-יט);

"וְהִפְלָה ה' בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר" (שם ט, ד);

"וְכִּי בְּאֶרֶץ גִּשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְרָד" (שם פסוק כו).

השלב הראשון בגאולה הוא ההיפרדות מן העם המצרי. היפרדות זו מסמנת את דרכו של העם היהודי לעבר הר סיני - שם הוא יקבל את התורה ומשם ימשיך לארץ ישראל שבה יחיה על פי תורה זו.

אחד מתלמידיי סיפר לי שבצעירותו הוא למד בבית ספר שאינו יהודי בצרפת, בתקופה שעוד לא היה מודע ליהדותו. בכיתתו למדו נוצרים ומוסלמים, דתיים וכופרים בא-ל, לבנים, שחורים וצהובים - כולם למדו יחד תחת קורת גג אחת. לעתים הם רבו ביניהם, אך תמיד השלימו והמשיכו הלאה. כשנודע לחבריו שהוא יהודי התאחדו כולם נגדו. כל ילדי הכיתה, כל הצבעים וכל האמונות עמדו מעבר אחד - והוא מן העבר השני.

מדינת ישראל משקיעה מאמצים להיות מדינה ככל המדינות, אך כל מאמצי עולים בתוהו. כי מדינת ישראל איננה ככל המדינות, היא מדינת העם היהודי שהקב"ה הפרידו מכל העמים וייחדו להיות לו סגולה מכל העמים. היפרדות זו היא כמובן ניסיון קשה מאוד, אך כאשר מבינים את גודל משמעותה של הסגולה יש בה כדי להלהיב אותנו לקיים את ייעודנו הייחודי שייטיב לבסוף לכל העולם כולו.

~ בעל תשובה אמיתי ~

כשהמכה השביעית, מכת הברד, נוחתת בחזקה על מצרים, פרעה קורא למשה ולאהרן - ובדבריו אליהם ניכרים הרהורי תשובה:

"וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהוּ וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפְּעַם ה' הַצְּדִיק וְאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים" (שמות ט, כז).

מה פשר "חטאתי הפעם"? וכי רק בפעם זו חטא פרעה, הלוא הוא חוטא כבר דורות רבים!

הרמב"ן מפרש כי פרעה הודה זו הפעם כי חטא לה' מאז ומעולם, כאילו אמר

”חטאתי תמיד, הפעם אני מודה – ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים”:

”ביאורו הפעם אודה לה' כי חטאתי לו והוא הצדיק ואני ועמי הרשעים, שמרדנו בדברו מאז ועד עתה”.

ואולם על פי פשט הכתוב וידויו של פרעה מצומצם לאותו הרגע בלבד – רק ”הפעם”. דברי פרעה מבטאים את המחסום האנושי שמונע ממנו להודות כי כל אשר פעל בימיו היה טעות מרה, וכי למעשה היו כל חייו כישלון אחד גדול. לא, מתקומם פרעה כנגד עצמו, אומנם טעיתי כשהפרתי את אשר הבטחתי אחרי מכת הערוב – ”אנכי אשלח אתכם וזבחתם לה' א־להיכם במדבר” (לעיל ח, כד) – אך פרט לכך נהגתי כשורה!

פרעה איננו מסוגל להבחין בריקבון העמוק שפשה במצרים, ריקבון שבא לידי ביטוי במאות השנים של שעבוד ישראל על אדמתה. הביטוי ”חטאתי הפעם” מעיד שפרעה לא חזר בתשובה באמת אלא שעוצמת המכות היא אשר הכריחה אותו להודות ”חטאתי הפעם” – ובתום המכה הוא יחזור לסורו.

מכאן שתשובה שלמה תובעת הרבה ענווה ורצון להשתנות. ומי שחוזר בתשובה באמת, שמסוגל להביט על עברו בעיניים פקוחות ולשנות כיוון, הוא אכן גיבור אמיתי – ועליו אמרו חכמים ”מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין” (ברכות לד, ב).

פרשת בא

~ חודש החירות ~

"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֳדָשִׁים, רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה" (שמות יב, ב).

נראה שיש כאן כפילות: אם ניסן הוא ראש חודשים, ממילא הוא גם הראשון לחודשי השנה. מהו פשר הכפילות?

חודש ניסן של שנת 2448 הוא בלי צל של ספק ראשית תולדותיו של עם ישראל. קבוצה עצומה של עבדים יוצאת סוף סוף לחופשי בחודש זה והופכת לעם. אם כן, אין זה רק החודש הראשון של השנה, כי אם החודש הראשון של כל ההיסטוריה שלנו כעם.

ואולם, התורה מתעקשת: חודש ניסן הוא גם הראשון לחודשי השנה, ואין מדובר רק בשנה זו שבה אתם יוצאים ממצרים. מכאן ולהבא עליכם להכתיר את ניסן מדי שנה בשנה לחודש הראשון של השנה. יש לכך חשיבות מכרעת, כי בכך טמונה ההבנה כי החירות אינה קניין נצחי. ה' זועק לעם ישראל: הישארו אנשים חופשיים, אל תיכנעו לכוחות הטבע!

כל עם שמגיע לחירות נמצא בסכנת נפילה למיני עבדות חדשים. יש לשמר את רעיון החירות ברעננותו. המצפון חייב להישאר תמיד ערני: האידאולוגיות, הסיסמאות וכבלי המחשבה הם כולם מכשולים שקל להיכשל בהם. לעולם צריך ניסן להישאר החודש הראשון.

המילה ניסן מכילה בתוכה את המילה נס. הנס הוא יציאה מחוקי הטבע, יציאה מן ההרגל. הנס הוא אי-כניעה לחוקי הטבע, לחוקי ההיסטוריה, למגבלות שלנו. הציווי שניסן יהיה החודש הראשון דורש שלא נהיה עבדים – לא של אף אחד אחר ולא של עצמנו – ושגם אנו לא נעביד אחרים. אנו אומרים "לא"

לדטרמיניזם הכובל. אנו רוצים לחיות חיים ערכיים המקעקעים את כל סוגי העבודות.

לנצח נצחים יזכיר לנו ניסן - החודש הראשון - מי אנו ומה הם ערכינו, וירחיק אותנו מכל ויתור ומכל התנהגות שפלה שיאפילו על זהותנו וייעודנו.

זה מה שמייחד את עם ישראל. החודש הזה לכם ראש חודשים.

~ שתי דרכי תשובה ~

”וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נְעָלֵיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמְקַלְכֶם בְּיַדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפְזוֹן פֶּסַח הוּא לָהּ” (שמות יב, יא).

וכי כך חוגגים אנשים חופשיים את חירותם - אוכלים בחיפזון ומוכנים לנסיעה? זה נראה יותר כבריחה, ולא כעם היוצא לחירות בתחושת ביטחון המוענקת מאת הא-ל הכול יכול, משחרר האסירים.

בניגוד לפסח הראשון שנעשה בחיפזון, ההלכה מצווה אותנו לדורות להסב בליל הסדר ולהקדיש לו זמן רב. מדוע ציווה ה' את אבותינו על החיפזון?

ישנן שתי דרכי תשובה. אחת מתונה והדרגתית ואחת פתאומית. בני ישראל שכנו במצרים מאות בשנים והתרגלו למצבם העגום. לא היה להם כל כוח להשתחרר מעצמם, ורק שוק חשמלי היה יכול להניעם. בחיפזון יצאו אבותינו ממצרים כי היה הכרח לשנות את תודעתם מן הקצה אל הקצה כדי להוציאם, אחרת היו מתמהמהים ונשארים במצרים. ואף שהפתאומיות והמהירות נדרשו כדי להוציאם ממצרים, דרך זו לא תאפשר להם להיכנס לארץ. כדי שיוכלו בני ישראל לחיות בארץ ולקבל אחריות על חייהם הם חייבים להפנים את השינוי שבא להם בפתאומיות. לשם כך הם יצטרכו להתפתח בהדרגה במדבר במשך ארבעים שנה.

פסח מצרים נערך בחיפזון, ופסח דורות - בהסבה. כך כל אדם שמבין שטעה בדרכו צריך קודם כול לקבל החלטה מהירה לשנות את כיוון חייו, ובשלב השני עליו להקדיש זמן להתבוננות ולהפנמה, כדי שהשינוי יחלחל לתוכו פנימה ויהפוך לחלק ממנו, בלי דרך חזרה.

~ ליל שימורים ~

"ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדרתם" (שמות יב, מב).

המילה "שימורים" מופיעה פעמיים בפסוק, בתחילתו ובסופו. על פי הפרשנים משמעות המילה שונה בכל אחת מהופעותיה. בתחילת הפסוק היא מבטאת את ההמתנה והציפייה של הקב"ה לליל הגאולה: "ליל שימורים הוא לה'", בסופו של הפסוק היא מדגישה את שמירת המצוות: "שימורים לכל בני ישראל לדרתם". הקב"ה מבטיח כי בכל הדורות יסבו יחדיו בלילה זה כל משפחות ישראל, יקיימו את מצוות הלילה ויספרו על גאולת מצרים. הבטחה זו התקיימה, ועד ימינו-אנו ליל הסדר נחגג בכל בתי ישראל, גם בבתי המשפחות שאינן מקפידות על שמירת כל המצוות.

הצלע המרכזית של הפסוק - "הוא הלילה הזה לה'" - מורה מחד גיסא כי עיקרו של הלילה הוא לה', שהרי בזכות לילה זה אנו יודעים שיש א-להים בעולם, ומאידך גיסא שאנו עדיין מצויים בלילה, הואיל וגאולת מצרים לא הייתה גאולה שלמה.

מאז גאולת מצרים ועד הנה עבר עמנו קשיים עצומים, רדיפות ועינויים, אך לילה זה נטע בליבנו תקווה ואמונה שנוצליח לצאת מכל צרה וצוקה עד בוא הגאולה השלמה. מהלילה הזה, ליל היציאה ממצרים, אנו שואבים את כוחות

ההתמודדות עם כל לילות ההיסטוריה, בידיעה שפנינו מועדות אל יום הגאולה הנכסף.

לשון "שמרים לכל בני ישראל לדרתם" מבטאת גם היא ציפייה. בכל הדורות אנו מצפים ומייחלים שנמשיך לטפס שלב אחר שלב בסולם הגאולה עד אשר נגיע אל השלב העליון, היציאה האחרונה מחשכת הלילה אל אור הגאולה השלמה.

אשרינו שאנו זוכים בדורנו לראות את קיום הבטחת ה' - מ"ליל שמרים הוא לה" ל"שמרים לכל בני ישראל לדרתם".

~~~~~

~ כיוון ~

"וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעָבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מֵמִצְרָיִם"

(שמות יג, ח).

פסוק קצר זה נושא בתוכו משמעות עמוקה ומגלה לנו מהי התכלית שלשמה יצאנו ממצרים: "בעבור זה" - אלו המצוות.

אומנם ודאי שה' הוציאנו ממצרים כדי לגאול אותנו מהעבדות הקשה והלא-אנושית, אך המטרה האמיתית שלשמה נגאלנו היא קיום המצוות.

פירוש הדבר הוא שלהיסטוריה יש כיוון. איננו בורחים ממצרים, אנו יוצאים ממנה ופנינו אל היעד - להגיע לארץ ישראל וליצור בה עולם חדש ומתוקן.

את המסר הזה עלינו להעביר לילדינו. אין אנו מסתפקים בחיים פשוטים, אנו מבקשים לחיות למען מטרה. הפסוק מלמדנו שלימוד ההיסטוריה איננו התרפקות פשוטה על העבר אלא נקודת זינוק!

פרידה ממקום מגורים או מבני משפחה היא ניסיון קשה תמיד, אולם כשהפרידה נעשית מתוך מגמה לקיים את הייעוד, להתחבר לזהות הפנימית ולפעול למען הטוב - אין זו עקירה אלא הצמחה של דבר חדש. הכוח המניע איננו טמון במה שנשאר מאחור אלא בתכלית שאליה אנו נושאים את פנינו.

~ בחזק יד ~

בפסוק האחרון של הפרשה, העוסק במצוות תפילין, יש חריגה לשונית האומרת דרשני - המילה "ידך" כתובה "ידְךָ":

"וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחֹזֶק יָד הוּצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרָיִם"
(שמות יג, טז).

חכמינו זיכרונם לברכה דרשו (מנחות לז, א) כי המילה "ידְךָ" רומזת ליד החלשה ("ידְךָ" = "יד כהה"), ומכאן שיש להניח את התפילין של יד על יד שמאל.

דרשה זו מציבה בפסוק אחד את היד הכהה של האדם מול ידו החזקה של ה'. האדם חלש בטבעו. קשה לו ליזום ולפעול, לקום, להתרומם ולרומם, לפעול ולהפעיל. קל לו יותר לחיות חיים של קבלה מחיים של השפעה. בהנחת התפילין על היד הכהה יש קריאה גדולה: "בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים!" ה' דורש מאיתנו אומץ וכוח לפעול, להתחזק ולחזק.

בכל הנחה של התפילין על ידך שָׂאב מה' יתברך כוחות ותעצומות נפש - והעֵינֶךָ משמעות לחיידך!

פרשת בשלח

~ סוף עידן הפסיביות ~

"וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרַעֲהַ אֶת הָעָם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב
הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנָּחַם הָעָם בְּרֵאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם" (שמות
יג, ז).

פסוק זה קשה ומעורר שאלות:

"ויהי בשלח פרעה" - וכי פרעה שלח את העם? הלא ה' הוציאנו ממצרים!

"כי קרוב הוא" - מדוע קרבתה של ארץ פלישתים היא סיבה לא לעבור דרכה?
אדרבה, ההליכה בדרך זו תקרב את הכניסה לארץ!

"פן ינחם העם בראותם מלחמה" - וכי מה עניין מלחמה לכאן? כמו שהקב"ה
הוציא אותנו ממצרים בנסים גדולים כך יוכל להכניסנו לארץ באותות ובמופתים!

התשובות לכל השאלות גלומות בסופו של הפסוק. אין ערך לאדם אם אין
הוא עושה דבר בעצמו וה' פועל במקומו. מה שקרה ביציאת מצרים הוא טרגדיה
גדולה שמודגשת בתחילת הפסוק - "ויהי בשלח פרעה את העם". העם יצא בעל
כורחו! על אף הקשיים במצרים לא היה העם מסוגל לנקוט יוזמה, לקחת את
עתידו בידיו ולמרוד. השינוי בא דרך משה רבנו שליח ה' שהיכה את המצרים עד
שאלו התחננו שבני ישראל יצאו מתוכם.

בשל כך נדרשה הכנה של ארבעים שנה עד שעם ישראל יוכל להיכנס לארץ.

גם בגאולה שאנו זוכים לחיות בה בדורנו אנו עדים לתהליך דומה. ניצני
החזרה לארץ ישראל נבטו מכורח האנטישמיות שהביאה את עמנו להבנה
שגורלו בידו, ושאין לצפות שהאל יעשה את העבודה במקומו. על האדם לפעול
ולהילחם - ורק אז יזכה לסיוע מלמעלה.

"כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסִּיפוּ לְרֹאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם" (שם יד, יג).

תם עידן הפסיביות. גאולה פסיבית מצידכם לא תישנה - מעתה והלאה עליכם להיות שותפים בגאולתכם!

~~~~~

~ לא זו הדרך ~

בני ישראל יוצאים ממצרים בדרכם אל החופש, ולפתע הם מגלים כי הצבא המצרי רודף אחריהם. אחוזי חרדה הם צועקים אל ה' ומאשימים את משה רבנו:

"מָה זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם" (שמות יד, יא)!

משה רבנו מבקש להרגיעם:

"אֵל תִּירָאוּ הַתִּיַצְבוּ וְרֵאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה'... ה' יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּ" (שם פסוק יג-יד).

תגובת ה' מופיעה מייד בפסוק הבא (טו):

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ".

הקב"ה מביע לכאורה אי הסכמה לדברי משה. משה רבנו קורא לעם לשבת ולהחריש, לתת לה' להילחם לבדו במצרים ולהמתין בסבלנות לגאולה המובטחת, אך הקב"ה מעמידו על טעותו: לא זו הדרך! תפילותיך, משה, אינן מספיקות - "דבר אל בני ישראל ויסעו"! הגאולה תובעת שיתוף פעולה מצידם של בני ישראל, ועל כן הם נדרשים לפעול, לנסוע, להתקדם - ולא להישאר נטועים במקומם כמומיות המצפות לישועה.

כמובן שהתמונה השלמה מורכבת מדברי ה' ומדברי משה גם יחד, ושניהם אמת לאמיתה. עלינו להתאמץ ולפעול בכוחות עצמנו למען גאולתנו, ועם זאת לדעת בכל רגע ורגע כי ה' אלוקינו הוא הנלחם לנו והוא גואלנו ומושיענו.

~ החובה לפעול ~

פעמיים בפרשתנו ניצבים בני ישראל מול אויב המבקש להילחם בהם - בראשונה מול מצרים ובשנייה מול עמלק. בשתי הפעמים הם מקבלים הוראה מלמעלה איך לנהוג אל מול איום המלחמה. שתי הנחיות בשני פסוקים - אחד בתחילת הפרשה ואחד בסופה - ותהום פעורה ביניהם.

בני ישראל בורחים מהמצרים הרודפים אחריהם, והים חוסם את דרכם מלפנים. אין שום דרך להתגונן. חרדה איומה משתלטת עליהם, אך משה מרגיע:

"ה' יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן" (שמות יד, יד) -

אל דאגה, אינכם צריכים לעשות דבר, ה' יעשה הכול בשבילכם.

לעומת זאת בסוף הפרשה, כשעמלק מתקיף את ישראל, יהושע מצטווה לצאת למלחמה:

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּחַד לָנוּ אַנְשִׁים וַיָּצֵא הַלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִחַר אֹנְכֵי נֶצֶב
עַל רֹאשׁ הַגְּבְעָה וּמִטָּה הָאֱ-לֹהִים בְּיָדִי" (שמות יז, ט).

הפעם לא מובטחת ישועה כהרף עין. עם ישראל נדרש לצאת ולהילחם - ורק אז תבוא העזרה מלמעלה.

מה פשר הפער בין שתי ההוראות?

לאור העובדה שבפרק הזמן שבין המלחמה על הים למלחמה בעמלק התלוננו בני ישראל בלי הפוגה, אפשר להסביר את שינוי המדיניות בשתי דרכים:

א. הבנה שבני ישראל כבר אינם ראויים שה' ילחם להם.

ב. הבנה עמוקה שכאשר האדם איננו אחראי לגורלו הוא מתלונן.

האדם לא נולד כדי לבקר בעולם כצופה בהצגה - מעצם מהותו הוא שחקן מפתח בהצגה. לפיכך ההוראה שקיבלו ישראל על הים - "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" - היא ההוראה היוצאת מן הכלל, אירוע חד פעמי, כפי שמעיד הפסוק הקודם:

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירְאוּ הַתִּיצְבוּ וְרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְיְפוּ לְרְאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם" (שם יד, יג).

מציאות כזו שה' נלחם והאדם מחריש לא תחזור שנית. חובה על האדם לפעול, ואז ה' יבוא לעזרתו.

~~~~~

~ שיר חדש ~

"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה" (שמות טו, א).

קריאת הפסוק מעוררת כמה שאלות:

מדוע נאמר "ישיר" בלשון עתיד? לכאורה היה צריך לכתוב "אז שר".

מדוע נכתב הפועל בלשון יחיד? הלוא כל ישראל שרו עם משה.

ומדוע נאמר כי שרו "שירה" - בלשון נקבה, ולא "שיר" - בלשון זכר?

סבי הרב אליהו בוצ'קו זצ"ל הסביר כי שמחתם של בני ישראל לא הייתה שלמה. על הפסוק "וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים" (שמות יג, יח) אמרו חכמינו זיכרונם לברכה שלא כל העם זכה לצאת ממצרים, חלק מתו במכת החושך וחלק התבוללו, ועל כן נמהלה שמחת הגאולה בצער על אלו שלא זכו. נוסף על כך קונן בליבם של ישראל פחד גדול מפני העתיד. אומנם היום הם יצאו ממצרים, אך מחר יצטרכו להתייצב מול עמים גדולים וחזקים כדי לכבוש את ארץ הכנענים. שמחת הגאולה מלווה אפוא באבל כבד על העבר ובדאגה עמוקה מהעתיד לבוא.

על כן נאמר "אז ישיר" כי רק בעתיד נדע אם גאולה זו לא תיהפך חלילה לתוגה ואם יש מקום לשמחה מלאה. "אז ישיר משה"; בעיקר משה שר, כי הוא בטח בה' והאמין בגאולה בכל ליבו, אך את ישראל בקושי הצליח לגרור אחריו. "את השירה" – מאחר שלא כל בני ישראל היו שותפים לשמחה הסתפק הכתוב ב"שירה" – ולא ב"שיר" המבטא שמחה שלמה ומלאה.

ואולי אפשר להסביר עוד כי גאולת מצרים הייתה כל כולה מלמעלה – א-ל מוציאם ממצרים" (במדבר כג, כב). בני ישראל לא שרו כי הם לא היו שותפים פעילים בגאולתם, ועל כן מוביל השירה היה משה רבנו.

שירת הים מבשרת את הגאולה השלמה שתהיה בעתיד, או-אז נוכל לשיר שיר חדש כפי שבישרו לנו הנביא ישעיהו ודוד המלך משורר התהלים. השיר החדש יושר במלוא עוצמתו כי כל בני ישראל יהיו שותפים בגאולתם.

אנו דור הגאולה זוכים לפעול עם א-ל ולהיות שותפים מלאים בתהליך גאולתנו – ועל כן נשיר כולנו שיר חדש לא-להינו!

~ קושי על קושי ~

אחרי הניסים הגדולים של קריעת ים סוף הקב"ה מנסה את ישראל: בתום שלושה ימי הליכה במדבר הצחיח, בלי מים, הם מגיעים סוף סוף אל מקווה המים במרה - אך לגודל אכזבתם המים מרים, ואי אפשר לשתות מהם. אכזבה זו, המופיעה על גבי הצימאון, מביאה את בני ישראל להתלונן קשות כלפי משה ואהרן. הם אינם מסוגלים עוד לפנות אליהם בדרך ארץ. משה רבנו צועק אל ה', וה' מורה לו את הדרך להכשרת המים לשתיה:

"וַיִּצְעַק אֶל ה' וַיֹּרְהוּ ה' עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ" (שמות טו, כה).

הפסוק מעיד שה' לא הסתפק בהמתקת המים אלא גם נתן לישראל חלק ממצוות התורה - "חֵק וּמִשְׁפָּט". התורה מדגישה כי הניסיון ומתן המצוות התרחשו באותו המקום: "שם שם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ".

סמיכות זו מעוררת תמיהה: הלוא הקב"ה ניסה את ישראל ומנע מהם מים, והם לא הצליחו לעמוד בניסיון - האם זה הזמן המתאים להכביד עליהם עוד ולהטיל עליהם חוק ומשפט!?

התשובה טמונה בחלקו הראשון של הפסוק, המתאר כי ה' הורה להשליך אל המים עץ - שגם טעמו מר - ולמרבה הפלא הוספת העץ המר למים המרים הביאה להמתקתם!

עם ישראל בעת הניסיון היה כמים המרים. בהיעדר תורה ומצוות הייתה כל דאגתם נתונה לחיים החומריים, וממילא לא היו להם כלים לעמוד בניסיון - כי כשהחיים החומריים הם חזות הכול, כל קושי המתגלע בהם ממוטט הכול. ואולם משניתנו להם חוקים ומשפטים נוסף לחייהם ממד רוחני. אומנם גם בתביעות הרוחניות טמון קושי, אך זהו קושי מסוג אחר, קושי מחזק. כשם שהעץ ממתיק את המים, המצוות מכשירות את בני ישראל לעמוד בקשיי החיים.

כל אדם נתקל בחייו בניסיונות לא פשוטים ובאתגרים הניצבים לפתחו. קל יותר לעמוד בהם מתוך עולם מלא בערכים - הם המעניקים לאדם את הכלים להתמודד ולהמתיק את הקשיים.

~ ברוך ה' יום יום ~

”וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָ” (שמות טז, יט).

הפסוק מדבר על המן שירד עם טל הבוקר, וממנו נצטוו בני ישראל לאכול לשובע ולא לשמור ממנו ליום המחרת.

מפסוק זה נוכל ללמוד שיעור כפול.

השיעור הראשון מתמקד בביטחון בה':

בני ישראל חייבים לבטוח בה' ולדעת שמי שנותן להם לאכול היום ייתן להם גם מחר. אומנם הדברים נאמרים בהקשר מיוחד - לאחר ההבטחה שהמן ירד מדי יום ביומו - וברור שהיום אסור לנו לסמוך על הנס. עלינו להיות זהירים ולחסוך כסף לטובת העתיד - ללימודי הילדים, לנישואיהם... ומותר גם לרכוש ביטוחים למיניהם כדי שבעת צרה לא ניפול חלילה לטורח על הציבור. ועם כל זה הפסוק מעביר מסר חשוב לכל הדורות: כמו בכל דבר בחיים, גם בדאגה אסור להגזים.

הפסוק מלמד אותנו לחיות בהרגשת ביטחון בלי לדאוג יתר על המידה למה שיקרה מחר. יש אבחנה ברורה בין זהירות מדודה לדאגה מופרזת שמונעת מאיתנו לחיות חיים שלמים ומלאים.

השיעור השני קשור לחדוות החיים:

כל אחד ואחד מבני ישראל מוזמן לאכול את מנת המן שלו עד תומה, בלי לחוש רגשות אשמה שהוא נהנתן. ”אכלו בתיאבון!”, אומר ה' לבניו. האידיאל איננו התנזרות.

גם בכך כמובן אין להגזים, אבל חשוב להפנים שהתורה אינה מדרבנת לחיי מינימום. תאכלו הכול ואל תשאירו כלום למחרת, או במילים אחרות: "ברוך ה' יום יום!"

אנו אומרים היום תודה על כל מה שהקדוש ברוך הוא נותן לנו, ובטוחים שגם המחר יהיה ורוד בעזרת ה'.

פרשת יתרו

~ תוכחת יתרו ~

יתרו זכה שעל שמו נקראה פרשה מרכזית בתורה, הפרשה שבה אנו קוראים את עשרת הדיברות. זכות זו ניתנה ליתרו מכוח העצה הטובה שהשיא למשה רבנו - להאציל אחריות על זקני העם ולא להמשיך לשפוט את העם לבד:

”וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לָעָם

וַיֹּאמֶר מָה הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם

מִדּוֹעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדָּךָ וְכָל הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן בְּקָרְ עַד עָרֵב” (שמות יח, א).

בדברי יתרו ישנה תוכחה גלויה: מדוע אתה, משה, יושב בנוחות כמלך, בעוד כל העם נאלץ להמתין בעמידה עד שיגיע תורו של כל אחד ואחד מהם לדבר עימך?!

כמה קשה לשמוע את הפסוק הזה. הלוא משה רבנו מוסר את נפשו, מגויס כל כולו למען העם. המתדיינים באים אליו בעת הצורך, וכדי לזכות לעצתו הם אומנם נדרשים להמתין בתור, אך משה לעומתם אינו נח לרגע. בכל יום ובכל עת הוא מקשיב ושומע, דואג ומרגיע, מייעץ ופוסק לכל מי שמגיע אליו - עד אפיסת הכוחות האנושיים. והינה בא יתרו, ובמקום להביע הערכה עצומה לפועלו של משה הוא הופך את הקערה על פיה, ומוכיח את משה שהוא כביכול מזלזל בעם!

אם נתבונן בפסוק נראה כי המילה ”עם” מופיעה שלוש פעמים בתוכחת יתרו. יתרו מציב את העם במרכז ותובע את כבודו - עצתו לא באה להקל על משה רבנו אלא על העם. דברי יתרו אלו, שנאמרו קודם מתן תורה, משמשים מעין הקדמה לקבלת התורה ומלמדים על גודל החובה לכבד את הציבור. התורה ניתנת לעם ישראל, לציבור, וכל הנהגתה היא לטובת הציבור. הטובה המתגלמת

בתורה מתבטאת גם ביחס המכבד שהיא תובעת כלפי הציבור כולו, ואפילו משה רבנו, איש התורה, מקבל תוכחה אם אינו נוהג בעם בכבוד הראוי לו.

תגובת משה רבנו על דברי יתרו מגלה את גדלותו ואת ענוותנותו הרבה. משה רבנו היה יכול לדחות את התוכחה ולהדגיש דווקא את גודל מסירותו למען העם, אך לא כך עשה משה רבנו. הוא נמלך עם השכינה וקיבל את דבריו של יתרו.

ייתכן שיתרו נקרא כאן "חתן משה" כי דבריו נאמרו בהשראת גודלו של משה. ממסירותו של משה רבנו למען העם למד יתרו מהו הכבוד הראוי לעם, ומתוך כך פנה אל משה וסייע לו להוסיף עוד קומה על צדקותו הרבה.

~ סגולת ישראל – גזענות? ~

"וְהֵייתֶם לִי סֻגָּה מִכָּל הָעַמִּים... " (שמות יט, ה).

במילים אלו התורה מבשרת שעם ישראל הוא עם סגולה, עם מיוחד - העם הנבחר. כמה דם נשפך בשל בחירה זו, כמה יהודים ניסו להסתיר את שייכותם לעם הזה כדי לברוח משנאת העמים.

העמים מאשימים את עם ישראל שהוא מחשיב את עצמו מורם מכל העמים. 'היהודים קורבנות הגזענות הם עצמם גזענים', טוענים שונאינו.

די לקרוא את הפסוק הבא כדי לבטל את כל האשמות השווא הללו:

"וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהֲנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שם יט, ו).

הסגולה היא אחריות, ייעוד ותפקיד - לשרת את הא-לוהים לטובת האנושות, להביא את דבר ה' לכל בני האדם. עם ישראל קיבל את התורה והביא עימה לעולם מערכת של ערכים, של כבוד לאדם שנברא בצלם א-להים, של אמונה

שיש שופט עליון שימנע מהחזק לרמוס את החלש. בלי ערכים אלו לא היה העולם אלא שדה קרב ענק.

להתקיף את עם ישראל פירושו לתקוף ערכים אלו. ברצון להשמיד את העם היהודי טמון ניסיון עיקש להסתיר מהמצפון את התביעות המוסריות - "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנב" ועוד.

ועל כן כשעם ישראל מגן על עצמו, לא רק על עצמו הוא מגן אלא על העולם כולו. הוא נלחם למען כינון עולם טוב יותר, ישר יותר, צודק יותר - עולם שיש בו נוכחות אלוקית.

בחירת עם ישראל היא משא כבד... אבל כה מלהיב!

~~~~~

~ לך רד ~

פרשת יתרו היא נקודת השיא של כל התורה כולה, פרשה שבה מתגלה ה' אל עמו ומעניק להם את עשרת הדיברות.

ה' קורא למשה לעלות אל ראש ההר ומורה לו:

"וַיֵּרַד הָעֵד בְּעַם פֶּן יִהְיֶה רָסוּ אֶל ה' לְרְאוֹת וְנִפְלַ מִמֶּנּוּ רָב" (שמות יט, כא).

משה רבנו חושב כי אין צורך להעיד שנית בעם, שהרי כבר התרה בהם, אבל ה' חוזר ודורש:

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי ה' לְךָ רֵד" (שם פסוק כד).

משה מקיים את דבר ה' - כמפורש בסוף הפרק, בפסוק הסמוך לתחילת עשרת הדיברות:

"וַיֵּרַד מֹשֶׁה אֶל הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם" (שם פסוק כה).

דרישת ה' שמשה ירד אל העם ויבוא אליו מודגשת לאורך כל הפרק, ונראה שהיא עומדת במרכז הפרשה. בתחילה אומר ה' אל משה "לך אל העם וקדשתם" (פסוק י), ומשה מבצע - "וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם" (פסוק יד), וביום השלישי, כשעם ישראל כבר מוכן לקבלת התורה, מביא אותם משה אל ההר - "ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה" (פסוק יז).

מעמד הר סיני עטוף בירידה של משה אל העם, אך בהמשך מתבקש משה לעלות אל ההר ולשהות בו ארבעים יום וארבעים לילה. ומה קורה בזמן ההמתנה? בני ישראל חוטאים בחטא העגל - ומשה נדרש שוב לרדת אל העם, ירידה כואבת: "וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך" (שמות לב, ז).

בפרשה זו טמונה קריאה נוקבת: מקומו של המנהיג אינו שם למעלה על יד האלהים אלא קרוב לעם. המנהיג צריך לרדת אל העם, לאהוב אותו ולקרבו - ולא לעזוב אותו לרגע.

זהו שיעור חשוב לרבנים, למורים ולמנהיגי העם בכל הדורות: רדו אל העם, הבינו לליבו, הראו לו את אהבתכם הכנה - וכך תוכלו להעלות אותו אל ה' יתברך.

~~~~~

~ זכור את יום השבת לקדשו ~

"זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שמות כ, ז).

בפסוק הקצר זה יש סתירה פנימית. "זכור את יום השבת" - משמע שהשבת מיוחדת כבר מרגע בריאתה. האל ייחד את היום השביעי מששת ימי בראשית, וקדושת היום היא מתנה שניתנה מלמעלה.

לעומת זאת, "לקדשו" מורה כי ייחודו של יום השבת מוטל על האדם. יום זה בבסיסו הוא יום כשאר הימים, אך הקב"ה מצווה אותנו לייחדו ולקדשו.

אם כן, האם יום השבת קדוש מעיקרא, או שמחובתו של האדם לקדשו?

אפשר לענות על שאלה זו בכמה דרכים:

א. אכן יום זה קדוש מעצמו, אך קדושתו טמונה ומוסתרת, וכשאנו מקדשים את השבת אנו רק מגלים את אשר נעלם מן העין. למעשה איננו מקדשים את השבת - אנו מקדשים את עצמנו כדי שנוכל להציץ לקדושת השבת הקיימת. אנו שובתים ממלאכה כדי לזכות ולראות את מעלת השבת האופפת את העולם.

ב אין קדושה עצמית ליום זה, הטבע ממשיך ופועל את פועלו כבכל ימות השבוע. שום דבר בעולם אינו משתנה בשבת, עד שבא עם ישראל ומקשיב לצו ה' - להיזכר ביום השביעי, לקדשו ולהפוך אותו לשבת. הציווי "זכור את יום השבת" הוא התזכורת שמזרזת אותנו לפעול. לפי תפיסה זו האדם הוא שמביא את הקדושה לעולם.

ג. יום השבת הוא יום קדוש ומרומם מששת ימי בראשית, ועליך, בן ישראל, להוסיף קדושה על קדושתו. הפסוק הבא - "ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך" - מלמד מהי הדרך לקדש את השבת ולהוסיף בה קדושה. ששת ימים תעשה את כל המוטל עליך מכוח השבת, ומתוך כך תקבל השבת את כל עוצמתה.

האדם, כמוהו כשבת, יש בו קדושה שבאה מא־להים ועליו לגלות אותה. האדם הגיע לעולם כדי לקדש את עצמו ולא כדי לחיות רק על פי טבעו, וקדושתו צריכה לקדש את כל הסובבים אותו.

כל התשובות אמיתיות ונכונות. עלינו לגלות את הקדושה הטמונה בשבת, להפוך אותה ליום קדוש, ומקדושת יום השבת להוסיף קדושה בחיי המעשה.

~ ארבעה בפסוק אחד ~

"לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר" (שמות כ, יב).

ארבעת הציוויים מתוך עשרת הדיברות המופיעים בפסוק זה, מבטאים את האיסורים הכי חמורים בתורה. היינו מצפים שלכל אחד מהאיסורים האלה יוקדש פסוק בפני עצמו.

התורה רומזת לנו שעל אף השוני בין עבירות אלו הן דומות זו לזו. כולן פגיעה בנפש, בכולן יש ממד מסוים של "לא תרצח":

"לא תנאף" – המשפחה היא אחד הערכים היסודיים של היהדות. פגיעה באחדותו של זוג על ידי ניאוף הרי היא כמו הריגת המשפחה.

"לא תגנב" – חכמים מסבירים שאיסור הגניבה הכתוב כאן הוא האיסור לגנוב אדם ולמכרו לעבד. ודאי מובן שפגיעה בחירותו של אדם היא כעין רצח. גם לפי הבנת הפשט שמדובר בכל גניבה – כשאדם נופל קורבן לשוד הוא חי בפחד ועולם הביטחון שלו נפגם. לפעמים הרכוש של האדם הוא המאפשר לו לשרוד בעולם כל כך אכזר, ופגיעה במעמדו גם היא במהותה פגיעה בנפש.

"לא תענה ברעך עד שקר" – עדות שקר, ככל הוצאת שם רע, פוגעת בשמו של האדם – במהותו, שהרי לחיים הפיזיים יש קץ, אבל שמו של האדם שייך לממד הנצח. פגיעה בשמו הטוב של האדם היא פגיעה בנשמתו. עידן הפייסבוק מזכיר לנו חזור והזכר עד כמה פגיעה בשמו ובכבודו של אדם כמוה כרצח.

בחיבור ארבעת האיסורים הללו התורה מלמדת אותנו שהחיים, המשפחה, החירות ושמו הטוב של האדם הם ארבעה ממדים שביחד מעניקים לאדם את זהותו.

~~~~~

~ שם או כאן ~

"וַיַּעֲמֵד הָעַם מֵרַחֵק וּמִשָּׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱ-לֹהִים" (שמות כ, ז).

כמה קשה לקרוא את הפסוק הזה.

הקב"ה מתגלה לבני ישראל ונותן להם את עשרת הדיברות, והתורה מתארת פחד גדול שאוחז בבני ישראל לנוכח המעמד:

"וְכָל הָעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלַּפִּידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הָהָר עֹשֶׂן וַיֵּרָא הָעַם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרַחֵק" (שם, יד).

כמה מפחיד. העם עומד מרחוק. רק משה רבנו מתקרב. ולאן הוא מתקרב? אל הערפל, אל הערפול והמסתורין. משה רבנו ניגש אל הדבר שמסמל בעיני בני ישראל את המעורפל והלא נודע, והפסוק מוסיף: "אשר שם ה-א-להים", כאילו רק "שם" ה' נמצא, שם ולא כאן.

מעמד הר סיני הנורא והנשגב נצרך לדורות כדי לחקוק את הכרת א-להים בנשמה הישראלית הכללית, ואולם לאותו הדור היה זה מעמד קשה מנשוא - כי אי אפשר להתקרב אל ה-א-להים בפתע פתאום. הקרבה נרכשת בתהליך איטי והדרגתי, שבו מרגישים שגם הא-להים מתקרב אלינו.

כדי להתקרב לה' יש ללמוד תורה, וככל שנלמד ונתאמץ להבינה תהיה הדרך אל ה' סלולה ובהירה, יסור מסך הערפל - ונגלה שא-להים כבר לא "שם", כי אם כאן, בליבנו פנימה.

פרשת משפטים

~ ונמצא בידו ~

"וְגִנֵּב אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוֹמֵת" (שמות כא, טז).

בקוראנו את הפסוק אנו נאחזים רעדה.

חטא זה הוא אשר הביא את אבותינו למצרים, אך דומה שהלקח לא נלמד. לצערנו, בדור הקמת המדינה יש שחזרו על אותו החטא - לקחו תינוקות מחיק משפחותיהם ומכרו אותם, כפשוטו. עדויות רבות מוכיחות למעלה מכל ספק שדברים אלו קרו גם קרו, אך איש מהאחראים לא נתן עליהם את הדין. אחד מתלמידיי, שגדל כילד "מאומץ" בלי ידיעת משפחתו, זכה למצוא אחרי חמישים שנה את אימו שממנה נלקח.

יהיו שיטענו שאין להשוות בין מכירת יוסף למכירת ילדי העולים. הלוא אחי יוסף פעלו מתוך מטרה להרוג את אחיהם, ואילו בזמננו פעלו האחראים לכאורה לטובת הילדים - על פי ראות עיניהם. הם לא הפכו אותם לעבדים אלא דאגו כביכול לרווחתם ולגידולם בתנאים שיאפשרו את צמיחתם. ועל כן באה התורה ואומרת "ונמצא בידו". גם כאשר הנמכר נמצא בידי הקונה, מצבו טוב והוא מטופל כראוי - מות יומת המוכר.

"מות יומת" - שתי מיתות ראויות לגונב איש ומכרו. האחת, על הצער הגדול לאין שיעור שגרם למשפחת הקורבן, שזלזל בהם כאילו לא היו בני אדם, והשנייה, על הפגיעה האנושה בקורבן - שניתק אותו משורשיו וגרם לו לגדול בבית אחר, לעצב את אישיותו באופן שונה, להפוך לאדם אחר.

על פשע כפול זה לא הסתפקה התורה במיתה אחת, אלא חזרה והדגישה: "מות יומת".

~ כל אחד ותחום עיסוקו ~

”וְכִי יִרְיֶבֶן אֲנָשִׁים וְהָפָה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוּ בְּאֶגְרֵף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל
לְמִשְׁכָּב, אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מְשַׁעֲנָתוֹ וְנָקָה הַמִּכָּה רַק שְׁבָתוֹ יִתֵּן
וְרָפָא יִרְפָּא” (שמות כא, יח-יט).

דברי התורה ברורים: מי שמכה את חברו, גם אם בלהט הקטטה, חייב לפצות אותו על הנזק שנגרם לו. הטענה 'הוא עצבן אותי ועל כן לא הצלחתי לשלוט בעצמי' אינה יכולה לשמש תירוץ ואינה פוטרת אותו מאחריות. עליו לשלם לחברו דמי אבטלה על הימים שלא היה יכול לצאת לעבודה, וכן את הוצאות הרפואה.

חכמינו זיכרונם לברכה למדו מפסוק זה עוד הוראה חשובה: "מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות" (בבא קמא פה, ב). האדם החולה אינו יכול להסתפק בתפילות ובתחנונים, אלא עליו להשתמש גם באמצעים האנושיים הקיימים. בתקופת התלמוד לא הייתה הרפואה מפותחת כמו היום, ועם כל זה אמרו חכמים: לך למי שלמד את המקצוע והיעזר בו. לצד הפנייה לרופא תתפלל לה' שירפא אותך - או באמצעות הרפואות או בכל דרך אחרת שימצא לנכון.

מכאן שאין לערבב בין התחומים. אדם חולה יפנה לצדיק, לחכמים או לחברים שירבו בתפילות, וכמובן שיתפלל גם בעצמו למי שאמר "אני ה' רופאך", אך את הטיפול המעשי ישאיר בידי הרופאים ולא בידי מי שלא למד שנים רבות על המחלות השונות ועל הדרך לרפאותן.

כל אחד ותחום עיסוקו.

~ שני פסוקים ומסר אחד ~

"כִּי יִבְעַר אִישׁ שָׂדֵה אוֹ כָרֶם וְשָׁלַח אֶת בְּעִירוֹ וּבְעַר בְּשָׂדֵה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֵהוּ וּמִיֵּטֵב כָּרְמוֹ יִשְׁלַם" (שמות כב, ד).

הפסוק עוסק באדם שבהמותיו (= "בעירו") הלכו לרעות בשדה של חברו והזיקו, וקובע כי בעל הבהמות חייב לשלם את שווי הנזק שגרמו בהמותיו. אותו הדין מופיע גם בפסוק הבא, הדין בנזקי אש:

"כִּי תֵצֵא אִשׁ וּמְצָאָהּ קִצִּים וְנִנְאָכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֵה שְׁלֵם יִשְׁלַם הַמְּבַעֵר אֶת הַבְּעֵרָה".

כלומר, אדם שהדליק אש בביתו והאש התפשטה לשדה חברו חייב לשלם את הנזק שנגרם כתוצאה מהאש.

מעניין לשים לב להקבלה הלשונית בין שני הפסוקים, שבשניהם התורה משיתה את מלוא האחריות על הבעלים:

בעל הבהמות שבסך הכול אפשר לבהמתו לרעות בשדה אחר נחשב כאילו שילח את הבהמה בידיה לרעהו - "כִּי יִבְעַר אִישׁ שָׂדֵה אוֹ כָרֶם וְשָׁלַח אֶת בְּעִירוֹ", ומדליק האש שפשתה והזיקה נחשב כאילו הבעיר בעצמו את שדה חברו - "שְׁלֵם יִשְׁלַם הַמְּבַעֵר אֶת הַבְּעֵרָה". בשני הדינים, הן בנזקי הבהמה הן בנזקי האש, נעשה שימוש בפועל "לבער", שפירושו לכלות.

הביטויים הקשים הללו מעידים על הערך הגדול שהקב"ה מייחס לאדם. כביכול אומר הקב"ה לאדם: אתה הוא האחראי הבלעדי על רכושך ועל מעשיך - שלא יזיקו. אם לא שמרת כראוי על בהמותיך או שלא נשמרת כראוי באש שהדלקת - דינך כדין אדם שהזיק בעצמו ממש, כאדם שרצה לבער את מה ששייך לחברו.

אף שהאדם לא עשה כלום ישירות, התורה איננה דנה אותו כרשולן אלא כעושה מעשה. מכאן אנו למדים שאפילו הימנעות מפעולה שיש בכוחה למנוע

נזק נחשבת מעשה חמור. בדיני נזיקין לא נדרשת הוכחת כוונה כדי לחייב את המזיק; התשלום הוא תוצר של הקביעה שהאדם אחראי לא רק על מעשיו אלא גם על מה שנמנע מלעשות.

~ העני עמך ~

”אם כסף תלווה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה לא תשימון עליו נפשך” (שמות כב, כד).

בכל חברה מתוקנת ישנם חוקים המגדירים את היחסים בתוך החברה. יש איסורים להזיק ולרמות, לגזול ולפגוע - אולם שלושת החיובים הנלמדים מפסוק זה אינם מופיעים בספר החוקים של שום חברה אחרת. חיובים אלו הם חידוש של תורתנו הקדושה:

א. חובה להלוות כסף לעני ולנזקק.

המילה ”אם” הפותחת את הפסוק אינה משמשת מילת תנאי אלא משמעה ”כאשר”: כאשר תלווה כסף לעני - כאשר ציוויתך - לא תהיה לו כנושה. אומנם נקטה התורה לשון ”אם” כי לא כל אחד מסוגל להלוות, אך למי שמסוגל זו חובה גמורה.

ב. אם יודעים שאין ביכולתו של העני להחזיר את הכסף, אסור ללחוץ עליו. חכמינו הורו למלווה להתרחק מהלווה אם הוא פוגש בו במקרה - כדי שלא יתבייש.

ג. אסור לקחת ריבית מן הלווה. אף שכספנו אינו יכול להפיק רווחים בהיותו אצל הזולת - התורה אסרה עלינו להרוויח מהלוואה זו.

חוש הצדק הפשוט אינו מורה בהכרח לאדם להלוות לרעהו, וודאי שאיננו תובע ממנו לוותר על פירעון ההלוואה בבוא העת או להימנע מקבלת תגמול על

שירותו. ואולם ערכי התורה מלמדים אותנו להטמיע בתוכנו חוש של מוסר ולרחם על מי שאין לו - ועל כן כתבה התורה "את העני עמך". הוא איתך. עם ישראל הוא משפחה אחת, וכשאתה מסייע לזולתך אתה עוזר למעשה גם לעצמך.

עם זאת התורה מבהירה: "אם כסף תלוה... את העני עמך". אין חיוב להלוות למי שרוצה להקים עסק או לרכוש מותרות, אלא רק למי שנזקק באמת להלוואה. גם האיסור לדרוש את פירעון ההלוואה הוא דווקא ממי שאין לו, אך מי שיכול להחזיר ומתחמק מן התשלום עובר בעצמו על איסור תורה של "לא תעשק את רעך" (ויקרא יט, ג), ומותר לתבוע ממנו את החוב.

כמו שני האיסורים הראשונים, גם איסור הריבית מתייחס במהותו להלוואה לעני.

ידוע שיש דרך לעקוף את איסור הריבית באמצעות "היתר עסקה", שבו מחשיבים את ההלוואה כאילו אינה הלוואה אלא שותפות עסקית בין המלווה ללווה. המלווה נחשב למשקיע, והריבית נחשבת לחלקו של המלווה ברווח שהשקעה נושאת כביכול, גם עם עסקיו של הלווה לא צלחו.

השימוש בהיתר זה נכון ומוסרי כאשר מדובר בהלוואה למטרה עסקית, אך אסור להשתמש בו כשמלווים כסף לעני הנצרך. התעשרות על חשבון הזולת הכורע תחת קשייו היא ניצול בוטה - המנוגד מכול וכול לרצון התורה.

~ עבודת ה', ברכה ובריאות ~

"וְעַבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מִימֶיךָ וְהִסְרְתִי מִיָּדְךָ מַחֲלָה מִקְרַבְךָ" (שמות כג, כה).

שלוש צלעות בפסוק, ולכל אחת נושא משלה:

א. "ועבדתם" - אתם;

ב. "וברך" - הוא;

ג. "והסרת" - אני.

הצלע הראשונה היא המצווה המוטלת עלינו להתפלל לה' יתברך. בתפילה אנו מפנימים שלא הכול תלוי בנו, ברצוננו ובהשתדלותנו.

בזכות הבנה זו יברך ה' את לחמנו ואת מימינו, כלומר יסייע להשתדלות שלנו - כי אין פרנסה בלי השתדלות ובלי פעולה של האדם. האדם נתבע לבצע את תפקידו הכפול - להתפלל ולהשתדל - והמענה למאמציו יהיה ברכה מאת ה'. הצלע השנייה היא אפוא השילוב בין פועלו של האדם לברכתו של ה'.

הצלע השלישית עוסקת ברפואה. הידע האנושי על אף גדלותו מוגבל הוא, ולהרבה מחלות אין מענה בכלים הרפואיים המצויים בידינו. על כך אומר לנו ה': "והסרת" מחלה מקרבך", אני בעצמי אדאג לבריאותך ולרפואתך.

אתה האדם תתפלל ותשתדל - ואני אברך אותך, וברגעים שאתה חש חסר אונים - סמוך רק עליי.

~~~~~

~ ספירלה ~

"ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כד, ז).

ידועים דברי חז"ל ששיבחו מאוד את ישראל על שהקדימו נעשה לנשמע, וכך אמר רבי סימאי במסכת שבת (פח, א): "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו שישים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע". מכאן שה"נעשה" הוא החשוב יותר.

ואולם, חז"ל אמרו לנו גם ש"תלמוד תורה כנגד כולם" (שבת קכו, א), וסיכם הרמב"ם כי "אין לך מצווה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כולן, שהתלמוד מביא לידי מעשה. לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום" (הלכות תלמוד תורה ג, ג).

אם כן, שואל הקורא הנבוך, את איזה מהשניים צריך להקדים?

אם נשאל מה חשוב יותר באדם, גופו או נפשו, תענו בוודאי שאין כאן שאלה כלל, שהרי אי אפשר להפריד בין הגוף לנפש שמחיה אותו. גוף בלי נפש אינו אלא גוף מת, ואין מציאות של נפש בלי גוף. זהו גם היחס בין הלימוד למעשה. הלימוד הוא נפש המעשה, ואי אפשר לזה בלא זה.

כשהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע" הם הבינו שאין להסתפק ב"מעשה קוף", על המעשה להיות הקדמה והכנה ל"נשמע", ללימוד. הלימוד אינו רק נפש המצווה אלא גם נשמתה. וכך כשהרמב"ם כותב ש"התלמוד קודם למעשה בכל מקום" הוא מלמדנו שאם הלימוד אינו מביא לידי מעשה ואינו מתממש בחיי המציאות, אין זה לימוד כלל כי אם הבל ורעות רוח.

הלימוד הראוי מביא לידי מעשה שמביא לידי לימוד, וחוזר חלילה כספירלה.

פרשת תרומה

~ מְקַדֵּשׁ אוּ מְקַדֵּשׁ ~

אחרי מעמד הר סיני - ואחרי שחזרו בתשובה על חטא העגל - הגיעו בני ישראל למדרגה גבוהה, וכבר היה אפשר לבקש מהם לבנות בניין שבו תשכון השכינה. וכך מצווה התורה:

”וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכְכֶם” (שמות כה, ח).

חכמי ישראל עמדו על הקושי הדקדוקי בניסוח הפסוק, ודייקו: ”ושכנת בתוכם - בתוכו לא נאמר אלא בתוכם”.

דיוק זה מלמד כי המקדש איננו מתחם סגור שבתוכו שוכנת השכינה, אלא אדרבה, הוא מקרין קדושה לכל עבר. מקום המקדש איננו מוגבל למתחם צר שבוערת בו אש רוחנית - זהו מקום המזמין כל יהודי ויהודי להתקרב אליו ולשאוב ממנו תורה, יראת שמיים וקדושה שילוו אותו במציאות חייו.

אומנם ודאי שהקדושה שוכנת גם בתוך המקדש, ולא כל אחד רשאי להיכנס אליו בכל עת. ואולם אחרי שאדם מטהר את עצמו הוא יכול להיכנס לחצר המקדש - ולשאוף אל קרבו כוחות של קדושה שיחזקו את רוחו.

זו תכלית המקדש - השראת שכינה בתוככי ליבו של כל יהודי.

ואולי אין לקרוא לו ”מְקַדֵּשׁ” אלא ”מְקַדֵּשׁ”, כי זוהי מהות המקום - לקדש את הכול.

~ לא יסורו ממנו ~

"בְּטִבְעַת הָאָרֶץ יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ" (שמות כה, טו).

הארון היה מונח דרך קבע בקודש הקודשים. בעת מסעות בני ישראל, כשנדרשו לפרק את המשכן ולהביאו למקום אחר, היה צורך לשאת את הארון – לתפקיד זה נועדו הבדים. התורה קובעת כי על הבדים להיות מחוברים לארון בכל עת, ואסור להסירם.

מהו פשר האיסור להסיר את הבדים? ומהי התועלת מהם כשהארון מונח בקודש הקודשים?

נציע שלושה פירושים:

א. הבדים מעידים שעל אף שהארון מונח בקודש הקודשים התורה צריכה ללוות אותנו בליבנו בכל מקום שאנו נמצאים. התורה אינה ספר נדיר המונח במוזיאון, היא תורת חיים המלווה אותנו בכל צעדינו.

"לא יסורו ממנו" – כי התורה איתנו בכל מקום ובכל זמן.

ב. מחובתנו להביא את התורה גם לזולת. מי שזוכה ללמוד תורה אל לו לשומרה לעצמו. חכמינו אמרו: "אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך" (אבות ב, ח), כלומר תהיה נדיב ותשתף את זולתך שגם הוא יוכל ליהנות מטובתה.

"לא יסורו ממנו" – כי יש להביא את התורה לציבור הרחב.

ג. אף שהארון שבו מונחת התורה מוצב בקודש הקודשים אין לחשוב שאין בתורה מנוע פנימי המאפשר לה להתקדם. לא ולא! הבדים מעידים שהתורה מהלכת ומתקדמת לאורך ההיסטוריה, והחכמים דשו בה והתאימו אותה לכל הדורות. בתורה יש פלא מיוחד שהיא גם יציבה וגם הולכת, כפי שבא לידי ביטוי במילה "הלכה". ההלכה מעצבת ומייצבת את אורח החיים היהודי, ובד בבד היא מעידה על הליכה והתקדמות.

"לא יסורו ממנו" – כי התורה עצמה הולכת ומתפתחת.

~ יורד ועולה ~

משה רבנו נצטווה לעשות כפורת - מעין מכסה לארון שבו היו מונחים הלוחות - ועליה לעצב שני כרובים. התורה מתארת איך יעמדו הכרובים:

"וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפֹּת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכַּפֹּת יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים" (שמות כה, כ).

מי הם הכרובים? חכמי הדורות פירשו שני פירושים:

א. הכרובים הם מלאכים, כלומר הכוח המחבר בן הא-ל לאדם.

ב. הכרובים הם דמויות של אנשים צעירים או אפילו תינוקות, בְּבֹאֵת הָאָדָם בהתפתחותו.

כמובן ששני הפירושים גם יחד הם אמת לאמיתה; פרשייה זו מלמדת אותנו על טיב הקשר הדו-כיווני בין א-להים לאדם:

בהיבט אחד הכרובים הם מלאכים, "פְּרָשֵׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה" כי הם קרובים לה', "סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפֹּת" משום שיש מחיצה בין האדם לא-להים ואין האדם יכול לראות את א-להים ישירות. "ופניהם איש אל אחיו" - כי הם מייצגים את הדין ואת הרחמים המקדמים את העולם רק כאשר הם פועלים יחד, "אל הכפרת יהיו פני הכרובים" - הואיל ועליהם להביא את דבר ה' מטה אל האדם, שבשבילו ניתנו הלוחות המונחים בארון.

אך הכרובים הם גם אנחנו, בני האדם המתפתחים וגדלים, ואצלנו התהליך פועל מלמטה למעלה. ראשית, "אל הכפרת יהיו פני הכרובים" - כלומר הכול מתחיל בקבלת המצוות, "ופניהם איש אל אחיו" - כי קבלת מצוות אמיתית צריכה לעורר בנו אהבה בין איש לרעהו. מתוך כך נזכה להתעלות ולהרחיב בתוכנו את החיבור הפנימי המהותי למצוות - "סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפֹּת", ואז נתעלה להיות "פְּרָשֵׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה", קרובים לה'.

~ אשר אתה מראה בהר ~

אחרי שפירטה התורה בפרטי פרטים את אופן עשיית המנורה, היא מוסיפה פסוק המעלה תמיהה:

”וְרָאָה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אֶתָּה מְרָאָה בְּהָרַ” (שמות כה, מ).

במה שונה המנורה מכל שאר הכלים, שהקב"ה נדרש להראות למשה את תבניתה? ומה יתרום המראה שראה משה בהר לכל הפועלים שיעסקו בבניין המנורה בעתיד?

רש"י מבאר שהקב"ה הראה למשה מנורה של אש, וכך הוא מפרש גם בפרשת מחצית השקל: "הראה לו כמין מטבע של אש" (להלן ל, ג). מה מהותו של מראה האש?

מדברי רש"י אנו מבינים כי אין מדובר בהסבר המעשי איך לבנות את המנורה, אלא בהתלהבות ובאש הקודש שצריכות ללוות את האדם כשהוא רוצה להאיר. משה עלה על ההר וזכה בו לקרבת ה' עצומה, ומשם הוריד לעם ישראל אש קודש לכל מי שחפץ להידמות בעצמו למנורה המאירה ולהפיץ את אורה.

ואולי אפשר להסביר עוד, שאכן שונה היא המנורה מהשולחן ומהמזבח. המזבח מיועד כל כולו לגבוה, לעבודת ה'. האדם המקריב קורבן מבטל את עצמו לפני האל וכל מאווייו נתונים באותה העת לקרבה לה'. השולחן מבטא את צורכי הקיום, על האדם לדאוג לחייו הכלכליים ולקדשם במצוות שציווה אותו ה'.

המנורה ושבעת נרותיה אינם משקפים את צורכי הקיום הבסיסיים וגם לא את עולם הרוח המתבטא בתורה, כי אם עולמות רוחניים נוספים המעשירים את נפש האדם. מעבר לדאגה לפרנסה ומעבר ללימוד התורה, להתבוננות במצוות ובחיבור לקב"ה בתפילה, יש לאדם שאיפות רוחניות שאינן דתיות - כגון מוזיקה, ציור, אומנות, כתיבה ופיוט, פסיכולוגיה, אסטרונומיה ומדעים. האם יוכל האדם לעסוק בכל תחומי הרוח ולהפיץ את אורם בלי להכחיש את האמיתות

המוחלטות שמעניקות הדת והאמונה? האין סתירה בין העולמות? בכך נתקשה משה. השיב לו ה': "וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר!" אפשר ואף ראוי לחבר בין עבודת ה' לבין שאר העולמות הרוחניים. אם ברור לאדם שבבסיס הכול מונחת התבנית האמונית שהראה הקב"ה למשה בהר, על גבי בסיס זה הוא יכול לפתח את כוחותיו הייחודיים בכל התחומים שמתאימים לו.

~ שורש והבדלה ~

"וְשִׂמְתָּ אֶת הַשְּׁלֶחַן מִחוּץ לַפְּרֹכֶת וְאֵת הַמִּנְחָה נֹכַח הַשְּׁלֶחַן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה וְהַשְּׁלֶחַן תִּתֵּן עַל צֵלַע צְפוֹן" (שמות כו, לה).

השולחן והמנורה מונחים בקודש, ואילו מקומו של הארון, עם לוחות הברית בתוכו, בקודש הקודשים. התורה ציוותה להציב פרוכת, מעין וילון, כדי להבדיל בין הקודש לקודש הקודשים:

"וְהַבְּדִילָה הַפְּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים" (שם לג).

במיקומם של כל הכלים יש הוראה לדורות:

על השולחן מונחים לחמים, המסמלים את חיי הכלכלה של בני האדם. במנורה דולקים נרות, ואלו מסמלים את החיים הרוחניים.

הכלכלה לבדה אינה יכולה למלא את האדם העשוי מגוף ומרוח גם יחד, וכמו שיש לו צורך באוכל ובמענה לכל צורכי גופו כך הוא צריך לתת מענה לשאיפות רוחניות מכל הסוגים - מוזיקה ואומנות, תרבות ופעילות חברתית, ומעל לכול חיים דתיים שיש בהם תפילות ולימוד. הפסוק פותח בשולחן, כי הוא הבסיס לחיים, ומייד מציין כי המנורה ניצבת אל מול השולחן - כדי לתת משמעות רוחנית לחיים הכלכליים. אך כשהפסוק מתייחס למקומם של הכלים הוא מקדים

את המנורה ומגלה לנו שהיא מונחת בדרום, מקום האור והחום, כי אף שאי אפשר לחיות בלי כלכלה - הרוחניות חשובה יותר למהות החיים, והיא המאירה את החיים. לעומת המנורה, השולחן נמצא בצלע צפון - במקום הקור - והוא מקבל את משמעותו ואת חיוניותו מהמנורה השוכנת מולו.

והתורה, היכן היא? התורה נמצאת בקודש הקודשים. היא השורש לכול. התורה מלמדת אותנו איך לחיות חיי כלכלה על פי ערכים נצחיים, וכי גם הפעילות הרוחנית אינה הפקר ואף היא חייבת להתנהל על פי הוראות התורה. אבל מעניין לראות כי יש מסך, הבדלה - מחיצה בין הקודש לקודש הקודשים. כי אף שכל חיינו, הן החיים הרוחניים הן החיים הגשמיים, הם חיי קודש כשהם מתנהלים על פי התורה, אנו חיים אותם מחוץ לפרוכת. התורה מלווה את האדם בכל פעולותיו - כשהוא אוכל, שותה, רץ, נהנה, חושב, יוצר ופועל, מתבודד ומתפלל. חיינו צריכים להיות חיי קודש ששורשם בתורה, חיים שמתנהלים על פי ההלכה הגנוזה בארון, אך עליו לזכור כי יש לו חיים משלו. "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקודשים", לכם - בשבילכם.

כדי שתוכלו לחיות חיים מלאים היונקים מהתורה יש מחיצה בין חייכם לבין התורה. "והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים".

פרשת תצוה

~ בגדים ומשמעותם ~

"וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֹד וּמַעֲיֵל וּכְתָנֶת תְּשֻׁבֵץ מִצָּנָפֶת וְאַבְנֵיט וְעָשׂוּ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֵנוּ לְי" (שמות כח, ד).

בפסוק מוזכרים שישה בגדים שהתורה מעידה עליהם כי הם "בגדי קדש":

החושן והאפוד הם שני בגדים הנלבשים יחד, ובשניהם חקוקים שמות בני ישראל. הרי לנו שני ממדים באהבת ישראל, הנושאים שיעור חשוב מאין כמוהו לכל הורה ולכל מחנך: השמות על כתפות האפוד מסמלים את תפקיד הכוהן להנהיג את ישראל ולדאוג לשלומם, והשמות על החושן המונח על הלב מגלים שההנהגה אפשרית רק כאשר היא נובעת מאהבה אמיתית לכל אחד ואחד.

המעיל הוא הבגד העליון, המכובד. התורה אוסרת ללובשו אם יש בו אפילו קרע קטן, ללמדנו שהאדם צריך להקפיד על הופעה חיצונית מכובדת.

הכותונת מונחת על הגוף מתחת למעיל וכמעט שאיננה נראית, ואף על פי כן התורה מכנה אותה "כתנת תשבץ" - העשויה משבצות לנוי (רש"י שם). הכותונת מלמדת אותנו שכשם שהאדם צריך לדאוג להופעתו החיצונית כן עליו לדאוג שפנימיותו תתאים להופעתו, שיהיה תוכו כברו.

האבנט הוא חגורה המפרידה בין שני חלקיו של גוף האדם - בין החלק העליון, החושב, לחלק התחתון, היצרי. חובה עלינו לדאוג תמיד שהראש והלב ינהיגו אותנו, ושלא ניגרר אחרי היצרים אלא ננתב אותם לדרך הראויה.

המצנפת היא המקור לחובת חבישת הכיפה בימינו, המזכירה לנו שאין אנו שולטים בכול - ונוטעת בליבנו קצת ענווה.

~ חיבור ~

"וַיִּרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתָּיו אֶל טְבַעַת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיּוֹת עַל חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד" (שמות כח, כח).

האפוד הוא בגד עבודה של הכוהן, מעין סינר כפי שהסביר רש"י בפסוק ו' (ד"ה "ועשו את האפוד"). החושן הוא תכשיט שעיקר ייחודו מתבטא באבנים הנושאות את שמות שבטי ישראל, ובאורים ובתומים שדרכם מקבל הכוהן בדרך נס ביטוי לרצונו של הקב"ה.

מדוע חשוב כל כך שהחושן והאפוד יהיו מחוברים? ומהי מהות האיסור שהחושן יזוז?

בממד הפשוט, ודאי שהכוהן המייצג את עם ישראל לפני ה' ומביא את דבר ה' לעם חייב להופיע בהופעה מושלמת, ואסור שיהיו בגדיו מרושלים ונעים הנה והנה.

בממד נוסף, החיבור בין בגד העבודה לבין קדושת החושן מבטא מסר מרכזי. "לא יזח החושן מעל האפוד" - הקדושה אינה יכולה להיות מנותקת מהחיים. אתה, הכוהן, הינך איש קדוש, אך אינך בודד בקדושתך. אסור לך להתנתק ולו לרגע מההבנה התמידית שכל קדושתך נועדה לשרת את הציבור.

נוסיף ונדדיק כי שמות בני ישראל חקוקים גם באפוד, ולמעשה מופיעים בשני מקומות בבגדיו של הכוהן הגדול: באבני השוהם הנתונות על כתפות האפוד - "ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על שתי כתפיו לזכרן" (שם, יב), ובאבני החושן - "ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרן לפני ה' תמיד" (שם, כט).

הכוהן, מנהיג העם, נושא את בני ישראל על כתפיו ועל לוח ליבו. החיבור של הכוהן לעם ישראל הוא חלק בלתי נפרד ממהותו וממציאותו, ומתוך נשיאת העול וההרגשה שעם ישראל נישא על כתפיו תדיר הוא יכול לגשת אל ה', להתפלל בעד העם ולהוריד להם שפע מלמעלה.

הכוהן המייצג את העם צריך להיות מושלם בהופעתו החיצונית. הוא איש קדוש היונק את כוחותיו מחיבורו לעם ומתוך חיבור זה מקשר בין העם לבין הבורא יתברך.

~ קרע ~

פרשת תצוה היא פרשת בגדי הכהונה. על המעיל של הכהן נאמר:

”וְהָיָה פִּי רֵאשׁוֹ בְּתוֹכּוֹ שִׁפָּה יְהִיָּה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֵיגָרְגָרָא תַּחֲרָא יְהִיָּה לוֹ
לֹא יִקְרַע” (שמות כח, לב).

חכמינו זיכרונם לברכה למדו מפסוק זה שהקורע בגד מבגדי הכהונה עובר על לאו.

ברור שהסיבה הפשוטה לאיסור זה היא שבגדי הכהונה הם ”לכבוד ולתפארת” לכהונה, ובגד קרוע אינו אלא זלזול בכהונה. ועל כן אף שהלכה זו נאמרה על כל הבגדים היא נכתבה בפירוש על המעיל, שהוא הבגד העליון של הכהן, והוא הנראה כלפי חוץ.

אך יש אולי עוד טעם כמוס יותר.

בגד אמור להציג כלפי חוץ את המהות הפנימית של האדם. הבגד יכול להביע צניעות או גסות, רצינות או זלזול, רגישות או אי אכפתיות, ויש שהאדם מחויב להתלבש בצורה מסוימת שאינה מתאימה כלל למהותו האמיתית. לפי טעם זה, כשאוסרים על הכהן לשמש בבגד קרוע מבקשים ממנו שלא יהיה קרע בין מהותו הפנימית לבין מה שהוא מייצג.

זאת ועוד, בגד קרוע עלול להצביע גם על קרע בין הכהן לבין העם שהוא אמור להנהיג, על מצב שבו אין הכהן מבין את העם, אינו מדבר בשפתו ואינו מסוגל לקדם אותו. לפיכך כשהתורה אוסרת על הכהן שבגדו יהיה קרוע היא

דורשת ממנו לדאוג שלא ייווצר שום קרע בינו לבין העם, אלא שהוא והעם יהיו בהרמוניה מלאה.

אף אנו נלמד מהאיסור לקרוע את בגדי הכהונה – לחיות בשלום עם עצמנו ועם זולתנו.

~ ונשמע קולו ~

פרשת תצוה היא פרשת הבגדים. בגדי כוהן הדיוט הם בגדים פשוטים, ובגדי הכוהן הגדול הם בגדים מפוארים. בין בגדיו המכובדים של הכוהן הגדול בולט המעיל המיוחד, המוכתר בפעמוני זהב וברימונים:

”פְּעֻמֹת זָהָב וְרִמּוֹן פְּעֻמֹת זָהָב וְרִמּוֹן עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב. וְהָיָה עַל אֶהְרֹן לְשֵׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי ה' וּבְצִאתוֹ וְלֹא יָמוּת” (שמות כח, לד-לה).

התורה מדגישה את ייעוד הפעמונים: ”ונשמע קולו בבאו אל הקדש”. ויש לשאול – קולו של מי נשמע? הלוא אין שומעים אלא את קולם של הפעמונים! אלא שלא בכדי נכתב ”קולו” בלשון יחיד: קול הפעמונים מזכיר לכוהן הגדול כי קולו – קול העם הוא. הכוהן חייב להיות מחובר אל העם, ואסור לו להתנתק ממנו. כשהכוהן נכנס אל הקודש להקטיר קטורת והוא מתעלה אל ה', אסור לו לשכוח שהוא עובד עבודה קדושה זו בשם כל ישראל. הכוהן הגדול אינו רשאי להיות בודד, נוכחות ישראל בליבו ובתודעתו צריכה ללוות אותו תמיד. וכשהכוהן המחובר לעם עובד את עבודתו למען העם ומשמיע את קולם – קולו נשמע ומתקבל בהיכל שומע התפילות.

סכנה גדולה אורבת לכל מנהיג שמא יאבד קשר עם הציבור שהוא מייצג, שמא ישכח את האנשים הפשוטים. צלצול הפעמונים מזכיר למנהיג העולה

בדרגות השררה את ייעודו, ותובע ממנו: אל תסתגר במגדל השן! דאג שהעם יבין אותך - ומתוך כך יתעלה עימך.

אכן בזכות פעמוני המעיל הקול הוא קולו של הכוהן - הנשמע באוזני העם ומתיישב על ליבם.

~ תלבושת אחידה ~

בפרשת תצוה אנו לומדים בפרוטרוט על בגדי הכוהנים. פרק שלם מוקדש לעיסוק בנושא, ובסיומו מופיעה אזהרה חמורה:

”וְהָיוּ עַל אֶהְרֹן וְעַל בְּנָיו בְּבָאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד אוּ בְגִשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא יִשְׂאוּ עֵוֹן וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו” (שמות כח, מג).

כוהן שניגש לעבוד בבגדיו האזרחיים או נכנס בהם לבית המקדש חייב מיתה. מה נורא כל כך בעבירה זו - שעונשה כה חמור?

הכוהן בעבודתו מחויב ללבוש תמיד את אותם הבגדים, ואין הוא רשאי כלל וכלל להוסיף בהם ממד אישי או להביע דרכם כל תחושה אישית. לא ולא, זוהי תלבושת אחידה. כל הכוהנים לבושים באותם ארבעה בגדים שמנתה התורה, תפורים מאותם הבדים. בדיוק.

אחידות זו מלמדת שמרגע שהכוהן נכנס להיכל או לעבודת הקודש הוא מגויס כל כולו לשירות עם ישראל ומאבד את הפנים הייחודיות שלו. אין הוא משרת את עצמו אלא את האומה כולה. הוא הופך לאיש אחר, לכוהן בלי שם פרטי, ואין זו העת להביע את רגשותיו האישיים או את טעמו האישי.

כוהן המסרב ללבוש את הבגדים המיוחדים לעבודתו חוטא בחטא חמור, כי הוא פוגע במהות תפקידו - לשרת את הכלל ולא את עצמו. בהיבט זה הכוהן כמוהו כשוטר, שכל דאגתו צריכה להיות נתונה לציבור, ואם הוא משתמש

בסמכויותיו להתעשר או לקבל טובות הנאה הוא פוגע פגיעה חמורה במהות תפקידו.

ועם זאת, לכול זמן ועת לכל חפץ. הכוהן, כמו השוטר, אינו עובד עשרים וארבעה שעות ביממה שבעה ימים בשבוע. אחרי העבודה יחליף הכוהן את בגדיו, יחיה את חייו ויביע בלבשו את השקפת עולמו - אך עליו להפריד הפרדה מוחלטת בין שני זמנים אלו. בזמן המוקדש לעצמו יתלבש על פי טעמו, אך בעת שהוא מוקדש לציבור - התלבושת האחידה היא הביטוי החיצוני של האחריות העמוקה המונחת על כתפיו בדאגתו לאחר, במסירותו לכלל ישראל.

~ נזר הקודש על המצנפת ~

"וְשִׂמְתָּ הַמְצַנֶּפֶת עַל רֵאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת נֶזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל הַמְצַנֶּפֶת" (שמות כט, ו).

שני בגדי כהונה חשובים היו על ראשו של הכוהן הגדול: המצנפת - כובע מכובד מאוד היאה לתפקידו של המנהיג הרוחני של עם ישראל, והציץ - "נזר הקדש" הנושא את המילים "קדש לה" (שם כח, לו).

היכן היה מונח הציץ?

בפסוקנו מפורש שהציץ היה נתון על המצנפת, "ונתת את נזר הקדש על המצנפת", אך בפרק הקודם נכתב שמקום הציץ היה על מצחו של אהרן - "והיה על מצח אהרן... והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'" (כח, לח). רש"י מבאר כי למעשה אין סתירה בין הפסוקים: המצנפת הייתה מונחת על ראשו של אהרן למעלה ממצחו, והציץ המונח על מצחו של אהרן היה מחובר למצנפת בפתיל תכלת שעבר מעליה ונקשר מאחור.

מה משמעותו של דיון זה?

בגמרא במסכת זבחים (פח, ב) מבואר שהמצנפת מכפרת על גסי הרוח, והציץ מכפר על עזות הפנים. האומנם יכולה המצנפת המכובדת והמהודרת לכפר על הגאוותנים? הלוא לכאורה היה מתאים הרבה יותר להניח על ראשו של אהרן כיפה קטנה המזכירה את אפסיות האדם!

התורה מלמדת אותנו שכדי להגיע לכפרה האמיתית יש להשתמש בדרך הנכונה והטובה בכל הכוחות הטבועים באדם.

הכוהן הגדול צריך להשתמש בכבוד המחובר למעמדו ולקדם בעזרתו את תורת ה'. לשם כך נדרש אומץ רב ואפילו עזות - שהרי עליו להילחם נגד שועי העם המבקשים לקעקע את ערכי התורה באומה. הכבוד הנובע מתפקידו הרם, הניכר לעיני כול במצנפת שעליו, לא נועד לרומם את הכוהן אלא כל כולו קודש לה'. משום כך הונח הציץ על המצנפת - כי הציץ הוא המצדיק את הכבוד הניתן לכוהן הגדול.

כל מי שזוכה בתפקיד רם מעלה צריך לדעת שהוא קודש לה'. מעמדו המכובד לא נועד לרווחתו אלא לשרת את עם ישראל.

שני הבגדים הללו, המצנפת והציץ, משלימים זה את זה ומראים לנו את הדרך הנכונה לנתב את הכבוד לטובה. הכבוד נועד לאפשר עזות דקדושה ולקדם את התורה ואת המצוות באומה.

פרשת כי תשא

~ רחיצה ~

בתחילת הפרשה אנו לומדים על הכיור שממנו הצטוו הכוהנים לרחוץ את ידיהם ואת רגליהם. התורה מדגישה את חשיבותה של המצווה וחוזרת עליה שלוש פעמים:

”וְרָחֲצוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם. בְּבֹאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצוּ מִיַּם וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בְּגִשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת לְהִקְטִיר אֵשׁ לַה'. וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיְתָה לָהֶם חֶק עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם”
(שמות ל, יט-כא).

מה מהותה של מצווה זו?

הרמב”ן פותח את ביאורו בסיבה פשוטה - ניקיון הגוף לכבוד ה'. היות שהכוהנים הולכים יחפים על הרצפה ורגליהם מתלכלכות, והואיל והידיים עסקניות הן ונוגעות בכול, ודאי שראוי לרחוץ אותן לפני שניגשים לעבודת ה'. ואולם הרמב”ן אינו מסתפק בפירוש הפשוט ומוסיף טעם פנימי יותר, ”על דרך האמת”:

בקצה התחתון של גוף האדם מצויות הרגליים, החלק הנמוך ביותר הנוגע ברצפה, ובקצהו העליון נמצאות הידיים המושטות מעלה - שבכוחן להתעלות לגבהים. רחיצת הידיים והרגליים אינה נדרשת אפוא רק לשם ההיגיינה הפיזית אלא למעלה מזה - לשם ההיגיינה הרוחנית, לקדש את הקשר שלנו עם האדמה ולקדש את פעולותינו ומעשינו המסוגלים לרומם אותנו לגובהי מרומים.

זוהי המשמעות של המשכן וזהו תפקידה של עבודת הקורבנות - להעלות אותנו למעלה ממדרגתנו. דרישה זו מופיעה שלוש פעמים: לפני שהכוהן מתחיל

את עבודת יומו הוא רוחץ את ידיו ורגליו בשאיפה שיהא יומו מקודש כולו, כשהוא ניגש לעבודת ה' הוא עולה מדרגה נוספת בסולם הקדושה ורוחץ שנית, וכשהוא מסיים את עבודתו עליו לרוחץ בפעם השלישית כדי שהקדושה שרכש בזמן העבודה תמשיך ללוות אותו.

~ כמו הכוהנים ~

”וּרְחֹצוּ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִמָּנֹה אֶת יָדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם. בְּבֹאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֹצוּ מִיָּם וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בְּגִשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת לְהִקְטִיר אֶשָׁה לָּהּ. וּרְחֹצוּ יָדֵיהֶם וּרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיְתָה לָהֶם חֶק עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם”
(שמות ל, יט-כא).

שלושת הפסוקים הללו עוסקים ברחיצת ידיהם ורגליהם של הכוהנים, ולכאורה נראה כי הם חוזרים על עצמם.

זכינו שאף שאין בית המקדש קיים, מצוות הכוהנים ממשיכה להתקיים בזעיר אנפין - במצוות נטילת הידיים שאנו זוכים לקיים יום יום. כנגד שלושת הפסוקים המוזכרים כאן אנו נוטלים את ידינו בשלוש הזדמנויות: הראשונה בקומנו בבוקר, השנייה לפני התפילה והשלישית לפני הסעודה. שלוש הנטילות מקדשות שלושה ממדים של החיים: פעילות האדם, הקרבה לה' והאכילה.

נטילת הידיים בבוקר מבטאת הבנה שחיי האדם ופעולותיו קודש הם, כפי שהכוהן, איש הקודש, פותח את עבודת יומו בנטילה. הידיים הן הפועלות במציאות, ובנטלנו את ידינו אנו מקבלים עלינו לקדש את חיי החולין. נטילת הבוקר באה כנגד הקריאה הראשונה לכוהנים: ”ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם”.

נטילת הידיים לפני התפילה נגזרת מהפסוק ”בבאם אל אהל מועד ירחצו

מים". אין האדם יכול לעבור מפעילות של חולין לפעילות של קדושה בלי הכנה. עצור, קוראת לו ההלכה, התכונן, הרי אתה נכנס במחיצתו של הקב"ה! האדם הממהר וניגש לתפילה בלי כל הכנה מוקדמת ימשיך בוודאי להרהר בדאגותיו גם בעת התפילה.

הנטילה שלפני הסעודה היא כנגד "בגשתם אל המזבח לשרת... ורחצו". האכילה היא עיסוק ברובד הגופני הנמוך, אך אנו, בני ישראל, מקדשים אותה. אנו הופכים את שולחננו למזבח, ואכילתנו כמוה כמעשה הכוהן השוחט בהמה לקורבן - שחיטה שכל מהותה לקדש את הבהמיות.

~ כי אנו בניך ~

מייד אחרי שחטאו ישראל בחטא העגל פנה ה' למשה באמירה נוקבת:

"וַיֹּדְבַר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּךְ יֵרֵד כִּי שָׁחַת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (שמות לב, ז).

ה' מתאר למשה את החטא הנורא, ומסיים:

"וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי וַיַּחַר אִפִּי בָהֶם וְאָכַלְתִּם וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְדוֹל" (פסוק י).

משה שומע את איום ההשמדה המרחף על העם ומתחנן לה':

"וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה ה' יַחַר אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבְיַד חֲזָקָה" (פסוק יא).

בין דברי ה' לדברי משה בולטים שני הבדלים מהותיים המעלים שתי שאלות:

א. של מי הוא עם ישראל, של משה ("כי שחת עמך") או של ה' ("למה ה' יחרה אפך בעמך")?

ב. האם עם ישראל הועלה ממצרים ("אשר העלית") או הוצא ממצרים ("אשר הוצאת")?

בשאלות אלו טמון כל עתידו של עם ישראל: האם הוא עמו של משה רבנו איש התורה, אשר העלה את בני ישראל ממצרים כדי שיעבדו את ה' - "שלח את עמי ויעבדני" (שמות ז, כו) - או שמא הוא עמו של ה' שהוציא אותו ממצרים מגודל אהבתו אליו ומתוך רצונו לגאול אותו מייסורי השעבוד?

אם עם ישראל הוא עמו של משה, והוא חוטא ומועל בתכלית יציאתו ממצרים - לכאורה אין לו זכות קיום חלילה. לעומת זאת, אם הוא עמו של ה', הרי שחיבורו לה' אינו ניתן להפרדה. שום חטא בעולם לא יוכל למחוק את היותו של עם ישראל עמו של הקב"ה, כשם שאב איננו יכול להתכחש לבנו.

ה' כאילו אומר למשה כי בני ישראל הם בחזקת בניו המאומצים, אך משה רבנו עונה לו: 'לא ולא, אלו הם בניך הטבעיים'!

ובאמת אנו גם וגם. בן מאומץ צריך להתאמץ כדי להיות ראוי לאהבה שמורעפת עליו, וה' מזכיר לנו שזו השאיפה, עלינו להיות זכאים לטובו. אבל גם אם עוד לא הוכחנו שאנו ראויים, הרינו בניו הטבעיים של הקב"ה, בני מלכים, ואין שום אפשרות לפגוע בזכות קיומו של בן המלך. ישראל, אף על פי שחטא, ישראל קדוש הוא - כי בנים אנו לה' אלוקינו.

~~~~~

~ תחת ההר ~

משה רבנו עולה להר סיני להביא לעם את דבר ה'. הוא מקבל מה' את הלוחות - מעשה א־להים, כתובים בכתב ידו של הבורא ברוך הוא. בה בעת שמשה מקבל את הלוחות בהר, בני ישראל עובדים לעגל ומתפרקים רוחנית בריקודי הוללות שהם הפך הדרישות האלוקיות שמשה עומד להנחיל להם.

התורה מתארת את תגובת משה רבנו הרואה את בגידת העם ברדתו מההר:

”וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֹל וּמַחֲלַת וַיַּחַר אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת הַלְּחֹת וַיִּשְׂבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר” (שמות לב, יט).

רש"י מפרש: "תחת ההר" – "לרגלי ההר". אולם הביטוי "תחת ההר" מזכיר את "תחתית ההר" המופיעה במעמד הר סיני (שמות יט, יז).

התורה מתארת שכשעמדו בני ישראל לקבל את התורה הם התייצבו בתחתית ההר, ופירשו חכמינו זיכרונם לברכה שהם עמדו תחת ההר ממש: "מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם" (שבת פה, א). לפי דברים אלו התורה ניתנה לעם ישראל בכפייה. לא הייתה להם בחירה אמיתית, הם יכלו לקבל את התורה או למות. אז הם קיבלו, אבל לא בלב שלם.

כשמשה רבנו לוקח את הלוחות ושובר אותם תחת ההר, הוא מנפץ את תפיסת העולם של הכפייה הדתית. עגל הזהב הוכיח שתורה בכפייה מביאה להתפרקות מוחלטת, והדרך לקרבת ה' היא דרך ארוכה הדורשת עלייה מדודה בסולמות של עבודת השם. על כן משה רבנו עולה להר פעם שנייה, אבל בפעם הזו הוא יוצר ומפסל את הלוחות בעצמו כנציג העם. כשהאדם שותף לתהליך האלוקי התהליך הוא פנימי ואמיתי.

אנו – הורים, מחנכים, נציגי הציבור הדתי – בל נשכח שהדרך העולה בית א-ל היא דרך של אהבה ושכנוע. רק כך נזכה להפנים את התורה בלבבות לנצח.

~ להציף את הטוב ~

"וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי פָרַעַה אֱהָרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם" (שמות לב, כה).

רש"י מבאר כי חטא העגל גילה לעיני כול את קלונם של ישראל ונתן פתחון פה לכל הקמים עליהם לגנותם ולהשמיצם. האחריות לחשיפת הקלון מוטלת על כתפי אהרן, ששיתף פעולה עם החוטאים.

רבי יהודה הלוי לומד מהפסוק שאהרן לא מחה בעם ולא מנע ממנו לעשות את העגל כדי לגלות את האמת העצובה שעם ישראל איננו נכנע למצוות ה' - ועל כך נענש.

לכאורה טוב עשה אהרן שמנע מעם ישראל חיים של כזב, חיים שבהם האמונה מתבססת על פחד מעונשים. בזכות אהרן נודע מי הוא עובד ה' אמיתי ומי רק מעמיד פנים. לכאורה כל החוטאים בחטא העגל כפרו באמונתם, ורק המעטים שלא חטאו הם המסורים באמת לעבודת ה', ואיתם אפשר להצמיד את העם קדימה. מדוע אפוא נענש אהרן?

נראה שהתשובה טמונה במהות האדם. האדם איננו יצור חד גוני ושטוח, יש בו רבדים שונים, גבהים ועומקים. אמונה וכפירה דרות בו זו לצד זו, זו מושכת לעבודת ה' וזו מושכת לכפירה בו.

חובתנו של המנהיג, של הרב ושל המחנך להעצים את הצדדים החיוביים של האדם - ומתוך כך יתמעטו אט אט הרבדים השליליים. ואולם אהרן פעל בדרך הפוכה: הוא הוציא מן הכוח אל הפועל את הכוחות הרעים שהיו טמונים בעומק ליבם של בני ישראל, מתחת לפני השטח, ובכך הפך אותם לחוטאים בפועל. על כך הוא נענש.

עונשו של אהרן הכוהן מדגיש ומחדד את החובה המוטלת על כולנו להציף תמיד את הצדדים החיוביים של האדם.

~ לא ידע ~

משה עלה אל הא־להים וקיבל את לוחות הברית. אין אנו יודעים מה התרחש במפגש ייחודי זה, אך התורה מדגישה שברדתו מן ההר קרן עור פניו של משה:

”וַיְהִי בְרִדְתַּת מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי וְשָׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיַד מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ” (שמות לד, כט).

פסוק זה מאיר שתי נקודות חשובות:

א. המפגש עם ה' משנה את האדם. עובדה זו נכונה כנראה - אף כי כמובן לא באותה עוצמה - לכל אדם שמקריב את עצמו לתורה ופוגש את א־להים דרכה. חיי תורה מעניקים לאדם ממד חדש, ממד פנימי ועמוק הרבה יותר מכל הממדים שאפיינו אותו לפני המפגש עם דבר ה'.

ב. שינוי זה יתחולל רק בתנאי שהאדם לא יהיה מודע להתעלותו ולא יחשיב את עצמו מעל לזולתו.

פסוקנו מלמד שביכולתנו להאיר ולהקרין מתוכנו החוצה דווקא כשאיינו מודעים לאור הקורן מעיימנו. תחושת הכוח מכהה כביכול את האור, ואילו חוסר המודעות של האדם הקורן מעידה שהוא נשאר בענוותנותו, וממילא נותר קרוב לכולם.

ומשה לא ידע.

~~~~~

פרשת ויקהל

~ קדושים לה' ~

”לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת” (שמות לה, ג).

השבת מופיעה בתורה בכמה וכמה מקומות, ובהם באים לידי ביטוי שני ממדים של השבת: ממד הפרט וממד הכלל.

קדושת השבת מתבטאת בממד הפרטי בהיותה יום מנוחה, מתנת א-להים המאפשרת לאדם לנוח מעמלו, להתמקד בחיי הרוח ולחוות חיי משפחה מלאים. הממד הכללי מוסיף את הערך החברתי של השבת, את חשיבותה הרבה לכל אדם באשר הוא. ביום השבת הכול נעצר, החברה הופכת לחברה שוויונית, והעני, כמוהו כעשיר, חוזר לחירותו ואינו משועבד לאדונו או למעסיקו. פגיעה בשבת היא פגיעה בחוסן החברתי.

בפסוק המובא בפרשתנו - האוסר הבערת אש בשבת - מופיע ממד נוסף, המעמיק את הבנת היום הקדוש מכל הימים.

בנוהג שבעולם, אדם מדליק אש בביתו משתי סיבות עיקריות: האחת, לבשל ארוחה חמה לו ולבני ביתו, והשנייה, להגן על עצמו ועל משפחתו מפני הצינה בימות החורף הקרים.

הדלקת האש אינה תובעת שום מאמץ, ואין בה עבודה כלל. להפך, מלאכה זו ותולדותיה מאפשרות לכאורה הנאה יתרה ממנוחת השבת. כיצד יוכל האדם ליהנות אם אין בביתו אוכל חם וטרי? ואיזו הנאה יפיק מהשבת אם יהיה קר בביתו? אם כן, מדוע אוסרת התורה גם מלאכות אלו, בניגוד להיגיון האנושי הפשוט?

כאן מתבטאת הקומה הנוספת. קדושתה של השבת עולה על ההיגיון האנושי הפשוט:

”וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לָהּ” (שם, ב).

השבת מקדשת אותנו ומבדילה אותנו מהמציאות של חיינו הטבעיים הרגילים. בשבת אנו זוכים להכניס את ה' לפרטים הקטנים והפשוטים של חיינו, כהדלקת אור החשמל וכחימום מים לתה. דברים אלו נאסרו לא בשל העמל הרב הכרוך בהם אלא בשל שייכותנו לה' יתברך. אנשים קדושים אנחנו, איננו חיים רק חיים טבעיים. את האוכל נכין לפני שבת, ונדאג לצורכי החימום מבעוד יום.

בשבת אנו חיים במדרגה אחרת. אנו קדושים לה' בזכות השבת.

~~~~~

~ לב ורוח ~

בפרשה זו ישנו ביטוי נפלא לרוח ההתנדבות השורה בישראל:

”וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלְכָל עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ” (שמות לה, כא).

נעמוד על טיבם של שני ביטויים בפסוק שנראים זהים: ”כל איש אשר נשאו לבו” ו”וכל אשר נדבה רוחו אתו”. מה ההבדל ביניהם?

הרמב”ן מסביר שיש שני סוגים של התנדבות, המשקפים שתי רמות בגמילות חסדים: התנדבות בגופו והתנדבות בממונו. שני הסוגים נמצאו בעם ישראל: אלה באו ועבדו בגופם בהקמת המשכן, ואלה תרמו את חומרי הגלם. התורה מכנה את בעל רוח ההתנדבות שבא לתרום מממונו ”אשר נדבה רוחו אתו”, ואילו הבא לעסוק במלאכת הבניין נקרא ”איש אשר נשאו לבו”. נשיאת הלב היא מדרגה

גבוהה יותר, שיש בה התעלות של ממש, ואולי מכאן למדו חז"ל שגמילות חסדים בגופו גדולה מנתינת צדקה.

ואולם יש פן נוסף בהבדל שבין הלב לרוח. הלב הוא הרגש הפנימי הדוחף את האדם לפעול למען הזולת, והרוח היא הדחיפה הרוחנית, הבנת החשיבות שבהתנדבות והצורך בקבלת אחריות כללית. מבחינה זו גדול הנותן צדקה מן המסייע בגופו, כי בעוד המסייע בגופו יכול לעזור לפרט זה או אחר - התורם לצדקה יכול לתת מענה רחב הרבה יותר.

אם כן יש שתי דרכים בהתנדבות, שתיהן מבורכות ושתיהן נצרכות. יש צורך בידיים עובדות ויש צורך בחומרי גלם, ולשניהם נדרש כוח מניע של דחיפה פנימית ושל קבלת אחריות על הכלל. הלב והרוח.

~ המנוע לזריזות ~

פרשה זו היא פרשת נדיבות ליבם של בני ישראל. התורה מספרת כי תרומתם של בני ישראל הייתה כה רבה עד שמשה היה צריך לבקש מהם להפסיק להביא, כי כבר לא היה צורך בתוספת. גם הנשים נתנו את תכשיטיהן האישיים, תכשיטים שערכן רב, בלב שלם וברוח נדיבה.

התורה מתארת את תרומת הנשיאים:

"וְהַנְּשִׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבְנֵי הַמִּלֵּאִים לְאֹפֹד וְלַחֹשֶׁן. וְאֶת הַבָּשָׂם וְאֶת הַשָּׁמֶן לְמָאֹר וְלַשָּׁמֶן הַמְּשִׁחָה וְלַקְטֹרֶת הַסַּמִּים" (שמות לה, כז-כח).

רש"י מסביר שכשמשה ביקש מעם ישראל להרים תרומה למשכן התכנסו הנשיאים והחליטו להמתין ולראות מה יביא העם, והם ישלימו את כל מה

שיחסר. ואולם בסוף לא נשאר דבר להביא מלבד האבנים לאפוד ולחושן. הם המתינו, אך העם היה כה זריז ונדיב וכבר תרם כל מה שנדרש.

רש"י מוסיף שהמילה "נשיאים" כתובה בלי י' - "נשאם". משמעות המילה כך היא עננים, דבר שאין לו ממשות. התורה מוכיחה את הנשיאים על אדישותם ועל עצלנותם, שכן היסוד של חטאם טמון בגאווה - "אנו נביא את כל השאר". הנשיאים חשבו שהם יביאו את העיקר, וגאווה זו הובילה אותם לחוסר מעש.

התורה מלמדת אותנו כאן שיעור חשוב. הענווה היא המנוע לזריזות! אל לנו לתת משלנו כדי לזכות לכבוד אלא משום שאנו חלק ממשפחה גדולה, ורק ביחד נבנה את בית ה'.

~ חכמה בינה ודעת ~

בפרשתנו אנו לומדים על מינויו של בצלאל בן אורי לאחראי על מלאכת הקמת המשכן:

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן אֹרִי בֶן חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה. וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה" (שמות לה, ל-לא).

הפסוק מעיד כי הקב"ה מילא את בצלאל רוח אֱלֹהִים "בחכמה בתבונה ובדעת", שלוש תכונות הנראות זהות לכאורה. מה ההבדל ביניהן, ומה ייחודה של כל אחת מהן?

החוכמה היא ידיעה המבוססת על תחושה פנימית בלתי מוסברת, מעין הבזק אור המאיר לאדם ומעורר בליבו רעיון מסוים או פתרון לבעיה שעסק בה.

החוכמה יכולה לבוא לידי ביטוי בתחומים שונים, נדגים שלושה מהם:

בתחום הרפואי - אדוארד ג'נר, רופא אנגלי מהמאה ה-18, גילה בעקבות תצפיות במגדלי בקר שחשיפה של אדם למחלה קלה עשויה לחסן אותו מפני מחלה קטלנית.

בתחום המדיני - סבלם של היהודים והאנטישמיות הגואה עוררו בהרצל ידיעה פנימית שהפתרון היחיד הוא חזרת היהודים לארצם.

בדרכי הלימוד - הרב קוק הבין שדרך הלימוד המסורתית לא תיתן מענה לבני דורו וכי הגיעה העת ללכת בדרך חדשה.

הבינה היא הכוח לממש את מה שגילתה החוכמה - לעבד את הרעיון, לחזק אותו ולהפוך אותו מעניין מופשט לפעילות מעשית מאורגנת: גילוי של ג'נר הביא למחקר רב שנים - שבסופו פותח החיסון שהציל מיליוני אנשים ברחבי העולם ממחלת האבעבועות השחורות, הארתו של הרצל קרמה עור וגידים באמצעות הקמת ארגון למימוש הרעיון הציוני ולהפיכתו למעשה, והרב קוק הקים ישיבה במטרה לממש את דרך הלימוד החדשה שהציע.

הדעת היא המעניקה משמעות לפעילות האדם - זוהי רוח הא-להים שצריכה ללוות כל פעולה. מכוחה של הדעת תרמה ההמצאה הרפואית לרפואת האנושות כולה - ולא רק לתהילה של ממציאה, הרעיון הציוני נתבע להתמלא בדעת ה', ודרך הלימוד החדשה סללה נתיבים שלא הרסו את הקיים אלא הוסיפו קומה לכבודו של בורא עולם.

החוכמה ביהדות איננה זהה לאינטליגנציה הפשוטה, המאפשרת לאדם להבין עניין במהירות או להצליח לפתור שאלה מתמטית בן רגע. זהו משהו עמוק יותר - הניתן לכל אדם באשר הוא.

יש אנשים פשוטים המסוגלים להבחין בקלות בחוכמה האלוקית הטמונה באדם, להבדיל בין טוב לרע ולהכריע בדילמות קשות בלי לשאול איש מהי הדרך הנכונה. אנשים אלו פועלים על פי צו מצפונם וממלאים את חייהם בדעת ה'.

לעומתם ישנם גאונים המסוגלים לטעות בכל הטעויות האפשריות - כי גאוותם מעמידה מחיצה בינם לבין החוכמה האלוקית, שרק היא החוכמה האמיתית.

בברכה הראשונה מברכות הבקשה בתפילת העמידה אנו מבקשים מה' חוכמה, בינה ודעת - כדי שנדע לסדר נכונה את סולם הערכים שלנו ולסלול על פיו את דרכנו.

~~~~~

~ מידות ~

פרשת ויקהל דנה בבניין המשכן וחוזרת על מידות כלי המשכן שפורטו בפרשת תרומה. נעיין במידותיהם של שלושה מהכלים ונגלה כי הן טומנות לימוד חשוב לחיים:

מידות הארון - חצאי אמות:

"וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת הָאָרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם וְחֲצֵי אַרְכּוֹ וְאִמָּה וְחֲצֵי רָחְבוֹ וְאִמָּה וְחֲצֵי קִמְתּוֹ" (שמות לז, א).

מידות המזבח - אמות שלמות:

"וַיַּעַשׂ אֶת מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אִמָּה אַרְכּוֹ וְאִמָּה רָחְבוֹ רְבֹועַ וְאֲמֹתַיִם קִמְתּוֹ... " (שם פסוק כה).

מידות השולחן - אמות שלמות וחצאי אמות:

"וַיַּעַשׂ אֶת הַשְּׁלֶחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם אַרְכּוֹ וְאִמָּה רָחְבוֹ וְאִמָּה וְחֲצֵי קִמְתּוֹ" (שם פסוק י).

מה פשר המידות הללו?

הארון מסמל את התורה השוכנת בו. מלמד התורה צריך לעורר את תלמידו ולטעת בו את חשק הלימוד; הוא פותח בלימוד, והתלמיד ממשיך ומעמיק בלימודו. הרב והתלמיד, המשלימים זה את זה בלימוד התורה, צריכים להיות ענווים - רק חצאים.

מזבח הקטורת הוא המשים שלום בינינו לבין אבינו שבשמיים, שלום המבוסס על אמונה שלמה בלי שום סדקים - אמות שלמות.

השולחן מסמל את החיים הכלכליים. מצד אחד עלינו לשמוח בנכסינו ובקניינינו, להרגיש שיש לנו כול ואיננו חסרים כלום - בבחינת אמות שלמות, אך מצד שני עלינו לדעת להסתפק במועט ולהפנים שהרכוש איננו תכלית חיינו - בבחינת חצאי אמות.

לסיכום, ממידות כלי המשכן נלמד ונפנים את המידות הנדרשות מאיתנו - ענווה בלימוד התורה, אמונה תמימה בבורא עולם והבעת תודה על כל אשר ניתן לנו.

פרשת פקודי

~ שלוש זהויות ~

התורה מתארת את מעשה החושן שנצטווה הכהן הגדול לשאת על חזהו. שתיים עשרה אבנים היו על החושן, ועל כל אבן היה חקוק שמו של אחד מבני יעקב, לפי סדר לידתם:

”והאבנים על שמות בני ישראל הנה

שתיים עשרה על שמותם

פתוחי חתם איש על שמו לשנים עשר שבט” (שמות לט, יד).

הפסוק חוזר ומדגיש שלוש פעמים שאבני החושן נושאות את שמות בני ישראל - שמות שנים עשר שבטי יעקב.

מכאן שלבני יעקב יש שלושה שמות, או אם נדייק יותר - שלוש זהויות.

”שמות בני ישראל” - הזהות הכלל-ישראלית. כולם בני ישראל המה, ומתוך כך ייעודם הוא הייעוד הכולל של כלל ישראל.

”שתיים עשרה על שמותם” - כל אחד מהבנים אחראי על חלק מסוים בפאזל הכלל ישראלי, ולכל אחד מהם יש שליחות ייחודית משלו להשלמת המשימה הרחבה של עם ישראל.

”איש על שמו” - לכל איש מבני ישראל יש שם שניתן לו, ייעוד אישי שאינו נגזר לא מהאב ולא מחלוקת התפקידים בין האחים, אלא מאישיותו האישית והייחודית.

לכל יהודי שלוש זהויות, הבאות זו אחר זו. זהותו היהודית מאצילה עליו אחריות כללית להמשיך את ההיסטוריה היהודית שאליה הוא שייך ושמכוחה

הוא נושא שם יהודי. זהותו כפרט מתוך העם מעניקה לו תפקיד ייחודי במשימה הכללית, תחום אחריות המוטל עליו, כמו קצין צבא המומחה למשימות מיוחדות. נוסף על אלו יש לו זהות אישית הנושאת בתוכה רצון ליישם את יכולותיו ואת כישורונותיו - "מימוש עצמי" בלשון ימינו.

הפסוק מלמדנו שיש סדר בדברים. ראשית עלינו להפנים שאנו שייכים לעם ישראל ושיש לנו תפקיד ייעודי במשימה כוללת זו, ומתוך הבנה זו יגיע מקומו של המימוש העצמי.

~~~~~

~ שלוש פעמים ~

"כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּעֵשׂוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הָעֶבֶדָה. וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עֹשׂוֹ אֹתָהּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּעֵשׂוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה" (שמות לט, מב-מג).

התורה מציינת שלוש פעמים, בשני פסוקים סמוכים, שבני ישראל עשו במלאכת המשכן כאשר נצטוו. מה באה חזרה זו ללמדנו?

התורה מלמדת אותנו כי ישנן שלוש מדרגות בציות, זו למעלה מזו, ואת כולן קיימו בני ישראל.

המדרגה הראשונה היא ציות בדייקנות, מתוך משמעת, כמו פועל בבית חרושת שעובד על פס ייצור. הוא יודע בדיוק מה עליו לעשות בכל רגע נתון ועושה זאת במקצועיות רבה. כך כל האומנים בבניית המשכן ידעו מה עליהם לעשות ופעלו לפי ההוראות.

המדרגה השנייה היא בהבנת הפועל שהוא חלק מקבוצה המסוגלת לייצר דברים חשובים בעבודה משותפת. הפועלים משתפים פעולה כדי להגיע יחד לתוצר הנדרש, כשחקנים בקבוצת כדורגל שאינם מסתפקים בבעיטת הכדור

לשער אלא מעוניינים בניצחון לקבוצתם. כך בני ישראל שעבדו במשכן הבינו שלכל פועל ופועל יש תפקיד חשוב בהקמת המבנה המכובד.

וישנה המדרגה הגבוהה ביותר, שבה כולם מזדהים לגמרי עם המטרה הסופית. כל אחד מהשותפים מתמסר בכל ליבו להקמת המשכן שבו תשכון השכינה. כך מוסיפים כיוון וכוונה לעשייה, והעבודה הולכת ומתברכת.

שלוש מדרגות יש בבני ישראל. המעולים ביותר עשו ככל אשר ציווה ה' את משה, עשייה מלאת כוונה מכל הלב. ויש שלא הגיעו למדרגה זו אך הבינו שמדובר בשותפות של כולם, עליהם נאמר "וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר ציווה ה'". ואלה שלא הגיעו למדרגה זו – עליהם נאמר "כן עשו" – עשו בדייקנות.

ואת כולם בירך משה, כי כולם היו שותפים במפעל הגדול.

~~~~~

~ קרני השכינה ~

בני ישראל מסיימים את בניית המשכן, בשיתוף פעולה מעורר השראה תחת הנהגתו של משה רבנו. והינה מגיעה התוצאה הנפלאה – השכינה שורה במשכן:

"וַיִּכַּס הָעֲנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וַכְּבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (שמות מ, לד).

כה עצומה היא קדושת השכינה, עד כי אפילו משה רבנו איננו יכול להיכנס אל המשכן:

"וְלֹא יָכַל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֲנָן וַכְּבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן (שם לה).

רש"י מבאר כי כשרצה ה' לדבר עם משה היה הענן סר מעל האוהל: "כל זמן שהיה עליו הענן לא היה יכול לבוא, נסתלק הענן נכנס ומדבר עמו". הפסוקים הבאים מוסיפים כי עם ישראל כולו נשאר נטוע במקומו בכל עת ששכן הענן על המשכן, ורק בשעה שנסתלק הענן יכלו להתקדם:

"וּבַהֲעֲלוֹת הָעֲנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מִסְעֵיהֶם. וְאִם לֹא יֵעָלֶה הָעֲנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד יוֹם הָעֲלֹתוֹ" (שם, לו-לז).

משה רבנו אינו יכול להיכנס, עם ישראל אינו יכול להתקדם. מהי אפוא התועלת בהשכנת השכינה במשכן?

השכינה במשכן מלמדת אותנו כי לכול זמן ועת לכל חפץ. עת לשתוק ועת לדבר, עת לשכון במקום ועת לנסוע.

קדושת המשכן דומה לשמש, המאירה ומחממת את הכול אך אינה מאפשרת להתקרב אליה בלי להישרף. השכנת השכינה מאפשרת לנו לקלוט משהו ממהות החיים, להבין שהעולם נברא עם קדושה ועם דרישה להתעלות.

אחרי שמשה רבנו מתחמם מקרני השכינה הנמצאות במשכן, השכינה מסתלקת ועליו לפעול ולהטמיע את דבר ה' בעולם. וכמשה רבנו כן בני ישראל - מתחממים ונטענים מקרני השכינה בעת שהענן מלא את המשכן, וכשהענן עולה הם נדרשים להתקדם ולפעול על פי הערכים שקלטו.

קרני השכינה המאירות נמצאות בכל עת בלימוד התורה. כמה חשוב שכל אדם יקדיש זמנים מיוחדים לשבת וללמוד תורה, לקלוט ולהפנים את קדושתה, ובבוא העת יוכל לקום ולפעול מכוח הדברים שלמד - ליצירת עולם טוב יותר.

ספר ויקרא

פרשת ויקרא

~ במחיצתו של הקב"ה ~

פרשת ויקרא היא פרשת הקורבנות. הפרשה פותחת בהלכות קורבן עולה - קורבן נדבה שאדם מקריב מרצונו. קורבן העולה מוקטר כולו על המזבח - בשונה מקורבנות חטאת ואשם, שהם קורבנות חובה הבאים לכפר על עבירות מסוימות. ואולם על אף היותו קורבן נדבה, התורה כותבת שגם קורבן העולה בא לכפר:

"וְסַמַּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו" (ויקרא א, ד).

על מה בא הקורבן לכפר?

רש"י מלמדנו על פי חז"ל שקורבן העולה מכפר על מצוות עשה שאדם החמיץ. פירוש זה מעלה תהייה: הלוא מן הדין אדם שלא קיים מצוות עשה אינו חייב בקורבן, ויתרה מזו, הבאת הקורבן אינה נובעת מידיעה של האדם כי יש מצווה שלא קיים אלא מרצונו החופשי - "יקריב אתו לרצונו" (שם פסוק ג).

נראה שחכמינו ביקשו ללמדנו בפירושם שאדם צריך לשאוף תמיד לעלות מעלה מעלה ולהתקדם. חוסר קיום מצוות עשה מעיד שהאדם לא השתמש בכל כוחותיו ולא מיצה את כל יכולותיו לעשיית טוב. חטא אין כאן, שהרי האדם לא עבר שום עבירה - ועל כן אין לחייבו להביא קורבן. אך יש כאן חיסרון המורה כי האדם איננו מושלם. קורבן העולה שהאדם מקריב מרצונו הטוב מבטא את שאיפתו לעלות ולהתעלות.

התורה פותחת דווקא בקורבן העולה כי הוא המרגש ביותר - בקורבן זה בא לידי ביטוי הרצון להוציא מן הכוח אל הפועל את כל הכוחות הטמונים באדם. לעומת הקורבנות המובאים על חטא, קורבן העולה מוקטר במלואו על גבי

המזבח - כי הוא מעיד על רצונו השלם של האדם להיות כל כולו במחיצתו של ה'.

~ הנותרת ~

"וְהִנּוֹתֶרֶת מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קִדְשִׁים מֵאִשֵּׁי ה'" (ויקרא ב, ג).

הפסוק עוסק בקורבן מנחה, העשוי מסולת ומשמן. הכמות של קמח הסולת המשמש לקורבן היא "עשרון" - כשני ליטרים וחצי. בהכנת המנחה בוללים יחדיו את הסולת ואת השמן ונותנים עליהם לבונה, הכוהן לוקח קומץ מן התערובת ומקטיר אותו על המזבח, ושאר המנחה - "הנותרת" - ניתן לאהרן ולבניו לאכילה, בצורת לחם או עוגה טעימה.

מעניין שדווקא חלק הארי של העישרון, עיקר המנחה, נקרא "נותרת", שארית.

עלינו ללמוד מכאן על היחס הראוי בין האיכות לכמות. הקומץ הוא אומנם החלק הזעיר בכמותו, אך הוא היסוד שהופך את כל המאכל לקודש קודשים.

התורה מנחילה לנו כאן שני מסרים חשובים:

א. עלינו להעריך את הדברים לפי מהותם ולא לפי חזותם החיצונית. אנו חיים בעולם של הצגות - התורה מנחה אותנו לחפש את המהויות.

ב. הנותרת, המרכיבה את רוב רובו של הקורבן, מקבלת את קדושתה מכוח חיבורה אל הקומץ. אכילתם של הכוהנים, אנשים בשר ודם, מתקדשת ומתרוממת מתוך הקישור אל החלק הקטן והמקודש המוקטר על המזבח.

כמו הקומץ והנותרת כך הוא הצדיק בתוך החברה. עצם נוכחותו משפיעה על כל סביבתו, והקדושה מוקרנת ממנו לכל הציבור.

וכך הוא עם ישראל בתוך העולם. סגולת ישראל הנושאת את ערכי התורה מקרינה את אורה, וכל המתחבר אליה זוכה לקבל מקדושתה.

~ לא שאור ולא דבש ~

”כֹּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כֹל שָׂאֹר וְכֹל דָּבֵשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַה'” (ויקרא ב, יא).

התורה מונה סוגים שונים של קורבנות המובאים מן הבהמה ומן העוף, ומיני מנחות העשויות מקמח, מים ושמן.

בפסוק שהבאנו לעיל התורה מלמדת אותנו מה **אין להקריב** – לא חמץ ולא דבש. מדוע?

ההבדל בין החמץ למצה הוא בשאור המנפח את העיסה. שאור זה מזכיר את הגאווה המנפחת את האדם. המשכן הוא מקום מיוחד, מקום של מפגש בין הנברא לבוראו. במקום קדוש זה על האדם להיות ברמה גבוהה מהרמה המתבקשת ממנו בכל מקום אחר. שם אין מקום לגאווה.

המשכן מלמדנו להדגיש את המהות יותר מאת הצורה החיצונית, את הזהות יותר מאת התדמית. אומנם בחיים אנו צריכים את שניהם, גם את המהות הפנימית וגם את הביטויים החיצוניים, אך עלינו ללמוד מהמשכן מהו העיקר.

גם תענוגי החיים המתוקים כדבש מותרים ואולי אפילו נצרכים. הם תורמים לאיזון האדם, הם מאפשרים לחיות את חיי היהדות בשמחה. אבל אין הם תכלית החיים.

ועל כן במשכן המעלה על נס דווקא את חשיבות המהות, טבעי שאין מקום לא לשאור ולא לדבש.

~ על העולה ~

כולנו יודעים שקדושת קורבן העולה גדולה מקדושתו של קורבן השלמים: קורבן העולה הוא קודש קודשים המוקטר כולו לה', ואילו קורבן השלמים נחשב קודשים קלים, ורובו נאכל על ידי הבעלים המקריבים אותו.

ואולם מפסוק בפרשתנו משתמע לכאורה שקורבן השלמים ניצב מעל קורבן העולה:

"וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַמִּזְבֵּחַ עַל הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ
אִשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה" (ויקרא ג, ה).

על פי הפסוק זהו סדר המערכה:

למטה - אש,

מעל האש - עצים,

מעל העצים - עולה,

ומעל העולה - שלמים.

האש מבטאת את האנרגיה הבווערת בקרבנו, החיוניות שבלעדיה היינו אנשים אדישים;

העצים מבטאים את מרחב הפעולה המאפשר לנו לתת ביטוי לעוצמותינו;

העולה ממחישה כי מי שפועל ומשפיע על המציאות עולה ומתעלה;

אך אסור שהעלייה הזאת תגרום לנו לזלזל בחיים - ולכן מעל העולה נמצאים השלמים, המסמלים את הקדושה בחיים עצמם.

אוכלים ונהנים בקדושה!

~ יחסי גומלין ~

פרשתנו דנה בקורבנות. בין קורבנות החטאת מתואר קורבנו של כוהן גדול שחטא בשגגה, השונה מקורבנו של אדם פשוט שחטא:

”אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת” (ויקרא ד, ג).

אכן גם כוהן גדול צריך להביא קורבן, אך הפסוק מוסיף שתי מילים תמוהות: “לאשמת העם”. מה פירושה של תוספת זו? כיצד קשור העם לחטאו של הכוהן?

אנו מוצאים במפרשים שני פירושים סותרים לכאורה:

הפירוש הראשון תולה את חטאו של הכוהן בעם, ומבאר כי החטא נובע ישירות מהעם. הכוהן הגדול הוא המנהיג המשקף את נשמת העם, וחולשותיו הן ביטוי לחולשות העם שממנו הוא שואב את כל כוחותיו.

הפירוש השני מטיל את כל כובד האחריות על הכוהן, ומבהיר כי בשונה מאדם פשוט, שחטאיו פוגעים רק בו-עצמו ואין אדם אחר מעורב בהם, חטאו של הכוהן הגדול משפיע לרעה על כל העם. חולשותיו של הכוהן הגדול מביאות לרפיון בכל העם כולו. אחריות זו מבהירה את הופעותיו הרבות של שורש חט"א בפסוק - ארבע פעמים - כי חטאו של הכוהן קשה מנשוא, הוא חוטא ומחטיא.

ואף ששני הפירושים נראים סותרים הם למעשה משלימים זה את זה. בין מנהיג לעמו מתקיימים יחסי גומלין, ועל כן על כל אדם, הורה, מורה או מנהל, להפנים את האחריות הגדולה של מעשיו. כשהעם מתעלה מנהיגו מתעלה עימו, וכשהמנהיג מתעלה - מתעלה עימו כל העם.

~ ומעלה מעל בה' ~

פרשת ויקרא היא פרשת הקורבנות. אומנם היום אין אנו מקריבים קורבנות בפועל, אך הרבה יש לנו ללמוד מדיניהם. דוגמה אחת מני רבות מצויה בפסוק הפותח את פרשיית קורבן אשם:

”נֶפֶשׁ כִּי תַחַטָּא וּמַעַלָּה מֵעַל בְּה' וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוֹ בְתִשׁוּמַת יָד אוֹ בְגִזַּל אוֹ עֵשֶׂק אֶת עֵמִיתוֹ” (ויקרא ה, כא).

אדם שגזל את רכושו של חברו, עשק אותו או נמנע מלשלם לו את חובו, ואף נשבע לשקר בבית הדין שאינו חייב לו דבר – חייב להביא קורבן אשם. והינה, אף שהפסוק עוסק במפורש באדם שפגע כלכלית ברעהו, התורה מקדימה ומדגישה: **”נפש כי תחטא ומעלה מעל בה”**.

אנו רגילים לחלק את מצוות התורה לשני סוגים: מצוות שבין אדם לחברו ומצוות שבין אדם למקום. פסוק זה מלמדנו ששני סוגי המצוות אינם ניתנים להפרדה. אומנם הימנעות מקיום מצווה דתית איננה בהכרח פגיעה בחבר, אך פגיעה בחבר היא תמיד ובכל מצב גם מרד בא־להים!

חכמינו זיכרונם לברכה לימדונו במסכת יומא (פה, ב) שחטא של אדם כלפי חברו חמור יותר מחטא כלפי שמיא. בחטא בין אדם למקום נדרש האדם לשוב בתשובה כדי לכפר על חטאו, אך אדם שפגע בחברו נתבע להרבה יותר. הוא נתבע לתקן את המעוות, לבקש סליחה מעמיתו, לחזור בתשובה ולהביא קורבן. זהו סדר הפעולות הנדרש; רק לאחר יישור ההדורים בארץ מגיעה הסליחה מה'.

נראה ששורשו של כלל גדול זה טמון בפסוקנו.

פרשת צו

~ אש תמיד ~

"וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. צו אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה
הוא הָעֹלָה על מוקְדָה על המִזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד
בו. [...] וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבָעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בַּבֹּקֶר
בַּבֹּקֶר וְעֶרְבַּי עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלֵבֵי הַשְּׁלָמִים. אֵשׁ תָּמִיד תֹּקֵד עַל
הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה" (ויקרא ו, א-ו).

התורה חוזרת שלוש פעמים על הציווי שאש תמיד תוקד על המזבח. שלוש הפעמים הן כנגד שלושה ממדים: הלילה, הבוקר וההתמדה.

הלילה - "הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו". אש הלילה היא אש התקווה. בתקופות חשוכות ובעיתות משבר האש הפנימית של הביטחון בה' מחזקת אותנו ומאפשרת לנו לשרוד עד עלות השחר, המסמל את עת הגאולה.

הבוקר - "ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר". בהגיע הבוקר, עם בוא הגאולה, כשעם ישראל שב לעצמאותו ולחירותו, מתעוררת סכנה של דעיכת האש: שמא עם שנגאל אינו זקוק עוד למצוות? שמא ההיאחזות בתורה אינה אלא סם החיים של המסכן והמיואש? על כן מודגש - "בבקר בבקר". בבוקרה של הגאולה יש להוסיף עצים ולהגביר את השלהבת, ללבות את אש דבקותנו בה' ולהודות לו על כל טובו.

ההתמדה - "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". קל להתלהב מחוויות מפעימות, אך קשה לשמר את ההתלהבות לאורך זמן. כדי שהלהבה תוסיף

ותבער צריך להתחדש בלי הרף, להעמיק חקר, לחפש רבדים נוספים בלימוד התורה ולפעול עם א-ל מתוך שמחה.

יהי רצון שהאש הבוערת בתוכנו לא תדעך לעולם, וששלהבת הבערה תוסיף ותתעצם במשך כל ימי חיינו.

~~~~~

~ מחצית ~

”זֶה קָרְבַּן אֱהָרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ בְּיוֹם הַמִּשְׁחָח אֹתוֹ עֲשִׂירַת הָאָפָה סֵלֶת מִנַּחֵה תַמִּיד מִחֲצִיתָהּ בְּבֹקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בְּעֶרֶב” (ויקרא ו, ג).

כוהן המתחיל לעבוד בבית המקדש מקריב ביום הראשון שבו הוא נחנך לעבודתו קורבן מנחה - הנקרא ”מנחת חינוך”. כמו כן, קורבן זה מוקרב מדי יום ביומו על ידי הכוהן הגדול.

מדוע אין הכוהנים מקריבים קורבן מכובד יותר - פר, איל או כבש? הלוא המנחה היא קורבנו של העני, קורבן המכיל בסך הכול קצת קמח וקצת שמן; מדוע עליהם להסתפק בקורבן ששוויו מסתכם בכמה פרוטות!?

הכוהן הנמשח לעבודת המקדש מקבל שיעור בענווה: אל תחשיב את עצמך, קוראת לו התורה, הינך חשוב כעני. אם תנהג בענווה ותזכור את מקומך - ולא תנתב את תפקידך לכבודך ולתפארתך - מובטח אתה שתצליח במעשיך.

שתי המידות הבסיסיות הדרושות למנהיג הרוחני של עם ישראל רמוזות אפוא בקורבן שהוא מביא ביום חינוכו: ענווה - הנרמזת בפשטותו של הקורבן, ואמונה תמה ותמימה, נקייה מסיגים - הנרמזת בסולת המרכיבה אותו.

מנחת הכוהן מוקרבת בחצאים - "מחציתה בבקר ומחציתה בערב". יומו של הכוהן נפתח בתחושת שליחות בבואו לשרת בקודש, ומסתיים בהרגשה הרוממה שקיים את חובתו. רק אז הקורבן שלם.

הבוקר והערב יכולים להתפרש גם במובן רחב יותר: תחילת עבודתו של האדם בעודו צעיר היא בבחינת "בוקר", וסיום שירותו בהגיעו לגיל הפרישה הוא בבחינת "ערב". הקרבת המנחה "מחציתה בבקר ומחציתה בערב" באה ללמד את הכוהן הגדול שהכוונות הטהורות והרצויות שליוו אותו "בבקר", כשאך נחנך לעבודת הקודש, צריכות ללוות אותו לאורך כל הדרך, עד תום שירותו - "בערב". עליו לשמר את אותה הרגשת השליחות הרוממה ולא ליפול לסכנת השגרה - או חלילה לתחושה של שררה.

כל מנהיג רוחני צריך ללמוד מהכוהן הגדול ומבניו הכוהנים להתנהל בענווה ובתמימות מתוך תחושה של שליחות, להישאר תמיד משרת נאמן המסור לתפקידו הרם - ולא להפוך את התפקיד הרם לכלי לשירותו.

~ במקום אשר תישחט העולה תישחט החטאת ~

"דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הַחֲטָאת בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה תִּשְׁחַט הַחֲטָאת לִפְנֵי ה' קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא" (ויקרא ו, יח).

מדוע אין התורה מציינת בפשטות כי מקום שחיטת החטאת הוא בצפוננו של המזבח, אלא בוחרת לייחס אותו למקום שחיטת העולה?

הגמרא⁵ מבארת כי החטאת כשמה כן היא - קורבן הקרב לכפרה על חטא, ואילו העולה היא קורבן של התעלות גדולה, מעין מתנה המבטאת את ביטולו של האדם מפני הא-ל. החטאת מגלה אם כן את חולשתו של האדם. ואולם,

5. ירושלמי יבמות פרק ח הלכה ג, מובא ברמב"ן וברבנו בחיי.

התורה אינה מעוניינת שהחוטא יתבייש בבואו לכפר על חטאו, ועל כן אינה מייחדת מקום מיוחד לקורבנו.

וכך כותב רבי יצחק קארו בספרו "תולדות יצחק": "וכדי שלא יבוש החוטא הזהיר הכתוב כי קורבן חטאת הבא על חטא המעשה שישחט באותו מקום עצמו שהעולה נשחטת, כדי שלא ירגישו בני אדם בזה שמביא קרבנו". כמה רגישות יש בתורה, ואיזה לימוד גדול הוא זה בעידן הפייסבוק!

בעל הכלי יקר מדגיש כי גם בעולה יש ממד של כפרה, וגם היא באה לכפר על חטא - על הרהור עבירה. אנו נוטים לחשוב שהרהור בלבד אינו חטא כה חמור, שהרי בפועל לא נעשה דבר. באה התורה ומלמדת אותנו כי חטא הרהור הוא היסוד של חטא המעשה, ועל כן נשחטים שני הקרבנות - קורבן הרהור וקורבן המעשה - במקום אחד. עלינו לטהר את מחשבותינו כדי לתקן את מעשינו.

נוסיף שהחוטא שחזר בתשובה חוזר להיות נקי בלא חטא, והריהו כמי שמקריב עולה, עלה יעלה אל ה'. ואולי מעלת השב בתשובה גדולה אף יותר, ובאה לידי ביטוי בזריקת הדם: דם החטאת נזרק למעלה וניתן על קרנות המזבח, ואילו דם העולה נזרק אל מקום נמוך יותר - על המזבח סביב.

במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכות לה,

ב)!

~ בשר קודש ~

במאמר השני בספר הכוזרי דן רבי יהודה הלוי בשאלה: מה מחיה את הנשמה?

אם נאמר שלימוד התורה או התפילה הם המחיים את הנשמה, הלוא מי שיפסיק את לימודו או יחדל מתפילתו במשך שבוע שלם או אפילו חודש ימים - תהא נשמתו עדיין חיה וקיימת, וברגע שיחזור ללימודו ולתפילתו תמשיך נשמתו לגדול ולהתעצם. לעומת זאת, אם האדם לא יאכל ולא ישתה ימים ספורים בלבד

יחדל הוא מלהתקיים - והנשמה תפרח ותיעלם מגופו. מכאן שהגוף החומרי - לא רק שאיננו מפריע לנשמה אלא הוא הכלי המאפשר לה להתגלות!

על פי הבנה זו מסביר רבי יהודה הלוי את עניין הקורבנות:

כשם שהנשמה האלוקית שבאדם מתגלית בתוך גוף בשר ודם, כך השכינה מתגלית בעולם באמצעות הקורבנות. כיצד? האדם מקריב קורבן לה' - ובתגובה יורדת אש מן השמיים ואוכלת כביכול את בשר הקורבן שהקריב האדם. הקרבת הקורבן מושכת אליה את האש ומביאה לגילוי שכינת ה' בעולם.

כדי להשיג את עניין הקורבנות צריך בראש ובראשונה להבין שאין רוחניות בלי גשמיות. רעיון חשוב זה טמון בפסוק בפרשתנו:

"כֹּל אֲשֶׁר יַגַּע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ" (ויקרא ו, כ).

הפסוק מלמד כי בשר של קורבן הוא בשר קודש ממש, המושך אחריו כל דבר אשר יבוא איתו במגע וגורם לו להידמות אליו.

אף שבימינו אין אנו יכולים להקריב קורבנות - עלינו להפנים שגם הבשר יכול להיות קדוש ולמשוך קדושה.

~~~~~

~ לבחור בטוב ביותר ~

משה רבנו מקהיל את כל העדה אל פתח אוהל מועד כאשר ציווהו ה', ונושא את דברו:

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעֵדָה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת" (ויקרא ח, ה).

אנו הקוראים מחכים ומצפים עם עם ישראל לשמוע מה בפיו של משה, מהו הדבר אשר ציווה ה' לעשות - וראו זה פלא! שום ציווי איננו נשמע. משה רבנו

אינו אומר דבר כי אם פותח בהכשרת הכוהנים לעבודתם לעיני העדה כולה. והמפרשים תמהים, מה ההצגה הזאת, מדוע נדרש משה להקהיל את העדה לשווא?

רש"י מבאר כי הקהלת העדה נועדה למנוע כל אפשרות של חשד שמא בחר משה באחיו מיוזמתו. כל ישראל גם יחד יכירו ויידעו שבחירת אהרן ובניו לשמש בכהונה היא ציוויו של ה' ולא גחמה של משה לקידום אחיו. "זה הדבר" - הכשרת הכוהנים לכהונתם - הוא "אשר צוה ה' לעשות".

בפסוק זה נושאת התורה מסר חשוב לעם ישראל לדורותיו: אדם שזוכה להיות בעל כוח ושררה אסור לו להשתמש בכוחו לטובת קרוביו או מקורביו! מסר זה היה חשוב דיו כדי לרכז את כל הקהל על אף שלא ביקשו מהם דבר - רק כדי שילמדו הם וצאצאיהם עד עולם שצריך לבחור להנהיגה את הטוב ביותר ולא את המקורב ביותר.

~ החגורה והמגבעת ~

"וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי אֶהֱרֹן וַיִּלְבָּשֵׁם כְּתָנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אֲבִנֹת וַיַּחְבֹּשׁ לָהֶם מְגַבְעוֹת כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (ויקרא ח, יג).

התורה מצווה את הכוהנים על ארבעה בגדים המיוחדים להם: שני בגדי יסוד - מכנסיים (שאינם מוזכרים בפסוק זה) וכותונת, ונוסף עליהם חגורה ומגבעת. ננסה להבין את משמעות החגורה והמגבעת. על פניו אין נחיצותם מובנת, אך הם המקור לשני דינים המחייבים את כל היהודים, גם אלו שאינם כוהנים.

הדין הראשון הוא החובה לחגור חגורה בעת התפילה – שלא יהיה ליבו של אדם רואה את ערוותו. על כן אף אם האדם מכוסה בכותונת ארוכה המכסה את כל גופו, הוא אינו יכול להתפלל אם אינו חוגר חגורה.

הלכה זו באה להדגיש את הקשר בין שני הממדים של האדם: מחד גיסא הרגש והשכל – הלב והראש, ומאידך גיסא תחתית הגוף, שבה מצויים אברי היצרים.

המציאות השלמה של האדם מתקיימת בחיבור בין שני חלקיו. החגורה באה ללמדנו שעלינו להיות מודעים לשני הממדים הללו, לדעת את מקומו ואת ערכו של כל אחד מהם, ולהחליט שעל החלק העליון לנתב את החלק התחתון. הלב והראש מעניקים מלמעלה כיוון ומשמעות ליצרים.

הדין השני הוא חבישת הכיפה. אמנם רבים טוענים שדין זה אינו אלא מידת חסידות ושבמקום צורך אפשר לוותר על הכיפה, אבל חשוב לשים לב שמקור חבישת הכיפה הוא בחבישת המגבעת על ראש הכהן.

אנו כולנו ממלכת כוהנים וגוי קדוש, והכיפה היא אות כבוד ליהודי היודע שהוא אינו מלך העולם ושמעליו יש כוח עליון. כך גם הכומתה שחובשים לדוגמה חיילים ושוטרים היא סמל ואות שהם שייכים לקבוצה מסוימת ומחויבים לתקנותיה.

היהודי חובש הכיפה מבטא את כפיפותו לתקנות המחייבות אותו – הלוא הן חוקי התורה.

פרשת שמיני

~ לפני ה' ~

הפרשה פותחת ביום השמיני לימי המילואים, שבו מכנס משה רבנו את בני ישראל לטקס חנוכת המשכן. אף שהמשתתפים בטקס הם אהרן הכהן הגדול ובניו הכוהנים, בפתיחת הטקס מופיע ציווי שהקב"ה מצווה את כלל בני ישראל:

"וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי ה'". וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'" (ויקרא ט, ה-ו).

המפרשים מקשים: מהו הציווי שציווה ה' את בני ישראל? הלוא אחרי הכותרת "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" אין כל פירוט, ובפסוקים הבאים מכאן והלאה אין כל רמז לתפקידם של בני ישראל.

בין שלל המפרשים נביא את ביאורו של אור החיים הקדוש, המבקשנו להטות אוזן למשמעות המילים החשובות.

בפסוק ה' נאמר "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'" - במה באה לידי ביטוי עמידתם של ישראל לפני ה'?

למעשה כולנו עומדים לפני ה' בכל רגע, כי ה' נמצא בכל מקום. אך באותה השעה הרגיש כל אחד ואחד מבני ישראל בגופו ממש את עמידתו לפני ה', בוודאות מוחלטת.

המודעות להשגחת האל עלינו בכל עת נוסכת בנו הרגשה נפלאה שבזכותה איש מעימנו איננו חש בודד. יתרה מזו, מעשי האדם היודע שהוא עומד לפני המלך אינם דומים למעשי האדם החש חופשי מכל עול והעושה ככל העולה על רוחו.

זה הציווי אשר ציווה ה' את בני ישראל: המשיכו והתמידו בהבנה זו של קרבת א-להים, וממילא "וירא אליכם כבוד ה'" - מובטחים אתם שתזכו לטעום מעט מגילוי השכינה.

בקשה זו של משה נכונה לזמנה ונכונה לדורות.

~~~~~

~ דרמה ~

פרשתנו פותחת במעמד היום השמיני של ימי המילואים. הכול נראה אידיאלי. אהרן הכהן מקריב את הקורבנות בדיוק כפי שציווה ה' את משה, הוא מברך את העם בהתרגשות, ואש יוצאת מלפני ה' ואוכלת את הקורבנות. בני ישראל רואים את השכינה, מתמלאים בשמחה ונופלים על פניהם.

אך לפתע נקטעת השמחה, והשלמות העילאית האופפת את היום הופכת לתוגה גדולה:

"וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נֹדֵב וְאַבְיָהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ
קִטְרֹת וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֲתֶם" (ויקרא י, א).

בני אהרן מלאי התלהבות, מקריבים אש זרה שלא נצטוו בה - ובן רגע באים על עונשם:

"וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה'" (פסוק ב).

ואנו עומדים ומשתוממים. רגע של התלהבות פנימית, של דמיון ויצירה, רגע של רצון לפעול בקודש מתוך יוזמה אישית ולא רק מתוך ציות - וזהו, נגמרו החיים. לכאורה יש כאן מסר קשה מאוד לישראל: היזהרו מיוזמות! היוזמה אסורה!

התשובה לתמיהתנו חבויה בפסוק בשתי מילים שמסבירות את הכול: "לפני

ה”.

התורה מעודדת אותנו לפעול וליזום - אך בתוך גבולות ברורים: פעלו בהתלהבות, הרבו ביוזמות חדשות, יסדו ארגוני צדקה, ארגנו שיעורי תורה, הקימו מפעלים וספקו עבודה לאלפי עובדים - אבל אל תנסו לשנות את עבודת ה'. אל תנסו לשנות את היהדות, לעצב מחדש את התורה. הרצון לפעול רצוי וראוי - אך אסור לברוא דת חדשה!

על פי דברים אלו נבין את דברי המדרש המובאים ברש”י, שעל פיהם משה אומר לאהרן: “עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך”. כיצד ייתכן שנדב ואביהוא גדולים ממשה ואהרן? הלוא הם חטאו, ומשה ואהרן לא חטאו?!

התשובה היא שנדב ואביהוא חטאו בחטא ההתלהבות - ובתכונת נפש זו הם גדולים ממשה ואהרן: נדב ואביהוא פעלו מתוך התלהבות נפש סוערת, ואילו משה ואהרן פעלו לגאולת ישראל רק אחרי שה' פנה אליהם.

ההתלהבות מבורכת עד מאוד - אך בה בעת מסוכנת מאוד. בפרשייה זו התורה מלמדת אותנו את גבולות הגזרה.

~~~~~

~ אין קיצורי דרך ~

”יין ושכר אל תשת אֶתָּה וּבְנֵיךָ אֶתָּךְ בְּבִאֲכֶם אֶל אֱהֹל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדוֹרֵיכֶם” (ויקרא י, ט).

איזה עונש חמור! כוהן שנכנס למשכן אחרי ששתה רביעית יין חייב מיתה! בדומה לכך, הגמרא במסכת ברכות (לב, א) טוענת ששיכור שמתפלל הרי הוא כעובד עבודה זרה! עלינו להבין מדוע התורה והחכמים רואים את השתייה

במקרים מסוימים בעין כה שלילית. הלוא אין כל איסור לשתות יין, ו"אין שמחה אלא ביין" (פסחים קט, א).

אכן היין הוא חלק משמחת החיים כשהוא נצרך במידה המתאימה. אך שתייה מוגזמת חמורה היא מאוד, כי היא מבטלת את האנושיות של האדם והופכת אותו לבלתי אחראי למעשיו.

עבד ה' צריך להיות מסוגל להנהיג את עצמו ולהיות אדון למעשיו בכל עת. כשאדם נמצא ב"אורות" עד כדי מצב שבו המציאות והדמיון מתערבבים, הוא כבר אינו שולט בעצמו ואינו מכוון את מעשיו כיאות. הוא הופך כביכול לאדם אחר.

יש הטועים לחשוב שהיין מבטל את המכשולים ואת המסכים, וששתייתו משחררת מהכבלים ומביאה לקרבת הא-ל. כאילו יש "שכרות קדושה", כאילו אפשר להיות "שיכור מהא-ל". יחס כזה לאלוהות הוא היחס של עובדי עבודה זרה לאליליהם.

התורה מלמדת אותנו שאין זו אלא אשליה מסוכנת. כשעובדים את ה' אין ליצור עולמות דמיוניים. אין קיצורי דרך בהתקרבות לה'! מסלול ההתקרבות דורש צעידה בדרך ארוכה של עמל וסבלנות, בנתיב של עקשנות והסתכלות בהירה הנקנות בעמל קיום התורה והמצוות.

ועל כן שללה התורה יין מכול וכול בעבודת השם. שלא נשלה את עצמנו!

~ לשמוע ולהקשיב ~

"וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו" (ויקרא י, כ).

משה רבנו מגלה כי שעיר החטאת נשרף בניגוד להוראותיו המפורשות, וקוצף על בני אהרן:

"וַיִּקְצֹף עַל אֱלֻעָזָר וְעַל אֵיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן... מִדּוֹעַ לֹא אָכְלָתֶם אֶת הַחֲטָאתַת בַּמָּקוֹם הַקָּדֹשׁ... אֲכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקָּדֹשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי" (שם טז-יח).

אהרן מבהיר למשה מה היה המניע לשריפת הקורבן, ומשה נרגע מייד ומקבל את דבריו: "וישמע משה ויטיב בעיניו".

הפועל "לשמוע" נושא בעברית שתי משמעויות: שמיעת האוזן והקשבת הלב.

שמיעת האוזן היא פעולה סבילה הכוללת את שמיעת הדברים הנאמרים ואת הבנתם. ההקשבה היא מעשה פעיל, הדורש את שימת הלב של השומע ואת הפנמת הנאמר. לא די בשמיעת דברי הזולת, יש להקשיב ולהבין את נפש הזולת ואת כוונת מילותיו.

כזו הייתה שמיעתו של משה. הקשבה אמיתית. הקשבה שאפשרה לו לעבור בן רגע ממצב של "ויקצף" ל"ויטיב בעיניו".

עלינו ללמוד ממשה רבנו לשמוע ולהקשיב, במיוחד בשעה שאנו מוכיחים את זולתנו בתחושה שהצדק אתנו. נשמע את הסבריו והבהרותיו של הזולת מתוך הקשבה אמיתית, רק כך נוכל להבין אותו באמת. ייתכן שנבין שאמנם הייתה אמת בתוכחתנו אך התוכחה הייתה מוגזמת, ואולי נגלה שטעינו - ונודה בטעותנו. כמו משה רבנו נצליח לשמוע את דברי האדם העומד מולנו ולהכיר בצדקת דרכו.

"ויטיב בעיניו".

~ כשרות ~

”כֹּל מִפְּרֻקַּת פְּרֻקָּה וְשִׁסְעַת שְׁסֵעַ פְּרֻסַת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבִהְמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ”

(ויקרא יא, ג).

האכילה היא היצר הראשוני של בני האדם, בדומה לכל בעלי החיים. בדרך אכילתנו, אם עדינה היא או גסה, אנו נבחנים אם ככל בעלי החיים אנו או נעלים מהם. פרשתנו מלמדת כי הבהמות המותרות לנו באכילה הן בעלות שתי תכונות: מפריסות פרסה שסועה ומעלות גרה. מה מלמדות אותנו שתי התכונות הללו?

א. הפרסה השסועה הצמודה לכף רגלה של הבהמה היא מעין נעל חצויה החוצצת בינה לבין האדמה שעליה היא דורכת וממנה היא אוכלת. חציצה זו מעידה שאין הבהמה מתמזגת עם האדמה ונבלעת בה, אלא נעלה ממנה. ההקפדה לאכול דווקא בהמות שמתעלות מן הארץ מלמדת שאנו בני האדם חייבים להיות קדושים, להתרומם מן הארציות ולשאוף לקדושה ולרוממות.

ב. הבהמות המעלות גרה ניחנו במידת הסבלנות. תהליך האכילה שלהן מתבצע בהדרגה, שלב אחר שלב, ולא הכול נבלע בבת אחת בגופן ובדמן. אנו בני האדם חייבים להתנהל בסבלנות, לא לבלוע כל דבר אל קרבנו אלא לשלוט ביצרנו ולנתב אותם למקומות הנכונים בטוב טעם ודעת.

התורה מאריכה רבות בדיני הכשרות - המבדילים את האדם משאר בעלי החיים, שכן האדם מושפע הן מהדברים הנכנסים לפיו הן מדרך אכילתם. אכילה בקדושה מרוממת ומקדשת את חיינו בכל רובדיהם, ועל כן נאמר בסיומה של פרשת הכשרות: ”והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני” (שם יא, מד).

פרשת תזריע

~ טמאה או טהורה? ~

”וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשָׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדַמֵי טְהָרָה בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד מְלֵאת יְמֵי טְהָרָה” (ויקרא יב, ד).

ראשיתה של פרשת תזריע עוסקת באישה שילדה בן. אחרי הלידה היולדת נחשבת גידה במשך שבעה ימים, ובסופם, ביום השמיני, נימול בשר ערלתו של התינוק - ברית המילה. לאחר מכן מתחילה התקופה הנדונה בפסוקנו - שלושים ושלושה ימים שבהם האישה יושבת "בדמי טהרה". פסוק זה קשה להבנה, ונראה שיש בו סתירה פנימית. בראש הפסוק התורה מעידה שהאישה טהורה אף אם תראה דם בימים אלו, אך המשכו של הפסוק קובע שדיניה והלכותיה הם כשל אישה טמאה: אסור לה לנגוע בבשר הקורבנות או בתרומה, והיא אסורה להיכנס לבית המקדש. אם כן, מהו מעמדה של היולדת, הטהורה היא או טמאה?

חכמינו זיכרונם לברכה הסבירו שלאישה היולדת יש דין מיוחד. אומנם אישה בזמן וסתה מוגדרת טמאה ואסורה היא לבעלה, אך האישה היולדת, על אף שרואה דם, טהורה לבעלה.

וכאן הבן שואל: מהו פשר האבחנה? ויתרה מזו, מדוע נקראת האישה "טהורה" - הלוא היא טמאה שמותרת לבעלה!?

דבר גדול מלמדת כאן התורה. האישה היולדת מטפלת בתינוקה במסירות רבה יומם וליל, והיא שמחה עם בעלה ומוקפת באהבתו. אך יש לה עוד אהבה חשובה. אהבת ה' מפעמת בה, והיא מלאת רצון להודות על נס הלידה, להקריב את קורבנה במקדש ולהתעלות רוחנית. באה התורה ואומרת לאישה: לאט, לאט, דעי כי לכול דבר יש זמן המתאים לו. הבית חשוב לא פחות מקרבת ה', ואף

שמשפטית אינך יכולה עדיין להיכנס למקדש אינך טמאה כי אם טהורה. טהרתך נובעת מהבנתך את גודל מרכזיותה של המשפחה.

התורה מלמדת אותנו, גברים כנשים, שההתמסרות למשפחה מביאה לידי טהרה גדולה, גם כאשר היא מונעת מאיתנו להתעמק ברוחניות.

אתם עוסקים בקיום העולם, מדגישה התורה, ועל כן טהורים אתם! השלב הראשון והבסיסי ביותר בטהרה הוא הבנת עוצמתה של המשפחה, ורק על גבי שלב זה תוכלו לעלות למדרגה הבאה - לגעת בקודש ולהיכנס למקדש.

~ שאת ספחת ובהרת ~

"אדם פי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים" (ויקרא יג, ב).

שלוש מילים מתארות את נגע הצרעת: "שאת" "ספחת" ו"בהרת".

ידוע שהצרעת המדוברת בתורה היא מחלה שמהותה עונש על חטא לשון הרע. האלשיך הקדוש מסביר ששלושת סוגי הצרעת מתארים שלוש חולשות המביאות את האדם לדבר לשון הרע:

החולשה הראשונה היא **ההתנשאות**, פרי מידת הגאווה, המתבטאת במילה "**שאת**". האדם השטוף בגאווה מתנשא על זולתו, מזלזל בחבריו ואינו נרתע מלדבר עליהם רעות.

החולשה השנייה היא **ההסתפחות** לאנשים קלי דעת וקלי לשון, הבאה לידי ביטוי במילה "**ספחת**". על האדם לבחור בקפידה את חבריו, כדי שהשהייה במחיצתם תרומם אותו ולא תביאהו חלילה לדבר סרה באחרים.

החולשה השלישית היא ה**בהירות** המסנוורת, המבוטאת במילה "**בהרת**". אדם המבורך בשפע ובכל טוב עלול לעיתים להסתנוור מהאור הבהיר במגדל השן הנוצץ שלו. הכל בהיר לו, ואין הוא מסוגל לראות את הקשיים של זולתו. מי שאינו מבין את סבלו של האחר נופל בקלות לעוון הזלזול - שמביא אותו לחטוא בלשונו.

כדי להתרחק מלשון הרע ולהפוך לאנשים הרואים את הטוב שבזולת עלינו להתחזק אפוא בשלוש מידות חשובות: צניעות, התחברות לחברה טובה ורגישות לצרותיהם של אחרים.

~ גוף ונפש ~

"אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפְּחַת אוֹ בְּהָרַת וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֹגַע צָרַעַת וְהוּבָא אֶל אֱהָרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים" (ויקרא יג, ב).

זהו הפסוק הפותח את פרשיית הצרעת, פרשייה שבה מתוארים באריכות ביטויים שונים של מחלת הצרעת - שהלוקה בה נטמא ונדרש לגלות מביתו ולשבת בדד עד שיטהר. הלכות אלו אינן מעשיות היום, וגם בתקופת התורה הן חלו רק על מחלת הצרעת ולא על מחלות אחרות. מי שחלה בצרעת היה צריך לפנות לכוהן, אך בשאר המחלות הכתובת הייתה הרופא ולא הכוהן.

ואולם המסר העולה מפסוק זה הוא מסר נצחי. התורה ממחישה ומדגישה את הקשר ההדוק בין הנפש לגוף. הצרעת איננה מחלה גופנית בלבד; אף שביטוייה נראים בגוף, שורשיה טמונים עמוק בנפש - ועל כן הנטמא בה פונה אל הכוהן. הצרעת מייצגת את כל המחלות והחוליים הרעים שבהם האדם חייב לדאוג לבריאות נפשו לצד הטיפול הרפואי בגופו.

הגוף והנפש כרוכים זה בזה; מצב הרוח משפיע על הגוף, ומכאובי הגוף משפיעים על הנפש. האדם הבריא בגופו ובנפשו הוא אשר יכול לעבוד את ה' בשמחה.

הן הגוף הן הנפש דורשים את תשומת ליבנו - נשמור על שניהם באהבה.

~ הדרך לשלמות ~

חז"ל לימדונו שעונשו של המדבר לשון הרע הוא מחלת הצרעת. התורה מתארת כיצד צריך המצורע להתנהג:

"וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הִנָּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פָרְמִים וְרֵאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ וְעַל שָׁפֵם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" (ויקרא יג, מה).

"בגדיו יהיו פרמים" - המצורע נדרש ללכת בבגדים קרועים; "וראשו יהיה פרוע" - עליו לאפשר לשערו לצמוח ולהימנע מלבקר אצל הספר; "ועל שפם יעטה" - עליו לעטות על ראשו כיסוי שיכסה גם את עיניו, עד שפמו; "וטמא טמא יקרא" - מחובתו ליידע את כל הקרב אליו כי טמא הוא.

מה פשר ההנחיות הללו?

האדם המדבר לשון הרע מרשה לעצמו לעשות כן כי הוא בטוח בעצמו: הוא עשיר ויפה, דבר לא חסר לו, והוא רואה את כל מגרעותיהם של אחרים. על כן אומרת לו התורה: קרע את בגדיך כעני, גדל פרע את שעריך כאדם מוזנח ומכוער, וכסה את עיניך כדי שלא תוכל לראות את מגרעות הזולת.

אך לא די בכך. המצורע נתבע גם להכריז על עצמו "טמא טמא!" רש"י מבאר שבקריאתו זו הוא מבקש מכל רואיו שיתפללו עליו ויבקשו עליו רחמים. בקשה זו הנובעת מן ההבנה העמוקה שאף אחד איננו אל ושכל אחד ואחד זקוק לעזרה ולסיוע מזולתו - היא התשובה האמיתית.

להרגיש חסר - זו הדרך לשלמות.

~ עוצמת הדיבור ~

פרשתנו עוסקת בדיני המצורע. על פי חכמי ישראל מחלת הצרעת נשלחת מהאל-ל לאדם המוציא שם רע על חברו. אך הצרעת אינה העונש היחיד, וכך נגזר על המצורע:

"כֹּל יְמֵי אֲשֶׁר הִנָּגַע בּוֹ יִטָּמָא טָמָא הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ"
(ויקרא יג, מו).

חכמינו מסבירים כי מי שהשתמש בכוח דיבורו כדי להפריד בין אדם לחברו, או בין איש לאשתו, צריך להיות מורחק מהקהילה. כך לא יהיה לו שום חבר לשוחח עימו, וממילא הוא לא יוכל לדבר לשון הרע.

אולם הפסוק נוקט לשון כפולה:

א. בדד ישב

ב. מחוץ למחנה מושבו.

לשם מה נדרשת הכפילות?

נראה כי לא די שהחוטא בלשון הרע יגור לבדו בדירתו. הוא צריך לעבור דירה, לעזוב את החברה. הוא חייב לחיות בסוג של גלות.

קל לנו כל כך לדבר. המילים זורמות בשטף עד שאיננו שמים לב כלל לרוע שהן יכולות לגרום. אנו מפטפטים בבית, בחדר הסגור, אך המילים עפות ועוברות ממקום למקום עד שהן מגיעות לקצה השני של העולם. דבר זה היה נכון כבר בעת נתינת התורה בסיני, והוא נכון פי כמה וכמה היום - בעידן הפייסבוק והטוויטר, הדואר האלקטרוני והווטסאפ. כל מידע, בין אם הוא אמיתי ובין אם

הוא שקרי, בין אם הוא מועיל ובין אם הוא הרסני, עובר במהירות הבזק ומביא את הארס מקצה העולם ועד קצהו.

אם הבדידות מונעת מהאדם הדובר לשון הרע להמשיך בעוולותיו, הגלות באה ללמדו את עוצמת הדיבור - היכול לעקור אדם מיציבותו.

עתה הגיע תורו של דובר הלשון הרע להיות עקור, עד שיטהר את רוחו ולשונו. לאחר שתתרפא רוחו וירפא גופו הוא יוכל לחזור למקומו בתוך עמו.

פרשת מצורע

~ לצאת אל ~

”וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַרְאֵה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא נִגַע הַצֹּרֵעַת מִן הַצֹּרֵעַ” (ויקרא יד, ג).

אדם חטא בחטא חמור. הוא הוציא שם רע על זולתו. בעקבות חטאו נענש החוטא, חלה במחלת הצרעת וחויב להתרחק מהקהילה ולחיות בבדידות.

סוף סוף הוא נרפא ממחלתו, והריהו מצפה לאישורו של הכוהן כי אין הוא חולה עוד וכי מותר לו לחזור לביתו, לשוב לחיות את חייו.

התורה מדגישה שהמצורע אינו נדרש ללכת אל הכוהן, אלא הכוהן בכבודו ובעצמו צריך לצאת אליו מן המחנה ולבדוק את מצבו.

בהוראה זו מלמדת אותנו התורה שמנהיג רוחני אינו יכול להישאר ספון בלימודו במגדל השן בלי כל קשר עם החברה. עליו לצאת אל העם, והוא חייב לצעוד לעברם של אלה שחטאיהם פגעו בהם.

אפשר אולי להציע קריאה חסידית לפסוק:

כאשר הכוהן יוצא אל מחוץ למחנה ומתעניין בגורל זולתו, אז - והינה נרפא נגע הצרעת. יש ללכת אל הזולת, להטות אוזן ולב. הנכונות והמאמץ להגיע אל מי שהתרחק יסייעו בידו להתקרב מחדש - ולהתרפא.

~ הציפור החיה ~

בפרשת תזריע למדנו על טומאת המצורע, בפרשתנו אנו לומדים על אופן טהרתו.

המצורע, שנענש על פגיעתו בחבריו בדיבורי פיו, נתבע לחיות בבדידות עד שייטהר, וכשהוא נטהר מצרעתו עליו לעבור טקס מורכב. בטקס הטהרה הכוהן לוקח שתי ציפורים, עץ ארז ואזוב ושני תולעת, הוא שוחט את אחת הציפורים ו... משלח את השנייה:

"אֶת הַצִּיפור הַחַיָּה יִקַּח אֶתְּהָ וְאֶת עֵץ הָאָרֶז וְאֶת שְׁנֵי הַתּוֹלְעֹת וְאֶת הָאֶזֶב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת הַצִּיפור הַחַיָּה בְּדָם הַצִּיפור הַשְּׁחֻטָּה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים. וְהִזָּה עַל הַמַּטְהָר מִן הַצְרָעַת שְׁבַע פְּעָמִים וְטָהְרוּ וְשָׁלַח אֶת הַצִּיפור הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשָּׁדָה" (ויקרא יד, ו-ז).

רש"י מסביר את מהותם של האמצעים המשמשים לטהרת המצורע. עץ הארז מסמל את גאוותו של האדם, והאזוב והתולעת מבטאים את שפלותו - האדם שהתגאה כעץ ארז נדרש להשפיל עצמו כאזוב וכתולעת, וזו תקנתו. הציפור היא סמל הפטופוט, והואיל וחטאו היה ב"פטופטי דברים" - טהרתו מתבצעת באמצעות הציפורים הפטופטניות. שחיטת הציפור מסמלת אפוא את דיכוי הנדרש של הדיבורים הרעים, אך אם אלו הם פני הדברים - מדוע ציוותה התורה לשלח את הציפור החיה על פני השדה? האם אין בשילוח הציפור מתן הכשר כביכול לחוטא לשוב אל הדרור שהוביל אותו אל החטא?

הציפור החיה מופיעה בפסוק שלוש פעמים - כי היא הציפור העיקרית והחשובה. באמצעות הציפור החיה התורה מלמדת אותנו שהאדם שחטא לא התכוון בהכרח להרע לחברו.

האדם משול לנהר זורם. דיבורו קודם למחשבתו, ובלי משים הוא עלול להזיק לעיתים. במהותו הוא שוחר חירות, וחירותו מביאה אותו לא פעם לפגוע בזולתו. כדי למנוע נזק נוסף לזולת היה ראוי לאסור את האדם החוטא, לקחת ממנו את

הסמארטפון, לבודד אותו מהחברה האנושית - שלא יוכל עוד להתערב במתרחש הרחק ממנו ולא יוכל לשלוח שוב את חיציו.

ואכן, החוטא בלשון הרע נענש. הוא נשלח לבידוד ונדרש לחשבון נפש עמוק עד לטהרתו - אך בסוף התהליך יש טהרה. כן, זועקת התורה, שחטנו ציפור אחת - אך יש ציפור נוספת שנשארת בחיים, ואף שטובלים אותה בדם הציפור השחוטה היא נשארת חופשייה ונשלחת לחירותה על פני השדה.

התורה פונה כביכול אל החוטא ואומרת לו: חטאת בפוך וקיבלת את עונשך. אסרנו אותך לזמן מה, אך אין ברצוננו לחנוק אותך. אתה רשאי לחזור לסביבתך, להתערות שוב בחיי החברה. אתה יכול לדבר עם כולם, לשמוח עימם ולנסות להשפיע עליהם מאישיותך - אך אל תשכח לרגע את הציפור השחוטה. מעתה והלאה היה זהיר בדבריך!

הציפור החיה היא הקריאה לחירותו של האדם - אך אין זו חירות משולחת רסן כי אם חירות עם משמעת עצמית.

~ כמו כוהן ~

ביום טהרת המצורע מצרעתו - שפשתה בו לאחר שדיבר לשון הרע - הוא נדרש לעבור טקס טהרה מלא כדי לשוב לטהרתו. במרכזו של הטקס לוקח הכוהן מדם הקורבן ונותנו על המיטהר:

”וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֵשֶׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּךְ אֶזְנוֹ הַמִּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד).”

למרבה ההפתעה, טקס זה דומה להפליא לטקס הכשרת הכוהנים לעבודתם:

”וַיִּשְׁחַט וַיִּקַּח מִשָּׂה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל תְּנוּךְ אֲזָן אֱהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית” (ויקרא ח, כג).

מדוע כה דומים הטקסים? וכי יש דמיון בין הכוהן המכשיר את עצמו לעבודת ה' למצורע המטהר עצמו מחטאיו?

הדמיון בין הטקסים משדר בראש ובראשונה מסר של תקווה. אפילו המצורע יכול לקום ולהיטהר, להתעלות לגבהים חדשים ולהיות דומה לכוהן. אין ייאוש כלל.

התורה מעבירה מסר חשוב לחוטא שנצטרע: חטאת בלשונך ופגעת בזולת בלי כל מאמץ מצידך. לא נדרשת להניע את רגליך ולקום ממקומך ואפילו לא להרים את ירך, כי כוח הלשון הוא כוח רב עוצמה הפוגע מרחוק. עתה, לאחר שהבנת את העוול שגרמת, ודאי תשכיל להשתמש באיבריך בדרך נאותה. דם הקורבן על תנוך אוזנך יזכיר לך להקשיב לאחר במקום לדבר בו סרה, והדם שעל בוהן רגלך ובוהן ירך יזרז אותך ללכת לקראת הזולת, לפעול למענו ולסייע לו.

וכשתשוב בתשובה שלמה תהיה שוב זך וטהור - כמו כוהן.

~ אמון הדדי ~

התורה חייבה אישה "זבה" שראתה דם במשך שלושה ימים שלא בזמן המחזור החודשי (לפחות שמונה ימים אחרי תחילתו) להמתין "שבעה נקיים" - ואז תיטהר לבעלה. וכך אומר הכתוב:

”וְאִם טָהְרָה מִזֹּבָה וְסִפְּרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר תִּטְהָר” (ויקרא טו, כח).

חכמינו זיכרונם לברכה⁶ למדו מפסוק זה עיקרון גדול, ולפיו כל יהודי נאמן באיסורים, כלומר אם מישהו טוען שמטבחו כשר יש להאמין לו, ומותר לאכול אצלו. אנו נותנים אמון באחינו היהודי שלא ירצה להכשילנו.

עיקרון זה נלמד מפסוקנו. "וספרה לה" - יש לסמוך על האישה גם לגבי טומאתה וגם לגבי טהרתה.

בניגוד למה שטועים לחשוב לפעמים, דרך החיים הנכונה מושתתת על אמון, ולא על חשדות וחרדות כאילו בכל פינה אורב מכשול.

כמה חשובה ונאה הלכה יסודית זו, המלמדת שאמון הדדי הוא הבסיס לחברה בריאה.

---

6. עיינו בתוספות גיטין ב, ב.

פרשת אחרי מות

~ אל תתפרץ ~

הרמב"ם בספרו מורה נבוכים מציע הסבר מעניין לדיני הטומאה והטהרה שציוותה התורה. הרמב"ם מדגיש כי דיני הטומאה והטהרה אינם מפריעים לאדם הטמא לחיות את חייו הרגילים. הוא יכול להתנהל בשגרת היום יום הקבועה, ורק נאסר עליו להיכנס לבית המקדש או לאכול בשר קרבנות, בשר קודש. הטומאה נועדה, לדברי הרמב"ם, להרחיק את האדם מן המקדש: "ויהיה זה כולו סיבה להתרחק מן המקדש ושלא ידרכו בו בכל עת" (חלק ג, מז). פירוש זה נראה תמוה ומוזר. וכי יש עניין להתרחק מן המקדש? להפך, כמה חשוב וכמה מרומם לבוא לבית המקדש ולהתבשם מהקדושה הפורצת ממנו!

כדי להבין את גישתו של הרמב"ם נעיין בפסוק מפרשתנו:

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן אַחִיךָ וְאֵל יָבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית
לְפָרֶכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאֹרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בְּעֵנַן אֲרָאָה עַל הַכַּפֹּרֶת"
(ויקרא טז, ב).

הדין הראשון בפרשה, העוסק בעבודת הכוהן הגדול ביום הכיפורים, מורה לכוהן: אל תתפרץ! להדגשת חשיבותו של ציווי זה הקדימה התורה והזכירה כי הוא נאמר "אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימתו" (שם פסוק א).

כדי שהקודש ישפיע על חיינו וירומם אותם עלינו לדעת שאף שיש בנו שאיפה נעלה לקדושה - אין אנו הקודש עצמו. ההתפרצות אל הקודש, הנובעת מרצונו של האדם להיות כל כולו קודש, מנתקת את האדם מחייו וסופה שתביא דווקא לחילול הקודש.

כך נבראו ימי השבוע. ששת ימים אנו מצווים לעשות מלאכה, ויום אחד בשבוע - יום השבת - הוא יום שכל כולו קדושה. אילו היינו מקדשים את כל ימות השבוע היינו מצמצמים את חיינו מאוד, או שהיינו מחללים את השבתות. עלינו לשאוף אל הקודש, לצקת אל קרבנו את תוכנו ואת השפעתו, אך בד בבד להקפיד על שמירת המרחק המכבד את האבחנה בין הקודש ובין החול. אין אנו קודש מוחלט ואיננו חול מוחלט. אנו מביטים מרחוק אל הקודש, והוא מאיר בנו ומעלה אותנו אליו בלי לנתק אותנו ממצויאותנו האנושית.

~ אמונה ואהבת חיים ~

בפרשת אחרי מות אנו קוראים בתורה על ענייני יום הכיפורים. נזכיר נקודה אחת מרכזית הקשורה לכל השנה.

ביום הכיפורים מקריב הכוהן הגדול שני שעירים לכפר על בני ישראל. השעיר האחד מוקרב על המזבח - קורבן לה', והשעיר השני נשלח לעזאזל אל מותו, הרחק מבית המקדש.

"וַנִּתֵּן אֹהֶרֶן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים גִּרְלוֹת גֹּרֶל אֶחָד לַה' וְגֹרֶל אֶחָד לְעִזָּאֵזֶל"
(ויקרא טז, ח).

על אילו חטאים באים שני השעירים לכפר?

אבי הרב משה בוצ'קו זצ"ל מסביר כי שני השעירים מכפרים על שני חטאים קדמונים שנעשו בעזרת שעירים. יעקב אבינו רימה את יצחק אביו בלבישת עורות שעירים כדי לקבל את הברכה שייעד יצחק לעשו, ואחיי יוסף מכרו את יוסף וטבלו את כותונתו בדם שעיר כדי שאביהם יחשוב שהוא נטרף.

שני שעירי יום הכיפורים באים כנגד אותם שני חטאים:

השעיר המוקרב לה' הוא הקורבן המכפר על חטאו של יעקב אבינו. אומנם נבע חטאו של יעקב מכורח גדול והיה מעין "עבירה לשמה", שכן הוא היה חייב להציל את אביו מטעות איומה ולמנוע את נתינת הברכה העוצמתית לעשו הרשע, אך גם עבירה הנעשית לשם שמיים פוגעת במידת האמת ותובעת כפרה.

השעיר לעזאזל בא לכפר על חטאם של אחי יוסף, חטא של שנאת חינם. שעיר זה נשלח לעזאזל אל מותו כדי להמחיש את גודל חומרותה של השנאה ולהשריש בליבנו את ההכרה כי שנאת חינם מביאה חורבן והרס ואין לה מקום כלל ביהדות.

עלינו להתחזק באמונה ולדעת שאפשר להגיע ליעדים הנשגבים בלי להשתמש בדרכים שאינן ראויות. עלינו להתעצם באהבת חינם כדי לתקן את שנאת החינם.

~ ערכן של שעות הפנאי ~

בסוף הפרשה מזהירה התורה את עם ישראל מפני התועבות שנהגו בהם הגויים יושבי ארץ כנען, ומונה רשימה של איסורי עריות לצד מעשים של עבודת אלילים. לפני פירוט התועבות מצווה התורה:

"כַּמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכַמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבַחֲקֵיתֶיהֶם לֹא תֵלְכוּ" (ויקרא יח, ג).

רש"י שואל בפירושו על הפסוק מה מוסיפה האזהרה "ובחקתיהם לא תלכו" מעבר לתועבות הנכללות ב"מעשה ארץ מצרים" וב"מעשה ארץ כנען", ומתריך: "ובחקתיהם לא תלכו" - מה הניח הכתוב שלא אמר? אלא אלו נמוסות שלהן, דברים החקוקין להם, כגון טרטיאות ואצטדיאות".

מופעי הבידור בתקופות הקדומות כללו מלחמות גלדיאטורים - קרבות ראוה חולניים של לוחמי חרב בינם לבין עצמם או מול חיות טרף. התיאטראות היו מתמלאים בצופים משולהבים שבאו לחזות בלוחמים המשוספים לעיני כול וההופכים לטרף בפי החיות.

עד היום מתקיימות במדינות מסוימות מלחמות שוורים אכזריות המושכות אליהן קהל רב, ובתי קולנוע המציגים סרטי אימה מלאים עד אפס מקום. לעיתים גם אצטדיוני הכדורגל הופכים לקרקס גדול שבו הצופים שואגים כחיות ואף מתגוששים עד זוב דם. לא אחת נדרשת התערבות של המשטרה כדי לשמור על בטיחות הצופים, וכבר קרו מקרים קיצוניים שבהם נפצעו קשה ואף נהרגו אוהדים שבאו ליהנות ממשחק כדורגל.

לדברי רש"י אזהרת התורה שלא ללכת בחוקות הגויים תובעת מאיתנו להימנע מניצול עיתות הפנאי בפעילויות כגון אלו, הראויות לכל גינוי.

היהדות אינה מצווה על כל אחד ואחד לנצל כל רגע פנוי ללימוד תורה - זו מדרגה שמגיעים אליה גדולי ישראל. פעילויות פנאי מותרות ביהדות, אך יש לברור אותן בקפידה. פעילויות ספורט, טיולים בשבילי הארץ, מפגשים חברתיים, משחקים משפחתיים - כל הללו ועוד הם עיסוקים מבורכים, ויש להם מקום של כבוד.

פסוקנו קורא לנו בקריאה מהדהדת: בחרו נכונה את פעילויות הפנאי!

בל ניתן לשעות הפנאי להרעיל חלילה את נפשנו בהשתתפות או בצפייה במעשים משחיתים, אלא אדרבה, ננתב אותן למעשים אשר יחזקו את גופנו ואת רוחנו.

~ וחי בהם ~

”וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאָדָם וְחַי בְּהֶם אֲנִי ה'”
(ויקרא יח, ה).

”וחי בהם”, מרגיעה התורה. פסוק זה שמופיע בפתחם של איסורי העריות מלמדנו כי הליכה בדרך התורה היא סגולה לחיים.

אכן התורה דורשת מאיתנו לציית לחוקי הא-ל, אך בד בבד היא מדגישה שחוקים אלו נועדו לטובת האדם, כי הם אשר מעניקים לו חיים.

חכמינו זיכרונם לברכה למדו מהפסוק שלעיתים יש לוותר לזמן מה על מצוות התורה - כדי להציל חיים. הלכה זו מוכיחה שהתורה רוצה בטובת האדם, כפי שניסח זאת הרמב”ם בלשונו היפה בהלכות שבת (פרק ב הלכה ג):

”אסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה, שנאמר 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' (ויקרא יח, ה), ולא שימות בהם. הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוש בעולם, ואלו המינים שאומרים שזה חילול שבת ואסור, עליהן הכתוב אומר 'וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם'” (יחזקאל כ, כה).

להמחשת הטובה הגלויה שמעניקות המצוות נציע שלוש דוגמאות:

א. טהרת המשפחה איננה מתמצית בריחוק ובהגבלה - היא מולידה געגוע בין איש לאשתו, ומתוך כך נארגים ביניהם קשרי אמת.

ב. הלכות כשרות אומנם אינן מאפשרות לנו לאכול כל דבר, אך ברירת הדברים הנכנסים אל פינו מביאה להנאה עדינה ומזוקקת מן האוכל.

ג. שמירת השבת מקרבת אותנו לא-ל מתוך תפילה ולימוד, ובה בעת מעודדת אותנו ליהנות מחיי משפחה מלאים סביב שולחן השבת המלא כל טוב.

”וחי בהם”.

פרשת קדושים

~ מה הקשר? ~

"אִישׁ אָמוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא יט, ג).

מה הקשר בין שמירת שבת לכיבוד הורים?

חכמינו זיכרונם לברכה (יבמות ה, ב) למדו מפסוק זה שאם הורים מבקשים מבנם לחלל את השבת אסור לו לשמוע להם. לימוד זה נכון לא רק למצוות השבת אלא לכל מצוות התורה, משום ש"אני ה' א-להיכם" - ועל כן גם אתם וגם הורכם חייבים בכבודי ובשמירת מצוותי.

ועדיין הפסוק נשאר עלום. מדוע בחרה התורה לציין במפורש דווקא את מצוות השבת ולא מצווה אחרת?

נשים לב כי אין זה המקום היחיד בתורה שבו מופיעות יחדיו מצוות השבת ומצוות כיבוד הורים. גם בעשרת הדיברות הן סמוכות זו לזו - אך בסדר הפוך. קודם מופיע הציווי על השבת ואחריו מצוות כיבוד הורים.

נראה שיש קשר אמיץ בין שתי המצוות הללו, ואי אפשר לזו בלא זו.

מקומן של מצוות השבת ומצוות כיבוד ההורים בעשרת הדיברות מעיד כי הן מצוות שבין אדם למקום - שתיהן כתובות בלוח הימני, אולם על פניו נראות שתיהן כמצוות שבין אדם לחברו, שהרי שבת היא יום המנוחה לכול, כעבד כאזרח, וכיבוד הורים מחייב יחס של כבוד לזולת.

אך הבנה זו בטעות יסודה! החובה לכבד את ההורים אינה נובעת מיחס של אמפטיה וחסד כלפי הבריות, אלא מהכרת התודה שעל כל אדם לחוש כלפי מי שהביאו לעולם ונתן לו את היקר מכול, את החיים. זוהי מצווה שבין אדם

למקום, הוראה מלמעלה למטה, חובה מוחלטת כלפי מי שבלעדיו לא היינו בעולם.

כך גם מצוות השבת. בתורה מפורש כי השבת מזכירה לנו מי ברא את העולם ומי הוציאנו ממצרים. עלינו לשובות יום שלם מכל מלאכה מתוך הכרה שאיננו אדונים לעצמנו, ושכל קיומנו תלוי בריבוננו של עולם.

לכן בעשרת הדיברות הובאו הדברים בסמיכות, בסדר הגיוני - "זכור את יום השבת לקדשו", ואחריו "כבד את אביך ואת אמך". האל ברא אותנו, ועל כן כולנו מצווים לכבד את השבת. ההורים הולידו אותנו, ועל כן אנו מצווים לכבדם.

בפרשת קדושים הסדר הפוך, בהתאם למצבו הטבעי של האדם. האדם בתחילת דרכו מכיר את אביו ואת אימו ומחויב לכבדם. הכרה זו תוביל אותו להכרה בבורא כול - ולשמירת השבת.

~ עין פקוחה ~

"לא תִלְךָ רֶכֶל בְּעַמִּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ אֲנִי ה'" (ויקרא יט, טז).

מה הקשר בין שתי צלעות הפסוק - בין איסור לשון הרע ורכילות לבין החובה להציל את מי שמצוי בסכנה?

החזקוני מפרש שבין שתי הצלעות יש קשר של סיבה ותוצאה, שכן המדבר לשון הרע מסכן את חיי זולתו. אנו מוזהרים שלא ללכת רכיל כדי שלא לגרום לריב ומדנים שעלולים להביא חלילה לשפיכות דמים.

הוא מציע פירוש נוסף שהצלע השנייה מסייגת את הראשונה - ישנן נסיבות מסוימות הגוברות אפילו על איסור לשון הרע: "לא תלך רכיל אבל אם שמעת עצה על חברך להרגו לא תעמוד על דמו אלא הודע לו העצה".

בדרך זו נוסיף כי איסור הליכת רכיל כולל כר נרחב של דיבורים. אסור לאדם לדבר סתם על חברו, לספר על מצבו, על מעשיו, על מקום מגוריו ועל תחביביו... כל הדיבורים הללו אסורים אף שאין בהם כל כוונה להרע, כי השומע עשוי לפלפל ולהסיק מסקנות שאינן מיטיבות בהכרח עם החבר. לדוגמה, אמירה פשוטה שהאדם איננו בקו הבריאות עשויה לגרום בעקיפין לשומע שלא לקבלו לעבודה מסוימת, וכן הלאה.

התורה מצווה אותנו להישמר שפינו לא ישמש מרכז מודיעין לציבור. לא כל דבר צריך להיאמר. אומנם קיימת סכנה שהאדם יתבצר בדל"ת אמותיו ולא ידאג כלל לזולתו, ועל כן אמרה התורה "לא תעמד על דם רעך". איסור הרכילות איננו קורא לאדישות אלא דורש חוכמה גדולה לדעת מתי יש לדבר ולספר ומתי יפה השתיקה. ישנם דברים שכדאי וראוי לספר כדי שיצמיחו תועלת לזולת, אך יש לבחון למי יש לספרם ומהו העיתוי המתאים. למשל, כדי לסייע לאדם מובטל במציאת עבודה יש לספר את הנדרש על אודותיו לאדם שבכווחו לספק לו עבודה, אך לא למי שדברינו עלולים לעורר בליבו זלזול באיש המדובר.

התורה מדריכה אותנו להביט במציאות בעין פקוחה ובהרבה חוכמת חיים, ומדגישה בסופו של הפסוק כי "אני ה'" - המכיר ויודע את כוונותיך, ואם טהורות הן אסייע לך שלא יבוא מכשול על ידך.

~ משנאה לאהבה ~

"לא תִשְׂנֵא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חָטָא" (ויקרא יט, ז).

מהו הקשר בין שני חלקיו של פסוק זה, ומה פשר ההוראה "ולא תשא עליו חטא"? באיזה חטא מדובר?

חכמינו זיכרונם לברכה הציעו שלושה פירושים לפסוק והעלו שלושה חטאים שיש להימנע מהם:

א. חטא השנאה. אם חברך הרע לך ואתה חש שנאה כלפיו בשל הפגיעה שפגע בך, גם אם יצוו אותך לאהוב אותו זה לא יעזור. במצב כזה התורה מייעצת: דבר איתו! הדיבור הישיר הוא הדרך להסיר את השנאה שבלב. דבר עם חברך, וכך לא תשא את חטא השנאה.

ב. חטא האדישות. אם רעך נוהג שלא כשורה אל תתעלם ממנו. אל תשנא את רעך באומרך בליבך "מה אכפת לי ממנו?" לא! דבר איתו כדי שיחזור בתשובה - ולא תחטא בחטא האדישות.

ג. חטא הלבנת הפנים. כאשר אתה נמנע מהשנאה ומוכיח את עמיתך עשה זאת בכבוד ובנועם, באופן שלא יתבייש - וכך תימנע מחטא הלבנת הפנים.

כמובן שאין אלו שלושה פירושים מנותקים. שלושת הפירושים נכונים ומשלימים זה את זה. אנו מצווים להשתמש בכוחו של הדיבור כדי למנוע שנאה, לאהוב את זולתנו ולא להיות אדישים כלפיו, ולדבר תמיד בכבוד ומתוך אהבה.

משנאה לאהבה!

~ השבת והמקדש - הזמן והמקום ~

"את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'" (ויקרא יט, ל).

מה הקשר בין שתי המצוות המופיעות בפסוק זו לצד זו - שמירת השבת ויראת המקדש?

לכאורה הצד השווה שבהם הוא הדרישה להתרחקות: לשמור שבת פירושו לא לעשות את המלאכות שאסרה התורה, ויראת המקדש תובעת מהאדם לא

להיכנס להר הבית לא במקלו ולא בתרמילו ולא במנעליו ולא באבק שעל רגליו.
 רש"י מוסיף ששתי האזהרות הללו נכתבו באותו הפסוק כדי ללמדנו שבניין
 בית המקדש אינו דוחה את השבת. על אף רצוננו למהר ולהשלים את הקמת
 הבית לה', התורה מזהירה: **לא** על חשבון מצוות השבת.

ומצד שני, הדינים הכלולים במצוות מורא המקדש מובילים להבנה חשובה:
 המצווה איננה יכולה להתקיים בלי להיכנס להר הבית. התורה אינה מצווה אותנו
 שלא להיכנס כלל למקום המקדש, אלא מדריכה אותנו **איך** להיכנס - מתוך
 יראה, כבוד וזהירות.

הבנה זו מאירה ומסבירה את הקשר בין יראת המקדש לשמירת השבת.
 מערכת איסורי השבת אינה מבטאת כלל וכלל את מהותה של השבת.
 אדרבה, האיסורים באים על מנת לאפשר לנו להרגיש את קדושת השבת במלוא
 הדרה - לומר **כן** לשבת.

וכמו בשבת כך גם ביראת המקדש - מתוך מכלול איסורי ה"לא" מופיע **כן**
 אחד גדול. משמעותה של יראת המקדש אינה חלילה שלא נתאמן לבנות את
 בית המקדש, אלא שלא נעשה זאת מתוך חילול שבת וחילול המקום. יראת
 המקדש מבטאת אפוא אמירת **כן** למקדש - אך בזהירות הנדרשת.

עתה נוכל להבין לאשורו את עומק הקשר בין שתי המצוות. כשם שאנו
 חייבים לכבד את השבת ולהתאוות לה, בידיעה שהיא המעניקה משמעות לכל
 השבוע כולו, כך עלינו להתאוות לבית המקדש - המקום הקדוש אשר מקרין את
 קדושתו על כל ארץ ישראל, וממנה על כל העולם כולו.

~ גֵר וְזָר ~

”וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ. כְּאֶזְרַח מִכֶּם יִהְיֶה לְכֶם הַגֵּר הַגֵּר
אִתְּכֶם וְאַהֲבַתְּ לוֹ כְּמוֹדְךָ כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם”
(ויקרא יט, לג-לד).

חכמינו זיכרונם לברכה מפרשים שהפסוקים עוסקים בגר צדק. מצבו של הגר איננו פשוט כלל; הוא ניתק כל קשר עם עברו, ואם לא יתקבל בחברה יחוש בודד ותלוש - ועל כן צריך לאהוב אותו, לכבדו ולחזקו.

ואולם לפי פשט התורה מדובר באדם זר שגר בארצנו, שגם בו אין לפגוע וגם אותו צריך לאהוב. הרי כתוב ”כי גרים הייתם בארץ מצרים” - ובמצרים היינו זרים ולא ”גרי צדק” - וידוע שאין מקרא יוצא מידי פשוטו.

אכן שתי הקריאות אמת הן, אלא שיש להבחין בין גר צדק לזר. אומנם את הזר צריך לאהוב ולכבד, ואסור לפגוע בו, אך יחס זה מותנה בהתנהגותו - התנהגות המורה שאין הוא רוצה להשתלט ולפגוע ושהוא מקבל את עולם הערכים שלנו אף שאינו מחויב במצוות. לעומת זאת גר הצדק הוא אחינו ובשרנו, ואהבתנו כלפיו היא אהבה בלתי מוגבלת, כאהבת אחים אמיתית. מרגע שהתגייר הוא נעשה חלק מאיתנו - ואין דרך חזרה.

אהבת הזר היא אהבה על תנאי, ואהבת גר הצדק היא אהבת אח שאינה תלויה בדבר - אך במציאות הרגילה את שניהם אסור לעשוק ואת שניהם חייבים לאהוב. בל נשכח כי גרים היינו בארץ מצרים.

פרשת אמור

~ גדול כבוד הבריות ~

הפרשה פותחת בדיני קדושת הכוהנים. מעבר לכלל המצוות הנתונות לעם ישראל נצטוו הכוהנים במצוות נוספות, ובהן האיסור להיטמא למת: לכוהן אסור לנגוע בגופו של מת ואף אסור לו להימצא עם המת תחת קורת גג אחת. הפסוק בפרשתנו העוסק בהלכה זו מסתיים במילה התובעת הסבר:

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּי" (ויקרא כא, א).

האיסור "לנפש לא יטמא" מובן דיו, אך מה פשר התוספת "בעמיו"?

רש"י מאיר את הפסוק ומבאר כי אסור לכוהן להיטמא למת רק כאשר המת נמצא "בעמיו", כלומר שיש סביבו אנשים שאכפת להם ממנו, משפחה או ידידים שידאגו להביאו לקבורה. ואולם אם האדם נפטר ערירי באין איש אשר ידאג לקברו, הרי הוא "מת מצווה" - והכוהן מצווה להתעסק בקבורתו.

נראה שהלכה זו היא מקור ההשראה לדברי חכמים: "גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה" (ברכות יט, ב).

כבוד הבריות הוא יסוד מרכזי ביהדות, התובע את מימושו בצומתי חיים רבים. נביא כאן דוגמה אחת:

מדי שבת בשבתו אנו קוראים בתורה את פרשת השבוע. על בעל הקורא מוטלת אחריות כלפי הציבור לקרוא קריאה מדויקת, בלי טעויות, ועל אחת כמה וכמה שעליו להימנע מטעות שתשנה את משמעות הכתוב. כדי להימנע משגיאות נהוג שרב הקהילה או הגבאי עוקבים אחרי הקריאה ומתקנים את בעל הקורא במקרה הצורך, ואף על פי כן פסק רבי יעקב בעל הטורים (אורח חיים קמב)

שאם נראה שבעל הקורא יתבייש אם יתקנו אותו, אסור לתקנו - כי גדול כבוד הבריות.

כמה חשוב שנטייע בתוכנו כלל יהודי חשוב זה. גדול כבוד הבריות!

~ שני שיעורי מוסר ~

ביסוד אמונתנו ניצבת הידיעה שהאדם איננו רק גוף - ובקרבנו מפעמת נשמה טהורה. אחרי פטירת האדם מתנתקת הנשמה מהגוף, עולה לשמיים ונהנית מזיו השכינה. אם כן, המוות איננו אסון סופי ומוחלט. אומנם חובה עלינו להתאבל על פטירת אדם קרוב, אך לא בצורה מוגזמת - כי אבלות שאין לה סוף מבטאת חסרון אמונה בנצחיות הנשמה.

המת הוא אבי אבות הטומאה, והמתקרב אליו נטמא ואיננו יכול להיכנס לבית המקדש בטומאתו:

”כָּל הַנִּגַּע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכַּן ה' טָמֵא”
(במדבר יט, יג).

לכאורה היה ראוי שדווקא הכוהן, האיש המייצג את עבודת ה' ואת הרוחניות בעם, יהיה נוכח בזמנים אלה של יציאת נשמתו של האדם מחבלי העולם הזה ועלייתה לגנזי מרומים. אך התורה אוסרת על הכוהן להתקרב למת ולהיטמא לו - ומלמדת בזאת שעל אף שהנשמה מתענגת בעולם הבא, עיקר חייו של האדם הם דווקא כאן, בעולם הזה, עולם הפעילות והזכויות. אל תהללו את המוות, קוראת לנו התורה, הללו את החיים.

על אף שנאסר על הכוהן להיטמא למת, אין האיסור חל ביחס לשבעת קרוביו. הכוהן ההדיוט מצווה להיטמא לשבעת הקרובים, להתעסק בקבורתם ולהתאבל עליהם. אך לא כן הכוהן הגדול. איסור הטומאה של הכוהן הגדול חמור מזה של

שאר הכוהנים:

”וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא” (ויקרא כא, יא).

פסוק זה מעורר שאלה: אחרי שכבר הבדילה התורה את הכוהן הגדול משאר הכוהנים, וקבעה כי גם לקרוביו לא ייטמא - ”ועל כל נפשות מת לא יבא”, מה מוסיפות המילים ”לאביו ולאמו לא יטמא”?

שאלה זו נשאלה בגמרא (נזיר מז, ב), ותשובתה בצידה: אומנם אסור לכוהן הגדול להיטמא לאביו ולאימו, אך הוא מצווה להיטמא למת מצווה.

מת מצווה הוא אדם שנפטר ערירי ואין לו קרובים שיתעסקו בקבורתו. אם נקרה בדרכו של הכוהן הגדול מת מצווה, הכוהן הגדול מחויב לוותר על הכול - על אכילת הקודשים ועל הכניסה לבית המקדש - כדי לסייע בקבורת המת.

אנו זוכים לשני שיעורי מוסר חשובים:

האיסור להיטמא מלמדנו על גודל קדושת החיים;

החובה להיטמא למת מצווה מלמדת כי העזרה והסיוע קודמים לכל התעלות בקדושה.

~ אני ה' מקדשכם ~

”וְלֹא תַחַלְלוּ אֶת שֵׁם קֹדֶשׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם”
(ויקרא כב, לב).

האם המצווה לקדש שם שמיים היא היפוכו של האיסור לחללו? האם שתי צלעות הפסוק הן שני צדדים של אותו מטבע, או שיש חידוש משמעותי בצלע השנייה?

פסוק מרכזי זה בפרשתנו הניב שלל פירושים. נעיין במפרשים ונתבשמ מאורם.

רש"י רואה בשתי צלעות הפסוק שתי קומות: הקומה הראשונה - "ולא תחללו" - קובעת כי יש להימנע מכל התנהגות נלוזה שתביא לחילול השם. הקומה השנייה - "ונקדשתי בתוך בני ישראל" - תובעת מהאדם להיות נכון למסור את היקר מכול, אפילו את חייו אם ידרש.

רבנו בחיי מבין שהצלע השנייה של הפסוק היא התיקון לצלע הראשונה. ידועים דברי הגמרא (יומא פ, א) שחילול השם הוא מהעוונות החמורים ביותר שאינם מתכפרים בקלות. פסוק זה, לדברי רבנו בחיי, מעניק את המפתח לכפרה: חיללת - תקדש. אם מעשיך הרחיקו אנשים מאהבת התורה שנה את התנהגותך, ודרך החדשה תביא לקירוב הבריות לקיום התורה ולאהבתה.

האלשיך הקדוש מדגיש כי אין כאן ציווי לקדש אלא בשורה. אם זכית להימנע מחילול השם ודאי שתזכה לקדשו: "והנה אין ספק כי הזהיר לבלתי חלל את ה', יבטח בה' שאם יבא לידו לקדש את ה' שיקדשנו ברבים, שיהרג ואל יעבור. כי אשר נזהר לבלתי חלל יביאנו ה' לקדש שמו יתברך גם כן, כי מצוה גוררת מצוה". דבריו אלו מגיעים לשלמותם בסיומו של הפסוק - "אני ה' מקדשכם".

נוסיף שעצם ההימנעות מחילול שם ה', היא לבדה תביא לקידוש השם. הדרישה הבסיסית היא לקיים את המצוות כפי שציוונו הבורא. בקיום מצוותיו של הקב"ה מתקדש שמו, וכל אחד ממקיימי מצוותיו זוכה לקדושה, כי "אני ה' מקדשכם".

~ עבדות מרוממת ~

"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן מְקַרָּא קֹדֶשׁ כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לָהּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם" (ויקרא כג, ג).

המילה שבת חוזרת שלוש פעמים בפסוק זה: שבת, שבתון, שבת לה'.

מה רוצה התורה להדגיש בחזרה זו?

כדי להבין את משמעות החזרה ניעזר בפירוש הרמב"ן.

בשבת אנו מצווים לשבות ממלאכה. ל"ט מלאכות ותולדותיהן אסורות מן התורה, ועליהן נוספות מלאכות שאסורות מדרבנן - חלקן משום שהן דומות למלאכות שאסרה התורה, חלקן נקבעו כסייג וכגדר המונעים מאיתנו להגיע למלאכה האסורה.

ואולם גם אם האדם יכבד את כל האיסורים הללו וישבות מכל מלאכה הוא עשוי לחלל את השבת - הא כיצד?

שני ממדים לשבת. הממד הראשון הוא ההכרה שה' הוא בורא העולם. הכרת ה' אינה מתבטאת רק במחשבות ובמילים אלא גם במעשים. במשך יום שלם הרינו כעבדים, ואיננו רשאים לפעול כרצוננו. עלינו להיזהר בכל רגע ורגע שלא לעשות מעשים שאין במהותם כל רע, כמו לבשל, לברור או לעבוד בכל עבודה, רק כי כך ציוונו האדון. אנו הנבראים והוא הבורא, ועלינו להפנים מציאות זו בעצירת כל מלאכה.

אבל מהות השבת אינה מתמצית רק באיסורים - יש גם ממד שני.

הממד השני קשור לאווירת השבת. הקב"ה נתן לנו את השבת מתוך אהבתו הרבה, והוא חפץ שנהנה ממנה ונתענג בה. העבדות לה' בשבת היא עבדות מתוקה, מרוממת ובונה, והיא נועדה לאפשר לנו להתקרב לה' ולחיות חיי משפחה מלאים. איננו עובדים, ויש לנו פנאי לעצמנו ולמשפחתנו. אנו נהנים מארוחות דשנות, מטיילים עם בני המשפחה, לומדים יחד, משחקים ומרבים

אהבה בין איש לאשתו. גם נשמתנו זוכה להתרומם בתפילות ארוכות ויפות, בשיעורי תורה המושכים את הלב ובשירי שבת סביב השולחן.

האדם יכול לרומם את השבת לגבהים, אך הוא גם מסוגל להפוך אותה לחולין גמור בלי לעשות שום מלאכה אסורה, לא מן התורה ולא מדרבנן. הוא יכול לנצל את יום השבת לסידור ביתו, או לארגן תחרויות כדורגל בהסתמך על דברי הרמ"א שמשחקי כדור מותרים בשבת; הוא יכול להרהר כל היום בעסקיו, הלוא הרהורים מותרים. אומנם הוא לא עשה שום מלאכה, אבל השבת שלו רחוקה מלהיות שבת לה'. רשמית הוא שמר את השבת, אך מהותית הוא חילל אותה. הרמב"ן מאיר את עינינו שהתורה חזרה והזהירה על השבת וקראה לה "שבת שבתון", ללמדנו ש"עובדין דחול", גם כשאין בהם מלאכה, הם במהותם אסורים מן התורה. איסורם אינו מתבטא בעבירה על ציווי פרטי זה או אחר אלא בחוסר קיום השביתה המתבקשת - קודש לה'.

אם כן, שלוש הפעמים שבהן חוזר השורש "שבת" רומזות לשלושת הדברים שונדרשים מאיתנו בשבת:

הראשון - לשבות מכל המלאכות האסורות מהתורה

השני - שלא לעבור על איסורי חכמים

והשלישי - לקיים את רוח השבת.

~~~~~

~ בחוץ או בפנים ~

בפרשתנו אנו קוראים על המצווה להדליק את המנורה בכל ערב. היכן הייתה מונחת המנורה?

"מחוץ לַפְּרֶכֶת הַעֲדָת בְּאֵהָל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן מֵעֶרֶב עַד בֶּקֶר לַפְּנֵי ה' תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם" (ויקרא כד, ג).

בתחילת הפסוק מודגש: "מחוץ לפרכת העדת". המנורה אינה מונחת בפנים, בקודש הקודשים, לצד הארון ולוחות הברית - אלא בחוץ. ואולם בהמשך הפסוק נאמר שהמנורה היא "לפני ה' תמיד", כלומר היא איננה בחוץ אלא בפנים - לפני ה'!

והיכן הייתה המנורה באמת? בקודש, בהיכל - בין קודש הקודשים לעולם החולין. במקום הזה גנוז סודה של המנורה. המנורה היא הגשר בין תורת ה' העליונה לבין עם ישראל השוכן בעולם החולין. שבעת נרותיה של המנורה שבע דרכים הן. תורת ה' אחת היא, והיא מאירה בשבעה נתיבים שונים בעולם בני האדם. כולנו שונים איש מרעהו, ולכולנו תורה אחת ויחידה, אין בה שינוי ואין לה תמורה - אך יש בה אורות מגוונים המאירים לכל אדם באור מיוחד המאפשר לו למצוא את מקומו בחיים של תורה.

❖ יש מי שרואה את אור ה' בלימוד פשט התורה ובעיסוק בהלכות המאירות את חייו של כל יהודי;

❖ ויש בן-תורה המחובר בנימי נפשו ליופיה של תורתנו מתוך העמקה באגדות ובפנימיות התורה;

❖ יש חקלאי המקיים הלכה למעשה את המצוות התלויות בארץ;

❖ ויש סוחר הנוסע למרחקים - ומכוח התורה עומד בניסיון ונושא ונותן באמונה וביושר;

❖ יש מדען המקדם את עולם החומר ומגלה את גדלות ה' דרך העולם שברא - ומשתמש בגילוייו לטובת האנושות כולה;

❖ יש קצין המוסר את נפשו להצלת העם והארץ;

❖ ויש ספורטאי הדואג לקדם את בריאות הציבור.

המנורה מונחת גם "מחוץ לפרכת" וגם "לפני ה'", וכך היא מעבירה לעולם את האורות השונים של התורה - לכל אדם באשר הוא, לפי שורש נשמתו. ואולם אסור להפריד בין האורות הללו, לכולם שורש אחד, ועל כן הייתה המנורה עשויה מקשה אחת.

זהו גם תפקידו של כל מי שעוסק בהפצת התורה: להעביר לכל אחד ואחד את האור שיאיר את נשמתו המיוחדת.

~ כבוד האדם ~

”וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה כִּן יַעֲשֶׂה לוֹ. שֹׁבֵר תַּחַת שֶׁבֶר עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן כְּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם כִּן יִנָּתֵן בּוֹ” (ויקרא כד, יט-כ).

גלוי וידוע שחכמינו זיכרונם לברכה פירשו שאין להבין פסוקים אלה כמשמעם, כמין ”חוק הדדיות” המחייב מתן עונש הזהה בדיוק לפשע, אלא שהפוגע חייב לפצות את הנפגע על הנזק שגרם לו (בבא קמא פג, ב).

ואף שאנו מקבלים את פירושם של חז”ל, ועל פיו נפסקה ההלכה, אין אנו יכולים שלא לתמוה: מדוע לא נכתבו הדברים מפורשות בתורה? מה הטעם בהטעיית הקורא ובתיקון טעותו לאחר מכן על פי המסורת?

אין זאת אלא שהתורה מבקשת שנשמע היטב את זעקת הקורבן.

הלוא שום הון שבעולם לא יוכל לפצות אדם על מום שהוטל בו, ואילו כתבה התורה שהמזיק חייב לפצות את קורבנו בתשלום היינו עשויים להסיק שהממון הוא תיקון של ממש לפגיעה. לא ולא, זועקת התורה, מי שהזיק לחברו צריך לדעת שאין תיקון שלם למה שעשה וכי היה מגיע לו שייעשה בו כאשר עשה לרעהו!

ואולם העונש ביהדות לא נועד לנקמה אכזרית ותו לא, וענישת הפוגע מידה כנגד מידה לא תועיל כלל לקורבן. על כן לימדה אותנו המסורת שכדי שהנפגע יוכל להמשיך ולהתקיים בכבוד נתבע הפוגע לפצותו בממון כנגד פגיעתו - אך התורה השאירה את חוק ההדדיות טבוע בה שחור על גבי לבן, ללמדנו שיש מעשים שאין להם תיקון. התורה מדגישה כאן הדגש היטב את ערך כבוד האדם.

פרשת בהר

~ שביתת הארץ ~

”דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ שְׁבֹתָ לָהּ. שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כְּרָמְךָ וְאִסַּפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ. וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית שְׁבֹתָ שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שְׁבֹתָ לָהּ שְׂדֶךָ לֹא תִזְרַע וְכְרָמְךָ לֹא תִזְמַר. אֵת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֵת עֲנָבֵי נַזִּירְךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ. וְהָיְתָה שְׁבֹתָ הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָהּ לָהּ וּלְעִבְדָּהּ וּלְאִמָּתָהּ וּלְשִׁכְרָהּ וּלְתוֹשֵׁבֶהָ הַגֵּרִים עִמָּךְ” (ויקרא כה, ב-ו).

השורש שב”ת מופיע בפרשייה קצרה זו שבע פעמים. מה משמעות הדבר?

בפרשייה זו אנו מצווים על **שביתת הארץ**, אך האם הארץ באמת שובתת? לכאורה לא! הארץ ממשיכה להצמיח את פירותיה כמדי שנה בשנה, ומי ששובת הוא האדם - שאינו זורע ואינו חורש ואינו קוצר. כשם שהאדם מתנתק מעבודתו יום אחד בשבוע ומקדיש אותו לה', כך הוא מתנתק מעבודת האדמה שנה אחת בכל שבע שנים ומקדיש שנה זו לה'. נראה אפוא ששנת השבתון מוקדשת לרענון חייו הרוחניים של האדם.

אך לא כך אומרת התורה. על פי התורה האדמה שובתת! שנת השמיטה היא שנת שבתון הן לארץ הן לה'.

שבת הארץ מלמדת אותנו שאדמת ארץ ישראל איננה אדמה ככל האדמות. זו אדמה שיש בה קדושה! העולם החומרי איננו מנותק מרוחניות, ועל כן אדמת ארץ ישראל זקוקה למנוחה. אף שוודאי תמשיך הארץ לתת את פירותיה - לא יעדרו את אדמתה ולא יחרשו אותה. כולם יוכלו לקטוף מפירות האילן כפי צורכם, אך לא ישתמשו במכונות לעבודה מתועשת.

שביתת הארץ מעידה שה' הוא שברא את העולם החומרי, ועל כל העולם כולו לציית לחוקיו. האדם נצטווה לכבד את מנוחת האדמה כדי לאפשר לה לרענן את כוחותיה ולקיים את ייעודה.

בזכות דין שמיטת הקרקעות נבין שכל דבר שנברא בעולם, מהיצור הקטן ביותר ועד פלאי תבל העצומים, הכול נברא עם מטרה ועם ייעוד. שבת הארץ היא אפוא שבת לה' - ותפקידה להזכיר לכל באי עולם את ייעודה של הבריאה.

המספר שבע מסמל את גילוי הרוחניות בעולם הטבע - ועל כן מופיעה המילה "שבת" על הטיותיה השונות בדיוק שבע פעמים. כשם שהיום השביעי, יום השבת, מעניק משמעות לפועלו של האדם במשך כל ימות השבוע, כך השנה השביעית, שנת השבתון, מעניקה לכל הבריאה ייעוד ומשמעות.

~ אומרים לא לניצול ~

שני פסוקים דנים בפרשה באיסור אונאה:

א. "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל תֹּנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו" (ויקרא כה, יא).

ב. "וְלֹא תֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ וְיִרְאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (שם פסוק יז).

חכמינו זיכרונם לברכה לימדונו שעל אף שבשני הפסוקים השתמשה התורה באותה המילה, מדובר בשני איסורים שונים: אונאת ממון ואונאת דברים (בבא מציעא נח, ב).

הפסוק הראשון עוסק בסוחרים המוכרים את סחורתם ("וכי תמכרו ממכר"), והאיסור "אל תונו" אוסר עליהם למכור סחורה במחיר העולה על ערכה האמיתי

בשוק. למשל, אם שוויו של חפץ מסוים בשוק הוא 100 שקלים - אין למכרו לתייר שאינו מתמצא במחירים ב-140 שקל.

האיסור בפסוק השני, "ולא תונו איש את עמיתו", אוסר על כל אדם לפגוע ברגשות זולתו, כגון להזכיר לגר את אבותיו ולבעל תשובה את מעשיו הקודמים, לקלל ולבזות את האחר או לדבר דיבורים שעשויים לצער את הזולת.

לפנינו אפוא שני איסורים חמורים ומהותיים - אך כל כך שונים זה מזה! מדוע בחרה התורה לתאר את שני האיסורים באותה המילה?

הרב שמשון רפאל הירש מסביר כי שורשם של שני החטאים אחד הוא: ניצול מעמדו העליון של אדם לפגיעה באדם אחר. המוכר את סחורתו לתייר במחיר מופקע מנצל את יתרונו על פני הקונה התמים שאינו יודע את ערכה האמיתי של הסחורה, והפוגע ברגשות הזולת מנצל את כוחו כדי להשפיל את חברו הנחות ממנו.

ואם כן סיומו של הפסוק השני - "ויראת מא־להיך כי אני ה' א־להיכם" - מתייחס לשני האיסורים כאחד. רק מי שמבין שיש בעל בית לעולם ושאין דבר הנעלם ממנו, יבין שמעמדו הארעי איננו מקנה לו כל זכות לנצל את חברו, לא בעסקים ולא ביחסים בין אנושיים.

לא לניצול! - זו היא הקריאה של פרשתנו.

~ מילים הורגות ומילים מעניקות חיים ~

"ולא תונו איש את עמיתו ויראת מא-להיך כי אני ה' א-להיכם" (ויקרא כה, יז).

בגמרא (בבא מציעא נח, ב) מבואר שפסוק זה עוסק באיסור לפגוע ברגשות הזולת - איסור אונאת דברים.

הגמרא מביאה דוגמאות רבות לאיסור: אסור להזכיר לאדם חטאים שחטא בעבר, אסור להזכיר לגר מי הם הוריו, ואסור לומר לחולה שייסוריו מכפרים על עוונותיו - ושכל מכאוביו באו עליו בשל מעשיו כי ודאי שאין עוול אצל הא-ל.

הגמרא מוסיפה שאפשר לחטוא בחטא האונאה אפילו בלי לומר מילה: אדם המעורר בזולתו תקוות שווא, כגון שנכנס לחנות בלי כל כוונה לרכוש חפץ ומוליד אצל המוכר ציפייה שלא תתממש - חוטא גם הוא באונאת דברים.

במצווה זו התורה דורשת מאיתנו להקפיד על כל דיבור ודיבור היוצא מפינו, ולהיזהר ולהישמר גם בפעולותינו השגרתיות - שלא יגרמו צער לשום אדם. חז"ל מוסיפים שגרימת צער לזולת חמורה יותר מגרימת הפסד כספי, ועל כן מודגש בפסוק: "ויראת מא-להיך"!

קיבלנו מתנה יפה כל כך - כוח הדיבור. נשתמש בכוחנו זה לחזק את המיזאש, לסייע לכושל להתרומם. בל נחסוך מילות אהבה וידידות מאלו שכל כך זקוקים להן.

בעזרת כמה מילים נוכל לפזר כל כך הרבה טוב מסביבנו - בכל עת, בכל שעה ובכל ימות השנה!

~ זרים או בני בית ~

אחת לשבע שנים מגיעה שנת השמיטה, ובתום שבע שמיטות, בשנת החמישים - מגיעה שנת היובל. בכל חמישים שנה חוזרת חלוקת האדמה למקורה, לפי שבטים ומשפחות, כפי שחולקה בין בני ישראל בכיבוש הארץ בימות יהושע.

לכאורה קל מאוד להבין את טעמה של מצוות היובל: בימי קדם היה מקור העושר נעוץ בבעלות על קרקעות. אדם שירד מנכסיו והגיע לפת לחם נאלץ למכור את שדהו, ואם הורע מצבו עוד הוא נאלץ למכור את עצמו ולעבוד בקרקע שנמכרה לאחר. בעלי הרכוש היו קונים קרקעות מהעניים, וכך יכלו העשירים להתעשר עוד ועוד בעוד העניים הופכים לעבדים התלויים בחסדם של אחרים. כדי למנוע פערים קשים אלו קבעה התורה כי אוצרות המדינה לא ירוכזו בידי בעלי שליטה מעטים, אלא פעם בחמישים שנה יחזור המצב לקדמותו. כל קרקע תשוב לבעליה, ויימנע מצב קבוע של ניצול החלשים בידי החזקים.

ואולם טעם זה איננו הטעם המפורש שנקטה התורה:

"וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצִמְתָּת כִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אַתֶּם עַמִּדִי"

(ויקרא כה, כג).

התורה משתפת אותנו בשורשיה העמוקים של מצוות היובל: האדמה כולה של ה' היא, ואנו איננו אלא אורחים בעולם השייך לו. ההבנה שאין אנו אדוני הארץ היא הבסיס לכל חוק סוציאלי מוסרי.

ולאחר שהבנו כי לה' כל הארץ נוכל לשאול: מה מעמדנו אנו בה?

התורה מבהירה: "כי גרים ותושבים אתם עמדי", האם אנו זרים בארץ לא לנו - "גרים", או שאנו אזרחי הארץ - "תושבים"?

התשובה פשוטה. אם אנו מחשיבים את עצמנו "גרים" בודענו מי הבעלים האמיתיים, אנו נעשים שותפים של ה' יתברך, וממילא אנו הופכים ל"תושבים" - אזרחי הארץ, בני ביתו של ה'.

~~~~~

~ וחי אחיך עימך ~

פרשה זו היא פרשת ההגינות והצדק החברתי.

דינים רבים מופיעים בפרשה: דיני השמיטה ודיני היובל, איסור הונאה ואיסור הלוואה בריבית, כל אלה ועוד רבים אחרים מעידים על רמת הדרישות הגבוהה של התורה ביחסים בין בני אנוש. התורה היא מקור המוסר בעולם.

בסוף הפרשה אנו קוראים פסוק קצר – ועמוק מאוד!

”וְכִי יִמּוֹךְ אֶחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהִחֲזַקְתָּ בּוֹ גֵר וְתוֹשֵׁב וְחִי עִמָּךְ” (ויקרא כה, לה).

”וחי עימך”! יש להדגיש את סוף המשפט, ובמיוחד את המילה ”עימך”! אין מדובר במתן נדבות לעני, נדבות שיאפשרו לו לשרוד בתוך שכונת המצוקה שבה הוא חי. רחמים וסיוע מרחוק אינם מספיקים, אלא עליך לנהוג באופן שיאפשר לעני לחיות **איתך** ממש, על ידך. עליך להחשיבו כשווה לך ולפעול כדי להגיע למטרה זו.

וחי עימך! רק כך, ולא פחות, תקיים את מצוות הצדקה במלואה על פי דרישות התורה.

פרשת בחוקותי

~ שלושה פעלים ~

"אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם" (ויקרא כו, ג).

פסוק זה פותח את פרשתנו בהבטחה שאם נלך בחוקות ה', נשמור את המצוות ונקיימן כהלכה נבורך בכל ברכות ה' (המפורטות בפסוקים הבאים). שלושה פעלים מופיעים בפסוק בזה אחר זה: הליכה, שמירה ועשייה. מהו ייחודו של כל אחד מהם?

שלושת הפעלים מבטאים שלושה ממדים:

"אם בחקתי **תלכו**" - הליכה בחוקות ה' היא אהבת התורה ומצוותיה, הרצון להתמזג עימה, בקשת קרבתה כשם שמבקשים את קרבתו של ידיד קרוב.

"ואת מצותי **תשמרו**" - שמירת המצוות היא ההגנה עליהן שלא יאבדו ושלא ייפגעו בשום דרך, כשמירה קפדנית על יהלום יקר.

"ועשיתם אתם" - העשייה היא הקיום של דבר ה' כפשוטו. החובה לעשות ולקיים את אשר נצטוונו.

אף שחשוב מאוד לאהוב את המצוות, ואף שחשוב לשמור עליהן מכל רע - מעל לכול מצווה עלינו לקיימן.

אומנם לכאורה היה ראוי לצוות תחילה על **עשיית** המצוות, בשלב השני לעודד את **שמירתן** כדי שהקיום לא יהיה חד פעמי, ורק לאחר מכן לשאוף להזדהות מוחלטת, המתבטאת ב**הליכה** בחוקי ה'. אכן כך נהגו בני ישראל כשאמרו "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז) - כי העשייה הפשוטה קודמת לכול, ומתוך העשייה מגיעים להפנמה. ואולם פסוקנו מלמדנו את המהות הפנימית של הדבקות בה': בעומק קיום המצוות ניצבת ההליכה בדרכיו - אהבת התורה

הבוקעת מעומק הנשמה - ומתוך אהבה זו נשמר את המצוות כהווייתן ולא נשנה אותן על פי תמורות הזמן, ונקיים אותן בשלמותן בלי להחסיר שום פרט.

גילוי המהות חושף מנגד את הסכנה הטמונה בהסתפקות ברובד העשייה: עשייה בלי התלהבות מביאה עם הזמן לזלזול בפרטים ולהתרחקות הדרגתית מדרך ה'.

מתוך הבנת מהות קיומן של המצוות נשתדל לדבוק בעשייה שתוביל לשמירה, ומעבר לה - להליכה.

~~~~~

~ גועל?! ~

הפרשה פותחת בשפע של ברכות שיבואו על עם ישראל אם ילכו בחוקות ה'. בין הפסוקים מופיע פסוק משונה:

”וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם” (ויקרא כו, יא).

רש"י מבאר כי "כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר", כלומר הקב"ה מבטיח לנו שהוא לא יקיא אותנו מתוכו. לשם מה נדרשה תוספת זו? הלוא ברור שאם ה' אוהב אותנו ונותן את משכנו בתוכנו - הוא לא יחפוץ להקיא אותנו!

הברכה המבשרת שהשכינה תשכון בתוכנו היא ברכה מסוכנת לכאורה. ברכה לשפע גשמים וריבוי תבואה וברכה לשלום ולבריאות הן ברכות של שפע ארצי ואנושי, ואילו השכנת השכינה היא ברכה רוחנית. קרבתנו לה' היא קרבה מסוכנת מאוד - כי כל חטא שנחטא תחת עינו הפקוחה של ריבונו של עולם עלול להיענות מייד בחומרה, שכן אינו דומה החוטא הרחוק מארמונו של המלך לחוטא הניצב לפניו.

על כן בא הפסוק ומרגיע: אל תדאגו בניי, אני אשכין את שכינתי בתוכם אך לא אבקש מכם להיות מלאכים. אם תלכו בחוקותיי - אף אם תיכשלו מפעם

לפעם כדרכם של בני אדם - אמשך לשכון בתוכם, "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ). הסירו דאגה מליבכם, אשכון בתוכם מתוך אהבה ולא מתוך רצון להקשות עליכם.

שורש גע"ל חוזר כמה וכמה פעמים בחלק השני של הפרשה, בפסוקי הפורענות שתבוא על ישראל אם ימאסו בחוקות ה'. בני ישראל מוזהרים: "ואם את משפטי תגעל נפשכם" (כו, טו), כלומר אם תקיאו את נוכחות ה' מתוכם, אזי תהא תגובת ה' "וגעלה נפשי אתכם" (כו, ל). ואולם פסוקים אלו מסתיימים בהרגעה שעל אף חטאינו האין סופיים ועל אף ההתראה הקשה "וגעלה נפשי אתכם" - אין זה אלא למראית עין, כי גם בגולה הקב"ה לא נפרד מאיתנו:

"וְאִף גַּם זֹאת בְּהִיּוֹתֶם בְּאֶרֶץ אֲיִבֵיהֶם לֹא מֵאֲסָתִים וְלֹא גְעֻלָּתִים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (כו, מה).

ברוך ה' זכינו לחיות בעיצומו של תהליך הגאולה, ועינינו רואות את קיום הבטחת ה' - אשר לא מאס בנו ולא עזבנו. אנו מתפללים שנזכה בעזרת ה' במהרה בימינו גם לקיומה המלא של ברכת "ונתתי משכני בתוכם".

~ מקרי או מכוון ~

פרשת בחוקותי פותחת בכמה פסוקים המתארים את הברכה שיזכו לה ישראל אם ילכו בחוקות ה', אך מייד אחריהם מופיעה מסכת שלמה של תיאורים שקשה להכיל - רצף של קללות שיחולו על ישראל אם ימרדו בה' ולא יקיימו את מצוותיו.

בתוך פרשיית הקללות חוזרת שבע פעמים מילה מיוחדת שאינה מופיעה בשום פרשה אחרת בתורה: המילה "קָרִי". בהבנת מילה זו מצוי המפתח להבנת הפרשה כולה.

בחלק מהפסוקים משמשת המילה "קרי" לתיאור התנהגות עם ישראל, כמו בפסוק:

"וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאבְדוּ לְשִׁמְעֵי לִי וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שֶׁבַע
כְּחַטֹּאתֵיכֶם" (ויקרא כו, כא).

בפסוקים אחרים היא מתארת את תגובת ה' המשיב להם כמנהגם, כגון:

"וְהִלַּכְתִּי אִף אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם אֲנִי שֶׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם"
(שם כד).

מהו אותו ה"קרי" המלווה את הקללות?

רבנו בחיי מפרש פירוש המעורר פחד ואימה. לפי דעתו, משמעות המילה "קרי" היא "מקרה". אם בני ישראל יִיָּחֲסוּ את המאורעות הקורים להם ליד המקרה ולא להשגחה, תהיה תגובת ה' בהתאם - עזיבת ישראל ליד המקרה. ולפי שעם ישראל איננו יצירה טבעית ככל העמים אלא נוצר אחרי שהעולם כבר נחלק בין כל האומות, אין לו קיום בלי השגחה פעילה. ברגע שה' יסיר חלילה את השגחתו לא תהיה תקומה לישראל.

לעומתו, הכתב והקבלה אינו סובר שכפירה בהשגחה היא חטא חמור עד כדי כך שיסיר ה' את השגחתו, ומסביר ש"קרי" פירושו "דווקא". אם יחטאו ישראל בכוונה להכעיס את ה', לא משום חולשה אלא "דווקא", ינהג עימם הקב"ה באותה המטבע ויכוון את חיצי ואת מכותיו ישירות לעבר עם ישראל.

פירושו של הכתב והקבלה מרגיע, כי ברוך ה' אין כיום מציאות שבה יהודים עושים עבירות מתוך מטרה מוצהרת להכעיס את ה'. אומנם ישנם אנשים שאינם מאמינים בהשגחת ה', אך יקשה עלינו למצוא אדם שמאמין בחי עולמים ודווקא מתוך כך מורד בו.

ואולם, אין להתעלם מפירושו של רבנו בחיי. עלינו לראות את יד ה' המושכת בחוטי ההיסטוריה ולפרסם לעין כול את ניסיו ואת נפלאותיו - ובפרט בתקופתנו תקופת הגאולה.

חובה עלינו להודות ולהלל לה' אלוקינו על כל הטוב שהוא מרעיף עלינו!

~ וזכרתי את בריתי ~

"וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם
אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר" (ויקרא כו, מב).

הפסוק מתאר ארבעה ממדים, ארבעה שלבים בדרך מסיומה של הגלות אל עבר הגאולה השלמה.

הממד הראשון הוא זכירת הברית עם יעקב - פרי יזמתו של יעקב אבינו.

כשהתגלה הקב"ה ליעקב בחלום לפני צאתו לחרון ביקש יעקב מהקב"ה לכרות עמו ברית: אם תשמור עליי ותחזירני ארצה, אמר יעקב, אקים אני לך בית - "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית א־להים" (בראשית כח, כב). ברית זו היא הערובה לחזרת עם ישראל לארצו בתום הגלות.

הממד השני מתמקד בברית עם יצחק. "אל תרד מצרימה", תבע הקב"ה מיצחק, "שכן בארץ אשר אמר אליך. גור בארץ הזאת - ואהיה עמך ואברכך..." (בראשית כו, ב-ג). גם אנו בשובנו לארצנו נתפלל שלא תהיה עוד גלות, שנזכה לדבוק באדמתנו ו שנראה שפע וברכה מאת ה' כפי שקוים ביצחק: "ויברכהו ה'" (שם יב).

הממד השלישי הוא זכירת הברית עם אברהם. אברהם אבינו גילה את הקב"ה בעצמו - והקב"ה בחר בו ובזרעו להיות אור לגויים. זהו השלב השלישי בגאולה, השפעת טובה מעם ישראל לעולם כולו, כדרכו של אברהם אבינו שקרא "בשם ה' א־ל עולם" (בראשית כא, לג).

או אז נגיע לממד הרביעי ונזכה להשכנת השכינה בארץ ישראל, ותתקיים בנו הברכה: "ונתתי משכני בתוכם" (ויקרא כו, יא).

סֵפֶר בְּמִדְבָּר

~~~~~

פרשת במדבר

~ צבא ישראל ~

האם שירות צבאי הוא ערך חשוב ביהדות? בשאלה זו מתחבטים לומדי תורה רבים.

התורה אינה מותירה כל מקום לספק, וכך נאמר בראשית פרשתנו:

”שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגֻלְתָּם. מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצְבֹאֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן” (במדבר א, ב-ג).

בני ישראל יצאו ממצרים, קיבלו את התורה, וה' בכבודו ובעצמו מנהיג אותם ביד משה עבדו הנאמן. לשם מה דרוש להם צבא בתקופה אידילית שכזו?

התשובה פשוטה. ה' איננו המשרת של האדם ואין הוא פועל במקומו. בני האדם צריכים לקבל אחריות מעשית ולפעול בעולם כדי לקיים את רצון ה', וכדי לכבוש את הארץ המובטחת יצטרכו בני ישראל להילחם במו ידיהם. את המלחמה על כיבוש הארץ יובילו צבאות ישראל.

כדי למנוע כל אי הבנה הפסוק מדגיש: ”מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא”. ”כל” - כלומר כולם. כל אחד ואחד מעם ישראל צריך לדעת כי התורה דורשת ממנו להשתתף בהגנת ישראל - וכי אין הוא רשאי להשתמט מחובתו זו.

בדורנו אנו זוכים לממש במציאות את דבר ה' שנישא אלינו בפרשת במדבר, ולחיות במדינה יהודית שצבאה הוא צבא העם שכל יהודי שותף בו.

~ בני ישראל והלוויים ~

פרשה זו היא פרשת המפקד. ה' מצווה את משה ואהרן לספור כל שבט ושבט ולסכם כמה יוצאי צבא יש בכל אחד משבטי י"ה. כולם נספרים - חוץ משבט לוי:

"אך את מטה לוי לא תפקד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל. ואתה הפקד את הלוים על משכן העדת ועל כל פליו ועל כל אשר לו המה ישאו את המשכן ואת כל פליו והם ישרתהו וסביב למשכן יחנו" (במדבר א, מט-ג).

שני ציוויים נאמרו ביחס לבני לוי: "לא תפקד" ו"הפקד". שני ציוויים בעלי שורש זהה - אך משמעויותיהם הפוכות זו מזו.

לפקוד פירושו לספור. מטרת הספירה אינה רק לסכם את המספר הכולל אלא גם להדגיש את חשיבותו של כל אחד ואחד מישראל. בני השבטים נפקדים, ומכוח הפקידה נישאים - "שאו את ראש כל עדת בני ישראל" (פסוק ב). לא כן בני לוי, שבנוגע אליהם מדגיש הפסוק: "לא תפקד" ו"לא תשא".

בני לוי נועדו לעבוד את עבודת הקודש, ותפקידם עולה בחשיבותו על אישיותם הפרטית. כנגד "לא תפקד" מופיע הציווי "הפקד". הם אינם נפקדים בתוך בני ישראל - כי הם מופקדים על עבודת הקודש.

פסוקים אלו מאירים שני ממדים באדם: הממד האישי, נשיאת הראש, המבטא את חשיבותו של כל אחד ואחד, וממד עבודת ה' המדגיש את פועלו של האדם, החשוב מביטוי עצמיותו.

בני ישראל והלוויים משקפים אפוא שני ממדים בזהות היהודית.

~ מנגד סביב ~

פרשת במדבר מתארת בפרוטרוט את ארגון מחנה ישראל במסעות בני ישראל במדבר. המשכן במרכז, סמוך למשכן שוכנים משה ואהרן, בני אהרן והלוויים, ושנים עשר השבטים המחולקים לארבעה דגלים, חונים מסביב. וכך מתמצת התורה את ארגון סדרי החנייה:

”אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֶתֶת לְבַיִת אֲבֹתָם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְּגַד סָבִיב לְאֹהֶל מוֹעֵד יִחַנוּ” (במדבר ב, ב).

המילה ”מנגד” מבטאת מרחק, ואילו המילה ”סביב” מורה על קרבה. אשר על כן, הביטוי ”מנגד סביב” טומן בתוכו קירוב וריחוק גם יחד. יש בו מתח מסוים, חיפוש האיזון בין הכוח הצנטריפוגלי שמנסה להרחיק לבין הכוח המושך פנימה, אל המרכז.

קל להבין מדוע יש לחנות סביב לאוהל מועד. אוהל מועד הוא מרכז האומה, כמו שהיום בית הכנסת ובית המדרש צריכים להיות בלב האומה. כשם שהלב נותן חיות לכל הגוף כך לימוד התורה מפיח בנו רוח של קדושה ומחדד בתוכנו את זהותנו האמיתית.

אולם לשם מה נדרש המרחק?

התורה אינה פולשת לחיינו ומשביתה אותם, אלא מעודדת חיים עצמאיים, מלאי פעילות, יוזמה ומעש. רק הלוויים, שתפקידם להיות מחנכים האחראים על לימוד התורה ועל העברת המסורת, צריכים להיות קרובים למשכן, כדי שהרבצת התורה תהיה דאגתם הבלעדית.

התורה קוראת לנו לחיות את חיינו, לכבד את ייעודנו האישי, ובד בבד להישאר חלק מן האומה, מסביב לבתי המדרש ולבתי הכנסת – שהם נשמת חיינו.

~ בנים ותולדות ~

"וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמִשָּׁה בְּיוֹם דִּבְרַהֲרָה אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי. וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן נֹדֵב וְאַבְיָהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר" (במדבר ג, א-ב).

הפסוק מעורר שתי תמיהות: (א) וכי ארבעת הבנים המנויים בפסוק הם "תלדת אהרן ומשה"? הלוא בני אהרן הם! (ב) כיצד קשור האזכור "ביום דבר ה' את משה בהר סיני" ל"תלדת אהרן ומשה"?

הרמב"ן ובעלי התוספות מתייחסים לתמיהה השנייה ומבארים שאכן "ביום דבר ה' את משה בהר סיני" היו לאהרן ארבעה בנים, אך לאחר מכן חטאו נדב ואביהוא ומתו בלי להשאיר זרע אחריהם. על כן ציינה התורה כי "תלדת אהרן ומשה" המנויים כאן נכונים ליום שבו דיבר ה' עם משה.

רש"י מפרש אחרת, ועונה בפירושו על שתי התמיהות גם יחד. לדברי רש"י בני אהרן נחשבים גם בניו של משה בזכות אותו היום שבו "דבר ה' את משה בהר סיני", כי מיום זה לימד משה תורה - ו"כל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" (סנהדרין יט, ב).

ונראה שצריך להבחין בין "בנים" לבין "תולדות". נדב ואביהוא ואחיהם אלעזר ואיתמר הם אומנם בניו של אהרן, אך בד בבד הם גם תולדותיו של משה, כלומר ממשיכי דרכו של משה רבנו שלימד אותם תורה.

ואף שנדב ואביהוא חטאו הם גילו בחטאם את גודל הקדושה הטמונה בהם, קדושה שהתבטאה ברצון כן להתקרב לה' יתברך - כמשה רבם אשר סר לראות את הסנה שבו שכנה השכינה, ומשם עלה והתעלה עד שהגיע למדרגה העצומה של "ביום דבר ה' את משה בהר סיני".

רצונם העז של נדב ואביהו להתקרב לה' הוא תולדה עילאית של משה רבנו, אלא שהיה עליהם להבין שקרבה עצומה כשל משה נקנית בהדרגה, בלי לדלג על שלבים בדרך.

נשתדל גם אנו להיות תולדותיו של משה רבנו - אך נבנה זאת לאט לאט, שלב אחר שלב, קמעא קמעא.

~ ובנים לא היו להם ~

פרשתנו פותחת במפקד בני ישראל, ומציגה את מניין הפקודים בכל שבט ושבט משבטי ישראל.

בני לוי, המופקדים על המשכן, נפקדו בנפרד. בשל חשיבותם - האחריות על רוח ישראל - התורה מפרטת את שמותיהם של ראשי כל משפחה ומשפחה. את משפחת העילית של שבט לוי, משפחת הכהנים, מציגה התורה בפירוט יתר:

"וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן הַבְּכֹר נֹדֵב וְאַבְיָהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר. אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְשֻׁחִים אֲשֶׁר מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן" (במדבר ג, ב-ג).

בפסוק הבא, פסוק ד', התורה מוסיפה עוד פרטים על בני אהרן ומדגישה שתי נקודות מרכזיות: (א) נדב ואביהו מתו עריריים; (ב) אלעזר ואיתמר שירתו בחיי אביהם.

"וַיָּמָת נֹדֵב וְאַבְיָהוּא לְפָנָי ה' בְּהַקְרִבָם אֲשֶׁר זָרָה לְפָנָי ה' בְּמִדְבַר סִינַי וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם וַיִּכְהֹן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל פְּנֵי אֶהֱרֹן אֲבִיהֶם".

מדוע היה חשוב לתורה לציין שלא היו ילדים לנדב ואביהו?

על פי אחת הדעות במדרש רבה סיבת פטירתם של נדב ואביהו הייתה שלא דאגו להתחתן וליצור המשכיות בעולם. על פי הבנה זו במדרש, מי שאינו מתאמץ להעניק חיים לעולם - חייו ניטלים ממנו. ואולם, על פי פשט הכתוב נדב ואביהו מתו בשל חטאם - שהקריבו אש זרה.

נראה להסביר ששני העוונות קשורים זה בזה. האש הזרה שהקריבו נדב ואביהוא הייתה אש "אשר לא צוה אתם" (ויקרא י, א). הם ביקשו לעבוד את ה' מתוך ליבם, בדרכם הם, בלי כל הכוונה של אביהם - הכוהן הגדול האחראי על עבודת המשכן. שני הבנים נהגו למעשה כאילו אין להם אב. הם היו חדורי השתוקקות לקרבת ה', אך חייהם ומאווייהם התמקדו בהתעלות הרוחנית שלהם עצמם. הם לא ראו כל עניין לבטא במעשיהם את המשך פועלו של אביהם, ולא חשו כל צורך להתחתן ולהביא לעולם ילדים שימשיכו את פועלם.

מי שמנתק עצמו מהעבר אינו יכול להבין את משמעותו של העתיד, ומי שאיננו קשור לשרשרת הדורות אינו צריך בנים. הפסוק מלמדנו שתפקידם של הכוהנים איננו להתעלות ולהתרומם - כי אם להעלות ולרומם את כל העם לדורותיו אל ה'.

מסר זה מודגש בהמשך הפסוק באופן חיובי - בתיאור התנהגותם המופתית של אלעזר ואיתמר, שכיחנו "על פני אהרן אביהם". אלעזר ואיתמר מילאו את תפקידם על פי ההוראות של אהרן, מתוך הבנה מלאה שהם נועדו להמשיך את אשר החל אביהם.

פסוקנו מציג אפוא שתי דרכים זו מול זו: דרכם של נדב ואביהוא מול דרכם של אלעזר ואיתמר.

~ איש על משאו ~

”וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם וַחַיּוֹ וְלֹא יָמְתּוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים אֲהָרֹן וּבְנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֵל מִשְׁאוֹ” (במדבר ד, ט).

בני משפחת קהת, אחת ממשפחות הלוויים, נשאו על כתפיהם תפקיד קשה ונורא הוד. תפקידם היה לשאת את כלי המשכן הקדושים ביותר – ובהם הארון ולוחות הברית בתוכו – ונאסר עליהם להביט ולו לרגע בכלים אלו שקרנה מהם קדושה גדולה. הכוהנים היו מכניסים כל כלי וכלי מכלי המשכן למעין נרתיק שכיסה אותו מכל צידיו – ורק אחרי כן יכלו הלוויים בני קהת לבוא ולמלא את תפקידם. הקהתים היו חייבים להקפיד שלא לראות את הכלים בטרם נבלעו כליל בנרתיקיהם – ”ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו” (שם פסוק כ).

כדי להגן על הלוויים שלא יינזקו בעת מילוי משימתם נדרשו הכוהנים להגדיר לכל אחד מבני קהת את תפקידו במדויק: ”אהרן ובניו יבאו ושמו אותם איש איש על עבדתו ואל משאו”.

מכאן נלמד מוסר גדול לכל אחד מאיתנו. אם חפצי חיים אנו, אם רוצים אנו להימנע מאכזבות, ממרירות ולעיתים אפילו מסכנה, עלינו לחקור ולהבין מהו תפקידנו בחיים, מהו הייעוד שייעד לנו ריבונו של עולם. אדם שמצא את חלקו בעולם הוא אדם מאושר. הוא יודע את הדרך ואת הכיוון, ואין הוא צריך לחפש אנה ואנה וללכת בדרכים לא לו, דרכים ללא מוצא.

”ושמו אותם איש איש על עבדתו ואל משאו”. ברגע שנבין כי עבודתנו ומשאנו הם אלו אשר יועדו לנו מאת ה', לא רק שלא נמות אלא אדרבה, נוסף חיים. אם נפנים שאין סגולת איש כסגולת רעהו, וכל אחד יגלה את סגולותיו וישתמש בהן, נזכה ונראה שהכול יבוא על מקומו בשלום.

תפקיד הכוהנים הוא לסייע ללוויים למצוא את דרכם הם. זהו גם תפקידם של הורים ושל מחנכים: להימנע מלתבוע מהילד לממש את הייעוד של זולתו אלא לכבד את כוחותיו המיוחדים לו ולסייע לו לממשם ולמצותם. בדרך זו יצליח הבן, התלמיד או החניך למלא את תפקידו בחיים ויפיץ סביבו קרני אור.

פרשת נשא

~ הלוויים – סבלים? ~

הלוויים הם סגולת ישראל, והם אשר נבחרו מכל העם לשמש בקודש. ומהי עבודתם? בפרשתנו מסופר שהם היו סבלים:

”זאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא. ונשאו את יריעת המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה ואת מסך פתח אהל מועד. [...] בני מררי למשפחתם לבית אבתם תפקד אתם. [...] וזאת משמרת משאם לכל עבדתם באהל מועד קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו ואדניו” (במדבר ד, כד-לא).

ואנו תמהים: האומנם לשם כך נבחרו בני לוי?! הלוא כל יהודי פשוט יכול לשאת משאות, והכי טוב להיעזר בעובדים זרים... אך התורה מלמדת אותנו כי מה שחשוב איננו סוג העבודה אלא מטרתה. מטרת עבודתם של בני לוי הייתה להביא את המשכן למקומות משכנם של בני ישראל כדי לאפשר לכל הקהל לעבוד את ה'.

התכלית היא שהופכת את העמל לבעל ערך. נשיאת המקדש היא עבודת קודש התובעת כוונה טהורה וזכה, ונדרשת זהירות רבה כדי לא להיכשל בה. עבודת הלוויים ממחישה כי אפילו סבלות היא עבודה מכובדת אם תכליתה נאותה.

נשיאת המשאות הייתה נחלתם של כל בני לוי, אך קשה מכולם עבדו נושאי ארון הברית, בני קהת בחיר הבנים - שבשונה מבני גרשון ובני מררי לא השתמשו בעגלות לנשיאת הארון אלא "בכתף ישאו" (שם ז, ט).

ככל שירבה העמל כן תגדל הזכות.

~ וחמישיתו יוסף עליו ~

"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטָּאת הָאֲדָם לְמַעַל מִעַל בְּה' וְאִשְׁמָה הִנָּפֵשׁ הֵהוּא, וְהִתְוֹדוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחֲמִישִׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לְאֲשֶׁר אָשֵׁם לוֹ" (במדבר ה, ו-ז).

התורה מתארת תהליך של חטא - "למעל מעל בה", וידוי - "והתודו את חטאתם אשר עשו" וכפרה - "והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו יסף עליו". ולמי ישיב החוטא את הגזלה בתוספת החומש? "ונתן לאשר אשם לו".

על איזה חטא מדבר הפסוק? האם מדובר בחטא לה' - "למעול מעל בה" או בחטא לזולת - "ונתן לאשר אשם לו"?

התשובה היא גם וגם. החוטא חטא בחטא כפול: הוא גזל מחברו - וזהו חטא כלפי הזולת, ונשבע בשם ה' שלא גזל - ובזה חילל את שם ה'. ועל כן עונשו כפול: עליו להשיב את הגזלה לבעליה ככל גזלן ולהוסיף עליה חמישית בשל הפגיעה כביכול בה'.

אם כן, היינו מצפים שתוספת החמישית תוקדש לה'. אולי יתרמנה החוטא לבית הכנסת או לבית המדרש, או אולי יביאנה לבית המקדש להקרבת קורבן - הלוא כנגד ה' הוא חטא. אך לא! הוא מביא את התוספת לאדם שנגדו פשע - "ונתן לאשר אשם לו".

פסוקים אלו מלמדים כי פגיעה בחבר היא פגיעה גם בה', והפגיעה בה' היא פגיעה גם בחבר!

הכתוב מגדיר את חטא הגזל "מעל בה". האדם גזל מחברו שנברא בצלם א-להים, הכחיש את דבר הגזלה ונשבע בשם ה' שלא גזל. בשבועתו הוא ניסה כביכול להפוך את הקב"ה לשותף לדבר עבירה ולהתחמק בחסותו מחובו להשיב את הגזלה. החטא כלפי ה' וכלפי הזולת שזורים אפוא זה בזה, והדרך לתקן את החטא המשולב היא פיצוי חברו מעבר להשבת הגזלה.

ואולם, לא בכל מקרה יוסיף הגזלן את החמישית. התוספת תשולם רק כאשר הוא מכיר בחטאו ושב בתשובה, ככתוב "והתודו את חטאתם". אם נאלץ החוטא לשלם רק בעקבות עדותם של עדים עליו להחזיר את אשר גזל ותו לא, אך אם הוא שב בתשובה הקב"ה מאפשר לו לנקות את עצמו לגמרי מחטאו באמצעות מתן פיצוי הולם לחברו.

החוזר בתשובה אומנם משלם יותר - אך הוא מרוויח עשרת מונים. הוא מרוויח כפרה מלאה.

~~~~~

~ גדל פרע ופראות ~

אדם שמחליט להיות נזיר נאסר בכמה וכמה איסורים. אסור לו לאכול ענבים ולשתות יין, אסור לו לספר את שערות ראשו וזקנו ואסור לו להיטמא למת. מהי מהות האיסורים?

האלשיך הקדוש מסביר כי הנזיר נדרש לוותר על צרכים אנושיים בסיסיים ביותר. הוא מוותר על הצורך הטבעי להיראות יפה, שכן התספורת נועדה לייפות את האדם, ונוסף על כך עליו להתגבר על יצר שתיית היין. הרש"ר הירש מוסיף שהנזירות תובעת התנתקות מן הציבור: הנזיר אינו שותה בחברת השותים ואינו מלווה מתים, אלא חי חיים מבודדים המוקדשים במלואם לעבודת ה'.

בהמשך לתובנות הללו, מעניין לשים לב שהתורה הדגישה את קדושתו של הנזיר דווקא בדין גידול הפרע של שערו:

"כָּל יְמֵי נְדָר נְזִירוֹ תַעֲרֹ לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ עַד מְלֵאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יֵזִיר לָהּ
קֹדֶשׁ יִהְיֶה גִדּוֹל פְּרַע שְׁעָר רֵאשׁוֹ" (במדבר ו, ה).

מדוע דין זה הוא המשמעותי ביותר? איזו קדושה טמונה בגידול שער הראש ובאיסור להתגלח?

כאשר אדם מסתפר הוא נושא אמירה ברורה: אינני מאפשר להתפתחות הטבעית לקבוע מי אני ואיך איראה. בדרך הטבע השערות צומחות, אך אני אחראי על עצמי ומטפל בעצמי, ודואג להופעה מכובדת - שיש בה בוודאי מעלה.

הנזיר רוצה לחזור לחיים טבעיים. הוא חש כי זו דרכו המיוחדת להגיע לדבקות באלוקיו. הוא מאפשר לשערו לצמוח בלי הגבלה, והוא איננו מאפשר לחומרים חיצוניים להשפיע על נפשו - ועל כן אין הוא שותה יין. הוא אף אינו נטמא למתים, שלא ישתנה מעמדו מטהור לטמא וימנע ממנו להיכנס לבית המקדש.

זעקת הנזיר היא מרד במוסכמות החברתיות, בקביעה החברתית איך צריך האדם להיראות ולהתנהג, ובכללי החברה הקובעים זמני שתייה זמני בכי המשתלטים על חיי האדם. עזבו אותי, זועק הנזיר. תנו לי להיות אני עצמי. מכאן נובע הסירוב לדאוג להופעה חיצונית מקובלת, לשתות עם החברים ואפילו ללוות את המת ולפעול כמו כולם על פי כללי הטקס.

בזעקה זו יש קדושה גדולה - אך סכנה גדולה טמונה בצידה.

גידול השיער הוא הסממן החיצוני הבולט ביותר בנזירות, ועל כן בתום תקופת הנזירות יגלח הנזיר את כל שערותיו - לאות כי האדם הוא יצור חברתי שחיי פראות אינם הולמים אותו. בתום הנזירות יידרש הנזיר למצוא את האיזון בין הרצון להיות הוא עצמו בלי שום השפעות חיצוניות, לבין ההבנה כי האדם חי בתוך מכלול - ובשל כך גם ההופעה וגם חיי החברה חשובים.

~ דואליות ~

הנזיר הוא אדם השואף להתעלות, להתקרב לא-להים. לתכלית זו הוא נפרד מהחברה: הוא מוותר על הנאות היין, מאפשר לשערות ראשו לגדול פרע - ומעיד בכך שלא אכפת לו איך הוא נראה, ונמנע ככל יכולתו מלהיטמא למת. הוא קדוש לה'.

אם קרה מקרה והנזיר נטמא בשוגג הוא צריך להביא קורבן:

”וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכִפֵּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ וְקִדַּשׁ אֶת רִאשׁוֹ בַיּוֹם הַהוּא” (במדבר ו, יא).

קריאת הפסוק מעלה שאלה: האם טוב עשה הנזיר שהתנזר, או שמא שגה בהחלטתו זו?

כדי לענות על השאלה יש להבין את מהות קורבנותיו של הנזיר.

שני קורבנות מביא הנזיר, אחד לחטאת ואחד לעולה. דרך אחת בקריאת הפסוק רואה בשני הקורבנות ביטוי לרצונו של הנזיר להתעלות: קורבן החטאת נועד לכפרה על הטומאה שנטמא בשוגג - ”וכפר עליו מאשר חטא על הנפש”, וקורבן העולה מבטא את ההתעלות המחודשת והמקודשת בחידוש נזירותו - ”וקדש את ראשו ביום ההוא”.

ואולם אפשר לקרוא את הפסוק גם בדרך אחרת. חכמינו זיכרונם לברכה ביארו במסכת נזיר (כב, א) שהחטאת שהנזיר חייב להביא אינה באה לכפר על נפילתו כי אם על עצם נזירותו. הנזיר נדרש לכפרה על אשר ”חטא על הנפש” - על שפגע בחייו החומריים ואסר על עצמו את המותר לו. פירוש זה משאיר את הקורא בסימן שאלה: אם אומנם חטא הנזיר בנזירותו, מדוע הוא נתבע להשלים את ימי נזרו? ומדוע חידוש הנזירות מתואר בלשון קדושה - ”וקדש את ראשו ביום ההוא”? כיצד ייתכן שפסוק אחד מורה כי הנזירות היא גם שלילית וגם חיובית?

אכן, פסוק זה מבטא את הדואליות שבנזירות - כמרָאָה לדואליות בנפש האדם.

שתי שאיפות מנוגדות מצויות באדם: מצד אחד הוא שואף להתקרב לא-להים ולהתנתק מה"אדמיות" שבו, מצד שני הוא משתוקק להתמסר לתאוותיו בלי בלמים. לעיתים האדם איננו מסוגל לתת מענה לצרכים המנוגדים הללו. הוא חש כי הוא חייב להכריע ביניהם, וכדי שלא ליפול לתהום ההתמכרות לתאוותיו הוא בוחר להיאחז בדרך ההפוכה - להימנע מכל הנאות העולם כדי להתקרב לא-ל.

התביעה הפנימית להתנזרות היא קריאתו של המצפון הנובע מהנשמה האלוקית השוכנת באדם, אך יש בה צד של התנערות ממה שהקב"ה מבקש מאיתנו באמת. הקב"ה נתן לנו עולם ומלואו ונטע בנו את היכולת ליהנות בלי להיהפך לנהנתנים, לחיות חיים של איזון בין גוף לנפש.

הדואליות שבנזירות מוצאת את ביטויה בשני הקורבנות שהנזיר נדרש להביא: קורבן עולה - כי הוא חפץ להתעלות, וקורבן חטאת - כדי ללמדו שאפשר להתעלות בלי לוותר על החיים הטובים שהעניק לו ה' במתנה.

הנזירות היא אמצעי לחיים מאוזנים, ועל כן היא חייבת להיות מוגבלת בזמן. היא מאפשרת לנזיר להתרחק ולהתנתק כדי להגיע אל התכלית - אל דרך האמצע.

~ נחשון ~

חלק נכבד מפרשתנו מוקדש לתיאור חנוכת המזבח.

חנוכת המזבח ארכה שנים עשר ימים, כמניין שבטי ישראל, ובכל יום הקריב אחד מנשיאי השבטים את קורבנו. התורה מתארת את הקורבן שהוקרב מדי יום

ביומו ופותחת בכותרת המציגה בפשטות את הנשיא המקריב:

"בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הַקָּרִיב נִתְנָאֵל בֶּן צוּעֵר נְשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר" (במדבר ז, יח);
 "בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נְשִׂיא לְבָנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן חֶלֶן" (פסוק כד);
 "בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נְשִׂיא לְבָנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוֹר בֶּן שְׂדִיאוֹר" (פסוק ל).

כך גם הלאה.

שונה מכולם היא הפתיחה ליום ההקרבה הראשון, שבו הקריב את קורבנו
 נחשון בן עמינדב:

"וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת קָרְבָּנוֹ נְחֹשׁוֹן בֶּן עַמִּינַדָב לְמִטֵּה יְהוּדָה" (שם
 פסוק יב).

פשט הפסוק הוא כמובן ששמו של הנשיא שהקריב ביום הראשון הוא נחשון
 בן עמינדב, אך לא לחינם סמכה התורה את שמו של נחשון למילה "קרבנו". בדרך
 זו כאילו נאמר כי המקריב ביום ראשון הקריב את קורבנו - ומה היה קורבנו?
 נחשון בן עמינדב. הפסוק רומז אפוא שנחשון בן עמינדב הוא כביכול הקורבן
 עצמו - כי נחשון בן עמינדב איננו נשיא כשאר הנשיאים. נחשון הוא האיש
 שמסר את נפשו ביציאת מצרים וקפץ לים, ובזכותו נבקע הים ובני ישראל הלכו
 בו כביבשה. המוכנות להקרבה עצמית למען עם ישראל היא אשר אפשרה את
 הגאולה.

נחשון זכה להיות המקריב הראשון, כי קורבנו משקף את עצם מהותו. הקורבן
 הוא התקרבות לה', והתקרבות זו איננה פרי של התבודדות אלא תוצאה של
 מסירות נפש למען הכלל.

~~~~~

פרשת בהעלותך

~ אל מול פני המנורה ~

"דַּבֵּר אֶל אֱהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהֵעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּר אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנֹרָה יֵאִירוּ שְׂבָעַת הַנֵּרוֹת" (במדבר ח, ב).

הפסוק אינו מצווה על הדלקת נרותיה של המנורה, אלא רק על האופן שבו יעמדו הנרות: בהדלקת המנורה צריכים כל הנרות להאיר אל מול פני המנורה. מה פירוש "אל מול פני המנורה", ומהי משמעותו של ציווי זה?

הפשטנים מסבירים שתפקידה של המנורה להאיר את השולחן, ועל כן היא ממוקמת מולו. משמעות המצווה בעומק הפשט היא שהנרות, שהם האור הרוחני, יאירו את השולחן המייצג את עולם הכלכלה והחומר, שהרי כל עניינה של התורה הוא להאיר את העולם, ומה תועיל התורה אם תישאר כלואה בבית המדרש?

רש"י מפרש בדרך אחרת, על פי דברי חז"ל (תנחומא בהעלותך, ב). לדברי רש"י כל הנרות מימין ומשמאל צריכים לפנות אל הנר האמצעי, וטעם הדבר הוא שלא יאמרו "לאורה הוא צריך" - הנר האמצעי עומד בפני עצמו ונושא אור משלו, ואין הוא זקוק לתוספת אורה מן הצד. עיון במדרש יסייע לנו להבין את כוונתו העמוקה של רש"י: "להודיעך שכולו אור ואינו צריך לאורה, ולמה ציווה אתכם? כדי לזכות אתכם".

נראה שכך היא משמעות הדברים: הנר האמצעי הוא האור הא-לוהי, וששת הנרות משני צידיו הם אורותינו אנו, בני האדם - "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז). כל אחד מאיתנו נושא אור ייחודי המייחד רק אותו, ואין אורו של ראובן כאורו של שמעון. גם קרבתו של כל נר לנר האמצעי שונה מקרבתו של רעהו. ישנם

אנשים בעלי שאיפות רוחניות גדולות הקרובים יותר לאור הא־לוהי, ויש שמרחקם מן האור הא־לוהי רב יותר.

על פי האמת המוחלטת אין לה' כל צורך באורו של האדם, כי מהו אורו של בן אנוש לעומת אור ה'? ואף על פי כן, כדי לזפותנו ציוונו הקב"ה להדליק את נרותינו שיאירו מול נרו. כאשר כל הנרות וכל האורות, גם הקטנים והמרוחקים ביותר, מאירים אל מול הנר האמצעי, נעשים כולנו שותפים לא־ל בהוספת אורה בעולם.

~ בני ישראל ~

**"וְאַתָּנָה אֶת הַלְוִיִּם נְתַנִּים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְעַבְדֹת אֶת עֲבֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲל מוֹעֵד
וּלְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלֹא יִהְיֶה בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף
בְּגֹשֶׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֹּדֶשׁ" (במדבר ח, יט).**

רש"י מדגיש כי הביטוי "בני ישראל" מופיע בפסוק חמש פעמים - ומוסיף כי חמש הופעותיו הן כנגד חמישה חומשי תורה:

"וַאֲתָנָה אֶת הַלְוִיִּם נְתַנִּים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - כנגד חומש בראשית, המתאר את הקמת בית ישראל ולידת שבטי ישראל. ללמדנו שהלוויים צומחים "מתוך בני ישראל", והריהם חלק בלתי נפרד מהאומה.

"לְעַבְדֹת אֶת עֲבֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲל מוֹעֵד" - כנגד חומש שמות, העוסק בהקמת המשכן.

"ולכפר על בני ישראל" - כנגד חומש ויקרא, העוסק בקורבנות הבאים לכפר על בני ישראל.

"ולא יהיה בבני ישראל נגף" - כנגד חומש במדבר, חומש הנדודים של בני ישראל. בנדודיהם במדבר התמודדו בני ישראל עם נפילות קשות ועם חטאים רבים. מתפקידם של הלוויים לדאוג שעם ישראל לא ייענש בחומרה רבה מדיי ולא ייפגע אנושות בשל חטאיו.

"בגשת בני ישראל אל הקדש" - כנגד חומש דברים, חומש ההיערכות לכניסה לארץ ישראל. תפקיד הלוויים להכין את בני ישראל ולקדשם לקראת הכניסה אל ארץ הקודש - שבמרכזה ירושלים, הר הבית ובית המקדש.

הפסוק מדגיש שעל אף שהלוויים מובדלים מן העם - מטרת הבדלתם היא שמירה והגנה על העם. כבר בלידתו של עם ישראל נבחרו בני לוי להיות האחראים על אוהל מועד ושמירתו, והכוהנים שבהם נבחרו להקריב את הקורבנות, להגן על העם ולהכשירם להתקרב את הקודש.

כך צריך להיראות תפקידו של כל מנהיג. עליו לצמוח מתוך העם, לדאוג לרמתו הרוחנית ולכפר על חטאיו, להגן עליו בעת כישלונותיו ולהכשירו להתקרב גם הוא אל הקודש.

~ אהבת המצוות ~

משה רבנו ציווה את בני ישראל במצרים להקריב קורבן פסח לה' רגע לפני צאתם משעבוד לגאולה. מצווה זו נקבעה לדורות, ונצטוונו להקריב את קורבן הפסח במועדו מדי שנה בשנה. בחג הפסח הראשון לאחר יציאת מצרים הקריבו ישראל את קורבן הפסח, אך היו כמה אנשים שלא יכלו להקריב. הם היו טמאים לנפש משום שעסקו במצווה חשובה אחרת של קבורת מת, והיו פטורים מהבאת

הקורבן. אולם אנשים אלו לא קיבלו את הדין וביקשו ממשה שהמצווה תחול גם עליהם:

"וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלֵינוּ אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקָּרֵב אֶת קָרְבָּן ה' בְּמַעַדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר ט, ז).

הבה נשים לב לפרטי טענתם. הם לא שאלו "למה תיגרע המצווה מאיתנו", כי אם "למה נגרע". טענה זו ממחישה כי האפשרות שלא יקיימו את המצווה גרמה להם לחוש שהם עצמם נגרעים, שזהותם נפגעת ומצטמצמת. המצווה חסרה להם כי בלעדיה הם לא יכלו להיות שותפים בעבודה הכללית של עם ישראל, ובעיקר כי נמנעה מהם ההתקרבות לה' שמעניקה כל מצווה ומצווה.

"האנשים ההמה" הבינו שקיום המצוות מקרב את האדם לאביו שבשמיים - ולימדו אותנו את היחס הראוי למצוות ה'. המצוות אינן משא המוטל על שכמנו כי אם זכות גדולה שזיכנו ה' יתברך. ועל כן לא ננסה להיפטר משום מצווה אלא אדרבה, נעשה כל שביכולתנו לקיים מצוות לרוב, כי כל מצווה מקרבת אותנו לה' וממלאת את חיינו במשמעות.

~ בין אברהם ליתרו ~

משה רבנו מזמין את יתרו להתלוות לעם ישראל בדרכו לארץ ישראל. יתרו מסרב, ותשובתו חד משמעית:

"וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלָיךְ כִּי אִם אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלְדֹתַי אֵלָיךְ" (במדבר י, ל).

גם תחנוניו של משה "אֵל נָא תַעֲזֹב אֶתְנוּ... וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינָיִם" (שם פסוק לא) אינם מועילים. יתרו נשאר אטום וחוזר לארצו ולמולדתו.

מסירובו של יתרו לעזוב את ארצו ואת מולדתו אנו מבינים שאף שהוא התגייר גיורו לא היה שלם, והוא אף פעם לא ראה עצמו כיהודי. גיור אינו מסתכם רק בקבלת מצוות התורה. גיור אמיתי דורש מהמתגייר לשנות את זהותו, לעזוב את ארצו ואת מולדתו לטובת ארץ ישראל ולקשור את עתידו בעתיד העם היהודי.

דברי יתרו הפוכים מהתנהגותו של אברהם אבינו, שקם וצעד לכיוון ארץ ישראל מייד עם קבלת ההוראה "לך מארצך וממולדתך" (בראשית יב, א).

משום כך זכה אברהם אבינו להקים את העם היהודי, ואילו יתרו – שגורו והצטרפותו לעם ישראל לא היו שלמים – לא נמנה עם העם, ובמרוצת השנים נעלם מההיסטוריה.

~ שני מנהיגים אמיתיים ~

אלדד ומידד נשארים במחנה ומתנבאים בו. רש"י מגלה לנו על פי חז"ל את תוכן נבואתם: "משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ".

יהושע המשרת הנאמן של משה אינו יכול לסבול פגיעה שכזו במורו ורבו – משה רבנו מנהיגם של ישראל – והוא מבקש ממשה להשתיקם ולאסור אותם בבית הכלא:

"וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מְשָׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כָּלְאֵם" (במדבר יא, כח).

ומהי תגובתו של משה רבנו?

"וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמְקַנָּא אֶתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל עַם ה' נְבִיאִים כִּי יִתֵּן ה' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם" (שם פסוק כט).

מה גדולה ענוותנותו של משה רבנו! הוא אינו מתייחס לפגיעה בכבודו אלא עונה באצילות כי הלוואי שלא יזדקקו לו כלל; הוא עבד ה' ולא עבד של עצמו. בפיו של משה אין ולו מילה אחת של כעס על אלו המתנבאים על סופו.

גם יהושע מתגלה כאן ברום מידותיו. זה עתה שמעו אוזניו שהוא ינהיג את ישראל ויכניס את העם לארץ, ולכאורה אין נבואה מתוקה מזו - מבחירי בחוריו של משה ייהפך יהושע למעין משה בעצמו! מי משריו של מנהיג אינו חולם על היום שבו יירש את מקומו של המנהיג?! אך יהושע אינו שת ליבו לכבודו הוא. יהושע מגלה את נאמנותו המוחלטת למשה רבנו, ואינו מנסה כלל לדחוק את השעה.

לצד משה ויהושע ניכרת גם גדלותם של אלדד ומידד בפרשייה זו. הלוא הם נבחרו לקבל נבואה עם עוד שבעים זקנים, ובענוותנותם נשארו במחנה - וניבאו את אשר ניבאו בעל כורחם.

משה רבנו ויהושע תלמידו הנאמן, שני המאורות הגדולים, מלמדים אותנו מי הם המנהיגים האמיתיים - מנהיגים אשר כל מחשבותיהם נתונות לטובת העם ולא לטובת עצמם.

~~~~~

~ הדרך האמצעית ~

"וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֵרוֹת הַתְּאוּהָ כִּי שָׁם קָבְרוּ אֶת הָעַם הַמִּתְאוּיִם" (במדבר יא, לד).

לכאורה נראה כי הקב"ה היכה את העם המתאוויים כעונש על חטאם, אך השם שניתן למקום - "קברות התאוה" - מעיד כי לאמיתו של דבר הייתה המכה תוצאה ישירה של התאוה. התאוה היא שהרגה את המתאוויים.

תאוות העם לא נבעה מצורך אנושי באכילה ושתייה, תאוה שנרגעת בבואה על סיפוקה, אלא תאוה לשמה: "והאספֶקֶף אשר בקרבו **התאוה תאוה**" (שם פסוק ד). הם חיו חיי תאוה, חיים שמטרתם לצרוך כמה שיותר, וראו במילוי התאוה את תכלית חייהם.

תאוה כזו הורגת את בעליה, כשם שהעישון הורג את המעשן וכשם שאכילה בלתי מרוסנת מקצרת את חיי האדם. כל מכור, יהא מושא התמכרותו אשר יהא, מזיק לעצמו במו ידיו.

התאוה היא צורך אנושי. בלי תאוה לא היו נישואים, בלי תאוה לא היו קמים מפעלים, בלי תאוה לא הייתה התפתחות כלכלית. אך תאוה שאין עליה כל מגבלה היא תאוה הרסנית.

פרשייה זו ניצבת מול סוגיית הנזיר שנלמדה בפרשה הקודמת, פרשת נשא. התורה איננה מעודדת נזירות ורואה בחיי ספגנות חיים של חטא. הסגפנות והתאוה הן שני קצוות שצריך להתרחק מהן - אין לחנוק את כוחות החיים, אך אסור להיכנע ליצר.

הדרך האמצעית היא דרך המלך.

~~~~~

~ שליח ה' ~

"והאיש משה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב, ג).

בשורה מרעננת! אנו רגילים שהמנהיגים מחפשים כל דרך לקבל הכרה מהאזרחים, עושים הכול כדי למצוא חן בעיני הציבור - שישמעו אותם ושיראו אותם. מה הם לא יעשו כדי "לעבור מסך"!!

אין ספק שהם מבורכים בהרבה מידות טובות. הם מסורים לתפקידם ופועלים בכל כוחם לטובת הציבור. אבל קשה לומר עליהם שהם ענווים, שאין להם אגו.

כדי לנצח הם צריכים להוכיח לכול שהם הטובים ביותר, והם לא מונעים את עצמם מלהצהיר על יכולותיהם המיוחדות בכל אתר.

משה רבנו שונה כל כך!

בתחילה הוא מסרב לקבל את התפקיד בטענה שאחרים מתאימים יותר. כשאחיו ואחותו מדברים עליו סרה הוא סולח מייד ומתפלל לרפואתם, כשהעם מורד בו הוא מתערב כדי להפיג את כעסו של ה', וכשהוא מקבל הצעה כל כך מפתה שהעם הנבחר יהיה מצאצאיו, הוא מסרב ודורש ששמו יימחק מן התורה, שחלילה לא יעלה על הדעת שהוא פעל לטובתו האישית.

מדוע בחר הא־ל בעניו מכול לתת את התורה?

התורה היא א־לוהית, אבל העם מקבל אותה דרך איש שהוא בשר ודם. אסור שיהיה שום שינוי בתורה, אין לשנות אפילו צליל. השליח צריך לבטל את עצמו לגמרי מול משלחו. על כן נבחר משה – ענוותנותו הפכה אותו לשליח האידיאלי.

התורה נקראת על שמו של משה רבנו: "תורה צַןָה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (דברים לג, ד). ענוותנותו של משה הופכת אותו ל"שקוף" בהעברת התורה לעם ישראל – הוא והתורה הם דבר אחד ממש. אבל יש גם רובד נוסף: כשאנו לומדים את תורתו של משה, עבד ה', אנו לומדים **להידמות** למשה רבנו – להיות כמותו עובדי ה' בכל לב, להפוך לשותפים לרצונו של ה', להתאחד עם התורה ולהפיץ את אור ה' בעולם.

~~~~~

פרשת שלח לך

~ מי יזם את שליחת המרגלים? ~

בסיפור המרגלים המופיע בראש פרשתנו מתואר כי הקב"ה הוא שיזם את שליחת המרגלים:

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנִי גֹתוֹ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אַבְתִּיו תִּשְׁלְחוּ כָל נָשִׂיא בְהֵם. וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֵרָן עַל פִּי ה'... " (במדבר יג, א-ג).

ואולם, קריאה פשוטה בפרשת דברים מגלה כי היוזמה באה דווקא מבני ישראל:

"וַתִּקְרְבוּ אֵלַי כָּלְכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַח נְאֻמִּים לְפָנֵינוּ וַיַּחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וַיָּשִׁבוּ אֵתְנוּ דְבַר אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נָעַלְהָ בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נִבְּא אֵלֵיהֶן" (דברים א, כב).

מהי האמת? האם הקב"ה הורה לעם לשלוח מרגלים או שמא הייתה זו בקשת העם? רש"י מפרש כי בני ישראל היו היוזמים, וזו הייתה תחילת נפילתם, אך הקב"ה נענה לבקשתם בחיוב.

ננסה להבין את מהותה של יוזמת העם.

יוזמתם של בני ישראל נבעה מסירוב פנימי להמשיך ולהתנהל בהנהגה הניסית שהובילה אותם מעת יציאתם ממצרים. הם ביקשו להיות עם ככל העמים, אחראים לגורלם ודואגים בעצמם לעתידם, ואת ה' השליכו כביכול אחרי גוים.

אם כן מדוע לא נענשו מייד אלא רק אחרי שחזרו ומרדו? ומדוע הוצגו הדברים בפרשתנו כאילו היוזמה באה מאת ה'?

התשובה נעוצה בהבנה כי יוזמת העם היא יוזמה מבורכת עד מאוד בבסיסה, אך הדרך ליישומה הרת סכנות. האדם נדרש לפעול למען עתידו, אך בה בעת עליו להאמין בא-ל הרואה ואיננו נראה, המשגיח ומציל אף כשאיננו מורגש. דאגת האדם לגורלו ולעולמו מושרשת בתכלית הבריאה, ולכן הייתה הסכמת ה' לבקשת העם אמיתית וכנה, ולמעלה מזה, היה בה ממד של ציווי ממשי.

אך הסתבר שהעם עוד לא הגיע לבשלות הנדרשת לנשיאה באחריות כה גדולה, והגרוע מכול קרה. עם ישראל חטא ומרד ונאלץ לצאת להשתלמות חינוכית של 40 שנה במדבר כדי ללמוד לשלב יחדיו אחריות ואומץ לב ולפעול מתוך עצמאות ואמונה הכרוכות זו בזו.

בתחילת ספר יהושע נגלה כי ה' לא חזר בו מהדרישה "שלח לך אנשים" אלא רק דחה את מימושה. המימוש הראוי התאפשר רק אחרי סדרת החינוך ארוכת השנים שעברו ישראל, ובמלחמתם על הארץ בהנהגת יהושע הם כבשו אותה בדרך טבעית, בכוחות של צבא אנושי, בידיעה שא-ל חי פועל בקרבם ונמצא עם יהושע ועימם כשם שהיה עם משה.

פעולתו של האדם בעולם היא תכלית הבריאה. בשישה ימים ברא ה' את עולמו, וביום השביעי שבת ויינפש - ואת השרביט העביר לאדם.

~ "יִיָּהּ יוֹשִׁיעַךְ מֵעֲצַת מִרְגְּלִים" ~

משה רבנו שולח מרגלים לתור את הארץ, נציג מכל שבט. התורה מפרטת את שמות האנשים שנשלחו - ומגלה לנו שמשה רבנו שינה את שמו של נציג מטה אפרים:

"יֵאלֹהֵי שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נוֹן יְהוֹשֻׁעַ" (במדבר יג, טז).

גילוי זה של התורה מפליא ביותר, שהרי כבר התוודענו אל יהושע בחומש שמות כמה וכמה פעמים - ובכולן הוא הופיע בשמו המלא. גם בפרשה הקודמת נקרא יהושע כך - כשהקפיד על כבודו של משה: "ויען יהושע בן נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה כלאם" (יא, כח). מדוע אפוא בחרה התורה דווקא עתה ללמדנו ששמו המקורי של יהושע היה הושע - ושמשה רבנו שינה את שמו?

בחומש בראשית למדנו שה' שינה את שמם של אברהם ושרה. על פי המדרש (בראשית רבה מז, א) האות יו"ד שנלקחה משרה אימנו כשהפכה משְׁרֵי לְשָׁרָה - היא אשר נוספה להושע והפכה את שמו ליהושע. שינוי שמה של שרה, המבטא שינוי בזהותה, מסמל מעבר מדאגה לפרט לדאגה לכלל - מ"שרי", השר שלי, ל"שרה" השולטת על הכול.

יהושע בן נון כולל בתוכו שתי זהויות. בזהותו הכללית הוא משרת משה הנמצא בחזית הטיפול בעם, הוא הרמטכ"ל הנלחם בעמלק - הנושא על כתפיו אחריות עמוקה לכלל ישראל, והוא מנהיג האומה המכניס את עם ישראל לארץ ישראל. אך בד בבד יהושע הוא בעל זהות פנימית של יהודי אשר איננו עוזב את בית המדרש - "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל" (שמות לג, יא).

משה רבנו הוסיף ליהושע את היו"ד של "שרי" כדי שלא יאבד את אישיותו הפנימית, ובזכות השמירה על אישיותו הפנימית לא נפל יהושע כאהרן שהתלווה לעושי העגל. הוא נשאר נאמן לה' ועמד איתן בנאמנותו מול כל העדה בחטא המרגלים.

ודאי ששינוי השם נעשה כבר בתחילת דרכו - והייתה זו ברכתו של מורו ורבו - אך חשיבות הברכה התגלתה במלוא עוצמתה כאן, בשליחת המרגלים. ועל כן גילתה לנו התורה: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע", וביאר רש"י: "התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים".

~ מוציאי דיבה ~

"וַיִּמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמִּגְפָּה לְפָנֵי ה'" (במדבר יד, לז).

הפסוק מתאר את החטא ואת עונשו. המרגלים, "מוציאי דיבת הארץ רעה", חטאו בהוצאת דיבה ונענשו במוות. הגמרא במסכת ערכין (טו, א) מעלה תמיהה: וכי הוצאת דיבת הארץ הייתה כל חטאם של המרגלים? הלוא הם מרדו בה' שהבטיח להעלות את ישראל לארץ זבת חלב ודבש, וכפרו בו בטענה שהעם היושב בארץ חזק כביכול מה' יתברך - "חזק הוא ממנו" (שם יג, לא)!

ואף על פי כן מדגישה הגמרא שאכן המרגלים מתו בגלל הוצאת הדיבה על ארץ ישראל, בגלל הלשון הרעה שדיברו על הארץ שבה בחר ה' להשכין שכינתו.

אנו לומדים מכאן שהתורה מתייחסת בחומרה רבה להשפעתם של מעצבי דעת קהל. למרגלים הייתה גישה לאמצעי התקשורת של תקופתם, והם פתחו במסע שכנוע - פרופגנדה בלעז - כדי להפוך את דעת הקהל. המרגלים נטעו בעם תחושות של חולשה ושל חוסר יכולת להתמודד אל מול יושב הארץ, ולהמחשה הוסיפו תיאורים נוראיים על המתרחש בארץ. כך הצליחו המרגלים להוליד את הספק בליבו של עם ישראל, שהיה נאמן למשה עד בואם.

התורה אומרת כביכול לאדם: מותר לך לפחד, ולעיתים אולי אפילו לכפור, כל עוד נוגע הדבר רק אליך, למציאות האישית שלך. ברגע שאתה חורג מהמרחב האישי ומנסה לעצב את דעת הקהל - אתה הופך למחטיא את הרבים.

ברוך ה' זכינו בימינו להולדתה המחודשת של מצוות ישוב הארץ בכל תוקפה. לצערנו גם היום ישנם עדיין קולות שמנסים להחליש את האהבה הטבעית שעם ישראל חש כלפי ארץ הקודש. קולות אלו מספרים על ירידה מהארץ, על כישלונות ובעיות, ומצניעים את גלי העלייה הברוכים ואת ההתקדמות העצומה בכל המישורים, הכלכליים והרוחניים.

נהיה כולנו ממדברי הטובה על הארץ שנתן לנו ה'. עם כלב ויהושע נאמר בקול ברור וצלול "טובה הארץ מאד מאד", ונעודד את אחינו בכל אתר ואתר לקיים מצווה קדושה זו - המצווה לעלות לארץ ישראל.

~~~~~

~ בין שוגג למורד ~

"וכי תִשְׁגוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה. אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֲלֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלַּאתָ לְדֹרֹתֵיכֶם" (במדבר טו, כב-כג).

הפסוקים עוסקים בקורבן שיחיד או ציבור מחויבים להביא אם עברו בשגגה על כל מצוות התורה. כיצד ייתכן שאדם יעבור על כל התורה כולה, על כל מצוות ה' - ועם כל זה ייקרא "שוגג" בלבד?

הרמב"ן מסביר שהמציאות המתוארת בפסוק יכולה להתקיים ביהודי מתבולל: "והנה זה כפי משמעו הוא קרבן מומר לכל התורה בשוגג, כגון ההולך ונדבק לאחת מן האומות לעשות כהם, ולא ירצה להיות בכלל ישראל כלל".

ומדוע ייקרא העוזב את היהדות ומתערב בין הגויים "שוגג"? על שאלה זו עונה הרמב"ן כמה תשובות מדהימות, נביא שתיים מהן - האחת נוגעת ליחיד, השנייה עוסקת בציבור.

ראשית אומר הרמב"ן כי יהודי שגדל מגיל צעיר הרחק מחינוך יהודי איננו מכיר כלל את התורה ומצוותיה, ועל כן חוסר קיום המצוות בשוגג יסודו: "ויהיה כל זה בשוגג, כגון שיהיה ביחיד תינוק שנשבה לבין האומות". בנוגע לציבור מרחיק הרמב"ן לכת וקובע כי גם מחשבה מוטעית יכולה להיחשב שוגג: "ובקהל, כגון שיחשבו שכבר עבר זמן התורה ולא היתה לדורות עולם".

הרמב"ן מלמדנו - מתוך קריאה מדוקדקת של הפסוקים - שגם מי שטועה בשל אידאולוגיה לא נכונה נקרא שוגג. המזיד הוא רק המאמין בה' ומכיר את מצוותיו - ומתוך כך מורד בו, כפי שנאמר על נמרוד: "יודע ריבונו ומתכוון למרוד בו" (ראו רש"י על בראשית י, ט).

הרמב"ן מלמד זכות על כל עם ישראל ומדריך אותנו לראות גם בטועים מבני עמנו אחים של ממש - ואולי אף טובים מאיתנו, היודעים את הדינים אך לא תמיד מציינים להם.

ומדוע נסמכה פרשה זו לפרשת המרגלים?

המרגלים הוציאו דיבת הארץ והסיתו את העם למאוס בארץ חמדה: "ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה" (במדבר יד, ד). הרצון לחזור למצרים כמוהו כמרד בכל התורה כולה, כדברי משה רבנו: "אך בה' אל תמרדו" (שם, ט). התורה ניתנה לעם ישראל כדי שיחיו על פיה בארץ ישראל - ומי שמבקש להישאר בחוץ לארץ מורד בה' ובתורתו. אצל המרגלים היה חטא זה חמור במיוחד, הואיל והם ידעו את ה' וראו את כל נפלאותיו, ועם כל זה מרדו בו וביקשו לחזור למצרים.

~ תרופה למכה ~

”וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מַצּוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם” (במדבר טו,
לט).

בפסוק זה התורה מסבירה את טעמה של מצוות ציצית.

כאשר האדם צופה בטלוויזיה או גולש באינטרנט ובסמארטפון, ליבו
ופנימיותו מושפעים בלי ספק ממה שענינו רואות.

ראייה זו יכולה לעורר כוחות שליליים הטמונים עמוק בקרבו, כוחות של
אלימות ותאוות לא מרוסנות. מקרי רצח רבים נגרמו מהתעוררות הכוחות
הגסים הטמונים בליבו של אדם כתוצאה מהסתכלות במעשה רצח. בדרך זו פועל
היום דאעש כדי להשחית את נפש פעיליו ולהפכם למפלצות.

התורה מציעה תרופה: הציצית. לבישת הציצית וההסתכלות בה יעוררו
בתוכנו את הכוחות הטובים והנעלים.

התורה מבטיחה: אתם תראו את הציצית, ואני אדאג שתזכרו את כל מצוותי.

הלב והעיניים קשורים זה בזה. אם נרגיל את עינינו למראות נעימים וזכים
יתעורר ליבנו אל היפה, האציל והטהור.

פרשת קרח

~ מה לקח קרח? ~

"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן" (במדבר טז, א).

הפסוק מעורר תמיהה: הוא פותח בהכרזה "ויקח קרח" - אך אין מפורש בו את מה או את מי לקח קרח. מפרשים רבים עסקו בשאלה זו, וכנראה שדברי כולם אמת, וכל אחד מוסיף על רעהו ומסייע לנו להבין את פשר המחלוקת שהוביל קרח.

החזקוני מפרש שקרח לקח את דתן ואבירם - הוא היה סוג של מנהיג והצליח לגרור אנשים אחריו. הרשב"ם מוסיף שהוא לקח הרבה אנשים - 250 איש אסף קרח, ועימם הוא הגיע אל משה רבנו.

רש"י מפרש שקרח לקח את עצמו לצד אחד והתפלג משאר העם, כלומר התחיל לעורר מחלוקת. פירושו של רש"י הוא תוספת על הפירושים הקודמים, שהרי ודאי נדרש קרח לאנשים נוספים איתו כדי להצליח במרד.

הרמב"ן מבין שקרח "לקח עצה בליבו", כלומר התייעץ עם עצמו - ומשום כך הגיע לשפל כה עמוק, ללמדנו את גודל הסכנה הטמונה באדם החושב שהוא מבין הכול ואיננו נזקק לאחרים.

המדרש צועד בכיוון דומה ומוסיף שקרח "לקח את עצמו" במובן של גאווה, וגאווה זו היא שהפילה אותו.

אפשר לחלק את הפירושים לשתי קבוצות המגדירות כל אחת את אופי

הלקיחה שלקח קרח:

(א) קרח לקח עימו אנשים נוספים שיסייעו לו במרד; (ב) קרח "לקח את עצמו" מתוך גאווה, להתייעצות עם עצמו ולשם מחלוקת.

שתי קבוצות הפירושים משלימות זו את זו, כי זו היא דרכם של מנהיגים שאינם עושים לשם שמיים: הם גוררים אחריהם אנשים מהעם אך באמת דואגים הם רק לעצמם.

משה רבנו הניצב מול קרח הוא ההפך הגמור מסוג זה של מנהיגים: משה הוא האיש העניו מכל אדם, שהגיע לשררה אך ורק כדי לשרת את עמו.

~~~~~

~ שם הפרשה ~

קרח קיבל עונש שאין כדוגמתו. לא די שנהרג, הוא אף נבלע באדמה - ואין לאיש אפשרות לבוא ולהתפלל על קברו. אכן האדם שמרד במשה רבנו, שפקפק בצדקותו ושאיים לסכן את איתנות אמונתו של עם ישראל בתורת משה קיבל את העונש שהגיע לו. ראוי היה שלא ישאר ממנו כל זכר.

וראו זה פלא, פרשה שלמה בתורה נושאת את שמו!

זכרו של קרח לא נמחה כלל וכלל ממסורת ישראל. אדרבה, התורה מדגישה:

"וּבְנֵי קֶרַח לֹא מָתוּ" (במדבר כו, יא).

יש לו צאצאים וקוראים להם בני קרח. צאצאיו אף מונצחים בחלק נכבד מפרקי התהלים שחוברו על ידם - "שיר מזמור לבני קרח"; "למנצח לבני קרח מזמור".

גם אם גופו של קרח נעלם הרי שזכרו לא אבד, ושמו נשאר לדורות כשם של צדיקים! הייתכן?

התשובה פשוטה. אומנם קרח האיש פשע במעשיו, אך הוא הותיר מורשת רוחנית נכונה וחשובה:

”כָּל הָעֵדָה כָּלָם קְדוֹשִׁים” (שם טז, ג).

כיצד הפכו מילים מהותיות אלו לכלי ניגוח בפיו של קרח?

קרח היה דמגוג גדול, וכל כוונתו הייתה לקומם את העם נגד משה. הוא גייס את האמת כדי להטיח האשמות באדם שנשא אמת זו בכל ישותו ובכל הליכותיו, שהבין יותר מכול את קדושתם של ישראל ושירת אותם במסירות נפש של ממש. במקום להתחבר לשורשי האמת וללמוד מהנהגת משה רבו, הוסיף קרח את ההתרסה הנוראית “ומדוע תתנשאו על קהל ה’” (שם).

חטאו של קרח נעוץ בהכחשת מציאותן של מדרגות בקדושה. אכן כולם קדושים - אך לא באותה רמה של קדושה. יש קדושים יותר ויש קדושים פחות, ואין כל ספק שקדושתו של משה עולה לאין שיעור מעל לקדושתם של כל ישראל גם יחד. זוהי קדושה ברובד אחר לגמרי. בכל יהודי יש ניצוץ של קדושה המעניק לו כוחות להתקדם ולהתעלות, ואת הכוחות הללו עליו להוציא מן הכוח אל הפועל. על כך עמל משה רבנו כל ימי חייו.

הקדושה היא שאיפה, משאת נפש התובעת מאמץ עקבי ומתמשך לאורך החיים. אין זו מתנה מוגמרת כפי שסבר קרח, אלא קריאה לעלות ולהתעלות.

ועם זאת צדק קרח בדבריו, כי אכן עם ישראל הוא עם קדוש ו”כל העדה כלם קדושים”. על שום אמירה זו לא נמחה שמו של קרח. אומנם הוא עצמו אבד לנצח, אולם “בניו” - כלומר דברי האמת שהותיר אחריו - לא מתו, כי זוהי אמת נצחית.

~ מדרגות ~

קרח מורד במשה ובאהרן, ובפיו הטענה הבאה:

”רַב לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קְדָשִׁים וּבְתוֹכְכֶם ה' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל ה'”
(במדבר טז, ג).

ה' קוצף על קרח ועדתו ומכלה את כל המורדים, ועם ישראל מטיח במשה ובאהרן:

”אַתֶּם הַמֵּתֶם אֶת עַם ה'” (שם יז, ו)!

כולם שווים, גם המורדים הם חלק מעם ה' - מדוע אפוא הרגתם אותם?
ולפתע מופיעה מגפה נוראה המתחילה לנגוף את העם. אהרן הכהן עוצר את
המגפה - אך בני ישראל ממשיכים למחות:

”כָּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב אֶל מִשְׁכַּן ה' יָמוּת הָאֵם תִּמְנּוּ לְגֹעַ” (שם יז, כח)!!

בני ישראל עדיין אינם מבינים את ההבדל בין הכהן לאחד העם - מדוע אין
הם רשאים להתקרב למשכן ה'?

ואז מודיע ה', כהד לדבריהם, על מינויים של הלוויים לשמש מעין מחיצת הגנה
בין העם לבין המשכן:

”וְנָלוּ עֲלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכָל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא יִקְרַב
אֲלֵיכֶם” (שם יח, ד).

המחשבה שכולם שווים היא מחשבה נדיבה - אבל מסוכנת עד מאוד, ומי
שחושב שהוא קדוש אף שאיננו כזה מעמיד את עצמו בסכנת מוות. ידע כל אדם
כי לא כולם קדושים, לא כולם ניצבים באותה המדרגה.

אל תקרבו אל משכן ה', תובעת מאיתנו התורה, ראו אותו מרחוק - ויהי ליבכם קרוב אליו בהכנעה. כבדו את הכוהנים העובדים בבית ה' למענכם. כבדו את הלוויים הדואגים שלא תתקרבו אל הקודש יתר על המידה.

דעו שיש מדרגות, יש קדוש ויש קדוש. טעות היא לחשוב שכולם צריכים לפעול בחזית עבודת ה'. לכל אדם יש תפקיד בעולם - עיקר תפקידו של האחד בשדה ובמפעל, ועיקר תפקידו של האחר בקודש, וכולם אהובים ורצויים לפני המקום.

כשכל אחד יודע את מקומו ואת תפקידו אזי אין כל טשטוש - יש אחדות בין כל שכבות העם, וקדושת הכוהנים והלוויים מאירה באור יקרות את העם כולו.

~ כפיות טובה ~

דתן ואבירם שותפיו של קרח מאשימים את משה רבנו בהאשמה כפולה:

"הַמַּעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבֶשׁ לְהַמִּיתָנוּ בְּמִדְבָּר כִּי תִשְׁתַּרְרַר עָלֵינוּ גַם הַשְׁתַּרְרָה. אֵף לֹא אֶל אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבֶשׁ הֵבִיאָתָנוּ וְתַתֵּן לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה וְכָרֶם..." (במדבר טז, יג-יד).

טענותיהם של קרח ועדתו הנישאות בפי דתן ואבירם הן:

א. משה לא קיים את הבטחתו להביא את עם ישראל לארץ זבת חלב ודבש אלא להפך - הוא הוציא אותם מארץ זבת חלב ודבש.

ב. משה דיקטטור, והנהגתו את העם נועדה למלא את תאוות השררה שלו.

אנו עדים כאן לשיא של כפיות טובה. משה רבנו הוציא את עם ישראל מעבדות קשה לחירות, הוא עבד העם החי חיים של הקרבה אין קץ למען עם

ישראל! והינה הם, קרח ועדתו, מהפכים ומסלפים את האמת – והופכים את פועלו של משה לתאוות שררה!

עונשם של קרח ועדתו קשה ביותר. הם מתו טרם זמנם, ולא זו בלבד אלא שגם זכרם נמחה והם לא זכו אפילו למקום קבורה. מידה כנגד מידה: הם השכיחו את הטוב שעשה משה – ונגזר עליהם להישכח לגמרי.

סיפור זה מלמדנו עוד שכמו שנמחקו קרח ועדתו כן עלינו למחוק ולמגר מכול וכול את המידה הרעה של כפיות הטובה.

~~~~~

~ כי לא מליבי ~

משה רבנו הוא סנגורם הגדול של ישראל. אנו פוגשים את משה מתפלל פעם אחר פעם במסירות נפש למען העם ומתחנן לה' שיקל בעונשם. דוגמה לכך מובאת בפרשתנו: כשבני ישראל מתלוננים ומטיחים במשה ובאהרן – "אתם המתם את עם ה'" (במדבר יז, ו) – משה רבנו פועל במהירות כדי לעצור מייד את המגפה שהחלה לפגוע בעם.

לעומת זאת, תגובת משה למרד קרח היא תגובה קשה ואלימה. קרח ועדתו פוגעים במנהיגותם של משה ואהרן ומאשימים אותם בנטילת השררה בכוח: "רב לכם כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'" (שם טז, ג). היינו מצפים שמשה ימחל על כבודו – אך למרבה ההפתעה, בניגוד לטבעו, משה איננו סולח אלא דורש מה' עונש אכזרי במיוחד: בליעת קרח וכל אשר לו באדמה. כיצד נוכל להבין זאת?

התשובה נמצאת בפסוק הבא:

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי לֹא מִלְּבָבִי" (טז, כח).

משה רבנו, העניו מכל אדם, לא חיפש מעולם הנהגה או שררה ולא העמיד את עצמו לשום תפקיד. גם במרד קרח לא חס משה רבנו ולו לרגע קט על כבודו האישי, אלא כל דאגתו הייתה נתונה לכבוד התורה. מטרת חייו של משה רבנו היא להביא את תורת ה' לעם ישראל, ומי שמפקפק בשליחותו וטוען כי הוא מינה את עצמו - קובע למעשה כי כל התורה כולה נהגתה מליבו!

משום כך באה התביעה הקשה כל כך, שהארץ תבלע את קרח ואת רעיונותיו ההזויים ולא יישאר זכר לטענה שמשה רבנו המציא את התורה. משה רבנו פועל על מנת שיהיה ברור לכולם בוודאות גמורה "כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי"!

בשונה מטענותיו של קרח, מרד העם "אתם המתם את עם ה'" ביטא אומנם כעס רב על העונש הכבד שהוטל על קרח ועדתו, אך לא היו בו קריאת תיגר על שליחותם של משה ואהרן או פקפוק ביסודות האמונה. ועל כן שלח משה רבנו את אהרן להציל את העם מרעתו - ובתגובה זו המחיש לעם כי בחירת אהרן לשמש בכהונה היא בחירתו הבלעדית של הקב"ה, ואינה נובעת כלל מתאוות שלטון אנושית. אהרן הכהן הוא כולו משרת העם בציוויו של ה'.

עונשם החריג של קרח ועדתו נועד אפוא להבהיר קבל עם ועדה כי כל התורה כולה ניתנה מאת ה' יתברך - וכל מעשיו של משה רבנו נעשים אך ורק מכוח ציוויו של ה'.

כי לא מליבי.

~ היחס לחילונים ~

במקורותינו אנו נתקלים בשני קולות מנוגדים ביחס ליהודים המחללים שבת והמזלזלים בכל דבר שבקדושה.

יש שטוענים שצריך לשנוא אותם, שהרי כתוב: "הלוא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט, תכלית שנאה שנאתים לאיבים היו לי" (תהלים קלט, כא-כב). לשיטתם צריך להיפרד מהם פְּרֵדָה מוחלטת, והם מבססים את דבריהם על הלכות מפורשות ברמב"ם ובשולחן ערוך.

מנגד ניצבים דברי חז"ל הקובעים שאפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, ושתפילות יום הכיפורים מתקבלות רק כשאנו מאוחדים עם פושעי ישראל. הם חוזרים על ה"מנטרה" של אהבת ישראל ועל הצורך לכסות על כל הפשעים, ומביאים דוגמה מישעיהו והושע שנענשו כשדיברו סרה על עם ישראל והזכירו פשעיהם.

כדי להבין את פשר הסתירה נעיין בפרשתנו, ונבחן את תגובות משה לקרח ולעם.

תגובת משה לקרח

כשקרח מורד במשה רבנו יוצא משה נגדו בשצף קצף ומבקש מהקב"ה שהאדמה תפתח את פיה ותבלע את קרח ואת כל אשר לו. היינו מצפים שהדרמה הזו תשים סוף לניסיונות המרד ותחלחל עמוק ללב העם, אך לא - הלקח לא נלמד ובני ישראל ממשיכים בדרכו של קרח. עדת ישראל מלינה על משה ואהרן שהם חבורה של רוצחים, ושהם האשמים הישירים באסון הנורא שבו נבלעו קרח וכל עדתו.

נורא ואיום! מסתבר שהמכה שקיבל קרח לא הועילה כלל.

תגובת משה לעם

ה' רוצה להיפרע מהעם ופוקד על משה ואהרן:

"הֲרַמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאָכְלָה אֶתְם פְּרִגְעַ" (במדבר יז, י).

עכשיו, מייד, אכלה את כולם! ומייד מתחילה מגפה נוראית.

מה עושה משה רבנו? מגן על העם בחירוף נפש, ושולח את אהרן לעצור את המגפה בגופו.

מה נשתנה?

מה גרם לשינוי הגדול בעמדתו של משה? הרי רק לפני כמה פסוקים ראינו את תגובתו הבלתי מתפשרת להתנהגותו של קרח, ועכשיו הוא עושה הכול כדי להגן על העם?! והלוא הם רשעים עוד יותר מקרח! שהרי קרח לא ראה מה נעשה לקרח והם ראו גם ראו, ואף שראו את עונשו של קרח הם ממשיכים בדרכו הנוראה.

התשובה נראית לי פשוטה מאוד:

קרח היה אחד. כשקרח כזה חוטא צריך לנטרל מיד את השפעתו ולמנוע ממנו "להדליק" אחרים בשלהבת החטא. משה רבנו במלחמתו נגד קרח עשה הכול כדי למנוע את המשך הנהגתו. הייתה כאן חובה דחופה לעצור את מגפת המרד נגד מנהיגי ישראל.

אולם משנכשלה עצירת המרד היה על משה לנקוט דרך התמודדות שונה. קרח נבלע, מנהיג המרד חוסל, אך עם ישראל ממשיך את דרכו: "וילנו כל עדת בני ישראל" - כולם! לא רק מאתיים וחמישים. כל היהודים כולם, כל עדת בני ישראל!

כשמדובר בכל עדת בני ישראל זה כבר משהו אחר. אי אפשר למחות חלילה את עם ישראל! מול עם ישראל בכללותו הגישה חייבת להשתנות.

כלל ישראל

הלכה למעשה, רק אם היינו רואים את היהודי כיחיד היינו יכולים לקיים את הפסוק "הלוא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט". אבל היות שכל יהודי הוא חלק מעם ישראל, כשעם ישראל בכללותו חוטא אין היחיד נדון בפני עצמו אלא כחלק מהעם. עם ישראל הוא חלק א-לוה ממעל, ואותו צריך לאהוב על כל פרטיו ועל כל היחידים הכלולים בו!

~ נחלה מול נחלה ~

"וְעַבַד הַלְוִי הוּא אֶת עֲבַדַּת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֹנָם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבִתְוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה. כִּי אֶת מַעֲשֵׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְיֵמוּ לָהּ תִּרְוֶמָה נְתַתִּי לְלוּיִם לְנַחֲלָה עַל כֵּן אֶמְרָתִי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה" (במדבר יח, כג-כד).

פסוקים אלו מורים שהלוויים אינם מקבלים נחלה. ארץ ישראל התחלקה לשבטים, וכל שבט קיבל חלק ונחלה בארץ לו ולבניו עד עולם. לא כן שבט לוי. שבט לוי קיבל ערים לגור בהם, אך אין לו כל בעלות על שטחים נרחבים, שהם מקור העושר העיקרי – "ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה".

ואולם עיון נוסף מגלה שהלוויים מקבלים סוג אחר של נחלה: "כי את מעשר בני ישראל... נתתי ללוויים לנחלה" – אף שאין ללוויים קרקע בבעלותם יש להם פרנסה. חלף עבודתם במקדש הם מקבלים עשרה אחוז מן התבואה.

הפסוקים מדגישים ששתי הנחלות עומדות זו מול זו: הלוויים אינם מקבלים נחלת קרקע – אך במקומה הם מקבלים מעין משכורת על עבודתם. משכורתם היא נחלתם.

מהו פשר העניין?

הלוויים אחראיים על צורכי הקודש בעם. הם שומרים על המקדש וקודשיו ומלמדים תורה לישראל. עבודת הכלל תובעת התמסרות מלאה לצורכי הציבור. כאשר שליח הציבור האחראי על הכלל מקיים במקביל לעבודתו הציבורית גם פעילות כלכלית אינטנסיבית, קיימת סכנה של טשטוש הגבולות. כדי למנוע סכנה שהלוי ישתמש בהשפעתו הציבורית ובכוחו הרוחני לצרכיו האישיים מנעה ממנו התורה כל התעסקות בפעילות כלכלית.

עם זאת, גם הלוי צריך לחיות ולהתקיים. הואיל והלוי משרת את האומה כולה, האומה חייבת לדאוג לפרנסתו בכבוד. המצאת המעשר מגינה על הלוי. אין זו מתנה, כי אם חובה המוטלת על כל ישראל להפריש מעשר מן התבואה – ועד שיפרישו ממנה תהיה התבואה אסורה באכילה.

בדרך זו מאפשרת התורה ללוי לחיות בכבוד – בלי תלות באף אחד ובלי סכנה שמא ישפיעו צרכיו האישיים על תפקידו הציבורי.

כמה אקטואלי שיעור זה לימינו אנו!

פרשת חוקת

~ אל נוכח פני אוהל מועד ~

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר
דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֵיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר
לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל" (במדבר יט, א-ב).

מצווה מן התורה לקרוא את פרשת אדומה מדי שנה בשנה. נראה שהחובה נלמדת מדברי הפסוק: "זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר". הדגשה זו, שנראית לכאורה מיותרת, מלמדת שה' מצוונו לומר את הפרשה - לקרוא אותה וללומדה. ונשאלת השאלה - לשם מה? הלוא הלכות פרה אדומה אינן מעשיות מאז שחרב בית המקדש!

פרשה זו משקפת מורכבות גדולה של ערבוב טוב ורע.

הפרה האדומה נושאת בתוכה טוב ורע המשמשים בערבוביה. מצד אחד כל כולה אדומה תמימה, צבע של דם ושל הרג, צבע של משיכה יצרית, ואין היא מקבלת שום מרות - "אשר לא עלה עליה עול". מצד שני היא מושלמת, בלי שום פגם - "אשר אין בה מום".

מורכבות זו מתבטאת גם באופן הביצוע של תהליך הכפרה. מוציאים את הפרה אל מחוץ לבית המקדש - "והוציא אותה אל מחוץ למחנה" - כאות וכסמל לרע שאין לו מקום בתוכנו, אך את דמה מזים אל נוכח פני אוהל מועד כשאר הקורבנות שדמם נזרק על המזבח.

הפרה אדומה מבטאת את מורכבות האדם. בכל אחד ואחד מאיתנו שוכנים זה לצד זה טוב ורע, רצון לעזור ואנוכיות, שאיפה להתעלות ומשיכה ליצרים אפלים. זהו האדם, ישות אחת עם כוחות מנוגדים המפעפעים בקרבה.

התורה מלמדת אותנו שגם אם נראה לעיתים שהכוחות האפלים גוברים, עלינו לדעת שיש נקודה פנימית טהורה שוודאי נשארה נקייה מכל פגם. גם כאשר מוציאים את הפרה אל מחוץ למחנה יש לזרוק את דמה אל נוכח פני אוהל מועד. פרשת פרה אדומה מעבירה מסר של תקווה. אפילו בשעה שאנו חסרי אונים לנוכח חולשותינו - תמיד נוכל לפנות "אל נוכח פני אוהל מועד".

~ צעד צעד ~

אדם שנטמא בטומאת מת, עליו לטהר את עצמו תחילה אם הוא רוצה להיכנס למקדש. המקדש הוא חפץ החיים, השאיפה לחיי קדושה ורוממות, ואילו המוות הוא קץ הפעילות האנושית בעולם הזה. במוות יש ממד של ייאוש.

הגוף שאיבד את חיוניותו הוא מקור של טומאה, ומי שבא איתו במגע נטמא. טמא המת צריך לעבור תהליך טהרה בן שבעה ימים, ובו יזה עליו איש טהור מים המעורבים באפר של פרה אדומה:

"הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר" (במדבר יט, יב).

חכמינו זיכרונם לברכה פירשו שצריך להזות את אפר הפרה גם ביום השלישי וגם ביום השביעי, ובתום היום השביעי יטבול המיטהר ויהיה רשאי להיכנס למקדש (קידושין סב, א).

האדם אינו נטהר בבת אחת אלא שלב אחר שלב. אי אפשר לדלג על שלבים, ואי אפשר לקצר את התהליך. אם לא ימתין המיטהר שבעה ימים לא יטהר, ואם יפסח על ההזאה ביום השלישי גם מנה כפולה של מים ביום השביעי לא תועיל לטהרתו.

תהליך הטהרה מוליך את האדם שנטמא צעד צעד - מייאוש לרגיעה, מרגיעה לתקווה ומתקווה לעשייה, לטהרה ולהתקדמות.

הפגישה עם הנפטר מולידה בנפש רגש של ייאוש. רגש זה יוכל לקהות אחרי שלושה ימים ולהיעלם בזכות הזאת המים - וכעבור שלושה ימים נוספים יתפתח במיטהר רגש של תקווה. או אז יוכל הוא לפעול ולטהר את עצמו בטבילה, והינה הוא מוכן להיכנס למקדש.

התורה מלמדת אותנו שלא לדלג על שלבים. הדרך להתעלות היא צעד צעד, בצעדים מדודים אך בטוחים.

~~~~

~ שני צדיקים ~

שני אסונות פקדו את עם ישראל בפרשתנו: פטירתה של מרים ומותו של אהרן. פטירתה של מרים הביאה להתייבשות הבאר שהשקתה את ישראל בשנות המדבר, ובני ישראל התלוננו על המחסור במים. בעקבות תלונתם חטאו משה ואהרן במי מריבה - ונגזרה הגזרה שהם לא ייכנסו לארץ:

"...וַתָּמֶת שָׁם מֵרִים וַתִּקָּבֶר שָׁם. וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקְהָלוּ עַל מִשֶּׁה וְעַל אֶהֱרֹן" (במדבר כ, א-ב).

גם אהרן נפטר בפרשתנו, ומייד אחרי מותו תקפו הכנענים את ישראל. השלום הופר:

"וַיֵּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גֹעַ אֶהֱרֹן וַיִּבְכוּ אֶת אֶהֱרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל. וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עָרֹד יָשָׁב הַנֶּגֶב כִּי בא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל..." (במדבר כ, כט-כא, א).

מה הקשר בין מותם של צדיקים אלו לצרות שפקדו את ישראל לאחר מותם? הצדיקים מקיימים את העולם בצדקותם. מרים היא האם שגונגה על ילדי ישראל כבר במצרים. בזכות אהבתה זכה עם ישראל לשפע של מים בפנים שוחקות, ומשמתה פסק השפע שהורעף על העם מכוחה. האם נפטרה, הביטחון של בני ישראל עורער, והם יצטרכו מעתה למצוא דרכים חלופיות להמשך הדרך. מרים מסמלת את תחילתו ואת סופו של דור המנהיגים שהוציאו את בני ישראל ממצרים.

אהרן הוא המנהיג אוהב השלום ורודף השלום, ובזכותו שכנו בישראל אהבה ואחוה. עם מותו של אהרן, האב המאחד את כל בניו, התמוסס כביכול הדבק המחבר בין חלקי העם. וכשבני ישראל אינם מאוחדים מתחילות הצרות - כי השלום הפנימי הוא העֶרְב לשלומנו והמגן עלינו מהתקפות חיצוניות. זמן רב יעבור עד שיצליחו ישראל, בתקופת מלכותם של שאול ודוד, לשים קץ לשבטיות ולבנות מחדש את האחדות הנצרכת בעם ישראל, שהיא המבטיחה את ביטחון הגבולות.

דור דור ודורשיו.

~~~~~

~ אהבה בלי מצרים ~

”קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם.” (במדבר כ, ח).

בני ישראל הגיבו בזעם על המחסור במים ואפילו התלוננו על עצם הוצאתם ממצרים: “ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו” (שם פסוק ד).

בתגובת ה' אין כל תוכחה, אין שום מילה על כפיות הטובה אלא רק דאגה מיידית לתת להם מים. הפסוק חוזר שלוש פעמים על נתינת המים לעם: "ונתן מימיו", "והוצאת להם מים", "והשקית את העדה ואת בעירם". ה' מנחה את משה לתת את המים בשלושה שלבים, מן הקל אל הכבד: קודם כל ייתן הסלע מימיו, לאחר מכן תוציא אתה בעצמך את המים מן הסלע, ולבסוף תדאג לחלק את המים לכולם. איזה שיעור אנו מקבלים כאן מה' יתברך. איזו אהבה בלי מצרים! בני ישראל צמאים – יש לתת להם מים מייד ולדאוג שכולם ישתו!

אך לא רק את אהבת ה' אנו רואים כאן, כי אם גם את האמון הרב שהוא מאמין בבני ישראל. "ודברתם אל הסלע... ונתן מימיו": הפסוק אינו אומר שהסלע ייתן סתם מים אלא שייתן את "מימיו" – המים הבלועים בתוכו. דיוק זה מלמדנו שגם במי שנראה לנו קשה כסלע טמונים מים חיים. גם כשבני ישראל נראים אטומים לדבר ה', אין זה כי אם למראית עין.

ומתוך האהבה והאמון הללו – "והשקית את העדה ואת בעירם". ה' מצווה את משה לתת מים לעם ולדאוג גם לבהמותיהם, או במילים אחרות גם לבהמות שבתוכם. כביכול כך אומר ה' למשה: אתה תספק את צרכיהם החומריים באהבה, תדאג שכולם ישתו, ואז ייפתחו ליבם ואזוניהם ויהיו מוכשרים לקבל את דבר ה'.

~~~~~

~ חיסון ~

בני ישראל מתלוננים על ה' ועל משה "למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל" (במדבר כא, ה), וה' מגיב לתלונתם בחריפות:

"וַיִּשְׁלַח ה' בָּעַם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת הָעָם וַיָּמָת עִם רַב מִיִּשְׂרָאֵל" (פסוק ו).

בני ישראל חוזרים בתשובה על חטאם ומבקשים ממשה רבנו להתפלל לה' שיסיר מהם את הנחש. ה' שומע לתפילת משה ומצווהו:

”עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל גֵּס וְהָיָה כָּל הַנָּשׂוּף וְרָאָה אֹתוֹ וְחָי” (פסוק ח).

וכך עושה משה רבנו:

”וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נָחַשׁ נְחָשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל הַגָּס וְהָיָה אִם נָשָׁף הַנָּחַשׁ אֶת אִישׁ וְהִבִּיט אֶל נָחַשׁ הַנְּחָשֶׁת וְחָי” (פסוק ט).

הפלא ופלא. מי שנפגע מנשיכת נחש יכול להביט בנחש הנחושת ולהתרפא מייד!

חז"ל לימדונו במשנה כי לא היו לנחש הנחושת סגולות רפואיות פלאיות, אלא שהחולי והמרפא היו תלויים בכוונת הלב של ישראל: ”וכי נחש ממית, או נחש מחיה?! אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את ליבם לאביהן שבשמים היו מתרפאים, ואם לאו - היו נימוקים” (ראש השנה ג, ח).

הרמב"ן על הפסוק מוליך אותנו צעד נוסף:

”והנראה בעיני בסוד הדבר הזה, כי הוא מדרכי התורה שכל מעשיה נס בתוך נס, תסיר הנזק במזיק ותרפא החולי במחליא”.

הריפוי מחולי הנחש מתבצע באמצעות הבטה בבן דמותו - נחש הנחושת. כנגד הנחש המחטיא ניתן לנו מזבח נחושת - שבכוחו לרפא. ההבטה בנחש הנחושת מבטאת את ההבנה כי אין להרוג את הנחש, אלא יש להפכו מנחש לנחושת - לכוח מלא בנחישות לעבוד את עבודת השם. עצם המרידה בה' מעידה כי יש בישראל כוח נחוש - ועתה עליהם לגייס כוח זה ולכוונו לכיוון הנכון.

זהו סוד החיסון. מקצת מהמחלה מחזק את הגוף - הלומד להתמודד עם החולי ולהפוך את האויב לאוהב ואת הנחש למזבח נחושת.

פרשת בלק

~ כי ברוך הוא ~

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל בְּלָעַם
לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם
לֹא תֵאָר אֶת הָעַם
כִּי בָרוּךְ הוּא" (במדבר כב, יב).

רבותינו זיכרונם לברכה פירשו כי אחרי שאסר ה' על בלעם ללכת עם האנשים - "לא תלך עמהם" - ביקש בלעם לקלל את ישראל ממקומו. לאחר שגם פתרון זה נאסר עליו - "לא תאר את העם" - הציע בלעם לברכם, אך נענה שעם ישראל איננו זקוק לברכתו - "כי ברוך הוא".

מכאן שלכל חלק משלושת חלקי הפסוק יש חשיבות בפני עצמו, ועלינו ללמוד מכל אחד מהם את המסר החבוי בו:

א. עצם ההליכה עם שונאי ישראל, אפילו שלא לשם קללה, עבירה היא. מדברי ה' לבלעם נישאת קריאה לכל אחד ואחד בכל הדורות להתרחק מעושי עוולה: **"לא תלך עמהם!"**

ב. בלעם מיקד את מבטו בכישלונם של ישראל, בפשוטי העם החוטאים - "העם". כוחה של הקללה טמון בגילוי חולשותיו של המקולל, ומכאן שיש להימנע מלהביט בעוונותיהם של הסובבים אותנו, ועל אחת כמה וכמה כשמדובר בעם ישראל כולו. להסתכלות שלילית ולדיבור שלילי יש כוח הרסני, וכשמטיחים בילד "אתה לא מבין כלום" - גורמים לו באמת שלא להבין כלום. יש להתאמץ למקד את המבט בטוב, לכוון כלפי מעלה ולעסוק בדיבור חיובי: **"לא תאר את העם!"**

ג. ברכת ה' מצויה בכל יהודי מעצם מהותו. ה' מלווה כל אחד ואחד, וכל שכן את העם כולו. הציווי שנצטוונו כולנו הוא להתבונן פנימה, ולראות מבעד לקליפה של מי שנראה לנו כפושע את האור הבוקע מתוכו – **"כי ברוך הוא!"**

~ נושם גאווה ~

שליחי בלק באים לבלעם ומבקשים ממנו להתלוות אליהם כדי לקלל את ישראל. בלעם מבקש רשות מה' ונענה בשלילה, ובמענהו לשליחי בלק הוא איננו מצליח להסתיר את גודל גאוותו:

"וַיִּקְרָא בַלְעָם בְּבִקְרֹתַי וַיֹּאמֶר אֶל שְׂרֵי בְלָק לְכוּ אֵל אֶרְצְכֶם כִּי מֵאֵן ה' לְתַתִּי לְהִלֵּךְ עִמָּכֶם" (במדבר כב, יג).

במילים אחרות, בלעם אומר לשרי בלק כי סירובו של ה' איננו נובע מהיות ישראל עם קדוש וברוך, אלא משום שהם, השרים, אינם שליחים ראויים. השרים מבינים את המסר:

"וַיִּקְוּמוּ שְׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל בְּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בַּלְעָם הִלֵּךְ עִמָּנוּ" (שם פסוק יד).

עימנו הוא מאן להלוך, כי אנחנו איננו מספיק חשובים. בלק מבין מייד כי בלעם יסכים להגיע רק בתנאי שיקבל את הכבוד הראוי לו לטעמו, ועל כן

"וַיִּסְפָּף עוֹד בְּלָק שְׁלַח שְׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מֵאֵלֶּה" (שם פסוק טו).

בלעם הוא נביא, אבל מידותיו מקולקלות. הכוח המניע אותו הוא רצונו לקבל כבוד מסביבתו, ותכונה זו תוביל אותו מאיגרא רמה לבירא עמיקתא.

בלעם איננו מבין כלל שכל הכבוד המוצע לו אינו אלא כבוד מדומה, וששליחי בלק אינם מעריכים אותו כהוא זה אלא רק מעמידים פנים כדי לקבל את מבוקשם. זה גורלו של כל אדם יהיר - מסביבו רוחשים חנפנים ושקרנים, אך ברגע שייכשל ולא יספק את הסחורה המבוקשת הוא יישכח ככלי אין חפץ בו.

וכך היה בדיוק גורלו של בלעם:

”וַעֲתָה בָּרַח לְךָ אֶל מְקוֹמְךָ אֲמַרְתִּי כְּבֹד אֲכַבְּדֶךָ וְהִנֵּה מִנְעָה ה' מִכְּבוֹד” (שם כד, יא).

היפוכו של בלעם הוא משה רבנו. משה רבנו הקטין את עצמו וברח מכבוד ומשררה, ועד היום אנו לומדים את תורתו: ”זכרו תורת משה עבדי” (מלאכי ג, כב). זו היא גם דרכם של כל רבני ישראל שזכיתי להכיר - דלתם פתוחה לכול ואין מסביבם שום גינוני מלכות. כל אישיותם אומרת שליחות של עבדי ה' הממלאים את ייעודם לעזור ולסייע לאחיהם, ושאיפתם הגדולה היא שכולם יכירו את מלכותו של ה' - שהוא ורק הוא מלך הכבוד.

~~~~~

~ מהי תשובה? ~

בלעם יוצא לדרך רכוב על אתונו, ופניו אל היעד - לקלל את ישראל. והינה, מלאך ה' מתייצב על השביל בחרב שלופה ומונע מהאתון להמשיך בדרכה. בלעם אינו מהסס ומכה את אתונו שעצרה מלכת, ומלאך ה' מתגלה אליו ומוכיחו: כיצד זה הכית את אתונך? הלוא לולא עצרה האתון הייתי הורג אותך!

וזוהי תשובתו של בלעם למלאך:

”וַיֹּאמֶר בְּלַעַם אֶל מְלֶאכֶה ה' חֲטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נֹצֵב לְקַרְאֹתִי בְּדָרְךָ וְעַתָּה אִם רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי” (במדבר כב, ל).

אולי לא שם בלעם לב מרוב רשעותו, אך תשובתו המתריסה מוכיחה פעמיים כי הוא לא חזר בתשובה כלל וכלל. אף שאמר בפיו שהוא מוכן לוותר על המסע - הוא לא הצליח להסתיר את רצונו האמיתי.

"חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך" - לא משום שאני מבין ששגיאתי בהתנהלותי אני אומר "חטאתי", אלא משום שאין לי כל ברירה אחרת, שאם לא כן תהרוג אותי.

"ועתה אם רע בעיניך אשובה לי" - אני מבין ש"בעיניך" מעשיי רעים, אך בעיניי הם טובים ויפים.

תשובה אמיתית איננה מתבטאת בעצירת החטא בשל פחד מעונש - אלא מתוך שכנוע פנימי וכן כיצד נכון לפעול, מהי הדרך הראויה וממה צריך להימנע. בדרך כלל אצל אדם שנפשו נקיה המפגש עם העונש פותח את עיניו, והוא משנה את דרכו מתוך הבנה שטעה - אף שהייסורים הם שעוררו את הטוב החבוי בתוכו. אך אצל בלעם אין ולו ניצוץ אחד קטן של תשובה.

יהי רצון שנדע כולנו למנף לטובה את הניסיונות ואת קשיי החיים - ונאפשר להם לפתוח את ליבנו ולעורר מתוכנו את האור האלוקי הנמצא בכולנו.

~~~~~

~ ובגויים לא יתחשב ~

"כִּי מֵרֵאשִׁי צָרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגְבֻּעוֹת אֲשׁוּרֵנּוּ הֵן עִם לְבָדָד יִשְׁכֵּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב" (במדבר כג, ט).

באמצע הפסוק מופיעות שתי מילות קצרות - ומשמעותיות ביותר: "הן עם". בני ישראל הם עם. אין זו דת כי אם עם.

הפסוק מפרט את מהותו של עם ישראל:

"הן עם לבדד - ישכן". כשעם ישראל הוא עם לבדד, כלומר עם היושב בארצו, מנהל חיים עצמאיים ונאמן לעצמו, רק אז הוא יכול לשכון לבטח ולפתח את יכולותיו הרוחניות והגשמיות.

אבל "ובגוים - לא יתחשב". כאשר העם מצוי בגלות ומעורב בגוים אין הוא נחשב כלל בעיני סביבתו, והריהו כעלה נידף ברוח. ואולם, במילים אלו טמונה גם ברכה. חולשתו של עם ישראל בהיותו שרוי בקרב הגוים גורמת לו לשמור על ייחודו, וזוהי ערובה לנצחיות ישראל.

על תחילת הפסוק, "כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו", אמרו חכמינו ז"ל שהצורים הם רמז לשלושת אבות האומה, אברהם יצחק ויעקב, והגבעות רומזות לארבע האימהות, שרה רבקה רחל ולאה. נוסף שהצור משקף את עם ישראל בארצו - בתוקפו וביציבותו - ואילו הגבעה מבטאת את מצב האומה בעת משבר, כאשר שפלה היא ואפשר לדרוך עליה בקלות.

בזכות האבות נראות לעין כול גדולתו וגבורתו של ישראל כאשר הוא שוכן בארצו - "אראנו" בשעה שהוא שוכן לבדד. ובזכות עיני החודרת למרחקים של האימהות מצליח העם להמשיך ולהתקיים גם בעיתות משבר. בשעה שהאומה אינה מתנשאת כראשי ההרים אלא דומה היא לגבעה, האימהות מלמדות אותנו להבחין בנצחיותו של עם ישראל. ראייתן של האימהות היא ראייה של "אשורנו" - ראייה פנימית וחודרת המסוגלת לצפות בנבכי נסתרות שאינם גלויים לעין כול. "אשורנו" כאשר "ובגוים לא יתחשב".

~ יסוד אמונת ישראל ~

בלעם רצה לקלל את ישראל. למטרה זו הוא חיפש את חולשות העם, את חטאיו ואת כשלויו. כוונתו העמוקה של בלעם הייתה לשלול את המעמד המיוחד של עם ישראל כעם סגולה וכעם הנבחר, ובכך הוא מייצג את כל האומות בכל הזמנים. לנוכח כוונתו של בלעם ניצבת תשובת האל:

”לא איש אל ויכזב וּבֶן אָדָם וַיִּתְנַחֵם הֵהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדָבָר וְלֹא יְקִימֶנָּה?!” (במדבר כג, יט).

פסוק זה מתמצת את יסוד אמונתנו, אמונה בהשגחה שבחרה בעם ישראל לעם סגולה. חלקו הראשון של הפסוק המושם בפי בלעם פונה אל בלעם עצמו ואל כל ממשיכי דרכו: אולי חשבת, בלעם, שהאל הוא כמו פוליטיקאי שמבטיח אבל אינו מתכוון לקיים, שהבטחת ה' לעמו הייתה שקר מראשיתה? דע לך כי ”לא איש אל ויכזב!” האל אינו פוליטיקאי. כל מה שאמר האל הוא רצונו האמיתי, ועל כן הוא לעולם לא יכזב.

ואם בכל זאת תקשה ותאמר: 'טוב, אולי הוא התכוון למה שאמר, אבל ייתכן שהמציאות השתנתה', על כך באה התשובה שהאל אינו "בן אדם ויתנחם". הוא אינו בן אדם שרואה רק את ההווה, ואינו משנה את דעתו בתגובה לשינוי במציאות. האל סוקר הכול מתחילת הבריאה ועד סופה ואין אצלו מקום לשינוי דעה או למבחן מחודש. כשמדובר באל, אין כל עניין שיתנחם על רצונו.

החלק השני של הפסוק הוא פנייה לעם ישראל, ובו מעומתים העשייה מול הכזב, הקיום מול היעדר השינוי בדעת ה'. וכך נאמר לעם: ראו בני ישראל, מהיום הראשון שדיבר הקב"ה עם האבות, דרך דיבורו עם הבנים בהר סיני, הוא מעולם לא הכזיב. האבות הצליחו להתפתח במרחב עוין בצורה מעוררת התפעלות, ולבנים ניתנה התורה שהבדילה אותם מכל העמים אחרי שה' הוציאם ממצרים. אתם עדים לכל אשר עשה ה', ועל כן עליכם להאמין שיקיים את הבטחותיו גם בעתיד.

ואנחנו הנמצאים ארבעת אלפים שנה אחרי אמירה זו יכולים להעיד שאכן לא עזב הקב"ה את עמו. בכל הדורות היו ניסיונות אין ספור לחסל את עם ישראל ולהעבירו על דתו, להשכיח ממנו את שורשיו ואת הכמיהה לארצו. והינה כלום לא הועיל, וכל ניסיונות החיסול נכשלו. גם בתקופות השחורות של הגלות הייתה השגחה נפלאה על עם ישראל. עם ישראל לא נמחק מן העולם, ולא זו בלבד אלא שהצטיין בכל מקום, והרדיפות האכזריות אות הן על בחירתו.

והינה, כיום אנו זוכים לקיום ההבטחה בכל תפארתה. עינינו רואות את תהליך החזרה לארצנו שהתחיל לפני יותר ממאה שנה, ומאז אינו פוסק. לאט לאט, בצורה עיקשת, מתרוקנות ארצות הגולה מהיהודים הגרים בהן, והיהודים עולים ארצה מרצונם או שלא מרצונם.

אם כן, במקום לקרוא את הפסוק בלשון תמיהה נשנה את לשונו ללשון בוטחת, ונכריז בקול:

הוא אומר והוא עושה – הוא מדבר והוא מקיים!

~ יעקב וישראל ~

"מה טבו אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל" (במדבר כד, ה).

יעקב וישראל מייצגים שני ממדים של העם היהודי: יעקב הוא אבי המשפחה, ישראל הוא אבי האומה. המשפחה והאומה הם שני עמודי התווך של נצחיות ישראל.

ה"אוהלים הטובים" של יעקב הם המשפחות היקרות שבהן שני ההורים, האב והאם, בונים באהבה אמיתית ובנתינה הדדית בית של תורה ושל יראה. משפחות אלו הן כבודו של העם היהודי, והן שאפשרו לעם ישראל לשרוד במשך אלפיים שנות הגלות.

בימינו, כשרבים הם המזלזלים בערכי הבסיס הללו, כה חשוב לזכור את הברכה "מה טבו אהליך יעקב!"

ה"משכנות" הן בתי מדרש ובתי הכנסת, שבהם מתגלה שכינתו של ה' יתברך. שם, במקום המיועד ללימוד תורה ולתפילה, אנו בונים את בית ה' - ועל כלל ישראל מוטלת האחריות להקים בכל מקום בתי כנסיות ובתי מדרשות. עם מיוחד הוא העם היהודי, דאגתו איננה רק חומרית - מעייניו נתונים לדאגה הרוחנית שהתורה תהיה נחלת הכלל כולו: "מה טבו... משכנתיך ישראל".

קדושת המשפחה וההתלהבות בבתי המדרש הם הערכים הפנימיים השומרים על עם ישראל, עם הנצח.

פרשת פנחס

~ קנאות ~

מה ההבדל בין קנאותו של פינחס לקנאות דתית המביאה לפגיעה בזולת? הקנאים טוענים כי הם הורגים בשם ה' - כשם שפינחס הרג את החוטאים בשם ה'. לכאורה לפנינו שתי הופעות של קנאה דתית המביאה לנקמה במי שמעז לחלל את קדושת ישראל.

עיון בפסוקים ילמדנו שתהום עמוקה פעורה בין הקנאות הכשרה של פינחס לקנאותם הפסולה של רשעי עולם. וזה לשון הפסוקים:

"פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקָנְאוֹ
אֶת קְנָאֹתַי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא כָלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקָנְאֹתַי [...] וְהָיְתָה לוֹ וּלְזֶרְעוֹ
אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לֹא-לֵהוּי וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"
(במדבר כה, יא-יג).

חטאים של ישראל בבעל פעור הביא לחרון אף ה' ולמגפה שכילתה עשרים וארבעה אלף איש מבני ישראל, מגפה שנעצרה בזכות פינחס. התורה מדגישה חזור והדגש שהתהילה שזכה לה פינחס ניתנה לו על מעשהו שהציל את בני ישראל מהשמדה.

חז"ל משווים בין דמותו של פינחס לדמותו של אליהו הנביא - "פינחס זה אליהו". השוואה זו מלמדת שגם פעילותו הקנאית של אליהו הנביא נבעה ממטרה אחת ויחידה - למנוע את חורבן בית ישראל. ואולם, בהפטרה שנקרא השבוע נגלה שהדרך שהייתה יעילה בדורו של פינחס לא הייתה יעילה בדורו של אליהו, וכי ישנם זמנים שבהם נדרש "קול דממה דקה" (מלכים א יט, יב).

קולה של התורה הנלמדת בבתי ישראל ובבתי המדרשות הוא הקול שישמור על רוחו של עם ישראל. זוהי אותה המסירות של אהבת ישראל שהתגלתה בפינחס ובאליהו - עם הפנים המתחדשות לפי צורכי הדור.

~ בכור ישראל ~

הקב"ה מבקש לספור את בני ישראל.

הוא סופר ראשונה את שבט ראובן, ואפילו מדגיש שראובן הוא הבכור:

"רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ מְשֻׁפָּחַת הַחֲנֹכִי לְפִלֹא מְשֻׁפָּחַת הַפְּלִאִי" (במדבר כו, ה).

לכאורה לקרוא לראובן "בכור" זו אירוניה. הלוא כל זכויות היתר של הבכור הועברו לשבטים אחרים: המלכות הועברה לשבט יהודה, הכהונה הועברה לשבט לוי, ושני חלקים בנחלה ניתנו ליוסף שהתפצל לשני שבטים, אפרים ומנשה. מה נשאר לראובן מהבכורה אחרי שריקנו אותה מכל תוכן? הרי נראה שרק הכותרת נשארה!?

התורה רוצה ללמדנו שהמידה של ראובן היא מידת הבכורה, ושבלעדיה אין קיום לאומה.

ראובן "פתח בהצלה תחילה" (מכות י, א) ומנע מאחיו להרוג את יוסף, וכן נכנס חלוץ לכבוש את הארץ. ראובן הוא האיש שקיבל על עצמו את הערך של ערבות הדדית.

לכן עכשיו, כשמונים את ישראל לקראת היציאה למלחמה, זהו הזמן להזכיר כי ראובן הוא הבכור, וכי המידה שלו היא המידה הנצרכת ביותר לקיום האומה הישראלית.

~ בני קרח לא מתו ~

בפרשתנו נמנים מחדש כל בני ישראל לשבטיהם. לאחר סיכום מניינו של שבט ראובן מזכירה התורה את דתן ואבירם בני השבט ואת שותפותם במרד קרח, ומשם ממשיכה ומתארת את בליעתם באדמה עם קרח ועדתו ואת עונשם של מאתיים וחמישים השותפים למעשה שנאכלו באש ה'. לפני המעבר למניין השבט הבא מציינת התורה:

”וּבְנֵי קֶרַח לֹא מָתוּ” (במדבר כו, יא).

הפסוקים אינם מפרטים מדוע לא מתו בני קרח, אך המדרש מגלה לנו שברגע האחרון הם חזרו בתשובה (מגילה יא, א). איזה כוח אדיר נדרש מהבנים להיפרד מאביהם ברגעי המשבר ולשמוע רק את קול המצפון האוסר עליהם למרוד במשה רבנו!

בדברי הימים (א ו יח-כב) אנו לומדים שלא זו בלבד שבני קרח לא מתו, הם גם זכו ששמואל הנביא יוולד מבני בניהם. שמואל היה גדול שופטי ישראל, עד כי הכתוב השווה אותו למנהיגי האומה הגדולים: למשה - הנביא שהנהיג את ישראל כמלך, ולאהרן - שעבד את ה' במשכן. ”משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו” (תהלים צט, ו).

בסוף ימיו של שמואל התגלתה גדלותו המיוחדת: כשבניו לא הלכו בדרכו ובני ישראל ביקשו להמליך עליהם מלך תמורתם - העביר שמואל הלאה את שרביט ההנהגה בלי להסס כלל.

זהו התיקון הגדול של חטא קרח. קרח ביקש שררה, ובניו סרו מעליו וניצלו ממיתה. בזכות גדלותם זו יצא מהם שמואל הנביא - אשר בז לכל שררה וכבוד והעביר בלב שלם את האחרית על האומה לשאול המלך ואחריו לדוד.

בני קרח לא מתו - וזכו שאחד מצאצאיהם יתקן את אשר עיוות אביהם.

~ כן בנות צלפחד דוברות ~

”כֵּן בְּנוֹת צֶלְפָּחַד דְּבָרֹת נָתַן תַּתֵּן לָהֶם אַחְזֵת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִיהֶם וְהֵעֲבַרְתְּ אֶת נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן. וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וְיָבֵן אֵין לוֹ וְהֵעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ. וְאִם אֵין לוֹ בֵּת וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאָחִיו” (במדבר כז, ז-ט).

דיני הירושה לפי תורת ישראל אינם רק עניין כלכלי הקובע מי יקבל את רכוש הנפטר; מהות הירושה היא העברת האחריות על רכוש האב לממשיכי דרכו.

על פי המשפט העברי הבנים הם היורשים את אביהם, כי משעה שהבנות מתחתנות הן מצורפות למשפחת הבעל. עם זאת, לבנות שאינן נשואות יש זכות קדימה, עוד לפני חלוקת הירושה, לקבל מרכוש אביהן את כל הנדוניה שאב נוהג לתת לבתו כאשר היא נישאת. רק אחרי כן יחולק שאר הרכוש בין הבנים (כתובות סח, א).

לבנות צלפחד לא היו אחים, והן תבעו לקבל את ירושת אביהן. וכשהביא משה את משפטן לפני ה' - הכריע ה' שבקשתן צודקת ושאכן הן ראויות לקבל את הירושה.

מפרשה זו לומדים עיקרון חשוב: הבנות נושאות גם הן את השלהבת של בית אביהן, אך יש חשיבות עליונה לחיבורן עם בעליהן. העובדה שהן היורשות הטבעיות כאשר אין בנים, ושהירושה אינה עוברת לאחי הנפטר, היא ההוכחה שהבת - כמו הבן - נושאת את הלפיד של היסטוריית המשפחה ושל ערכיה.

כן בנות צלפחד דוברות.

~ כאשר נאסף אהרן אחיך ~

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֶל הַר הָעֶבְרִים הַזֶּה וְרֵאֵה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְרֵאִתָּה אֶתְּהָ וְנִאֲסַפְתָּ אֶל עַמֶּיךָ גַּם אֶתְּהָ כְּאֲשֶׁר נִאֲסַף אֶהְרֹן אַחִיךָ" (במדבר כז, יב-יג).

מה פירוש אמירת ה' למשה כי הוא ימות כמו אהרן אחיו - "כאשר נאסף אהרן אחיך"? הלוא הוא הולך לעולמו כדרך כל בני אנוש, ומה מחדשת אמירה זו?

רש"י מסביר שהחידוש הוא ש"אין אתה טוב ממנו", כלומר אין סיבה להאריך את חייו כשם שלא הוארכו חיי אהרן. ויש מפרשים שכמו שאהרן מת בלי לסבול - עלה למיטה, עצם את עיניו ונפטר - כך ה' מבטיח למשה שגם הוא ימות במיתת נשיקה.

ונוסיף שאהרן זכה במיתה מתוקה במיוחד. לפני עלייתו למיטה הוא פשט את בגדיו, בגדי הכוהן הגדול, והלביש בהם את בנו אלעזר. דור הולך, ובה בעת דור בא, והוא רק מעביר את השרביט לבנו ממשיכו.

שונה היא פטירתו של משה, שנפטר בלי להשאיר אחריו בן הצועד בדרכיו. על כן אומר לו ה' לעלות על ההר ולראות את הארץ המובטחת, להיזכר לפני מיתתו שבזכות פועלו המסור ונתינת התורה לעם ישראל יכבשו בני ישראל את הארץ ויתיישבו בה.

גם לך, משה, יש המשכיות, כמו לאהרן אחיך. לא לשווא פעלת בעולם. מיתתך מתוקה אף יותר מזו של אהרן אחיך, כי פועלך אשר פעלת ממשיך ופועל לנצח נצחים.

"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (דברים לג, ד) - יורשיו של משה רבנו הם כל קהילת יעקב כולה.

~ שותפים ~

בסוף הפרשה מופיעה רשימה ארוכה של קורבנות הקרבים בכל חג וחג בבית המקדש בירושלים.

בין קורבנות החגים ישנם הבדלים, אך פרט אחד שווה בכולם: פרט לקורבנות העולה צריך להקריב גם קורבן חטאת אחד.

חכמינו זיכרונם לברכה נתנו טעם לדבר והסבירו שהואיל ומצוות השמחה בחג מתבטאת בין היתר באכילת בשר ובשתיית יין, ישנה סכנה תמידית לעבור את הגבול שבין שמחה להוללות. קורבן החטאת שנצטוונו להקריב מבטא את רצוננו להימנע מכישלונות אלו - ואת הכרזתנו שאם אכן כשלנו אנו חוזרים בתשובה ומבקשים כפרה.

לעומת קורבנות החגים, בקורבן החטאת המובא בראש חודש ישנה חריגה בלשון הכתוב:

"וְשַׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַה' עַל עֲלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ" (במדבר כח, טו).

הקורא מסביר לעצמו באופן טבעי שהשעיר המוקרב "לחטאת לה'" כמוהו כשאר קורבנות החגים שבהם מפורש שנועדו לכפר על האדם, כפי שנכתב למשל בקורבן הפסח "וְשַׁעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם" (שם פסוק כב).

אך לא כך מפרשים חז"ל. בגמרא מבואר כי קורבן החטאת של ראשי החודשים בא כביכול לכפר על ה' יתברך! על מה ולמה נדרש הקב"ה לכפרה?

חכמינו דרשו שבבריאת העולם נבראו השמש והירח שווים בגודלם, אך הירח טען לפני הקב"ה כי לא ראוי ששני מלכים ישתמשו בכתר אחד. הקב"ה קיבל את דברי הירח והקטין אותו, שיהא שונה מחברתו השמש, אך הירח התרעם: מדוע אתה מקטין דווקא אותי? הלוא אני נתתי לך את הרעיון הנהדר! ניסה הקב"ה לפייסו בדרכים שונות, ולבסוף הודיע כי בראשי חודשים יביאו ישראל קורבן

חטאת מיוחדת: "חטאת] לה' - אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח" (חולין ס, ב).

מה משמעות אגדה זו?

נראה שהאגדה מתמודדת עם חוסר השוויון הקיים במציאות. יש גדולים ויש קטנים, יש עשירים ויש עניים מרודים, יש גיבורים ויש חלשים - זהו העולם שברא הקב"ה.

חכמינו שמו בפי הלבנה את הטענה ששני מלכים אינם יכולים לשמש בכתר אחד, כלומר שבעולם שבו כולם שווים מתייתר תפקידו של האדם. אם כולם עשירים - איש אינו נזקק לעזרת רעהו, אם כולם עניים - איש אינו יכול לעזור לרעהו, וכן הלאה. ואולם החלופה שהציעה הלבנה איננה פשוטה כל עיקר; עולם רבגוני וחסר אחדות הוא עולם רווי סבל, וחסר השוויון הזועק לשמיים נראה לעיתים ככישלון של הבריאה.

אלא שהכול ברא האל בחוכמתו האין סופית. לא בעולם מושלם חפץ הבורא כי אם באדם שיפעל להשלמתו. בעולם חסר שוויון כעולמנו החזק נתבע להגן על החלש, העשיר נדרש לתת צדקה לעני, החכם צריך לסייע לפת, וכן על זו הדרך. כל אחד משלים את חברו.

לכל אחד ואחד תפקיד בעולם, וכשכולם ממלאים את תפקידם העולם מתעלה ומתבשם. הרופא מתאמץ לרפא את החולים, המורה חולק מדעתו לאחרים, המנקה מייפה ומנעים את הסביבה, וכל הברואים, איש איש בתפקידו, נעשים שותפיו של הקב"ה בבניין העולם.

פרשת מטות

~ קדושת הדיבור ~

תחילתה של הפרשה דנה בחובת האדם לקיים את נדריו:

”אִישׁ כִּי יָדַר נֶדֶר לַה' אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבָעָה לְאָסוּר אֶסְרֵ עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ
כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה” (במדבר ל, ג).

התורה אינה מסתפקת בחיוב האדם לפעול כפי שהתחייב - ”ככל היוצא מפיו יעשה”, אלא מוסיפה ביטוי מיוחד: ”לא יחל דברו”. בביטוי זה מדגישה התורה שאי קיום ההתחייבות פירושו חילול הדיבור.

ואם אפשר לחלל את הדיבור, משמע שלדיבור יש ממד של קדושה. הדיבור היוצא מפינו מבטא את מחשבותינו, והמחשבה היא ראי הנשמה, שהיא כהגדרתו של איוב (לא, ב) ”חלק א־לוה ממעל”.

הימנעות מעמידה בהתחייבות היא אפוא פשע כפול - פשע כלפי הזולת שסמך עלינו, ופשע כלפינו, כלפי נשמתנו. היכולת לדבר היא המבדילה את בני האדם משאר בעלי החיים, וכל מילה היוצאת מפינו היא בעלת משמעות. חילול הדיבור הוא איבוד הממד האנושי שלנו.

דברים אלו המופיעים בתחילתה של הפרשה מעניקים משנה תוקף לאשר יסופר בסופה: בני גד ובני ראובן ירשו את נחלתם בעבר הירדן תמורת התחייבות מפורשת להשתתף כחלוצים בכיבוש הארץ, וכפי שנלמד בהמשך - הם קיימו את התחייבותם במלואה.

עלינו לשקול היטב את המילים היוצאת מפינו, ולזכור תמיד כי יש בהן ממד של קדושה.

~ האב במשפחה ~

”אלה החקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעריה
בית אביה” (במדבר ל, יז).

פסוק זה מסכם את הפרשייה העוסקת ביכולתו של האיש לבטל את נדרי אשתו בתחומים העלולים לפגוע בזוגיות, וביכולתו של האב לבטל את נדרי בתו “בנעריה” – בהיותה בת שתים עשרה שנים עד שתים עשרה שנים ומחצה.

הפסוקים מעוררים בקורא אי נוחות מסוימת, שכן חוקים אלו אינם מתאימים להלך הרוח הרווח בימינו, ימים שבהם השוויון בין גברים לנשים הוא ערך יסוד.

ועל כן חשוב להדגיש שהתורה היא דברי אלהים חיים. היא איננה תלויה באופנה או בהשקפת עולם של תקופה זו או אחרת. יש לזכור שכל אופנה היא זמנית וחולפת – ומה שנחשב היום להיט ייחשב מחר כדבר שעבר זמנו – ואילו דבר ה' חי וקיים מעולם ועד עולם. עלינו ללמוד את התורה ולהפיק ממנה את הערכים הנצחיים בכל דור ודור.

החוק המאפשר לאב להפר את נדרי אשתו ובתו הוא חלק מתפיסה רחבה הרואה חשיבות רבה באחריותו של אבי המשפחה. האב אחראי לרווחת משפחתו, וכדי שיצליח במשימתו יש להניח לו לבטל נדרים שנזרקו לחלל האוויר בלי מחשבה ושעשויים להשפיע לרעה על המשפחה. אין זה מבטל כלל את עצמאותן וחירותן של האישה והבת, שהרי לולא כן הן לא היו יכולות לנדור נדרים כלל. המציאות ההלכתית איננה מגבילה את הנשים, והן רשאיות לנדור כאוות נפשן.

יכולתו של אדם להביע בפיו את רצונותיו בונה את זהותו ואת אישיותו, ולכל מילה היוצאת מפי האדם יש חשיבות רבה. מילים יכולות לבנות עולמות או חלילה להרוס, ולא אחת אנו מתחרטים עמוקות על מילים שאמרנו בלי מחשבה. כוחן של המילים גדול עוד יותר בתוך הבית פנימה, ודיבורים מסוימים עלולים להפר את האיזון האישי והמשפחתי.

כל אדם עלול להיכשל בלשונו ולנדור נדרים בלי שהעמיק במשמעות נדריו ובהשלכותיהם. חכמינו זיכרונם לברכה לימדונו כי אם אדם מתחרט על נדר שנדר בעת מצוקה בית הדין רשאי להתיר את נדרו בעת הצורך. ואולם בנדרים הקשורים בקשר המשפחתי בחרה התורה לשמור על פרטיות המשפחה ולא לחשוף את ענייניה הפנימיים לעיני אחרים. כבוד האישה הוא שדורש שאבי המשפחה יוכל, במסגרת המשפחתית, למנוע מגדר חפוז לגרום לטלטלה - ולהשיב את האיזון לחיי המשפחה.

~~~~~

~ כל מטות ישראל ~

”אֵלֶּף לַמִּטָּה אֵלֶּף לַמִּטָּה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצַבָּא” (במדבר לא, ד).

משה רבנו מצווה את ישראל לשלוח ”אלף למטה אלף למטה”, משמע שכל שבט צריך לשלוח אלף חיילים להתקפה על המדיינים שונאי ישראל. מהו אפוא פשר החזרה ”לכל מטות ישראל”? רש”י מבהיר: ”לרבות שבט לוי”, כלומר גם שבט לוי נדרש לשלוח חיילים להילחם במלחמה זו.

מה החידוש בדברי רש”י? וכי שבט לוי אינו אחד משבטי ישראל?

התשובה היא שבני לוי נבדלים מכל העם. הלוויים נועדו לשרת את העם בעבודתם בבית המקדש, ובמלחמת כיבוש הארץ הם לא הצטוו להילחם. על כן מדגישה התורה שבמלחמה זו נגד המדיינים, בשונה ממלחמת הכיבוש, גם הם נתבעים להשתתף במאמץ המשותף.

והשאלה עולה מאליה: מדוע פטרה התורה את בני לוי ממלחמת הכיבוש - ועם זאת חייבה אותם במלחמת מדיין?

תכליתה של מלחמת הכיבוש הייתה לכבוש את הארץ ולחלקה לנחלות לכל אחד מהשבטים. הואיל והלוויים לא קיבלו נחלה בארץ הם היו פטורים ממלחמה

זו, שהרי אין זה הוגן לחייב אותם להילחם ולבסוף להשאירם בלא כלום. לעומת זאת בכל שאר המלחמות הקשורות בכלל ישראל, כגון מלחמת מדיין שנועדה להינקם משונאי ישראל, הלוויים חייבים להשתתף במאמץ הכללי ככל אחיהם.

וזהו הדין גם במלחמות ישראל של ימינו. מסירותם של הלוחמים נועדה להגן על כלל ישראל כולו, ועל כן כולם מחויבים לצאת למלחמה, כל ישראל כאיש אחד.

~ זעקת המצפון ~

”וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֹד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחֵיכֶם יָבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תָּשֻׁבוּ
פֹּה” (במדבר לב, ו).

במילים אלו פונה משה רבנו לבני גד ולבני ראובן המבקשים נחלה בעבר הירדן.

ותמוה הדבר: מדוע משה רבנו מתייחס רק לעניין המלחמה, ואינו מדגיש את המצווה לעלות לארץ, להתנחל בה ולבנות אותה? הרי מצווה זו נלמדת מפסוק מפורש בפרשת מסעי: ”והורשתם את הארץ וישבתם כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה” (במדבר לג, ג).

דברי משה רבנו הם זעקת המצפון. ברגע זה המצווה היא שולית, על כף המאזניים מונחת האחריות הציבורית! כיצד ייתכן שחלק מהאנשים יילחמו וחלק לא ישתתפו במאמץ כלל?

כאשר בני האדם חושבים על ביתם ועל כרמם, אין קיום לישראל. את חובת האדם לשאת בעול עם חברו אין צורך ללמוד מפסוק מן התורה, זוהי דרישה של המצפון. כל אדם שנברא בצלם אֱלֹהִים צריך להרגיש בעצמו שכשיש אי צדק משווע אי אפשר לחיות ולהתקיים.

אחרי זעקה זו ממשיך משה רבנו את דבריו, ומאריך בהזכרת חטא המרגלים שפשעו בו בני ישראל בכך שלא צייתו לציווי האלוקי, אך התגובה הראשונה והמיידית היא:

”האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה!”?

פרשת מסעי

~ איכות הסביבה ~

בני לוי הוקדשו לעבוד את עבודת ה' בבית המקדש ולא קיבלו נחלה בארץ ישראל. "ה' אלהי ישראל הוא נחלתם" (יהושע יג, לג), אך הם זכו לקבל כמה ערים למגורים ברחבי הארץ. התורה מתארת לנו את קווי המתאר של ערים אלו המיועדות ללוויים:

"ומגרשי הערים אשר תתנו ללוים מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב. ומדתם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה ואת פאת נגב אלפים באמה ואת פאת ים אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה והעיר בתוך זה יהיה להם מגרשי הערים" (במדבר לה, ד-ה).

הערים מוקפות במגרשים שבהם הבנייה אסורה. מהו רוחבם של המגרשים הללו? לפי פסוק ד' רוחבם 1000 אמה, ולפי פסוק ה' רוחבם 2000 אמה!

רש"י מבאר כי אין באמת סתירה בין הפסוקים. אלף האמות הראשונות צריכות להיות פנויות הן מבתי הן מחקלאות, ותפקידן "להיות לנוי העיר" - גני שעשועים לילדים, מגרשי כדורגל וכדורסל, טיילת למבוגרים וכדומה, ואלף האמות הנוספות נועדו לנטיעת אילנות או לזריעת שדות מוריקים.

התורה מציבה כאן מודל מדהים של איכות חיים: מסביב לכל עיר יש להקצות מרחבים נעדרי בנייה צפופה המיועדים לנוחותם של התושבים ולרווחתם. רק מעבר למרחבים אלו ימוקמו אזורי התעשייה - שבעבר התבססה בעיקר על חקלאות. כבר לפני ארבעת אלפים שנה לימדה אותנו התורה שצריך להפריד בין אזורי המגורים למתחמי התעשייה ולדאוג לשטחים פנויים שבזכותם ינשמו אנשי העיר אוויר נקי.

התורה היא החלוצה בכל מה שקשור לאיכות הסביבה. התעשייה נצרכת, אך היא צריכה לשרת את האדם - ולא להפך.

~ העם והכוהן חד הם ~

אדם שגרם למיתת אדם אחר שלא באשמתו כלל אינו נחשב רוצח, ואין מטילים עליו כל עונש. לעומת זאת רוצח בשגגה הוא אדם שגרם למותו של אדם אחר כתוצאה מרשלנות ומחוסר זהירות ראויה, אף שלא התכוון כלל להרוג. הרוצח בשגגה גולה לאחת מערי הלוויים - שם הוא ילמד לכבד חיי אדם.

זמן שהותו של הרוצח בשגגה בגלות אינו מוגדר בימים ובשנים, אלא בחייו של הכוהן הגדול. כל עוד הכוהן הגדול חי יישאר הרוצח בעיר המקלט:

”וְהִצִּילֹהוּ הָעֵדָה אֶת הַרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקֻלָּטוֹ
אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר מִשַּׁח אֹתוֹ בְּשָׂמֶן הַקֹּדֶשׁ”
(במדבר לה, כה).

מה הקשר בין הרוצח לבין מות הכוהן הגדול?

רש"י מפרש זאת בשני אופנים. בפירושו הראשון הוא מסביר כי הרוצח פעל בניגוד גמור למה שהכוהן הגדול מייצג: עניינו של הכוהן הוא השכנת שלום בין אדם לחברו, ואילו הרוצח שלל את כבוד רעהו בשעה שלא נזהר כראוי. אומנם הוא לא התכוון לפגוע, אך אין די בכך. אדם חייב בזהירות יתרה בכל הקשור לחיי חברו.

התורה מקשרת את הרוצח לכוהן הגדול כדי שהרוצח יתחבר לקדושת הכוהן הגדול וישוב בתשובה שלמה.

בפירושו השני רש"י מתמקד דווקא בכוהן הגדול ובאחריותו על כלל ישראל. אם קרה אסון כה גדול משמע שהכוהן הגדול לא התפלל מספיק על בני דורו, אולי משום שלא חש בשורשי נשמתו את הקשר העמוק בינו לבין כל יהודי באשר הוא. לו היה הכוהן מחובר לעם בעמקי נשמתו היה הציבור מתעלה מכוח תפילותיו ומדרך חינוכו - ולא היה מגיע לחטא כה נפשע, חטא של רשלנות המובילה למוות.

שני הפירושים של רש"י משלימים זה את זה ומצביעים על הקשר בין העם למנהיגו הרוחני. הרוצח - וכמוהו כל יהודי - צריך להתחבר לצדיקים האמיתיים, לשאוב מצדקותם ולהיטיב את דרכי חייו בהשראתם, והצדיק נתבע להבין שכל כישלון של העם מקורו בחולשתו הוא, ועליו לפעול ללא הרף לרומם את עצמו ואת העם עימו.

העם והכוהן חד הם.

~ לביתו או למעמדו? ~

מה דינו של איש ציבור - מנהיג קהילה, רב, ראש עיר או חבר כנסת - שחטא ופשע, נתפס ונענש: האם לאחר ששילם את חובו לחברה הוא רשאי לחזור לתפקידו הקודם, לכבוד שהיה מנת חלקו, או שמוטל עליו לשוב בצנעה לביתו, להקטין את עצמו ולהישאר רחוק מעין הציבור עד יום מותו?

יש שטוענים שחובה עלינו, יהודים רחמנים בני רחמנים, לחמול ולמחול. אומנם חטא האדם וגרם נזק לזולתו, אולם הואיל ושילם כבר על מעשיו יש לאפשר לו לפתוח דף חדש בחייו, ואין להעניש אותו בעונש נצחי. אחרים טוענים כי אסור לכבד את החוטא בשום אופן, וודאי שלא לתת לו משרות עם אחריות. לדידם נדרש החוטא להודות על עצם האפשרות שניתנה לו לשוב לביתו, וכל כבוד שיוענק לו מעבר לכך יהיה דוגמא רעה לחברה וסטירת לחי לקורבנות שנפגעו ממנו.

בשאלה זו, האקטואלית כל כך בימינו, נחלקו בגמרא (מכות יג, א) רבי מאיר ורבי יהודה. יסוד מחלוקתם טמון בהבנת פסוק מפרשתנו.

פרשת מסעי דנה באדם שהרג בשוגג וחויב לגלות לעיר מקלט. על הגולה חל איסור מפורש לצאת מעיר מקלטו עד מות הכוהן הגדול, אך עם מות הכוהן הגדול רשאי הוא לשוב לביתו:

”כִּי בְעִיר מְקַלְטוֹ יֵשֵׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל אֶרֶץ אַחֲזָתוֹ” (במדבר לה, כח).

הרוצח בשגגה שב “אל ארץ אחוזתו”, ונחלקו רבי מאיר ורבי יהודה עד היכן שב. רבי יהודה מדגיש את המילה “ארץ”, וקובע כי אומנם אל ארצו חוזר הרוצח, אך למעמדו איננו חוזר. רבי מאיר לעומתו מדגיש שהוא חוזר “אל ארץ אחוזתו”, כלומר למעמדו הקודם.

ומהי ההכרעה? הרמב”ם פוסק שהרוצח בשגגה חוזר לארצו ואינו חוזר לשררה שהייתה מנת חלקו.

אנו נוסיף שאומנם לשררה אין הוא חוזר, אך מכול וכול אין לנדותו.

~ צריך ראיות ~

”כָּל מִכָּה נִפְּשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת הָרֹצֵחַ וְעַד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנִפְשׁ לְמוֹת” (במדבר לה, ל).

כדי לחייב רוצח התורה מציבה דרישה ברורה לקיומם של שני עדים.

דרישה זו מסוכנת מאוד לכאורה – וכי הרוצחים, האנסים והגזלנים מזמינים עדים לפני שהם מבצעים את זממם? הרי הפשעים רובם ככולם נעשים בסתר!

אומנם כן, יש קושי גדול להעניש על פי דין תורה, ולכן יש מערכת מקבילה שנקראת בהלכה "דיני המלכות". מערכת זו יכולה להעניש את הפושעים בלי הקריטריונים הנוקשים של דין תורה, כדי שהעולם לא יימלא חמס (חושן משפט סימן ב).

אם כן, מה פשרו של דין התורה? לשם מה הוא נדרש אם אי אפשר לקיימו במציאות ויש מערכת אחרת שעוקפת אותו?!

התשובה ברורה. מדין תורה אנו לומדים עקרונות. העיקרון הנלמד כאן הוא שצריך להגיע להוכחות אמיתיות וחזקות כדי לחייב מישהו, ולא די בהשערות. אפשר לוותר על שני עדים כשרים, אך אי אפשר לוותר על הוכחות המבוססות על דברים אובייקטיביים. כך למשל אין לבסס הרשעה על בסיס הודאה בלבד, על פי הכלל בדין תורה ש"אין אדם משים עצמו רשע", כלומר אין לחייב אדם על פי הודאתו. ההודאה מסייעת להגיע להוכחות, אבל אינה יכולה לבוא במקומן.

חשוב לזכור: "ועד אחד לא יענה בנפש למות" – לא די בהשערות, צריך ראיות!

סֵפֶר דְּבָרִים

~~~~~

פרשת דברים

~ לשאת בעול ~

פרשת דברים מלאה בתוכחות הנאמרות מפי משה רבנו - מהן ישירות, מהן מרומזות.

התורה מעידה שמשה רבנו המתין לסוף ימיו כדי להוכיח את ישראל, ולא זו בלבד אלא שנשא את דבריו רק אחרי שנלחם עם ישראל בעבר הירדן המזרחי והוריש מפניהם את סיחון ועוג מלכי האמורי:

”וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בַּעֲשֵׂתֵי עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר צָוָה ה' אֹתוֹ אֲלֵהֶם. אַחֲרֵי הִכְתּוּ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן וְאֵת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעִשְׂתָּרֹת בְּאֲדָרְעִי”
(דברים א, ג-ד).

ורשי מסביר:

”אמר משה אם אני מוכיחם קודם שייכנסו לקצת הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה היטיב לנו, אינו בא אלא לקנתר ולמצוא עילה שאין בו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחם.”

בקריאה שטחית של דברי רש"י אפשר להבין שמשה נלחם עם העם כדי שלא יאשימוהו שהוא מתחמק מקיום הבטחתו להכניסם לארץ. ואולם בהסתכלות פנימית יותר ניכרת אמירה השייכת לכלל המוכיחים בכל הדורות: רק אוהב יכול להוכיח, רק מי שעוזר ומסייע יכול לתת עצות.

כדי שיקשיבו לך אתה צריך להיות חלק. עליך לשאת בעול עם הציבור, לחיות ולחוות את קשייהם ולחוש את צרותיהם. אם תהיה חלק מהם ותיטיב להם מתוך קרבה ואחוזה - דברך יישמעו.

~ שלושה ממדים ~

משה רבנו מזכיר בתחילת נאומו שהקב"ה עודד את בני ישראל לצאת מן המדבר ולכבוש את ארץ ישראל, מכוח הבטחתו לאבות האומה:

"וְרָאָה נְתַתִּי לְפָנֵיכֶם אֶת הָאָרֶץ בְּאוֹרְשׁוֹ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזָרְעָם אַחֲרֵיהֶם" (דברים א, ח).

לכאורה ישנה חזרה מיותרת בפסוק. אם נכתב "לאבתיכם" אין צורך לפרט "לאברהם ליצחק וליעקב", ואם נזכרו האבות בשמותם - מה מוסיפה הכותרת "לאבתיכם"? רש"י מתרץ כי גם כאשר כל אחד מהאבות נמדד בפני עצמו זכותו גדולה דיה כדי להוריש את הארץ לבנים.

נעמיק ונבאר את המשמעות הטמונה בדברי רש"י:

אברהם אבינו הוא המאמין הראשון. חזרת עם ישראל לארץ ישראל היא קיומה של הבטחת ה' לאברהם, והיא ההוכחה שיש אֱלֹהִים בעולם. אף שבעיני השכל נראתה הבטחה זו כהבטחה שאין לה כיסוי האמין אברהם בה' ובקיום דברו - זכות אמונתו היא סיבה מספקת להוריש את הארץ לבנים.

יצחק אבינו, שנעקד על גבי המזבח מכוח צו ה' לאביו, הוא האיש המגלם בכל ישותו את מסירות הנפש למצוות ה'. הרצון לקיים את המצוות בשלמותן הוא ערך כה נעלה - המצדיק לתת לעם ישראל את הארץ שנבחרה לקיום המצוות.

יעקב אבינו הוא האב שמיטתו הייתה שלמה, כלומר שכל ילדיו בלי יוצא מן הכלל נשארו כלולים בעם ישראל. אם כן, יעקב מגלם באישיותו את הקמת העם היהודי, וכדי לחיות חיי עם שלמים עם ישראל מוכרח לחיות בארץ ישראל. הערך של אחדות האומה הוא סיבה מספקת להנחיל את הארץ לעם ישראל.

ועם כל זאת, על אף שפורטו שמותיהם של כל האבות הדגישה התורה את המילה "אבתים" הכוללת את כולם יחדיו, כדי ללמדנו שאנו הבנים צריכים למלא את ייעודנו בשלושת הממדים הגלומים באבותינו: ממד האמונה, ממד קיום המצוות והממד של הקמת המשפחות.

כך נזכה להיות נאמנים לשושלת.

~ שלושה תנאים ~

"לא תכירו פנים במשפט בקטן כגדל תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לא־להים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו" (דברים א, יז).

בשנת הארבעים, סמוך למותו, נושא משה רבנו נאום לפני עם ישראל, ובו סקירה של שנות המדבר לצד תוכחות לקהל שומעיו. בדבריו מזכיר משה רבנו את מינוי השופטים במדבר ואת החובה המוטלת עליהם לשפוט משפט צדק. בתוך ההנחיות הרבות המופיעות בפסוק, השורש שמ"ע חוזר פעמיים: "תשמעון", "ושמעתי".

כל שופט, ועל אחת כמה וכמה משה רבנו, מגיע לכס המשפט כשהוא עמוס בידע ובהבנה מעמיקה של דיני המשפט. הוא מכיר כל סעיף בחוק ובקי בפרטי הדינים - אך אין די בכך. אסור לשופט למהר ולחרוץ דין. השופט חייב להקשיב

במתניות לבעלי הדין, לשמוע היטב כל צד ולדון בכל מקרה לגופו. חשיבותה של השמיעה כה רבה, עד שמשה רבנו אומר "ושמעתי" - ואינו מוסיף 'ואכריע'.

ועם זאת אסור שחובת ההקשבה תסלף את הצדק, ועל כן אומר משה באותה נשימה "לא תכירו פנים במשפט". אל תושפעו מהבעות פניהם של המתדיינים, מגילויי כעס או מגילויי חיבה, כולם יהיו שווים לפניכם, כקטן כגדול. זוהי משימה קשה מאוד. היכולת להקשיב באמפטיה ובד בבד להישאר ניטרלי דורשת מהשופט עוצמות מיוחדות.

הוראה נוספת המופיעה בפסוק ומחדדת את חובת השופטים לדבוק באמת היא "לא תגורו מפני איש". אל תפחדו מאף אחד, אומר משה. לא רק מהמתדיינים עצמם אל תיראו, ולא רק מרחשי הציבור או מלחציה האיומים של התקשורת, אלא גם מפני "איש" - מאדם חשוב ומתלמיד חכם. גם תלמיד הדין לפני רבו מצווה לומר את האמת שלו במלואה, מתוך ידיעה "כי המשפט לא-להים הוא". השופט חייב לזכור תמיד כי אין בעל הבית על האמת חוץ מה' יתברך, ועליו לעשות כל מאמץ לדבוק באמת זו ולכוון אליה.

ראינו אפוא שלושה תנאים המחייבים את השופט: הקשבה מלאה, התעלות מעל ההטיות החיצוניות ונאמנות לאמת הפנימית.

שלושת התנאים הללו הם הערובה לקיומו של משפט צדק ואמת.

~ וייטב בעיניי הדבר ~

"וַיֵּיטֵב בְּעֵינַי הַדָּבָר וְאָקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עָשָׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשֹׁבֵט" (דברים

א, כג).

משה רבנו מספר כי קיבל את הצעתם של בני ישראל לשלוח מרגלים, ולא זו בלבד אלא שהצעתם אף מצאה חן בעיניו.

איזו טעות נוראה! רש"י מבטא את טעותו של משה במילים "בעיניי ולא בעיני המקום".

אלא שיש לתמוה. איך יתכן שמשה רבנו אדון כל הנביאים, שעליו נאמר "בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר יב, ז), יאמר בפה מלא שרעיון הזוי שכזה מצא חן בעיניו?⁷

נראה שהתורה מלמדת אותנו ששליחת המרגלים הייתה רעיון טוב ונכון. על האדם להשתדל תמיד ולא לסמוך על הנס, ועל כן היה צורך לשלוח אנשים שיתורו את הארץ ויתנו עצות באיזו טקטיקה כדאי להשתמש כדי לכבוש אותה.

רעיון שליחת המרגלים היה טוב וראוי בבסיסו, אלא שהמרגלים פשעו. במקום למלא את תפקידם ולייעץ לעם מהן דרכי הגישה הטובות ביותר לארץ, הם החליטו לנכס לעצמם את תפקיד המנהיג ולקבוע על דעת עצמם אם כדאי לכבוש את הארץ אם לאו.

מדברי משה רבנו אנו לומדים שגם בזמן של השגחה מופלאה – על האדם לפעול ולקבל אחריות. זאת בתנאי שהוא יודע שאין הוא קובע את המטרה, אלא הוא משתדל ומתאמץ להגיע אל המטרה שעיצב ריבון העולמים.

וייטב בעיניי הדבר.

~~~~~

~ בגללכם ~

בדבריו לעם ישראל בתחילת הפרשה מזכיר משה רבנו את חטא המרגלים, שבעטיו לא זכה כל אותו הדור להיכנס לארץ. לאחר תיאור החטא ועונשו מוסיף משה רבנו:

"גַּם בִּי הִתְאַנַּף ה' בְּגַלְלֵכֶם לְאמֹר גַּם אֶתָּה לֹא תֵבֵא שָׁם" (דברים א, לו).

---

7. עיינו ברש"י ובתירומו.

לכאורה כניסתו של משה רבנו לארץ נשללה משום שהיכה את הסלע במקום לדבר אליו, ואין כל קשר בין חטאו לבין חטא המרגלים שמאסו בארץ חמדה. ואף על פי כן הפסוק קושר פעמיים את עונשו לעונשם של המרגלים: (א) "בגללכם" - ולא בגלל חטאו של משה; (ב) "גם אתה" - לא רק החוטאים לא ייכנסו לארץ, גם משה לא ייכנס.

התורה מגלה לנו כאן כי חטא מי מריבה לא היה העילה האמיתית למניעת כניסתו של משה רבנו לארץ. הלוא ברור שהייתה שם אי הבנה וכי משה רבנו לא ביקש למרוד בה' יתברך, וודאי שה' הרחום והחנון היה יכול לסלוח למשה עבדו, שהתורה מעידה עליו כי "בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר יב, ז).

אין זאת אלא שחטאו הקטן של משה רבנו היה רק תירוץ למניעת כניסתו לארץ. ומה הייתה אפוא הסיבה האמיתית? "בגללכם".

משה רבנו אינו יכול להיכנס לארץ בגלל שבני ישראל אינם נכנסים, כי המנהיג קשור לעמו בעבותות של אהבה. אם הם אינם נכנסים - "גם אתה לא תבא שם".

לא בגלל התנהגותו של משה נגזרה עליו הגזרה. המפרשים עמלים לחפש היכן מסתתרת נקודת המהות של חטאו, שכן היה זה חטא פעוט הניתן לזיהוי רק במיקרוסקופ. הסיבה האמיתית למניעת כניסתו לארץ, המתגלה כאן, הייתה חטאם של ישראל. משה רבנו ליווה את בני ישראל בחייהם ובמותם, וגורלו נקשר בגורלם. אם הם חטאו ונגזר עליהם כי לא ייכנסו לארץ - לא ייכנס גם הוא, בגללם.

פסוק זה מלמדנו על החיבור הפנימי העמוק בין העם למנהיגו.

פרשת ואתחנן

~ לא מבקש כלום לעצמו ~

משה רבנו מבקש מה' שיסלח לו ויאפשר לו להיכנס לארץ ישראל, ונענה בהתנגדות חריפה:

"וַיִּתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רַב לָךְ אֵל תּוֹסֵף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בְּדַבַּר הַזֶּה" (דברים ג, כו).

אך ה' איננו מסתפק בסירוב לבקשת משה. הוא מוסיף ומקשה עליו - ומראה לו את הארץ הטובה שהוא מתעתד להפסיד:

"עֲלֶה רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְשֵׂא עֵינֶיךָ יָמָּה וְצַפְנָה וְתִימְנָה וּמִזְרְחָהּ וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה" (פסוק כז).

ואם לא די בכך, הפסוק הבא מוסיף קושי על קושי - לא זו בלבד שאתה, משה, לא תיכנס לארץ, מישהו אחר ייכנס במקומך:

"וְצִוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקָהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה" (פסוק כח).

קריאת הפסוקים מעוררת תחושה שהקב"ה נוהג עם משה רבנו בקשיחות יתרה, מדוע?

תחינתו של משה רבנו המפורטת בפסוק כ"ה - "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה" - מעמידה בסכנה את כל התורה. הנימה האישית המלווה את בקשתו מעלה חשש: שמא משה רבנו פועל ממניעים אישיים?! הלוא אם הוא בסך הכול

בן אדם שאיננו דומה למלאך, בן אדם עם רגשות ורצונות - אולי גם התורה שהוא נתן מהולה בתוספת משלו?⁸!

על כן אומר לו ה' "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה!" אל תדבר אליי דבר וחצי דבר שקשור ברצונך ובמאווייך! "עלה ראש הפסגה" והתנתק מחלומך האישי, "וצו את יהושע" - דאג לעתיד עמך.

וכאן משה רבנו מתגלה בשיא גדלותו. הוא איננו מהסס לרגע ומגייס מייד את כל כוחותיו למטרה אחת ויחידה - להכין את העם לכניסה לארץ תחת פיקודו של יהושע.

כל מהותו של משה רבנו נתונה כל כולה לעם ישראל.

~ אשר תראה ~

בתחילת הפרשה אנו קוראים על תחינותיו של משה רבנו המבקש להיכנס לארץ. הקב"ה מסרב - ומצווה את משה:

"עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן הזה. וצו את יהושע וחקקהו ואמצהו כי הוא יעבר לפני העם הזה והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה" (דברים ג, כז-כח).

מדוע הסמיכה התורה את שלילת כניסתו של משה לארץ לחובת ההכנה של יהושע להובלת עם ישראל לארצו?

קריאה ראשונית של הפסוקים מעוררת תחושה שהקב"ה מבקש כביכול להקשות על משה: "וראה בעיניך כי לא תעבר" - "והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה". אתה רק תראה, אך הביצוע יהיה ביד יהושע. משה רבנו ממחיש

8. ראו בפרשת האזינו עמוד 375 הרחבה של פירוש זה.

אפוא בגדלות תגובתו כי הוא עבד ה' בכל מהותו: הוא מתגבר על כאבו האישי ומעביר מייד את המושכות ליהושע.

אולם מאמו"ר הרב משה זצ"ל למדתי פירוש אחר, ולפיו הקב"ה איננו מקשה על משה אלא אדרבה, מחזק אותו: כוח הראייה שלך, משה, הוא כוח יוצר, ובזכותו ינחיל יהושע את הארץ. "ושא עיניך... וראה בעיניך" - "והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה". אומנם אתה אינך עובר את הירדן, אבל תלמידך ממשיך דרכך עובר בהשראתך - והרי זה כאילו אתה עובר בעצמך. לאדם כמשה רבנו, שביטל לגמרי כל שאיפות אישיות, אין מתנה גדולה מהידיעה שהמשימה הלאומית שהתחיל בה לא הייתה לשווא - כי יש מי שישלים אותה.

על רקע זה מנחה ה' את משה: "וחזקהו ואמצהו" - גבורתו של יהושע יונקת מכוחך, ומתוך כך יוכל לעמוד במשימה.

~ תורת חיים ~

"לא תספו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמר את מצות ה' אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם" (דברים ד, ב).

היינו מצפים שהתורה תדגיש את האיסור לגרוע ממצוות התורה יותר מהאיסור להוסיף עליהן, כי הגורע מצמצם כביכול את דברי הא-לוהים, ואילו המוסיף מעיד על זריזות מיוחדת.

אך לא כן הדבר. הגורע ממצוות ה' פועל מתוך חולשה אנושית, ואילו המוסיף מתיימר לתקן את הא-לוהים. על כן המוסיף על דברי התורה הרי הוא באמת גורע, כי בכך הוא מעיד שתורת ה' כביכול אינה שלמה.

נוסף על כך, הקב"ה ברא את התורה לפני שברא את האדם, כלומר התורה על כל פרטיה ודיניה מתאימה לאדם שנברא. התורה יודעת בדיוק מה אפשר לבקש מבן אנוש ומה אי אפשר לבקש ממנו.

מכאן עלינו ללמוד שאין לחפש תמיד את הפסיקה המחמירה, כי כל חומרה עלולה להביא לידי קולה.

הפסוק מדגיש – אל תוסיפו פן תגרעו! מה שה' מבקש מעמו הוא הדבר המדויק ביותר והמתאים לו ביותר.

התורה היא תורת חיים!

~ והודעתם לבניך ולבני בניך ~

"רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון" (דברים ד, ט-י).

לפי הרמב"ן יש כאן מצווה מן התורה. המצווה כוללת את האיסור לשכוח את מעמד הר סיני ואת החובה לזכור את ההתגלות, כי ההתגלות היא מקור האמונה. בזכות מעמד זה, שבו ראו כל ישראל את האלוהים ושמעו את קולו, נחרט בליבם של ישראל שה' אמת ותורתו אמת, ומשה רבנו הוא נביא אמת. וכמו שמוטלת עלינו החובה לזכור את יציאת מצרים, כך חל חיוב על כל הורה ללמד את צאצאיו, בניו ובני בניו, על האירוע היחיד והמיוחד בכל תולדות האנושות, שבו התגלה ה' לעם שלם ואמר להם את דברו.

אומנם רבנו משה בן מיימון לא מנה מצווה זו במניין מצוות התורה. ודאי שהוא אינו כופר במרכזיותה, ואף הוא עצמו כותב שאמונת ישראל אינה נובעת מניסי יציאת מצרים אלא מהמעמד הגדול של נתינת התורה, ששם קץ לספקותיהם של כל הספקנים (הלכות יסודי התורה ה, א), אך עם כל זה לא מנה הרמב"ם את זיכרון האירוע כמצווה מן התורה. יתרה מכך, חג השבועות, הנקרא בתפילות "זמן מתן תורתנו", אינו מופיע בתורה כיום מתן תורה אלא כחג הקציר. מה פשר הדבר?

הרמב"ם מלמד אותנו שמעמד הר סיני אינו שייך למועד מיוחד וגם לא למקום ספציפי. אכן התורה ניתנה בהר חורב. הר חורב הוא מקום במדבר שבו לא גרים בני אדם, ואחרי ההתגלות הוא חזר להיות מקום סתמי ככל המקומות, ואפילו תאריך מתן תורה שנוי במחלוקת בין התנאים – אם אירע בו' בסיון או בז' בסיון. מכאן שהתורה אינה מצטמצמת, לא למקום מסוים, לא לזמן מסוים וגם לא לטקס מסוים.

אין ביהדות טקס המזכיר את מעמד הר סיני, אך יש חובה תמידית ללמוד תורה ולהורות אותה לדורות הבאים. לא האירוע עצמו הוא המכונן אלא התוכן שניתן בו, התורה עצמה. התורה צריכה להיות בכל יום כחדשה בעינינו כאילו ניתנה זה עתה, ובכל יום אנו מקבלים אותה בהתלהבות מחדש.

לא בטקסים ובאירועי נוסטלגיה מחייבת אותנו התורה, אלא בלימוד יום יומי ובהתקדמות אין סופית להרבצת התורה בכל מקום.

"הדברים אשר ראו עיניך", שאותם אין לשכוח, אינם עצם האירוע אלא הדברים שנאמרו בו, שנאמרים היום ושייאמרו בעתיד. "והודעתם לבניך ולבני בניך".

~ למען ינוח עבדך ואמתך כמוך ~

בפרשת יתרו ציוותה אותנו התורה על יום השבת:

”זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתֶּךָ. וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עֲבָדֶךָ וְאִמְתֶּךָ וּבְהִמְתָּךְ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ. כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ” (שמות כ, ז-י).

בפרשתנו מצוות השבת חוזרת ונשנית:

”וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעֲבָדֶךָ וְאִמְתֶּךָ וְשׂוֹרְךָ וְחֹמְרֶךָ וְכָל בְּהֵמְתֶךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עֲבָדֶךָ וְאִמְתֶּךָ כְּמוֹךָ” (דברים ה, יד).

כמה מפתיע הוא הפסוק! בציווי זה השבת היא כל כולה מצווה שבין אדם לחברו. אינך מצווה לנוח כדי לזכור שה' ברא את השמיים ואת הארץ - אלא כדי שעבדך ואמתך יזכו לנוח! אינך שובת ממלאכה רק למען עצמך - אלא למען אלו שמנוחתם עליך.

הדברים מתבררים בפסוק הבא (טו):

”וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְאָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה עַל כֵּן צִוָּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת.”

השבת נועדה להזכיר לנו שאנו עצמנו היינו עבדים בארץ מצרים, ועל כן אין לנו כל עילה להתגאות על אחרים. עלינו להתמלא בענווה ולא לתת ליצר השלטון לשלוט בנו. השעבוד במצרים וגאולתנו משם נטעו בנו את הכוח לכבד כל אדם באשר הוא, ולהבין כי כולנו גם יחד עבדי ה'.

כמובן שהבנה זו אינה סותרת כלל וכלל את אשר פירשה התורה בפרשת יתרו - "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ... על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו":

רק מי שמכיר בבורא העולם ומבין כי הוא יציר כפיו כשאר הברואים יכול להשתוות לעבדו ולנוח למענו.

~~~~~

~ שמע ~

בפרשתנו מופיע פסוק המוכר לכל יהודי באשר הוא:

"שִׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" (דברים ו, ד).

בפסוק זה כל מילה נושאת משמעות עמוקה:

שמע. התורה בוחרת היטב את מילותיה. לא נכתב 'האמן', לא נכתב 'דע', וגם לא 'קבל' - אלא דווקא **שמע**. על איזו שמיעה נצטוונו?

עלינו לשמוע את קולנו הפנימי. אי אפשר לכפות אמונה, אך אפשר גם אפשר לבקש מאיתנו לעצור לרגע, להתרומם מהמולת החיים, להתכנס פנימה ולהקשיב לעצמנו - ואז נשמע קול פנימי, חזק וברור, האומר לנו שהאדם איננו מרכז העולם, אין הוא היוצר ואין הוא כול יכול. במרכז ההווה נמצא הא-ל, ואם נדבק בו יהיו חיינו מלאי ערך ומשמעות.

ישראל. עם ישראל הוא האחראי על הקריאה שיש אמת עליונה, אמת שאינה ניתנת לשינוי. אומנם ישנן התפתחויות במציאות - העולם של היום אינו דומה לעולם של אתמול, והעולם של מחר לא ידמה לעולם של היום - אך מעל לכל השינויים וההתפתחויות יש עולם של ערכים מוחלטים, ואנו, עם ישראל, מקיימים אותו ושומרים עליו.

ה'. לפי המסורת שם זה הוא המבטא את התגלות הא־ל במידת הרחמים. הבריאה היא מתנה שניתנה לנו ברחמי ה', ועלינו ללמוד ממידה זו ולנהוג על פיה ביחסינו עם הבריות.

א־להינו. שם א־להים מבטא את גילוי הא־ל במידת הדין. עלינו להשקיע מאמץ כדי להיות ראויים בדין לאותם חיים שהוענקו לנו ברחמים רבים.

ה'. שם ה' מופיע בשנית ללמדנו שגם מידת הדין יסודה ברחמים. אהבת ה' מלאה באמון בבריותיו ובמתן כוחות לאדם להאמין בעצמו, להעריך את יכולותיו, להתעלות מעל הקשיים המושכים מטה ולחיות חיים ראויים. כשם שמאמן ספורט דורש מהספורטאי המתאמן מאמצים גדולים, כך הא־ל מלא הרחמים דורש מאיתנו לחיות על פי אמות המידה שהוא קבע. אמונת ה' בנו שאנו מסוגלים לחיים מלאי משמעות, ותביעתו מאיתנו לממש את יכולותינו, הן המעידות יותר מכול על אהבתו הגדולה כלפינו.

אחד. המילה המסיימת את הפסוק מורה כי אין כוח יוצר בעולם מלבד הא־ל יתברך, ורק אליו עלינו לפנות, בלי שום אמצעי. הוא האחד והיחיד השומע את תפילותינו ואת בקשותינו, והוא קרוב לכל קוראיו הקוראים אליו באמת.

נשתדל לחיות על פי הערכים שהעניק ה' לנו - ונזכה שישמע את קולנו.

פרשת עקב

~ האור שבברכת המזון ~

”וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ”
(דברים ח, י).

חכמינו זיכרונם לברכה ראו בפסוק זה מצווה מן התורה לברך ברכת המזון. בחובת ברכת המזון מן התורה כלולות שלוש ברכות.

נבאר את כל הפסוק לאורם של חז”ל.

ואכלת ושבעת – התורה מחייבת אותנו להודות לה' רק אחרי אכילה שיש בה שביעה. זהו פלא – והלוא עלינו להגיד תודה לה' על כל ברכה שהוא מעניק לנו, בין רב ובין מעט. כנראה שהתורה אינה מעוניינת בברכה מאולצת שאינה יוצאת מהלב. בליבו של מי שאכל ולא שבע מקונן צער, והתורה אינה יכולה לחייבו למלמל מילים שהוא אינו מסוגל להזדהות איתן.

וברכת – מכאן למדו חכמינו שעלינו להודות על המזון שאכלנו. בברכה הראשונה של ברכת המזון אנו מודים על עצם העובדה שאנו יכולים לאכול ולשבוע.

על הארץ – מילים אלו באות ללמדנו שבעת שאנו אוכלים עלינו לזכור את הארץ שממנה צומח כל הטוב – ארץ ישראל שהיא ארץ חיטה ושעורה. ואולם, באופן מפתיע גם מי שאוכל מפירות חוץ לארץ חייב להודות על הארץ, ואפילו מי שגלה לחוץ לארץ ולא ראה את הארץ מימיו וכמעט איבד את התקווה לחזור אליה, מודה בקול צלול על ארץ ישראל שניתנה לעם ישראל. אין זו אלא ראייה שגם בגלות מקור חיוניותו של עם ישראל הוא הגעגוע לארצו והכמיהה לחזור למה שהיה בעבר. קשר זה הוא השומר על קיומו של עם ישראל בגלות, ועל כן בכל מקום ובכל זמן אנו מודים בפה מלא ובלי כל היסוס על הארץ שניתנה לנו.

הטבה – בגמרא מובא שהמילה "הטבה" רומזת לירושלים, המקור הרוחני של חיינו בארץ ישראל. ארץ ישראל אינה ככל הארצות. אומנם גם היא "ארץ" – קרקע ורגבי אדמה – ואנו מודים לה' על ארציות זו, אך היא ארץ המחוברת לרוחניות, לעיר הקודש ירושלים. ירושלים היא הלב של ארץ ישראל, כי התורה שיוצאת מציון היא המביאה חיים לכל האומה כולה.

אלו הן שלוש הברכות שמקורן בתורה, אך חכמינו הוסיפו ברכה רביעית שנקראת "הטוב והמטיב". על מה תיקנו חכמינו ברכה זו? על הרוגי ביתר שלא הסריחו ושניתנו לקבורה. לכאורה, לברך על כך "הטוב והמטיב" הרי זה לעג לרש. ביתר הייתה העיר המבוצרת האחרונה, ועם נפילתה הסתיימה עצמאות ישראל למאות שנים, ואנו אמורים להתנחם בהבאת המתים לקבורה!?

כנראה שחכמינו הבינו את הקושי של היהודי הנמצא בגלות לברך את הארץ הטובה בשעה שהכול הרוס והוא אינו רואה כל תקווה. כשהיהודי בגולה מברך ומגיע לברכת הטוב והמטיב הוא נזכר בבית המקדש ובמרד הגדול. אומנם מרד זה לא הצליח, אך הקב"ה סימן שדרך המרד אהובה עליו ונטע בליבם של ישראל את ההבנה שהגלות הוא זמנית בלבד, ושאותם מתי ביתר שנקברו הם כמו גרעינים שנזרעו ובבוא הזמן יצמחו ויתנו פריים מחדש.

~ כוחי ועוצם ידי ~

”וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כִּחֵי וְעֹצֶם יָדַי עָשָׂה לִי אֵת הַחֵיִל הַזֶּה. וְזָכַרְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנְתֵּן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיִל לְמַעַן הָקִים אֵת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם בַּיּוֹם הַזֶּה” (דברים ח, יז-יח).

נשים לב לשלוש נקודות:

א. **”ואמרת בלבבך”** - אולי בפיך אתה חוזר ואומר יומם וליל **”הכול בעזרת ה'”**, אך מה קורה בליבך? כביכול אמרת לנו התורה, לא מעניין אותי מה שאתה אומר, מעניין אותי מה שאתה חושב באמת. אם אתה מאמין באמת שהצלחותיך אינן בזכותך בלבד אלא בסיוע הא-ל, אתה בכיוון הנכון. הדבר החשוב הוא מה שנמצא בלבך פנימה.

ב. **”כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל”** - הפסוק אינו גורס שהחיל לא נעשה בכוחך אלא רק בכוח הא-ל, אלא שה' אלוקיך הוא הנותן לך כוח לעשות חיל. אל תתבלבל, ה' לא יפעל במקומך. הוא עוזר לך כדי שאתה תפעל. אין לסמוך על הנס להצלחה כלכלית וביטחונית - על האדם לפעול במרץ רב, וכשהוא מצליח עליו להודות לה' שנתן לו את הכלים להצלחה.

ג. אך גם בהבנה זאת טמונה סכנה. האדם עלול לחשוב: ה' כל כך אוהב אותי, הוא עוזר לי בכול ומצליח את דרכי. הרי אני כיוסף הצדיק, שעליו נאמר **”וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו”**... זו גאווה מסוכנת! לכן מוסיף הפסוק ומדגיש: **”למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך”** - העזרה שאתה מקבל מהקב"ה מגיעה אליך משום שאתה חלק מעם ישראל!

~ האתגר ~

שאלה גדולה נשאלת בימים אלו, ימי הרחמים שבין תשעה באב לראש השנה: ברוך ה' אנו חיים בדור של תחילת הגאולה, דור של קיבוץ גלויות, פריחה ושגשוג. במה זכינו? האם פירוש הדבר שדורנו על כל שיגינותיו טוב יותר מדורות עברו?!

על שאלה זו ישנן שתי תשובות:

התשובה הראשונה היא שדרכי הנהגת ה' נסתרות הן, ואין בכוחנו לשפוט איזה דור זכאי יותר. בהיסטוריה של עם ישראל שזורות זו בזו תקופות פאר לצד תקופות אפלות. ימי בית המקדש הראשון על כל גדולתם היו רצופי עבודה זרה, ומלחמות אחים פגעו בעמנו הן בימי הבית הראשון הן בימי הבית השני. אומנם גם בדורנו שוררים לא מעט חושך וערפל אך יש בו גם אור גדול של מסירות, אחווה וחיזוק התורה. דור דור וצדקותיו, דור דור ונפילותיו, ורק מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא יודע לשקול את משקלן האמיתי של זכויות הדור.

התשובה השנייה מופיעה בפרשתנו:

”לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה ה' אלהיה מורישם מפניה ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיהם לאברהם ליצחק וליעקב. וידעת כי לא בצדקתך ה' אלהיה נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה. זכר אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלהיה במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם ה'. ובחרב הקצפתם את ה' ויתאנף ה' בכם להשמיד אתכם” (דברים ט, ה-יב).

הפסוקים מעידים כי הגאולה איננה בהכרח תוצאה ישירה של זכויותינו. אפילו כניסתנו לארץ בתקופת משה ויהושע לא נבעה מגודל צדקתנו כי אם

מרשעת עמי כנען שאיבדו את זכותם לחיות בה בשל תועבותיהם, ומכוח ההבטחה שהבטיח ה' לאבותינו.

סגולת ישראל נושאת בקרבה אחריות גדולה, אחריות שאי אפשר לברוח ממנה. וזו זכותו של דורנו, דור הגאולה - הזכות שהופקדה בידינו לפעול כדי להיות ראויים לייעוד שנכפה עלינו.

לא נבחרנו כי אנו צדיקים - אדרבה, עלינו להיות צדיקים כי נבחרנו.

בחירתנו מחייבת. זה האתגר!

~ לחות או לחת ~

התורה מספרת על היום הגדול שבו ניתנו עשרת הדיברות לעם ישראל:

"וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן ה' אֵלַי אֶת שְׁנֵי לְחֹת הָאֲבָנִים
לְחֹת הַבְּרִית" (דברים ט, יא).

האזכור הראשון של הלוחות בפסוק מעלה תהייה: הכתיב "לחות", בלי וי"ו, נראה כמילה בלשון יחיד - כאילו נכתב 'לחת'. אומנם מדובר על "שני לחת האבנים", ומייד אחר כך נכתב "לחות הברית" בכתיב מלא, אך יש להבין מה ביקשה התורה ללמדנו בהשמטת הוי"ו מן הלוחות. חכמינו זיכרונם לברכה ביארו כי הכתיב החסר רומז כי שני הלוחות שווים ביניהם כאילו היו לוח אחד.

הלוח הימני כולל את המצוות שבין אדם למקום, והלוח השמאלי כולל את המצוות שבין אדם לחברו. השוויון בין הלוחות מלמדנו שהקשר ביניהם כה הדוק, עד שאין משמעות ללוח אחד בלי השלמה של רעהו:

האיסור "לא תרצח", הפותח את הלוח השני, נובע במקורו מהדיבר הראשון - "אנכי ה' אלהיך". האדם נברא בצלם אלהים - "כי בצלם אלהים עשה את

האדם" (בראשית ט, ו) - וכל פגיעה בבן אנוש היא למעשה פגיעה בנשמה האלוקית הטבועה בו.

האיסור "לא תנאף" הוא המשכו של מקבילו בלוח הראשון, "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". מצוות אלו מדגישות את עומק מהותה של הנאמנות: האדם הנאמן לבת זוגו הוא הנאמן לא-להיו, והנאמן לא-להיו חי בעוצמה את הנאמנות לבת זוגו.

העובר על "לא תגנב" ומכחיש את גִּבְתוֹ בשבועה בשם ה' הופך כביכול את הא-ל שותף לפשעו, וחוטא ב"לא תשא את שם ה' א-להיך לשוא".

יום השבת הוא העדות הניצחת שה' ברא את השמיים ואת הארץ. המחלל את השבת כאילו מעיד עדות מנוגדת, ועל כך הזהירנו התורה "לא תענה ברעך עד שקר".

וכך גם הציווי "כבד את אביך ואת אמך" מושתת על ההבנה שהאדם חייב בכבוד הוריו בלי תלות באישיותם ובאופיים. הקשר בין האדם להוריו אינו תלוי בבחירתו, וממילא עליו להודות לה' על מתנתו ולא לחמוד את שאיננו שלו.

נוכל אולי לומר כי **לוחות הברית** אינם מתמקדים רק בברית שבין ה' לעמו, שהרי המצוות המנויות בהם נוגעות לכלל האנושות, וחידושם הוא בברית הכרותה בין המצוות שבין אדם למקום למצוות שבין אדם לחברו. בבסיס העולם שברא ה' מונחת ההכרה שהמאמין שיש א-ל מעליו ידע לכבד את זולתו - ושאהבת הזולת היא הפתח להתקרב לה'.

~ תורת ה' תמימה משיבת נפש ~

"וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירָאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּכָל דַּרְכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ. לְשֹׁמֵר אֶת מִצְוֹת ה' וְאֶת חֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ" (דברים י, יב-יג).

משה רבנו פונה לישראל באמירה מפתיעה: מה ה' דורש מאיתכם? לא הרבה, בסך הכול ("כי אם") דבר קטן...

וכי דבר קטן הוא ליראה את ה', ללכת בכל דרכיו, לאהוב אותו ולעבדו בכל הלב והנפש, וגם לשמור את כל מצוותיו וחוקותיו?! הלוא זה המון, זו תוכנית חיים שלמה!!!

עיון בצמד הפסוקים מגלה שתי תשובות:

א. שתי מילים חותמות את הרשימה המפורטת של שאלת ה' מעימנו: "לטוב לך". ברגע שמבינים שכל מה שה' מבקש מאיתנו נועד להיטיב לנו, ושבזכות קיום התורה והמצוות מתוך יראה ואהבה נגיע לחיי אושר - כל המאמץ מתגמד, ושום דבר כבר איננו קשה מדי.

ב. המילה "כל" מופיעה בפסוקים שלוש פעמים - ללמדנו שהתורה כוללת הכול. התורה איננה אוסף של פרטים, שחלקם נראים אולי קשים לקיום או בלתי מובנים, אלא מכלול אחד המורכב מיראה ומאהבה, מעבודת ה' בלב ובנפש, מקיום חוקי ה' ומשמירת מצוותיו. כל הסתכלות חלקית - בטעות יסודה. אם נתמקד רק ביראה - תיראה היהדות מפחידה ומעוררת אימה, ואם נתמקד רק באהבה נסתכן באובדן גבולות. וכך גם בעולם המצוות: לו הייתה תורתנו מורכבת רק ממצוות שטעמן לצידן היינו חושבים שהכול תלוי בהבנתנו, ואם היו בה רק חוקים שטעמיהם מופלאים מבינתנו היינו חשים שאנו חיים במציאות אבסורדית הפועלת בלי מחשבה. אך התורה כוללת הכול.

התורה בונה מציאות הרמונית של מצוות ושל חוקים, של יראה ושל אהבה. זו תורה מאוזנת ויפה, הנותנת מענה לאדם בכל רובדי אישיותו ומאפשרת לו להיות שותף עם א-ל, לקיים מצוות הנותנות מענה לשכל ומצוות הנותנות מענה לרגש, ולפתח את עולמו מתוך איזון בין התבטלות לבין בניית זהותו העצמית.

כשאנו מביטים במכלול ההרמוני שהכול כלול בו, אין לנו אלא להסכים שחיי תורה אינם משימה קשה - אלא מתנה משמחת המעניקה חיים ואושר לגוף ולנשמה, לשכל ולרגש.

תורה ה' תמימה משיבת נפש!

פרשת ראה

~ אשר ~

"את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום" (דברים יא, כז).

המילה "אשר" בהקשרה בפסוק מעוררת תמיהה. מדוע לא נכתב 'את הברכה אם תשמעו', כשם שהתנה הכתוב בפסוק הבא "והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה'!"?

רש"י מסביר את הפסוק במשמעות של תכלית - "על מנת אשר תשמעו". טעמי המקרא תומכים בפירוש זה: האתנחתא המופיעה אחרי המילה "הברכה" מורה כי הברכה מופיעה בלי תנאים מוקדמים. הקב"ה מברך אותנו באהבה ובלי תנאי, מתוך רצון שהברכה והשפע יביאו אותנו לשמיעה בקולו. לעומת זאת, הקללה תבוא עלינו רק אם חלילה לא נשמע בקול ה' ולא נלך בדרכיו.

יש שנוטים לחשוב כי האדם מתקרב אל ה' דווקא בעת צער, שקרבת ה' נועד לשמש מעין נחמה למסכנים. לא כן הדבר, הברכה והשפע ניתנים לנו מאת ה', ועלינו מוטל לקבל בזרועות פתוחות את האהבה הטמונה בברכתו - ולשמוע בקולו.

ואפשר לפרש בדרך נוספת, ולפיה השמיעה בקול ה' היא מהות הברכה: "את הברכה - אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם". הלוא מהי הברכה האמיתית? השמיעה בקול ה'! החיים על פי התורה הם חיים של ברכה ואורה, חיים מלאי משמעות ואושר.

ושני הפירושים משלימים זה את זה: הקב"ה חפץ בטובתנו ומשפיע עלינו שפע של ברכה - טוב גשמי השיזור בחיי תורה ומצוות. זוהי הברכה המושלמת.

התורה איננה מכוונת לחיים של מסכנות אלא לחיים של שלמות הן בגשמיות
הן ברוחניות.

~ לשכנו תדרשו ובאת שמה ~

מפעם לפעם מדווחים בחדשות על מלחמות עקובות מדם המתנהלות במקומות
שונים ברחבי העולם, מלחמות המובילות לאלפי הרוגים ולמיליוני פליטים.
לתדהמתי הרבה חדשות אלו אינן מקבלות מקום מרכזי ואינן מעוררות הדים.
לעומת זאת, עלייה של יהודים להתפלל בהר הבית מכה גלים בכל רחבי העולם,
הייתכן?!

לאמיתו של דבר שני הקצוות תלויים זה בזה. ההתעלמות מקיומה של
השכינה והסירוב להכיר בנוכחות אלוקית בעולם הם המאפשרים את קיומן של
זוועות המבוצעות בידי בני אנוש, ואת האדישות נוכח זוועות אלו.

פרשיות חומש דברים מבטאות תהליך התקדמות השואף מעלה אל מקום
הקודש. פרשת דברים מדגישה את מרכזיותה של ארץ ישראל - ומאריכה
בחומרתו של חטא המרגלים. פרשת ואתחנן מתאפיינת במרכזיותה של מצוות
לימוד התורה - ומגיעה לשיאה בעשרת הדיברות. פרשת עקב דנה בקשר שבין
התורה לארץ, ופרשתנו, פרשת ראה, מעלה על נס את בית המקדש. תהליך זה
מזכיר את רצף הניסיונות של אברהם אבינו. בתחילה נצטווה אברהם לעלות
לארץ, לאחר מכן נצטווה לכרות את ברית המילה, והניסיון האחרון, ניסיון
העקדה, העלה אותו אל הר המוריה, אל מקום השכינה.

פרשתנו מדגישה חזור והדגש את מרכזיותו של מקום המקדש, ומצווה עלינו

להיות שותפים ולבוא אליו:

”כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבִטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת שְׁמוֹ
שֵׁם לְשִׁכְנוֹ תִדְרְשׁוּ וּבֵאתָ שָׁמָּה” (דברים יב, ה).

הפסוק מלמד על חשיבותו של המקום שבו בחר ה' מכל המקומות בעולם לשכן את שכינתו. השכינה השוכנת במקום איננה חד-צדדית. אנו נדרשים להיות שותפים, לדרוש אותה ולפקוד את מקומה. בחירת מקום הקודש היא בחירתו של הקב"ה - "המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם", ותפקידנו הוא לבקש את קרבתה של השכינה - "לשכנו תדרשו". ומהי הדרך להתחבר לשכינה ולחוות את קרבתה? "ובאת שמה".

האדם מחויב לפעול בעולם ולהרבות אור וטוב, אך כיצד אפשר להצליח במשימה זו כשהעולם מלא ברשעים שכל מטרתם הרס והרג? לשם כך נדרש סיועה של השכינה. השכינה נמצאת בעולם, עלינו לחשוף אותה ולגלות את מקומה - והיא תשפיע טובה וברכה על כל העולם כולו.

בל נשכח את אשר פסק הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ו, טז) - ואחריו כמעט כל הפוסקים: השכינה לא זזה מהר הבית על אף היציאה לגלות, והקדושה ממשיכה ושורה בו במלוא עוזה.

ועל כן - "לשכנו תדרשו ובאת שמה".

~ דבקות ~

התורה מתייחסת בפרשתנו לנביא השקר ומתריעה שלא ללכת אחריו – אפילו אם הוא מוכיח כביכול את כוחו באותות ובמופתים. לאחר אזהרה זו מצווה התורה:

”אֲחֵרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֵתוּ תִירָאוּ וְאֵת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֵתוּ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּן” (דברים יג, ה).

הפסוק כולל שישה ציוויים כמעט זהים, שכולם תובעים נאמנות לה'. מה ייחודו של כל ציווי? נבאר את הפסוק בהקשר של נביא השקר:

אחרי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ. הרמב"ן מפרש כי תביעה זו משלימה את האיסור לשמוע לנביא השקר: אל תלכו אחרי הנביא המנסה להרחיק אתכם מה' – היו נאמנים לה', והאמינו בו שהוא יוצר כול.

ואתו תיראו. בני אדם נוטים מטבעם לפחד מאנשים בעלי כריזמה המטילים את מוראם על הציבור. אל תראו מהם, תובע הפסוק, אלא רק מה'!

ואת מצותיו תשמרו. יש להתמקד בקיום המצוות ולא להסתנוור מסגולות חסרות תועלת.

ובקלו תשמעו. על פי פירושו של רש"י "קולו" כולל בתוכו את קול נביאי האמת שבכל דור ודור ואת קולם של חכמי הדורות – הנאמנים לתורת ה' ואינם משנים בה דבר.

ואתו תעבדו. "איזו היא עבודה שהיא בלב – הוי אומר זו תפילה" (תענית ב, א). עלינו לכוון את תפילותינו ואת שיח ליבנו לה' ולא לשום אמצעי זולתו. רק "אתו תעבדו" ולא שום שליח, גדול ככל שיהיה. כמובן שאפשר לפנות לצדיק בבקשה שיצרף את תפילותיו לתפילותינו, אך תמיד יש לזכור כי איננו מתפללים לצדיק כי אם לה' לבדו.

ובו תדבקון. וכי אפשר להידבק בשכינה הקדושה? רש"י מבהיר על פי חז"ל שהדבקות בה' היא ההליכה בדרכיו: "הדבק בדרכיו - גמול חסדים, קבור מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה". סגולה אחת בלבד מביאה לדבקות בה': לא להסתפק בקיום מצומצם של המצוות שחייבים לקיים אלא גם לחזר באהבה אחרי מעשי חסד בין איש לרעהו. זהו גילוי השכינה האמיתי.

~ מעשר כספים ~

"עֵשֶׂר תַעֲשֶׂוּ אֶת כָּל תְּבוּאֹת זְרַעְךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שְׁנָה שְׁנָה" (דברים יד, כב).

מפסוק זה אנו לומדים על החובה להפריש עשירית מהתבואה מדי שנה בשנה. חכמינו זיכרונם לברכה דרשו את המילה "כל", וקבעו שנוסף על החובה לעשר מן התבואה יש חובה לתת מעשר מכל הרווחים. זוהי מצוות מעשר כספים. את ההנהגה הטובה הזאת זכינו לראות כבר אצל אבותינו הקדושים - על אברהם אבינו נאמר "ויתן לו מעשר מכל" (בראשית יד, כ), וכך נהג גם יעקב אבינו באומר "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" (בראשית כח, כב).

אומנם למעשה נחלקו הפוסקים לגבי תוקפה של מצווה זו. יש שהבינו דרשה זו של חז"ל כדרשה גמורה, ולדבריהם יש חיוב מן התורה לתת מעשר מהרווחים לצורכי צדקה. ויש שהבינו שאין זו דרשה גמורה אלא אסמכתא בלבד, משום שפשט הפסוק אינו עוסק במעשר לעניים אלא במעשר שני הנאכל על ידי הבעלים בירושלים. יש שמוסיפים ואומרים שכל ענייני מעשר כספים אינם אלא מידת חסידות.

מה פשר המחלוקת, ומהי ההלכה?

התשובה נמצאת במקום אחר בפרשתנו שדן ישירות במצוות צדקה:

”כִּי יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן מֵאֶחָד אֶחָיִךְ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לְךָ לָא תֵאֱמַץ אֶת לִבְבְּךָ וְלֹא תִקַּפֵּץ אֶת יָדְךָ מֵאֶחָיִךְ הָאֲבִיוֹן, כִּי פֶתַח תִּפְתָּח
 אֶת יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֵנּוּ דֵי מַחְסָרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ” (דברים טו, ז-ח).

דרישת התורה ברורה, מצוות הצדקה תובעת לספק לעני את כל מחסורו. אין מדובר באחוז מסוים מהנכסים אלא במילוי כל צורכי העני. וכך מפורש בשולחן ערוך: ”שיעור נתינתה אם ידו משגת יתן כפי צורך העניים...” (יורה דעה רמט, א).

לתת לעני את מחסורו – זו הדרישה של התורה! ואם תחשוש שמא תהפוך לעני בעצמך, ממשיכה ההלכה וקובעת: ”ואם אין ידו משגת כל כך יתן עד חומש מנכסיו מצוה מן המובחר ואחד מעשרה מידה בינונית ופחות מכן מידה רעה” (שם). מכאן שמעשר כספים הוא השיעור הפחות ביותר שעלינו לתת לעניים, כי המצווה מן התורה היא לפי צורך העני.

כמובן שהדברים נכונים רק כאשר יש יכולת ביד הנותן. אדם עני פטור אפילו ממעשר כספים, בניגוד לחובת מעשר מן התבואה שחלה על כל אחד ואחד בלי קשר למצבו הכלכלי.

מכאן שהתשובה לשאלתנו היא כדלהלן: אדם שיש לו אמצעים חייב מן התורה לתת לעני לכל הפחות עשירית מרווחיו, אולם לאדם שמתקשה לפרנס את משפחתו נתינת המעשר היא בוודאי מידת חסידות, ובשום אופן איננה חובה. אדם זה מקיים מצווה בכך שהוא דואג במסירות למשפחתו.

~ כי קרא שמיטה לה' ~

"וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כָּל בְּעַל מִשָּׁה יָדוּ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְרַעְהוּ לֹא יִגַּשׁ אֶת רַעְהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לֵה" (דברים טו, ב).

נשים לב לדברי הפסוק: "לא יגש את רעהו" - מדוע? "כי קרא שמיטה לה". מה הקשר בין הדברים?

ישנן שתי שיטות עיקריות שמטרתן להביא את העולם למצב כלכלי טוב יותר. שיטה אחת שמה את הדגש בצדק ובשוויון. לפי שיטה זו על הרשויות להתערב בצורה משמעותית בנעשה בחברה כדי להגיע לתוצאה הרצויה - שהעושר יתחלק בין כולם ולא יהיה בשליטתם של כמה עשירי עולם. השיטה השנייה גורסת שהחירות היא המנוע להתקדמות העולם, ולפי שיטה זו התערבות יתר רק תגרום לבריחה מיצירתיות ומהתקדמות, ותדרדר את העולם לעוני.

במהלך ההיסטוריה הונהגו כל השיטות. כשנכשלה שיטה אחת נוסתה שיטה אחרת עם שינויים ותמורות, אך השאלה מהי השיטה הנכונה טרם מצאה מענה. הפסוק שלנו מלמדנו: דעו לכם שאין שיטה מנצחת, הכול תלוי בבני האדם. כל עוד לא יהיו בני האדם ישרים וימשיכו לנצל אלו את אלו שום שיטה לא תצלח. רק הבנה של האדם שהוא אינו אדון העולם תוכל להביא מרפא.

כל שיטה יכולה להצליח אם היא נעשית ברצון ובכבוד הדדי. ועל כן נאמר "לא יגש את רעהו כי קרא שמיטה לה" - האדם לא ינצל את חברו אם הוא ידע ויפנים שהכול שייך לא-ל.

ומכאן נבין גם את השינוי בלשון הפסוק: בתחילת הפסוק מדובר רק על "רעהו", ובהמשך מדובר גם על "רעהו" וגם על "אחיו". ברגע שיבין האדם שכל רע הוא גם אח, הוא ינהג עם כל אדם באחוה ולא ירצה לנצל איש.

~ עבד, עובד ושותף ~

"כִּי יִמְכַר לְךָ אֶחֱיוֹ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וְעִבְדָּהּ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית תִּשְׁלַחְנָהּ חֲפָזִי מֵעִמָּךְ. וְכִי תִשְׁלַחְנָהּ חֲפָזִי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחְנָהּ רִיקָם. הָעֲנִיק תִּעְנִיק לָהּ מִצֵּאֲנָהּ וּמִגְרָנָהּ וּמִקִּבְּהָ אֲשֶׁר בָּרַכָּה ה' אֱלֹהֶיךָ תִּתֵּן לָהּ" (דברים טו, יב-יז).

פסוקים אלו משמשים השראה ל"חוק פיצויי פיטורים" שנחקק במדינת ישראל בשנת התשכ"ג. אם אדם עבד בעבורך במשך תקופה משמעותית אינך רשאי לשלחננו ריקם, אף אם הקפדת לשלם את משכורתו מדי יום ביומו או מדי חודש בחודשו.

מה עומד בבסיס הדברים?

יש הבדל גדול בין בעל הבית לבין העובד המועסק אצלו.

בעל הבית דואג לפרנסתו. יש לו רכוש ומשאבים שמהם יוכל להפיק עוד הכנסות, אך הוא איננו מסוגל להגיע לתוצאות לבד. הוא זקוק לעובדים שיסייעו לו להגדיל את רכושו. בזכות עובדיו הוא מגיע לתוצאות המיוחלות - ואף על פי כן בנוהג שבעולם אין הוא רואה בהם שותפים אלא כוח עבודה הכרחי. התשלום שנדרש בעל הבית לשלם לעובדיו הוא מטרד בעבורו. הוא שואף לשלם כמה שפחות, ושהעובד יעבוד כמה שיותר, וכך יגדלו הכנסותיו לאין שיעור.

ואולם אין זו דרך התורה. התורה מנחה את בעל הבית לראות בעובד שותף מלא בעבודתו, ועל כן נוסף על התשלום הקבוע שהוא משלם לעובד תמורת עבודתו עליו להעניק לו חלק מהונו בתום תקופת העבודה. בתשלום זה ממחיש בעל הבית את ההבנה שלוליי עבודתו ועזרתו של העובד לא היה בכוחו להתעשר כלל.

על פי התורה החובה לשלם את התשלום הנוסף איננה מוטלת על המעסיק רק אם העובד פוטר ביוזמתו, אלא בכל סיום של תקופת עבודה שעליה סוכם מראש.

הפרשייה מסתיימת בפסוק החוזר בתורה כמה וכמה פעמים:

”וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ עַל כֵּן אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶת
הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם” (שם טו).

עבודת מצרים מזכירה לנו חזור והזכר שאיננו אדונים - ועל כן העובדים
המועסקים אצלנו אינם אלא שותפינו.

פרשת שופטים

~ סכנת הנוגע בדבר ~

”לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים
ויסלף דברי צדיקים” (דברים טז, יט).

זהו פסוק מלא עוצמה שמזהיר את כל בעלי התפקידים לבל ייקחו שוחד. כמובן שכשמדובר בשופט הסכנה גדולה ביותר, שהרי כל מהותו של תפקיד השופט היא להוציא את האמת לאור, ואם הוא ייקח שוחד יתערער כל בסיס המשפט. אך לא רק לשופטים פונה הפסוק. הקריאה מופנית גם לבעלי תפקידים חשובים שבידם לתת עבודה להמונים. הללו מוזהרים שלא לקבל שוחד, ולבחור את מועמדיהם באופן ענייני וטהור. קבלת שוחד עלולה להביא להטיית מכרזים, ובמקום שיזכה המועמד הטוב ביותר - יזכה מי שבידיו הממון והקשרים לקניית זכייתו...

ואולם עלינו לדעת שקריאה זו של התורה מופנית אל כולנו. כל אחד מאיתנו עלול להסתנוור אם לא ייזהר כפי שדורשת התורה.

ישנו שוחד פשוט, ויש דבר הקרוב מאוד לשוחד, והוא הנגיעה האישית - האינטרס. הנגיעה האישית עשויה לגרום לכל אחד ואחד מאיתנו, בצמתים שונים של החיים, להיות משוחד ולא לפעול על פי קריטריונים אמיתיים.

בבחירת עובד למקום העבודה הדבר בולט יותר, אך הוא יכול להופיע אפילו בתוך המשפחה, בעצות שאנו מעניקים לילדינו. כשילדינו עומדים לפני בחירת בן זוג, התלבטות בבחירת מקצוע לחיים או החלטה על מקום עבודה - עלינו לכוון אותם באופן מדויק למה שנכון להם, ולא להיות מושפעים ממניעים אנוכיים הקשורים לאופן שבו אנו רואים את עצמנו ואת משפחתנו או מעוניינים להצטייר בעיני אחרים. עלינו לוודא שכל מגמתנו היא הבאת הטוב האמיתי והמדויק ביותר לילד העומד מולנו.

זוהי עבודה גדולה הנדרשת מכל אדם. עלינו להיות מודעים למה שהזהירה אותנו התורה לפני אלפי שנים: הנגיעה העצמית והאינטרסים הגלויים והנסתרים עלולים לסנוור אותנו ולגרום לנו לסטות מן האמת. עלינו לעמול קשה כדי לקיים את דברי התורה "צדק צדק תרדף" (שם פסוק כ), ולכוון את דרכנו והתנהגותנו על פי אמות המידה של האמת.

~ דבר ה' חי וקיים ~

"ולא תקים לך מצבה אשר שֵׁנָא ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים טז, כב).

הביטוי הקיצוני "אשר שֵׁנָא" איננו שכיח כלל בתורה. מה חמור כל כך בבניית מצבה? הרי אנו נוהגים לבנות מצבות על קברי יקירינו אחרי פטירתם!

ב"מדרש הגדול" על הפסוק יש התייחסות לשאלה זו:

"דבר אחר ולא תקים לך מצבה, שומע אני אף על קבר אביו ואמו, תלמוד לומר אשר שֵׁנָא. נאמר כאן שֵׁנָא ונאמר להלן שֵׁנָא, מה להלן בעבודה זרה הכתוב מדבר, אף כאן בעבודה זרה הכתוב מדבר. מלמד שכך היה דרך עובדי עבודה זרה לעשות, ולפי כך אסרה תורה מצבה אפילו היו מתקבצין אצלה לעבוד את ה', כדי שלא להידמות בחקותיהם".

לדברי המדרש הקמת מצבה אסורה משום שכך נהגו עובדי עבודה זרה. אם כך, מדוע לא נאסרה הקרבת קורבנות במזבח? הלוא עובדי עבודה זרה בנו גם מזבחות לעבודת אלילים!

נראה שהמדרש אינו עוסק בהידמות חיצונית לחוקות הגויים, אלא בהבדל המהותי שהמצבה משקפת בין עבודת האלילים לעבודת ה'. המצבה היא אבן זיכרון לאלה שהיו ואינם, אלו שכבר אינם פועלים בעולם. עובדי האלילים

מכבדים את האל מרחוק, הם בונים לכבודו משכנות ופרדסים - אך אינם נשמעים לקולו. עם ישראל קיבל תורת חיים, והוא מצווה לקיים את מצוותיה. איסור המצבה מופיע לאחר הציווי למנות שופטים ושוטרים שישפטו את העם משפט צדק. לא מצבה דוממת מביאה את קולו של ה', כי אם נביאי ה', ואחריהם חכמי העם והסנהדרין, ושופטי העם ושוטרי המביאים לאומה את דבר ה' הלכה למעשה בחיי היומיום.

מצבה משקפת יציבות, קפיאה במקום. המצבה אשר שנא ה' היא זו המבטאת סגידה לאל בלי כל קשר לדבריו. היציבות הזאת אין לה דבר וחצי דבר עם היהדות, הקב"ה איננו מעוניין שישגדו לו, אלא שישמעו לדבריו ויחיו על פיהם. המצבה היא מעין מוזיאון - מצג דומם של משהו שהיה ועבר מן העולם - ואילו דבר ה' חי וקיים!⁹

~ ציות עיוור? ~

התורה אוסרת בכל תוקף להמרות את פי הסנהדרין:

”וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וְשִׁמְרָתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶד. עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֶד וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וְשְׂמָאל” (דברים יז, י-יא).

רש"י מחזק את תוקף האיסור בשם הספרי: "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין".

ואולם התלמוד הירושלמי משמיע קול שונה, ולפיו "לא תסור" נוהג דווקא כאשר פסיקת הדיינים איננה סותרת את ההיגיון ההלכתי: "יכול אם יאמרו לך

9. רעיון דומה מובא ברש"ר הירש על הפסוק, עיינו שם.

על ימין שהיא שמאל ועל שמאל שהיא ימין תשמע להם? תלמוד לומר ללכת ימין ושמאל - שיאמרו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהיא שמאל" (הוריות פרק א הלכה א).

לכאורה לפנינו שתי שיטות בחז"ל המנוגדות זו לזו. כיצד נגשר על הפער בין השיטות?

א. ישנם מצבים שבהם נדרש ציות מוחלט. לדוגמה, כאשר יש מחלוקת בין שני אנשים והם מגיעים לבית דין, ייתכן מאוד שהמפסיד יטען שפסיקת בית הדין מוטא ואיננה הגיונית. כנגד זה קבעו חכמים: אפילו אם יראה לך שבית הדין אומר על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין - עליך לציית, כי ברור שאתה מסונוור מהיצר.

ב. מאידך גיסא, פסיקת בית הדין איננה תובעת מן האדם לבטל את עצמיותו ואת מחשבותיו. מתוקף דין "לא תסור" אסור לרב לפסוק פסק המנוגד לפסיקת הסנהדרין, אך אין בציווי זה דרישה אישית לפעול נגד המצפון. ולכן על אף שאין להמרות את פי הסנהדרין ולהורות בניגוד לדעתם, אין האדם מחויב לסמוך בעיניים עצומות על פסיקה שנראית לו שגויה.

שאלה זו מבטאת את המתח בין שני ערכים - ערך האחדות התובע שלא תהיה תורה כשתי תורות, ולעומתו החובה המוטלת על כל אדם להיות אחראי על מעשיו מול א־להים.

הספרי והירושלמי מציינים אפוא שני פנים שונים של האמת המורכבת.

~ הציווי הראשון של המלך ~

בפרשתנו מובאות כמה הלכות המיוחדות למלך. ההלכה הראשונה מופיעה בפסוקים הבאים:

”רַק לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים וְלֹא יֵשִׁיב אֶת הָעַם מִצְרִימָה לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וְהִ' אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד. וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לָבָבוֹ וְכִסְף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד” (דברים יז, טז-יז).

הדרישה הבסיסית מהמלך היא לשרת את העם ולא את עצמו. המלך חייב לדאוג לכל צורכי עמו וממלכתו. חז”ל לימדונו שאין הגבלה על מספר הסוסים ועל כמות הכסף של המלך - כל עוד הם נועדו לתכלית המלוכה, לדאגה לכל הצרכים של האומה. אולם אם המלך קונה סוס אחד שלא לצורך מרכבתו אלא לעושרו האישי, הוא עובר בכך על האיסור (סנהדרין כא, ב).

כשהאינטרס האישי מתערב עם האינטרס הציבורי הכול משתבש.

אם כך, עלינו להבין את המשך הפסוק - מה הקשר בין האיסור להרבות סוסים לאיסור לחזור למצרים? הלוא מותר לקנות סוסים לצורכי הממלכה, ואם הסוסים נמכרים במצרים צריך לקנותם משם. והרי כבר כתב הרמב”ם שמותר לחזור למצרים בשביל סחורה!?

אלא שהאיסור שאליו מכוון הפסוק הוא לחזור לשלטון כדוגמת שלטון פרעה מלך מצרים. במצרים היו כל העם עבדים למלך לאחר שיוסף קנה את בהמותיהם, את קרקעותיהם ואת גופם לפרעה מלך מצרים. שלטון מצרים יצר את העיוות הגדול ביותר - העם שירת את המלך במקום שהמלך ישירת את העם!

יציאת מצרים לא הייתה רק בריחה והצלה ממקום ששעבד אותנו. זו הייתה יציאה מממשל מדכא לשלטון המעניק חירות ליחיד ומונע את ניצולו.

משום כך כל כך הרבה מצוות בתורה, כגון האיסור לקחת ריבית והחובה לשחרר עבד ולסייע לו בעת שחרורו, הן זכר ליציאת מצרים.

~~~~~

~ תמים תהיה ~

"תמים תהיה עם ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים יח, יג).

מה פירוש המילה "תמים"?

רש"י מבאר: "התהלך עימו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות".

האדם מטבעו רוצה לדעת מה יקרה בעתיד, כדי שיוכל להתכונן בהתאם.

זה נכון בממד הפרטי - ואף ברמת המדינה.

בממד הפרטי יש שפונים להורוסקופ כדי לנבא את קורותיהם על פי הכוכבים והמזלות, ויש הנושאים את עיניהם לאנשי תורה שיכוונו אותם אם עסקה כלשהי תצליח או תיכשל או אם זיווג מסוים יישא פרי או שמא הוא מועד לכישלון.

בממד המדיני מתקבלות החלטות, פוליטיות או כלכליות, על סמך דעתם של מומחים למיניהם המבינים את הלכי הזמן ומסוגלים לחזות מה יקרה בעתיד - אף שפעמים רבות אין התחזיות מתקיימות חרף מומחיותם הרבה.

לאור זאת בא פסוקנו ומלמדנו: אין עניין לפעול היום לפי מה שיקרה מחר. אדרבה, עלינו להשתדל לבנות את המחר באמצעות הפעולות שאנו פועלים היום.

העתיד שייך לא-ל, והוא העניק לנו את מתנת החיים ואת מתנת התורה. עלינו לחיות על פי ערכי האתיקה והמוסר כפי שמורה לנו תורתנו הקדושה, ומכאן והלאה נשליך על ה' את יהבנו. אם נלך עם ה' בדרך התורה יהיה ה' איתנו, ולא נירא ולא נחַת מן המחר.

בכוח מעשינו והליכותינו היום נבנה יחדיו את העתיד.

~ אחריות המנהיגים ~

פרשת שופטים מסתיימת בדין "עגלה ערופה":

אם נמצא אדם מת על האדמה ולא ידוע מי הרגו, התורה מצווה את זקני העיר הקרובה לערוך טקס הכולל עריפת עגלה בנחל והצהרה כי הם אינם אשמים ברצח של אותו האדם:

"וְעָנוּ וְאָמְרוּ יְדִינּוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ" (דברים כא, ז).

רש"י מעלה מייד את התמיהה המתבקשת: "וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם!?"

מדוע נדרשים זקני העיר להצהיר שידם לא הייתה במעל - היעלה על הדעת שהם הרוצחים חלילה? אלא הכוונה היא שאין הם אחראים למותו של האיש ("ידינו לא שפכו את הדם הזה") משום שהם לא היו מודעים כלל לקיומו בקרבם. הם לא הכירוהו ולא ראו אותו ("ועינינו לא ראו") - אך אילו היו מכירים אותו ודאי שלא היו שולחים אותו בלי ליווי, וכנראה שמותו היה נמנע. מכאן משמע שאם היו הזקנים רואים את האיש ואף על פי כן מתרשלים בהגנתו - היו הם נושאים באחריות למותו.

מכאן שאסור לאדם היודע על עוולה כלשהי לחפות על עושי העוולה כדי להגן על שמה הטוב של החבורה - מציאות שכיחה עד היום בעולמנו. יש לדעת כי המעלים עיניו כמוהו כמבצע הפשע בעצמו.

אך יש לשאול: הואיל ואותם זקני בית דין טוענים שהם אינם אחראים, שהרי לא ידעו כלל וכלל על קיומו של האיש, מדוע אפוא עליהם לעשות את כל הטקס המביש הזה?

התשובה היא שעל אף שהם ודאי אינם רוצחים ואי אפשר להאשימם ברצח בצורה ישירה, עליהם לראות את עצמם אחראים על חינוך הציבור. אומנם לא שפכנו את הדם הזה כי לא ראינו, אבל אשמים אנחנו על אשר לא ראינו. דווקא

משום שלא ראינו אנו זקוקים לכפרה, ועל כן אנו מבקשים:

”כִּפֹּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה' וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקִרְבֵּי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל” (שם פסוק ח).

טקס עריפת העגלה בנחל נועד לחדד את המודעות לאחריותם הכוללת של המנהיגים ולתביעה שהם נתבעים לדאוג לרווחת כל הציבור, לראות את כולם ולדאוג לביטחון של כל יחיד ויחיד בחברה. אם הייתה התרופפות כלשהי בעבר יש לדאוג שהיא לא תישנה בעתיד - והמודעות המחודשת תביא לשינויים מבורכים שיכפרו על העוון, כסיומו של הפסוק: ”ונִכְפֹּר להם הדם”.

פרשת כי תצא

~ לא תוכל להתעלם ~

מצוות השבת אבדה המופיעה בפרשתנו כוללת מצוות עשה ומצוות לא תעשה. מצוות עשה - להשיב את האבדה לבעליה; מצוות לא תעשה - איסור תורה להתעלם מן האבדה. ואולם הדרך שבה בחרה התורה להציג את איסור ההתעלמות מן האבדה תמוהה למדי:

”וְכֹן תַעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֹן תַעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֹן תַעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֵּאֱבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאָתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם” (דברים כב, ג).

האומנם “לא תוכל”? הלוא קל מאוד להתעלם, ולא נדרש מאמץ מיוחד לשם כך. מדוע לא נכתב בפשטות “לא תתעלם”?

אולי יש בלשון הפסוק דרישה שהיא מעבר לחובה המעשית לטפל באבדה ולהחזירה לבעליה. התורה תובעת מאיתנו עבודה על המידות, השקעה בבניית המבנה הנפשי. עלינו לטפח בקרבנו את אהבת הזולת עד שבאמת לא נהיה מסוגלים להתעלם.

תביעה זו מתגלמת בהתפתחות הפסוקים:

הפרשייה פותחת בציווי:

”לֹא תִרְאֶה אֶת שׂוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שִׂי נִדְחִים... הֲשִׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ” (פסוק א).

פסוקנו מוסיף על הראשונות ומלמדנו כי השבת אבדה אינה מצטמצמת לדברים שערכם רב כשור ושה, אלא “וכן תעשה לחמרו” - ששווה פחות משור ושה, “וכן תעשה לשמלתו” - ששווה עוד פחות מחמורו, “וכן תעשה לכל אבדת

אחיק" - אף לאבדה שערכה נראה פעוט וחסר ערך. אם נתרגל להתייחס ברצינות לכל אבדה הנקרית בדרכנו ונשיבה לבעליה - נזכה לפתח בנפשנו את הרגישות לזולת באשר הוא, ונגיע למדרגה הנפלאה - מדרגת "לא תוכל להתעלם".

~ לא כולם דומים ~

"לא תחרש בשור ובחמור יחדו" (דברים כב, י).

השור הוא בעל חיים חזק ומהיר, ואילו החמור איטי וחלש ממנו בהרבה. איזו תועלת תצמח לחקלאי אם יחרוש בהם יחדיו?! הלוא כל חקלאי מחפש יעילות - ובהצמדת שני בעלי החיים הללו ודאי שאין כל תועלת! מה אפוא ביקשה התורה ללמדנו באיסור זה?

ההוראה הפשוטה נוגעת כמובן לאיסור לצער בעלי חיים. ישנם אנשים אכזריים הנהנים להתעמר בבעלי חיים סתם, בלי שום תועלת. בפסוק זה התורה מדגישה את החובה המוסרית להתנהג באנושיות גם כלפי בעלי החיים.

אך יש גם קומה נוספת: התורה מלמדת אותנו שגם כאשר מדובר בבעלי חיים עלינו לכבד את הקצב האישי של כל אחד ואחד - ואם זהו הדין בבעלי חיים, על אחת כמה וכמה שכך צריך לנהוג בבני אדם.

במוסדות החינוך מכונסים בכיתה אחת שלל תלמידים בני אותו הגיל, מהם מהירים כארנבת, מהם איטיים כצב. על המחנך לזהות את ההבדלים בין תלמידיו ולאפשר לכל תלמיד להתפתח בקצב המתאים לו.

~ לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' ~

התורה אסרה על עם ישראל להתחתן עם עמוני ומואבי. מדוע?

”עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ אֶתְכֶם בְּלָחֶם וּבַמַּיִם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת בְּלִעָם בֶּן בְּעֹר מִפְתּוֹר אֲרָם נְהַרִים לְקַלְלָךְ” (דברים כג, ה).

הטעם המובא בפסוק תמוה מאוד. וכי זו סיבה לפסול עם?! הרי הם לא הרגו, לא חוללו שואה, לא שיעבדו את ישראל מאתיים שנה - בסך הכול הם לא קיימו מצוות הכנסת אורחים והזמינו איזה קוסם לקלל. על פניו נראה שההסבר אינו מספק כלל.

ואולם כך כתבה התורה, ועל כן, אף שהדברים אינם נראים לנו הגיוניים, עלינו להעמיק וללמוד מהו המסר שמבקשת התורה להעביר לנו.

גמילות חסד היא תעודת הזהות של עם ישראל. התורה מספרת לנו על חסדיו של אברהם אבינו, על בחירת רבקה אשת יצחק שמעלתה הגדולה הייתה גמילות חסדים, ועל יעקב שמתחייב "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" (בראשית כח, כב); אנו לומדים על אחי יוסף ששכחו את הערך העליון של החסד ויצאו בעקבות זאת לגלות ארוכה ואכזרית במצרים, ואנו מודים על הגאולה שהתאפשרה בזכות שפרה ופועה - המיילדות שריחמו על ילדי ישראל תוך סיכון חייהן. גמילות החסד טבועה עמוק בעם ישראל, ועל כן האומות שאינן מרחמות על הפליטים אינן ראויות להידבק בו.

התורה מדגישה שבלעם בא מארם נהריים, עירו של לבן הארמי. ההגדה של פסח מעידה על לבן כי הוא "ביקש לעקור את הכול". אומנם אין זה מופיע בתורה, אך חז"ל מלמדים אותנו מה מסתתר מאחורי החזות התמימה כביכול של הפושעים בצווארון הלבן. הם נראים צדיקים כלפי חוץ, נמנעים מסיכונים, אך ליבם רוחש מזימות. כלבן כן בני עמון ומואב. הם ביקשו להשמיד את עם ישראל בלי ללכלך את ידיהם, וניסו לבצע את זממם באמצעות קללה.

התורה שופטת את האדם על מחשבותיו ועל רצונו, גם אם אלו לא באו לידי מעשה בגלל פחד ומניעות שונות. בימים אלה, ימי סליחה ותשובה, עלינו ללמוד מפסוקים אלו שעבודתנו העיקרית היא לטהר את הלב.

~ דבר רע ~

”כִּי תֵצֵא מִחֲנֹה עַל אֵיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע” (דברים כג, י).

התורה דורשת מהחייילים ומהלוחמים הנערכים למלחמה במחנה הצבאי להישמר מכל ”דבר רע”.

מה הם הדברים הרעים שהפסוק רומז עליהם?

הרמב”ן מפרש כי אזהרת התורה מתייחסת להתנהגויות פראיות וברבריות המופיעות בדרכו של עולם בקרב הלוחמים בשעת מלחמה:

”והנכון בעיני בענין המצוה הזאת, כי הכתוב יזהיר בעת אשר החטא מצוי בו. והידוע במנהגי המחנות היוצאות למלחמה כי יאכלו כל תועבה, יגזלו ויחמסו, ולא יתבוששו אפילו בניאוף וכל נבלה, הישר בבני אדם בטבעו יתלבש אכזריות וחמה כצאת מחנה על אויב. ועל כן הזהיר בו הכתוב, ונשמרת מכל דבר רע”.

הספרי דורש את המילה ”דבר” מלשון דיבור, ולדבריו התורה תובעת מהלוחמים לשמור על פיהם – שלא ידברו לשון הרע ודברי גסות. דרישת התורה על פי הספרי דומה במהותה במקצת לזו המופיעה ברמב”ן, אך הוא מרחיק לכת ודורש עדינות אפילו בדיבור.

המשך חכמה מסביר גם הוא את הביטוי "דבר רע" מלשון דיבור, אך הדגש בדבריו שונה לחלוטין. לדבריו הלוחמים מצווים לשמור על פיהם שלא לדבר יותר מדי - כי כל מילה מיותרת עלולה לסייע לאויב.

כמה אקטואליים דברים אלו בימינו - בעת שכל מילה שנאמרת בקצה אחד של העולם נקלטת בתוך רגעים אחדים בכל העולם כולו!

~~~~

~ בדרך ~

"זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם" (דברים כד, ט).

פסוק זה מזכיר לנו עד כמה גדול החטא של לשון הרע. מרים, שדיברה סרה על משה רבנו, נענשה קשות: היא חלתה בצרעת והורחקה מהמחנה למשך שבעה ימים.

אלא שיש לשאול על סוף הפסוק: מדוע בחרה התורה להזכיר שסיפור זה קרה בדרך בצאתנו ממצרים?

נראה שהתורה רומזת כאן על העובדה שבני ישראל עיכבו את התקדמותם עד שמרים הייתה רשאית לחזור למחנה.

אם כן, פסוק זה מלמדנו שיעור כפול:

מחד גיסא אף שמרים הייתה מלאה במעשים טובים, שהרי היא הצילה את משה רבנו כשהיה תינוק והגנה על היילודים במצרים, ובזכותה נהנו בני ישראל מבאר מים במשך ארבעים שנה, המעשים הטובים שלה לא מנעו את העונש על חטאה. אבל מאידך גיסא גם כשאדם נכשל אין לשכוח את כל הטוב שעשה.

ועל כן מרים גם נענשה על חטאה וגם זכתה שישראל המתינו לה עד שהבריאה ונתכפר חטאה.

~ ביומו תיתן שכרו ~

"לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיק או מגרה אשר בארצה בשעריך. ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את נפשו ולא יקרא עליה אל ה' והיה בה חטא" (דברים כד, יד-טו).

כבר לפני 3500 שנה הורתה התורה לשלם את שכר השכיר בזמנו בלי כל איחור. טעם המצווה מפורש לצידה: "ואליו הוא נשא את נפשו". מה פירוש ביטוי זה?

פרשנים רבים פירשו שהשכיר מצפה לשכרו כדי שיוכל לחיות. חייו ("נפשו") תלויים במשכורתו, ועל כן המעכב את שכרו פוגע בחיותו - וגדול עווננו מנשוא.

רש"י מפרש אחרת על פי חז"ל. לדבריו השכיר מסכן את נפשו למען פרנסתו, שכן כל עבודה כרוכה בסכנה. לפעמים מדובר בסכנה מיידית, כגון בעבודה באתרי בנייה שרבות בהם התאונות לצערנו, ולפעמים זוהי סכנה לטווח ארוך - כעבודה ממושכת מול מחשב העשויה להזיק לגב, לפגוע בראייה ועוד כהנה וכהנה מרעין בישין, ואף בעבודה בהוראה עלול הלחץ הגדול לגרום לתופעות בריאותיות קשות.

על כן אומרת התורה למעסיק: תן אל ליבך שיש אדם שמסכן את חייו כדי שאתה תוכל להרויח ואולי אפילו להתעשר. יש לך אחריות על שלומו ועל חייו, ואם חלילה לא תשלם לו בזמן הרי זה כאילו הרגתו. אומנם אמת היא שתשלום השכר בעיתו אינו מפחית את הסכנה הכרוכה בעבודתו, אך זוהי החלטתו האישית להסתכן למען עצמו, כדי שיוכל לחיות ולפרנס את משפחתו. לעומת

זאת אם אתה מקפח את שכרו משמע שהוא מקריב את חייו **למענד**, ולא תוכל
לכפר על גודל העוון של קיפוח חיי הזולת.

פרשת כי תבוא

~ באתי אל הארץ ~

פרשתנו פותחת במצוות הביכורים, המצווה אותנו להביא את ראשית כל פרי האדמה אל הכוהן בבית המקדש. אחרי שבעל השדה נותן לכוהן את פירות הביכורים הוא קורא לפניו "מקרא ביכורים" - ובו הוא מספר את קורותיו של עם ישראל מרגע הופעת אברהם אבינו ועד לחזרתו לארץ, ונושא שבח והודיה לה' יתברך על כל הטוב.

לפני הטקס החגיגי, קודם נתינת הטנא לכוהן, ישנו חלק מקדים שבו מביא הביכורים אומר משפט קצרצר:

"וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הֵהָם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הַגִּדְתִּי הַיּוֹם לַה' אֲ-לֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאֲבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ" (דברים כו, ג).

כמה משמעות נושאות מילים מעטות אלו! ראו, אומר מביא הביכורים, הקב"ה הבטיח להביאנו אל הארץ - והינה אני כאן, עדות חיה לקיום הבטחתו ולאמיתת תורתו! אך יש עוד נקודה חשובה המובעת בדבריו: "כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו". **אני באתי** - בעצמי, מיוזמתי, לא אתה הבאת אותי. ללמדנו שקיום הבטחתו של ה' כרוך ברצונו הטוב של עם ישראל.

זהו ההבדל בין שני חלקיו של טקס הביכורים. בחלקו המרכזי של הטקס אומר בעל הפירות "**ויבאנו** אל המקום הזה" (שם פסוק ט), אך קודם לכן הוא מכריז "**באתי**"! - כדי להפנים כי כל הבטחות הברכה מאת ה' יתקיימו רק אם אנו נשתף פעולה.

~ זעקה או תפילה ~

פרשת כי תבוא פותחת במצוות הבאת הביכורים, הכוללת את מצוות "מקרא ביכורים" - דברי שבח והודיה לה' יתברך שהוציאנו ממצרים והביא אותנו לארצנו, ארץ זבת חלב ודבש. הקורא מזכיר בדבריו את תהליך גאולתנו ממצרים:

"וַיִּצְעַק אֶל ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת עֵינֵינוּ וְאֶת עַמְלָנוּ
וְאֶת לְחַצְנוּ" (דברים כו, ז).

פסוק זה נראה כשכתוב של ההיסטוריה, שהרי לא ראינו בשום מקום שבני ישראל פנו אל ה'! נכתב רק שהם נאנחו מן העבודה וזעקו - ושה' שמע את זעקתם מתוך הכאב:

"וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָדָה
וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבָדָה" (שמות ב, ג).

אבי הרב משה בוצ'קו זצ"ל פירש שהתורה מלמדת אותנו כאן שהזעקה שבקעה מגרונם של בני ישראל הייתה מיועדת לה', אף שלא אמרו זאת מפורשות.

פעם שאלו ניצול שואה אם הוא בכה בזמן הזוועות, והוא השיב בשלילה. כששאלוהו לפשר הדבר הסביר שלא היה מי שישמע את בכיו. אכן, זעקתם של בני ישראל היא הראיה שבתוך תוכם הם ידעו שה', ורק הוא, יכול לשמוע אותם.

ואולי זו כוונת הפסוק במילים "וישמע ה' את קלנו" - לא את המילים שמע ה' אלא את הקול, הקול הפנימי שהוא מעבר למילים. לא אמרנו דבר, כי גם אם היינו אומרים איש לא היה שומע, אולם הקול הפנימי שזעק בדממה מקרבנו נשמע גם נשמע, והגיע עד לכיסא הכבוד.

כך הוא ה' יתברך, מאזין לקול הבוקע ממעמקי נפשו של הנרדף ושומע את זעקתו. אין קול שנסתר ממנו.

~~~~~

~ היום הזה ~

בתחילת הפרשה התורה מצווה אותנו על הביכורים ועל המעשרות, ולאחר מכן מופיע הפסוק הבא:

"היום הזה ה' אלהיך מצוה לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך" (דברים כו, טז).

מהו "היום הזה"? וכי לא ניתנו המצוות, החוקים והמשפטים כבר בהר סיני?! הרמב"ן עונה על הקושיה באומרו כי "היום הזה" מבטא את השלמתם של ארבעים שנות המדבר, שבהן הנחיל משה רבנו לעם ישראל את כל התורה כולה. רש"י מלמדנו בעקבות חז"ל שעלינו לחיות את מצוות התורה בשמחה ובהתלהבות, כאילו ניתנו זה עתה - "היום הזה".

אור החיים הקדוש מסביר ש"היום הזה" מתייחס לערב הכניסה לארץ. הואיל ובתחילת הפרשה נצטוונו במצוות הנוהגות רק בארץ, מדגיש משה רבנו כי הינה הגיע יום המעבר מלימודה של התורה לקיומה בארצנו. לפיכך נאמר בפסוק "ושמרת ועשית אותם" - עתה, עם כניסתכם לארץ, תוכלו סוף סוף לקיים את המצוות במלואן.

אם כן, על פי הרמב"ן "היום הזה" מציין סיומה של תקופה, לפי רש"י מדובר בהווה, ולדברי אור החיים הקדוש זוהי תחילתה של תקופה חדשה, הצצה אל המחר.

שילובם של שלושת הפירושים מתווה לנו את דרך חיים הנכונה: כל יום ויום בחיינו צריך להיות מבוסס על השורשים של הימים הקודמים, ממוקד בהווה ונושא את פניו אל העתיד.

~ כפיות טובה ~

בפרשתנו אנו קוראים על הברכות והקללות בהר גריזים ובהר עיבל. במסגרת הקללות מפורטים 12 איסורים הפותחים במילה "ארור". הצד השווה לכולם, כפי שהסבירו המפרשים, הוא היותם עבירות הנעשות בסתר, הרחק מאור הזרקורים. לדוגמה, "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה... ושם בסתר", "ארור מסיג גבול רעהו" - שזהו גזל שאינו מורגש, או איסורי עריות בתוך הבית.

אחד האיסורים הללו מופיע בפסוק:

"אַרְוֹר מִקְלָה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן" (דברים כז, טז).

מיקום האיסור בינות לכל ה"ארורים" מלמדנו שגם עבירת "מקלה אביו ואמו" היא עבירה הנעשית בסתר. אין מדובר כאן באדם שמתחצף להוריו או שפוגע בכבודם בצורה זו או אחרת, אלא באדם שבז להוריו בליבו. זוהי עבירה שבלב.

איסור זה קשה להבנה. וכי מה יעשה אדם שהוריו נראים לו מיושנים, נעדרי השכלה או חסרי ערכים? הרי רק טבעי הוא שיבוז להם. באה התורה ומתרה באדם: עליך להפנים ולזכור שאלו ההורים שלך! הם אלו שנתנו לך את חיך במתנה, בלעדיהם לא היית בעולם. אסור לך לחשוב עליהם מחשבות שליליות - חובה עליך לחפש ולמצוא או האור שבהם ולהעריך בהם את כל הראוי להערכה. את החסרונות ואת הפגמים תתרץ לעצמך באיזו דרך שתבחר, אך תמיד תנצור בליבך שהם הוריק והם ראויים להערכתך, יהיו אשר יהיו תכונותיהם ואורח חייהם.

התורה מלמדת אותנו שהכרת הטובה הנדרשת מהאדם אינה באה לידי ביטוי רק במעשים. מי שמקלה את הוריו, כלומר שהוריו אינם נחשבים בעיניו, הריהו לוקה בכפיות טובה.

~~~~~

~ אתגרים וסכנות במסחר ~

המסחר והכלכלה הם המנוע לפעילות בעולם.

כאשר הצריכה מועטה והאנשים קונים פחות המדינה נכנסת למיתון. האבטלה מתרחבת, ומתלווה אליה עוני מחריד.

בשל התחרות היצרנים נדרשים להלל את תוצרתם, את איכותה ואת חשיבותה. בלי פרסום שום יצרן אינו יכול להתקיים.

אולם הפרסום אינו מצטמצם בהבאת ערכה של התוצרת ויעילותה לידיעת הציבור. הוא אינו מסתפק בנתינת מענה לצרכים אלא מייצר צרכים חדשים, והלקוחות קונים הרבה מעבר למה שהם צריכים. הפרסום מעורר את תשומת הלב, מעורר תאווה ומאפשר למוכר למכור גם דברים שאין בהם צורך אמיתי.

עד כאן הדברים מתקבלים על הדעת, אבל יש להיזהר שלא ליפול במדרון חלקלק שיוביל מהמותר לאסור ומהאסור לבלתי מוסרי בעליל.

על כך אומרת התורה בפרשת השבוע:

”אָרוֹר מְשָׁגָה עוֹר בְּדָרֶךְ, וְאָמַר כָּל-הָעַם אֱמוֹן” (דברים כז, יח).

ודאי שמי שיראה אדם שמטעה עיוור בדרכו יתמלא זעם על התנהגות נוראה זו. אך חכמי ישראל הרחיבו עוד את הבנת הפסוק: גם מי שמשיא עצה רעה לחברו הרי הוא בכלל ה”ארור” שבפסוקנו! עצה רעה היא עצה שאינה לטובתו של מקבל העצה אלא באה לשרת את נותן העצה בלבד.

מכאן האתגר הדתי והמוסרי לכל העוסק במסחר – למצוא את האיזון הנכון בין ההיתר לשכנע אנשים לצרוך ולקנות לבין האיסור להשיא עצה רעה.

~ כי שם ה' נקרא עליך ~

פרשת כי תבוא פותחת בברכות שיבואו על עם ישראל אם ישמע בקול ה', וממשיכה בקללות שיבואו אם חלילה לא ישמע העם בקול ה'. אחת הברכות דורשת הסבר:

”וַיִּרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וַיִּרְאוּ מִמֶּנִּי” (דברים כה, י).

מה פירוש “כי שם ה' נקרא עליך”? הכיצד יראו עמי הארץ את שם ה' הנקרא על ישראל?

ביטוי תמוה זה הביא את חכמינו לבאר כי הפסוק מתייחס לתפילין של ראש (מנחות לה, ב). שמו של ה' כתוב בפרשיות התפילין המונחות על הראש לעיני כול - ועל כן כשיראו עמי הארץ את ישראל העטורים בתפילין הם יראו למעשה את שם ה' הנקרא עליהם.

אך מעבר לתמיהה בלשון הפסוק ברכה זו היא אכן ברכה מיוחדת ויוצאת דופן: אין זו ברכה כשאר הברכות המבטיחות שפע חומרי, כי אם ברכה על שפע רוחני.

כשיראו העמים את הרמה הרוחנית של עם ישראל, את הקדושה האופפת אותו, הם יתמלאו יראת כבוד. לא פחד מטנקים או מכוח צבאי ישפיעו על יחס העמים לישראל - אלא התפעלות מפועלו של עם ישראל, שהוא דוגמה ומופת לחיים של יושר ושל טוב.

רעיון זה טמון גם בתפילין של ראש. התפילין המונחות ברום גובהו של האדם מבטאות את השאיפות של עם ישראל לחיי קדושה על פי הערכים המופיעים בפרשיות התפילין - אהבת ה', קיום מצוותיו, אמונה בהשגחתו וזכירת יציאת מצרים.

~~~~~

~ בשמחה ~

בפרשה זו אנו קוראים על הקללות שיחולו על ישראל אם חלילה לא ישמעו בקול ה'. לקראת סוף פרשת הקללות מופיע הסבר נוסף לזעמו של ה':

"תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֵב כָּל" (דברים כח, מז).

פשט הכתוב מבטא הדגשה של כפיות הטובה של עם ישראל: היות שלא עבדתם את ה' בעת שהייתם שרויים בשמחה ובטוב לבב, כאשר ה' השפיע עליכם טובה וברכה, תהיה התוצאה הפוכה בשני ההיבטים, כפי שמפורש בפסוק הבא:

"וְעַבַדְתָּ אֶת אֱיִבֶיךָ... - בְּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחֶסֶר כָּל".

אך אפשר לשמוע גם נימה אחרת מהפסוק - תוכחה לעם ישראל על שלא עבד את ה' בשמחה, כלומר שעבודת ה' שלו נעשתה בלי התלהבות.

אין הכוונה שעבודה חסרת שמחה היא סיבה ישירה לעונשים הכבדים המפורטים בפרשת הקללות, שהרי גם מי שמקיים מצווה בלא שמחה יוצא ידי חובת המצווה, אך יש כאן הסבר לסיבה המהותית שהביאה את עם ישראל לעזוב את ה'.

התורה מלמדת אותנו שהשלב הראשון בהידרדרות הרוחנית הוא עבודת ה' בלי התלהבות ובלי שמחה. ה' אומר כביכול לעם ישראל: הענקתי לכם שפע עצום ("רוב כול") כדי שתחיו חיי עושר של תורה, כדי שתהיו מאושרים מהשילוב בין חיים רוחניים תוססים לחיים של הנאות גשמיות ותשמחו בהשלמה בין השניים, ואילו אתם הפרדתם בין הדבקים, רוקנתם את השפע ממקורו וראיתם בעבודת ה' עול, ועל כן התגלגלו עליכם הצרות האלה.

הדור שלנו, ברוך ה', זוכה לשפע עצום. עלינו ללמוד מפסוקנו לזכור תמיד כי השפע ניתן לנו מאת ה' יתברך, ומתוך חיבור השפע למקורו נזכה שכל הנאה תקרב אותנו לעבודת ה' ביתר שמחה וטוב לבב.

פרשת נצבים

~ היררכיה ושוויון ~

"אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כְּלֶכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שְׂבִטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל. טַפְכֶם נְשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּ מַחֲנֶיךָ מִחֶטֶב עֲצִיבָה עַד שְׂאֵב מִימִיָּה. לְעִבְרְךָ בְּבְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ וּבְאֵלֹתָו אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ בָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם" (דברים כט, ט-יא).

פסוקים אלה מחד גיסא מדרגים את הציבור במעין היררכיה, מהמכובד ביותר עד המכובד פחות, אך מאידך גיסא כולם ניצבים יחד בשוויון מדהים. כולם ניצבים לפני ה', ומול ה' נמחקים כל ההבדלים. כל אחד לחוד כורת ברית עם ה'.

ללמדך שאחריות הגדול כאחריות הקטן, מכאן שאין ה"קטנים" יכולים לסמוך על ה"גדולים" ואם הגדולים אינם הולכים בדרך הנכונה אין ללכת אחריהם. על אף האחריות הקולקטיבית, על אף הערבות ההדדית, על אף אמונתנו שכל ישראל ערבים זה לזה, יש אחריות אישית לכל אחד ואחד, ומתוקף אחריות זו אין להטיל על הגדול את חטאי הקטן.

ואולם, מצד שני יש כאן הדגשה של "כולכם", כלומר שכל האומה היא גוף אחד וכולם נכנסים לברית כאיש אחד. על כן יש כאן שני פסוקים: הפסוק הראשון מדגיש את התפקיד הכללי, ובו מופיעים נושאי התפקידים הכלליים באומה, והפסוק השני מבטא את התפקיד האישי, דרך הפרטים בעם ישראל.

לאור זאת נבין מדוע הקדים הפסוק את הטף לנשים אף שהטף פטור ממצוות והאישה חייבת במצוות, כי מבחינת האחריות הכללית הטף עתיד להיות אחראי קודם כול על האומה – בבחינת שר החוץ, והאישה אחראית קודם כול על הפנים – על הנשמה.

~ הנסתרות והנגלות ~

"הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת" (דברים כט, כח).

מה הן "הנסתרות" ומה הן "הנגלות"? ומהי משמעות היותן של הנסתרות - לה' אלוקינו, והנגלות - לנו ולבנינו?

הרמב"ן מבאר שמדובר בשני סוגים של חטאים: "הנסתרות" הם החטאים שנעשו בשוגג ונסתרו מעין האדם החוטא, ו"הנגלות" הם החטאים שנעשו בגלוי - במזיד. על הזדונות נידרש לתת את הדין, אך על השגגות שנסתרו מעינינו יסלח לנו ה' יתברך, ועל כן הן "לה' אלוקינו".

כמה מעודד ומרגיע פירושו של הרמב"ן לפני הימים הנוראים. ה' ברא אותנו עם חולשות, ואין הוא דן אותנו בחומרה על חולשותינו. רק מה שעשינו בזדון ליבנו הוא "לנו ולבנינו", אך חולשותינו ונפילותינו יתכפרו ויתמרקו ביום הכיפורים.

רש"י, וכמוהו עוד כמה מפרשים, קושר את הפסוק לאשר לימדנו התורה בפסוקים הקודמים - שה' יעניש את כל הציבור על חטאי היחידים. על פי רש"י פסוקנו זה בא לדייק שהציבור אינו נושא באחריות על חטאי היחיד שנעשו בסתר, אלא רק על החטאים שנעשו בפרהסיה: "אין אני מעניש אתכם על הנסתרות... אבל הנגלות לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים". אך רש"י מוסיף שאפילו על החטאים הגלויים - האחריות הקיבוצית מתעוררת דווקא בארץ ישראל, הארץ שהופכת אותנו מיחידים לעם.

ואפשר להוסיף עוד ממד בהבנת הפסוק: פעמים רבות מתעוררות בליבנו שאלות וקושיות על הנהגת ה' בעולם, שנראית לעיתים בעינינו הקטנות בלתי סבירה וחסרת היגיון. על קושיות כגון אלו עונה לנו הפסוק: לכל אחד יש תפקיד משלו בעולם. "הנסתרות", כלומר דרכי הנהגת ה' בעולם, הן "לה' אלוקינו". הן נשגבות מבינתנו ואין אנו מסוגלים להבינן. ואולם "הנגלות" - התורה ומצוותיה

- הן באחריותנו, ואנו נדרשים להעמיק בלימודן ובקיומן. "לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת".

~ הנשמה והתורה ~

"וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אֹתָהּ וּבְנִיךָ
בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" (דברים ל, ב).

רבים מן הראשונים ראו בפסוק עוצמתי זה את המקור לחובת האדם לחזור בתשובה, אולם לפי פשט הכתוב מדובר כאן בנבואה או בהבטחה. ויש לשאול - כיצד אפשר להבטיח שנישוב בתשובה? הרי אם הקב"ה מל את לבנו ומעצב את זהותנו אין זו תשובה אמיתית, זוהי דרך להפוך אותנו לחיילי משחק שאין ערך לחייהם. הלוא מה שמייחד את האדם ועושה אותו לבריאה מרוממת הוא יכולתו לבחור בעצמו את דרכו!

כדי שנבין הבטחה זו עלינו לשנן את התפילה שאנו אומרים בכל בוקר: "אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא! אתה בראתה, אתה יצרתה, אתה נפחתה בי". הזהות האמיתית והפנימית של האדם היא נשמתו הטהורה, צלם האֱלֹהִים שבו, ועל כן ודאי שביום מן הימים, אחרי תלאות מרובות, יתגלה אורו הפנימי הגדול. התשובה מוכרחת היא לבוא, והיא תבוא מתוך האדם ומרצונו.

אך לא רק מכוח נשמתנו הטהורה תבוא התשובה. זכינו לקבל את התורה, ואנו לומדים בה במשך אלפי שנים. לימוד התורה ושינונה משפיע על הנשמה הכללית של עם ישראל. כמו צמח הגדל ופורח בזכות הדשן והמים, כך נשמת ישראל הולכת וגדלה ומתפתחת מכוח לימוד התורה של עם ישראל מאז נתינתה.

אנו שזכינו לקבל את התורה בטוחים שביום מן הימים תתגלה העוצמה שנטע לימוד התורה בליבם של כלל ישראל, והיא תיתן את אותותיה ותקרב כל אחד ואחד לחזור אל ה' - אל צור מחצבתנו.

~ צעד קטן ~

משה רבנו מבהיר לעם ישראל כמה קל ופשוט לקיים את התורה:

"כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לֹא גִפְלֹאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רְחֻקָה הוּא. לֹא בְשָׂמִים הוּא לְאֹמֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׂמִימָה וַיִּקְחֶהָ לָנוּ וַיִּשְׁמַעֲנוּ אֹתָהּ וַנַּעֲשֶׂנָּה. וְלֹא מֵעֵבֶר לָיִם הוּא לְאֹמֹר מִי יַעֲבֹר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וַיִּקְחֶהָ לָנוּ וַיִּשְׁמַעֲנוּ אֹתָהּ וַנַּעֲשֶׂנָּה. כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ" (דברים פרק ל, יא-יד).

האומנם כה קרובה היא התורה? האומנם כל כך קל לקיימה? התשובה נעוצה בשלוש המילים החותמות את הפסוק: "בפיך ובלבבך לעשותו".

באדם ישנם שלושה רבדים: מחשבה, דיבור ומעשה. קניית התורה כוללת את שלושת הרבדים, על פי הסדר המופיע בפסוק: הפותח הוא הפה - נושא הדיבור, אליו מצטרף הלב - בעל ההבנה וההפנמה, ומתוך החיבור של שניהם מגיעה העשייה.

במבט ראשון נראית התורה רחוקה ומאיימת, והחיים על פיה מצטיירים כמשימה התובעת הקרבה אישית גדולה. ומה גורם לשינוי המבט? המפגש הבלתי אמצעי עם התורה, "בפיך".

הפה הוא הלומד את התורה ומבטא את מילותיה, ודרכו האדם זוכה להיחשף לעולמה המופלא. טעימה זו מעולם התורה מביאה להבנת דבריה ולהפנמתם,

ומה שהיה נראה זר ומוזר נעשה קרוב, ברור והגיוני - וכשהדברים מובנים ומופנמים, אך טבעי הוא לקיימם.

התורה איננה דורשת מאיתנו לסבול ולהתענות כי אם להיפק, היא מעניקה לנו מתכון לחיים יפים, מלאי תוכן ואושר. לומד התורה מגלה עד מהרה כי מצוותיה מתאימות התאמה מלאה לכל צורכי האדם, הרוחניים והגשמיים - ומכאן ועד חיי תורה ומצוות באהבה נותר רק צעד קטן.

~ בחירה חופשית ~

הבחירה החופשית הנתונה לכל יהודי מוצגת בפרשתנו בדרך תמוהה:

”רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע” (דברים ל, טו).

לכאורה על פי הפסוק הקב”ה נתן לפנינו טוב ורע, ועלינו לבחור: אם נלך בדרך הטובה נזכה בחיים, ואם נבחר ברע ניענש במוות. אולם אם אכן זו הכוונה הרי שהיה צריך לכתוב ”ראה נתתי לפניך את הטוב ואת החיים את הרע ואת המוות!” אם מציגים את העונש לפני הצגת הבחירה - ממילא כבר התבטלה הבחירה והתרוקנה מתוכנה.

לכן יש לגשת אל הפסוק מזווית שונה. אין כאן תיאור רגיל של שכר ועונש - והדגש כאן איננו בברכה שתצמח מקיום המצוות ובעונש שיחול עלינו אם נעזוב חלילה את ה' יתברך. לא ולא! מגמת הפסוק היא להאיר את הקשר העמוק בין הטוב לבין החיים. בחירת הדרך הטובה היא הבחירה בחיים, ובחירת החיים היא במהותה בחירת הטוב! הווי אומר, חיים אמיתיים הם חיים של מעשים טובים, ומוות רוחני הוא מנת חלקו של ההולך בדרך הרוע.

כשאדם מענה את חברו על לא עוול בכפיו יסיק המתבונן מן הצד שהקורבן הוא המסכן ושידו של האכזר על העליונה, אך אין זו אלא מסקנה שטחית. לאמיתו של דבר התוקף איבד את צלם הא-להים שלו ואינו אלא מת מהלך, ואילו הקורבן נותר בן אנוש על אף סבלו - והריהו אדם חי. אם כן הבחירה החופשית היא אכן בחירה בין חיים למוות.

פרשת וילך

~ וילך משה ~

ביום האחרון לחייו עומד משה רבנו לפני העם ונושא את נאומו האחרון. הנאום משתרע על פני שלוש פרשות:

בפרשת וילך משה רבנו מוכיח את עם ישראל ומזהירם מעומק ליבו: הישארו דבקים בתורה - אל תעזבו אותה אחרי מותי!

בפרשת האזינו הוא נושא תוכחה לדורות הבאים - עד בוא הגאולה.

בפרשת וזאת הברכה מסתיים הנאום בברכות שיוצאות מליבו הטהור והאוהב של משה רבנו.

הפסוק הפותח את פרשתנו תמוה:

”וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל” (דברים לא, א).

לאן הלך משה כדי לשאת את נאומו?

תרגום יונתן מסביר שמשה הלך לבית המדרש, המקום שבו אוזניהם של חכמי ישראל מוכשרות לקבל תוכחה. משה רבנו המורה הגדול מסיים את תפקידו דווקא בבית המדרש - וממחיש לכולנו את מרכזיותו של מקום לימוד התורה.

האבן עזרא והרמב"ן מסבירים שמשה הלך אל בני ישראל - לנחמם על לכתו מן העולם ולחזקם בידיעה שכבר נבחר ממשיך דרכו, ועל כן אין להם כל סיבה לדאגה. פירוש זה מגלה את ענוותנותו ואצילותו של משה רבנו ביום אחרון לחייו.

לדברי בעל הטורים הלך משה אל האבות הקדושים, המוזכרים בפסוק האחרון של הפרשה הקודמת, להודיעם כי הוא מילא את תפקידו וכי בני ישראל כבר כבשו חלק מן הארץ.

האור החיים הקדוש מבסס את פירושו על דברי הזוהר ומלמדנו שנשמתו של משה הלכה והקדימה אותו בשמי מרום, וכך ידע משה שמלאו ימיו.

פירושים שונים ומגוונים ניתנו להליכתו של משה רבנו, אך ישנו צד השווה בכולם: גם ביום מותו משה רבנו הולך ואיננו עומד. תהא מגמת ההליכה אשר תהא - משה רבנו מלמדנו בעצם הליכתו שהחיים עלי אדמות אינם חיים של מנוחה אלא חיים של הליכה, של התקדמות ושל עשייה, עד יומו האחרון של האדם.

~ עכשיו ולדורות ~

פרשתנו מלווה את משה רבנו ביום האחרון לחייו, ובו הוא מעביר את שרביט ההנהגה ליהושע:

”וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוָשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל חָזַק וְאַמֵץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָם לְיִצְחָק לְיִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֶתְּנֶנָּה לְךָ וְלְבָנֶיךָ וְעַתָּה הָיָה יְהוָה עִמָּךְ וְאַתָּה וְכָל הָעָם הַזֶּה יִשְׁבְּעוּ לְפָנָיו וְיִשְׁמְעוּ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּים” (דברים לא, ז).

בהמשך הפרשה הקב”ה מזרז בעצמו את יהושע במילים דומות:

”וַיִּצַו אֶת יְהוָשֻׁעַ בֶּן נֹון וַיֹּאמֶר חָזַק וְאַמֵץ כִּי אַתָּה תָּבִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ” (שם פסוק כג).

אך יש הבדל דק בין מילותיו של משה למילותיו של ה'. משה רבנו אומר ליהושע "כי אתה **תבוא** את העם", ואילו ה' אומר לו "כי אתה **תביא** את בני ישראל". רש"י מבאר שמשה רבנו מנחה את יהושע לעבוד בשותפות עם זקני הדור ולהתייעץ עימם, ואילו ה' מדגיש את אחריותו של יהושע: "תביא על כורחם - הכול תלוי בך".

מבטו של משה רבנו מתמקד בהווה, בדאגה לעם ישראל בעת המעבר מידי לידי יהושע. המנהיג העליון הולך לעולמו, ועם ישראל זקוק עתה להנהגה שתלך איתו יד ביד. "תבוא את העם" משמעו תבוא **עם** העם. משה רבנו שם את הדגש בהליכה יחד.

לעומת זאת מבט ה' הוא מבט לדורות. אין מדובר רק בדור העומד על פתחה של ארץ ישראל - מדובר בעם ישראל כולו, עם הקודש. כיבוש הארץ בידי יהושע איננו מאורע נקודתי אלא מהלך היסטורי מכונן לכל הדורות. תפקידו של יהושע הוא אפוא לקיים ולקדם את התהליך ההיסטורי, להביא את עם ישראל אל הארץ ולהנהיגו אל הנצח.

ודאי שאין כאן מחלוקת בין ה' למשה על דרכי ההנהגה הראויות, אלא שיש להבחין בין המטרה ובין הדרך להשיגה. מימוש היעד להביא את ישראל אל הארץ נתון לאחריותו הבלעדית של יהושע; עצת הזקנים ושמיעת העם הן אבני הדרך להשגת היעד, כי בעשייה משותפת מגיעים לתוצאות טובות לעין ערוך מהנהגה בדרך של שררה.

דברי משה רבנו הם עצה טקטית, דברי ה' הם אסטרטגיה - ושתי ההדרכות גם יחד חוברות זו לזו ומרכיבות את התמונה השלמה.

~ הקהל בימינו ~

בפרשתנו אנו פוגשים מצווה מיוחדת המתקיימת אחת לשבע שנים, מצוות הקהל:

”הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרף אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת” (דברים לא, יב).

מצווה זו מגלה כי ישנם שני ממדים במצוות לימוד התורה. הממד הראשון, הידוע לכל, הוא החובה המוטלת על כל אדם לקבוע זמנים ללימוד תורה. הממד השני, הנלמד כאן, הוא חשיבות ההתקהלות סביב התורה.

אכן, מצוות תלמוד תורה איננה רק מצווה אישית, זוהי מצווה של הכלל כולו. התורה היא מרכז חיינו הקהילתיים, ולכן כל כך חשוב שנתקהל יחדיו סביבה. מצוות הקהל מעידה שעם ישראל ממלא אולמות ואצטדיונים לאו דווקא כדי לצפות במשחקי כדורגל או בהופעות של זמרים מפורסמים - רבבות אלפי ישראל מתכנסים יחד לשמוע את קול התורה!

מצווה זו צריכה להורות לנו את הדרך להרבות בכינוסים לכבודה של תורה בכל אתר ואתר.

”תורה צוה לנו משה מורה קהלת יעקב” (דברים לג, ד).

~ התורה – שירה ~

”וְעַתָּה כָּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמָּה בְּפִיהֶם
לְמַעַן תִּהְיֶה לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל” (דברים לא, ט).

הפשטנים מסבירים שהשירה שעליה מדובר כאן היא שירת האזינו. בפרשת האזינו משה רבנו מתרה בבני ישראל שאם הם יעזבו את התורה הקב"ה יעזוב אותם ויגלם מארצם, אך הפרשה מסתיימת בהבטחה שאין עליה תנאי, הבטחת הגאולה. על כן ראויה הפרשה להיקרא "שירה" - כי היא ביטוי לתקוותם של בני ישראל בכל הדורות.

חכמינו זכרונם לברכה ראו בפסוק זה קומה נוספת, והסבירו שכאן טמונה המצווה המוטלת על כל יהודי לכתוב ספר תורה (סנהדרין כא, ב).

בפסוק מופיעים שלושה ביטויים חשובים: "כתבו את השירה", "למדה את בני ישראל", "שימה בפיהם". ביטויים אלו מבטאים שלושה ממדים ביחסנו לתורה - כתיבה, לימוד ודיבור.

אנו חייבים לכתוב את התורה. זו מצווה שבני ישראל מקיימים באדיקות גדולה. התורה היא נחלת הכלל, היא חלק מזהותנו הכללית, ולכן כולנו שותפים בכתיבת ספרי תורה וחוגגים ברוב פאר כל סיום של כתיבת ספר תורה. ואולם, איננו מסתפקים בכבוד הניתן לתורה. אנו חייבים ללמוד אותה ולהתעמק בה, כדי שנוכל להפנים אותה ולקיימה. אך גם בכך אין די. התורה צריכה להיות בפינו ממש. אין היא מיועדת רק לזמנים מסוימים שבהם אנו יושבים בבתי הספר או לומדים בבתי המדרש - אלא לכל רגע ורגע בחיינו. עלינו לשים את התורה בפינו - לדבר בה בשיח יומנו ולשזור את דברי התורה בשגרת חיינו היומיומית.

התורה בעבורנו היא שירה - זו שירת חיינו, היא האושר של זהותנו.

פרשת האזינו

~ מוכנות ~

שירת האזינו, השוזרת יחדיו תוכחה לישראל ונבואה לכל הדורות, פותחת בפסוק תמוה:

”הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמַרִי פִי” (דברים לב, א).

מדוע מתבקשים השמיים והארץ להקשיב ולשמוע? והלוא בני האדם הם אלו הנתבעים לקיים את דברי ה'! ומדוע פונה משה רבנו לשמיים בלשון נוכח - ”האזינו השמים”, ואילו לארץ הוא מתייחס בלשון נסתר - ”ותשמע הארץ”?

רש”י נדרש לקושיה הראשונה ומסביר שהשמיים והארץ הם העדים הנצחיים, הקיימים לעולם, ודרכם אפשר לגמול לישראל על מעשיהם. אם יעברו ישראל חלילה על הברית ייעצרו השמיים והארץ לא תיתן את יבולה, אך אם יהיו נאמנים לברית יזכו לשפע של ירידת גשמים ולברכה גדולה בתבואה וביבול הארץ.

יש שמפרשים שהשמיים והארץ הם מטפורה המסמלת את נצחיות המִסָּר. כשם שהשמיים והארץ אינם כלים כך תתקיים נבואת ה' בוודאות, ולא תימחה לעולם.

ויש הרואים ב”שמיים” משל לאנשים החשובים המורמים מעם, וב”ארץ” משל לאנשים הפשוטים, יושבי הארץ. משה רבנו פונה בלשון נוכח לאנשים החשובים, למנהיגי העם, ותובע מהם להאזין לדבריו, לשמש דוגמה לרבים - ומתוך כך ינהרו גם כל האנשים הפשוטים לכיוון הנכון והטוב. אל מנהיגי הציבור אפשר לדבר בלשון קשה, ”ואדברה”, לדרוש דרישות גדולות וברורות, אך לשאר העם יש להעניק תורה מתוקה מדבש, להשמיע לאוזניהם הרכות את ”אמרי פי”.

לפעמים האנשים הפשוטים הם כלי קיבול, וגם בלי שיטו אוזן ובלי שאיש יפנה אליהם ישירות הם שומעים. "ותשמע הארץ אמרי פי" - הארץ תשמע מאליה, בטבעיותה. יש כאן ביטוי לאמונה בכוח הקדושה הטמון בכל אדם, במוכנות הטבועה בו לקבלת דבר ה'.

~ ארבע מידות בדברי תורה ~

"יֵעָרֵף כַּמָּטָר לְקַחֵי תֶזֶל כַּטֵּל אֲמַרְתִּי כְּשֶׁעִירָם עָלַי דָּשָׂא וְכַרְבִּיבִים עָלַי
עֹשֵׁב" (דברים לב, ב).

התורה נמשלה למים. כמו המים גם התורה מרווה את העולם ומעניקה חיים ללומדיה. פרשת האזינו פותחת בתיאור ארבע מידות בלומדי תורה, שכולן קשורות במים: מטר, טל, שעירים ורביבים.

א. מטר. המטר הוא צורך חיוני לקיום העולם, אך אין הוא יורד בכל עונות השנה. זו היא המידה של לומדי התורה המתמסרים ללימודה בזמנים מסוימים. ישנן תקופות שבהן התורה ממלאת כמעט כל רגע בחיי האדם, כמו בראשית דרכו של תלמיד ישיבה. ואולם, כאשר הלומד משלב חיים מעשיים עם לימוד התורה הוא מקדיש את חופשותיו, את השבתות ואת החגים ללימוד תורה באופן מיוחד.

ב. טל. הטל יורד בכל לילה. בלעדיו עלול העולם להתייבש, אך אין בו די לגידול התבואה והפירות. זו המידה של לומדי התורה שאין באפשרותם להקדיש זמן רב ללימוד, אך הם קובעים עתים לתורה וזוכים להיות מעורים בה תמיד. ואף שיש לטל חיסרון לעומת הגשם הנדרש לחיים עלי אדמות, יתרונו הגדול של הטל הוא בהיותו תמידי.

ג. שעירים. השעירים הם רוחות הסערה. הגשם החזק והעוצמתי שהסערה משפיעה על העולם יוצר מהפכות – כך הלומד המכיר בעוצמתה של התורה אינו מסתפק בלימוד לעצמו אלא מגייס את כל כוחותיו כדי שהתורה תשנה את המציאות בעולם. כאותה סערה שבזכותה העולם מתכסה בדשא, כך לומד זה דואג להקים מרכזי תורה בכל מקום ונמצא כולו בעין הסערה המבורכת.

ד. רביבים. רש"י מלמד אותנו שהרביבים הם חצי המטר ה"יורה כחץ". החץ נורה במדויק ומגיע ללבבו של האדם. יש תורה הניתנת לכלל הציבור, וישנה תורה הניתנת לכל יחיד ויחיד. הדשא הוא מכלול העשבים, אך גם כל עשב ועשב נושא משמעות בפני עצמו. התורה המופיעה כסערה משפיעה על הכלל, ואילו התורה המופיעה כרביב חודרת אל היחיד כקרן לייזר, נכנסת ישירות לליבו של האדם ומגלה לו את עוצמתו האישית ואת חלקו המיוחד בתורה.

ארבע מידות בלומדי תורה: המקדישים לה את מיטב זמנם בעיתות מסוימות, הקשורים בה באופן תמידי, העוסקים בה לטובת כלל הציבור והנהנים ממנה ומוצאים בה את האור המיוחד הטמון בהם.

ואשרי מי שזוכה לכל ארבע המידות גם יחד!

~~~~~

~ שימוש נכון ~

"וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט שְׂמֵנָה עֲבִית כְּשֵׁית וַיִּטֵּשׂ אֱלֹהִים עָשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר
 יִשְׁעָתוֹ" (דברים לב, טו).

פסוק דרמטי זה בפרשתנו הוא הפסוק המפריד בין תיאוריהן של כל הטובות שהיטיב הקב"ה לעמו ובין כפיות הטובה של ישראל שבעטו במיטיבם. הפסוק פותח סדרת פסוקים ארוכה המתארת את פשעי ישראל ואת העונשים שיקבלו על עוזבם את ה'.

מבנה הפסוק מעניין: הוא מתחיל ומסתיים בלשון נסתר - "וישמן ישרון", "ויטש", "וינבל", אך באמצע עובר הדיבור לצורת נוכח - "שמנת עבית כשית".

הפנייה הישירה באה לענות על שאלה נוקבת: מדוע הקב"ה מעניק לבניו כל כך הרבה שפע, אם השפע רק מביא אותם לבגידה בו?! נראה שלא בכדי אמרו חכמים כי העניות נאה לישראל¹⁰.

ואולם, על אף התהום שאליו הגיעו ישראל מתוך השפע הרב - אין כל רע בשפע עצמו! הקב"ה משפיע טוב למאמינים בו כדי שיוכלו להמשיך להיות אנשים טובים, לעשות טוב ולגמול חסד, שהרי מתוך עניות קשה לעזור ולהושיט יד, ואי אפשר להקים אומה ולהגן עליה.

השפע נצרך כדי להקים את ממלכת ה' בעולם. הבעיה אינה אצל מעניק השפע אלא אצלך, האדם הפרטי. במקום להשתמש בשפע כדי להיטיב עם הזולת ועם החברה שמרת הכול לעצמך. **שמנת** ולא אמרת די, **עבית** והמשכת לצרוך בלי כל קשר לצרכיך. תאוותך הייתה כה גדולה וחסרת גבולות עד אשר **כשית** - נראית כאדם אחר לגמרי בגלל השומן הרב שכיסה אותך.

לא השפע הוביל את ישראל לבגידה בצור ישועתו אלא ההתנהגות שאינה רואה את האחר. הפתרון לנזקי השפע איננו נעוץ בהימנעות ממנו, כי אם בשימוש נכון בו לטובת הזולת.

10. חגיגה ט, ב: "יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חיורא".

~ וכפר אדמתו עמו ~

שירת האזינו נושאת התראה חמורה לעם ישראל שאם יחטא יגלה מן הארץ, אך היא מסתיימת בפסוק שכולו נחמה:

"הֲרִיגוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דָם עֲבָדְיוֹ יִקּוּם וְנִקְּם יִשִּׁיב לְצָרָיו וְכָפַר אֲדָמְתוֹ עַמּוֹ"
(דברים לב, מג).

הפסוק פונה לגויים וקורא להם: שבחו את עם ישראל! שירו וזמרו על המהפך ההיסטורי - שעם ישראל שב לארצו, נלחם באויביו ומנצח את כל הקמים עליו.

ואולם סיומו של הפסוק איננו מובן: מה פשר הביטוי "וכפר אדמתו עמו"?

רש"י מפרש שכדי להבין את הפסוק יש להוסיף את האות וי"ו - כאילו נכתב "וכפר אדמתו ועמו". אך גם דברים אלו צריכים ביאור. אכן אם העם חטא הוא צריך כפרה, אך מהו חטאה של האדמה שעליו נדרש לכפר? רש"י מבאר כי המילה "וכפר" בפסוק זה אינה באה מלשון סליחה וכפרה, אלא היא "לשון רצוי ופיוס". אדמת ארץ ישראל סבלה במשך אלפיים שנה, בניה גלו ממנה והיא הפכה גלמודה ושוממה. על כך יש לפייסה ולהשיב לה את ברכתה - שתשוב לתת פירותיה בעין יפה.

ואולי נציע פירוש נוסף, בלי להוסיף את האות וי"ו:

"וכפר אדמתו עמו" - האדמה עצמה היא שתכפר על עמו. הא כיצד?

חזרתו של עם ישראל לעבוד את אדמתו אחרי אלפיים שנות גלות, להפריח את השממה מחדש במסירות נפש - היא-היא שתביא כפרה לעם. אומנם עדיין לא שבו בני ישראל בתשובה שלמה, אך הם חזרו לקיים את המצווה הראשונה שנצטווה אביהם אברהם: "לך לך" (בראשית יב, א) - בוא אל הארץ שהבטחתי לך! מי שמקיים מצווה זו משנה את כיוון ההיסטוריה ומסיט אותו מגלות לגאולה.

זכותה של האדמה ששבה לעבודתה בידי בניה - היא המביאה כפרה לישראל.

~ לבני ישראל ~

הפסוק האחרון בפרשה סותם את הגולל על תקוותיו של משה רבנו להיכנס לארץ ישראל:

"כִּי מִנְגִד תִּרְאֶה אֶת הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים לב, נב).

חתימת הפסוק - "אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל" - רומזת מדוע לא שמע הקב"ה לתחינותיו של משה רבנו; במילים ספורות אלו אמר הקב"ה כביכול למשה:

אינך יכול להיכנס לארץ ישראל, כי היא איננה שלך אלא של עם ישראל!

כל חייך פעלת למען עם ישראל, ולא חשבת על עצמך כלל. באומץ לב הרגת את המצרי שהיכה איש יהודי מאחריך, ולא יראת ממבקשי רעתך. הצלת את בנות יתרו מהרועים, ולא חששת לחייך אף שהיו הרועים מרובים ממך, וכדי לקבל את התורה ויתרת על חיי משפחה נורמליים ונאלצת להתנתק מאשתך האהובה. חיית את כל חייך אך ורק למען עם ישראל ותורת ישראל.

והינה בסוף ימך ביקשת בקשה אישית הנובעת מרצונך להיכנס אל הארץ החביבה עליך, אך עליי להיענות לבקשתך בשלילה ולהשיב את פניך ריקם. ומדוע? כי עליך להישאר נאמן למהותך הנתונה כל כולה לעם ישראל, בלי שום אינטרס אישי. לכן רק "מנגד תראה" - בראייה שכולה אהבה, אך אהבה זו לא תוכל לבוא לידי ביטוי מעשי - "ושמה לא תבוא".

בזכות דחיית בקשתו נשאר משה רבנו המנהיג היחיד בתולדות ישראל, ובתולדות האנושות כולה, שהיה עבד לעמו בכל ישותו - משרת ה' המסור לשליחותו בלי שום פנייה אישית מרגע לידתו ועד ליום מותו.

הסירוב הזה שמר על גדלותו העצומה של משה רבנו לדורי דורות, עד עצם היום הזה.

~~~~~

פרשת וזאת הברכה

~ תורה ציווה לנו משה ~

כשילד קט מתחיל לדבר אביו חייב ללמדו תורה. הלימוד הראשוני מורכב משני פסוקים המבטאים את יסוד אמונתנו. הפסוק הראשון הוא "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" (דברים ו, ד), המבטא את יסוד אמונתנו בא-ל אחד, אדון כל העולם, שבחר בישראל לעמו ולשגרירו.

הפסוק השני מופיע בפרשתנו:

"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (דברים לג, ד).

פסוק זה הוא יסוד אמונתנו באמיתת התורה שקיבלנו בסיני.

תחילת הפסוק מעידה על תורת ה' שניתנה לנו דרך משה רבנו. לא נכתב 'משה ציווה לנו תורה', כי אם "תורה ציווה לנו משה". התורה קודמת למשה, להורות כי ה' הוא המצווה ומשה הוא שליחו ושגרירו עלי אדמות.

המשך הפסוק מלמד כי התורה היא מורשה לקהילת יעקב. כשם שהאמונה בא-ל קשורה בקשר בל יינתק באמונה בחיבור בין ה' לישראל, כפי שראינו בפסוק "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", כך התורה היא מורשה לישראל. עם ישראל קיבל את התורה האין סופית מה', והיא ירושה לו. המילה "מורשה" המיוחסת לתורה נושאת שתי משמעויות המשלימות זו את זו:

א. התורה לא ניתנה רק לדור אחד, אלא היא מועברת מדור לדור בירושה; ב. כמו כל ירושה התורה שייכת למקבלה, והוא אחראי על שמירתה.

מכאן נובעת האחריות של עם ישראל לקיים את התורה שניתנה מה' ולהתאים אותה לכל דור ודור. על חכמי ישראל בכל הדורות הוטלה האחריות

הכפולה, הנפלאה והמרתקת, לייצר סייגים וגדרות כדי למנוע כל פגיעה בתורה, ובד בבד להסביר את התורה בלשון שתתאים לכל דור על פי אופיו וצרכיו.

חכמי ישראל נדרשו לתת מענה מתוך ערכי התורה לשאלות המתעוררות כתוצאה משינויי הזמנים, מהתפתחות הטכנולוגיה, מהפיכת עם חקלאי בארצו לעם של גולים בארצות הגויים, וברוך ה' – מחזרת עם ישראל לארצו, למערכת חיים שונה מסגנון החיים שחיו בה בעבר. כמו כן נדרשו חכמינו להכריע מתי יש להחמיר ומתי ניתן להקל, ואף הוסיפו חגים ללוח השנה העברי – חנוכה, פורים ויום העצמאות – כדי שחיינו לא יהיו מונעים רק מהתרפקות על העבר אלא מראייה אמיתית של השגחת הא-ל בכל עת ובכל תקופה.

מילה משמעותית נוספת בפסוק היא המילה "קהילה". התורה פונה כמובן לכל יחיד, אך היא ניתנה לאומה, לקהילה של בני יעקב. עלינו למצוא את הדרכים לחיות את התורה לא רק כדת המחייבת את היחיד בקיום מצוות מסוימות אלא כמתווה דרך לעמנו כולו.

איזו תוכנית גדולה ועצומה הוריש לנו משה רבנו לפני ארבעת אלפים שנה!

~ מורכבותם של אנשים גדולים ~

משה רבנו מברך את בני ישראל לפני מותו, וזו ברכתו לראובן:

"יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יָמוֹת וְיֵהִי מִתְּיוֹ מִסְפָּר" (דברים לג, ו).

מה פירושו של משפט תמוה זה? הלוא אם ראובן יחיה ודאי שלא ימות!?

הרמב"ן מביא כמה וכמה פירושים על הפסוק. על פי אחד הפירושים משה רבנו העניק לבני ראובן ברכה מיוחדת לאור התחייבותם לשמש חיל חלוץ בכיבוש הארץ. הואיל והלחימה בקו החזית מסוכנת ביותר בדרך משה את ראובן שכל בני שבטו יחיו ויגברו על אויביהם ("יחי ראובן"), ושאיש מהם לא ימות

במלחמה ("ואל ימת"). על כך הוסיף תוספת חיזוק: "ויהי מתיו מספר" - שבתום המלחמה יהא מספר אנשי השבט ("מתיו" = אנשיו) זהה לכשהיה קודם המלחמה, וכולם ישובו לאוהליהם בריאים ושלמים.

ונוסיף עוד שבביטוי "יחי ראובן" יש מעין קריאת חיזוק ועידוד - כמו "יחי המלך" - ואילו הביטוי "ואל ימת" מבטא תפילה שלכל הפחות יצליח ראובן לשרוד. שני הקצוות הללו משקפים שני ממדים באישיותו של ראובן.

מצד אחד הוא גדול שבגדולים - הוא "פתח בהצלה תחילה" (מכות י, א) והביא לעולם את עניינה של הערבות ההדדית בהצילו את יוסף מיד אחיו בשעה שביקשו להורגו. מצד שני הוא שפל שבשפלים בשל חטאו הגדול - "וישכב את בלהה פילגש אביו" (בראשית לה, כב).

אישיותו המורכבת של ראובן מעוררת תהייה כיצד ראוי להתייחס לאנשים גדולים שכשלו. האם נפילתם מחייבת אותנו למחקם מזיכרונו? תשובתו של משה רבנו חד משמעית: חלילה וחס! יש למחות כמובן על העוול ולהקיא את המעשים הרעים, אך אין לשכוח את מעשיהם הגדולים שעשו.

ראובן אומנם חטא, אך יש לזכור שלצד הנפילה הגדולה נזקפת לזכותו גם התנהגות הרואית.

ראובן יכול להיות למעשה כל אחד ואחד מאיתנו, כי זה כל האדם: גוף ונפש, עוצמות של קדושה ועוצמות של שפלות שעשויות לשכון זו לצד זו בגוף אחד. ומתוך הבנה זו שכה רחוקים אנו משלמות עלינו להתמלא בענווה כלפי ראובן. לא נאפשר לחטאו הצורב למחות את זכר פעולותיו הטובות והברוכות.

"יחי ראובן" בזכות גדלות נפשו, "ואל ימת" בשל פשעיו - אף שהגיע קרוב למיתה רוחנית. נתון ייתן את הדין על פשעיו, אך שמו לא יימחה, ואנו נזכור את גדלותו ונלמד ממעשיו הנפלאים.

~ גוף ונשמה ~

משה רבנו מברך את שבטי ישראל לפני מותו, כל שבט ושבט על פי עניינו. רק שבט אחד, שבט יששכר, אינו זוכה לברכה בפני עצמו - וברכתו בלועה בברכת שבט זבולון:

”וְלִזְבוּלֹן אָמַר שְׂמֵחַ זְבוּלֹן בְּצִאתְךָ וְיִשְׁשַׁכֶּר בְּאַהֲלֶיךָ” (דברים לג, יח).

מדוע נכרכו שתי הברכות זו בזו, ומדוע הוקדם זבולון ליששכר?

רש"י מסביר שזבולון ויששכר יצרו ביניהם שותפות: האחד דואג לפרנסה, האחר דואג ללימוד התורה. זבולון היה אחראי על הפרנסה של שבטו ושל שבט יששכר – והיה יוצא לעסקים מעבר לים כדי לאפשר ליששכר לשבת וללמוד תורה בלי דאגות. הואיל וחיו ותורתו של יששכר היו תלויים בחריצותו של זבולון, הוקדמה ברכת זבולון לברכתו של יששכר.

תשובה זו מעלה מתוכה תמיהה חדשה: אומנם חיו הגשמיים של יששכר היו תלויים בזבולון, אך חיו הרוחניים של זבולון היו תלויים ביששכר! ולא זו בלבד, אלא שכל ישראל נתברכו מתורתו של יששכר, שממנו יצאו מלמדים לכל האומה כולה, ועל כן מן הראוי היה לתת ליששכר מקום של כבוד ולהקדים את ברכתו לברכת זבולון!

כאן טמונות הענווה והמסירות של מי שעוסק ברוחניות ואינו מעוניין להיות מוצג בחלון הראווה של העולם. הוא משפיע השפעה רבה, אך השפעתו פנימית ומוסתרת.

השפעה זו היא המשמעותית ביותר, כמו השפעת הנשמה על גופו של האדם, אלא שאין היא נראית – ומכאן כל עוצמתה.

~ עם ישראל עם משה מנהיגו ~

משה רבנו מברך את בני ישראל לפני מותו. בברכתו לשבט גד הוא מתאר:

"וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חֶלְקֵת מַחֲקֵק סָפוֹן וַיֵּתֵא רֵאשִׁי עִם צְדָקֵת ה' עֲשֵׂה
וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל" (דברים לג, כא).

רש"י מפרש שהפסוק כולו עוסק בבקשה של שבט גד לקבל נחלה בעבר הירדן המזרחי, בשטחים שכבש משה רבנו לפני מותו:

"וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ - ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כיבוש הארץ". ומדוע ביקש שבט גד להתיישב דווקא בשטחים אלו? "כי שם חלקת מחקק ספון" - כי ידע ששם ייקבר משה.

המשך הפסוק - "וַיֵּתֵא רֵאשִׁי עִם" - מתייחס על פי רש"י להבטחת בני גד להיות חלוצים בכיבוש הארץ ולצאת למלחמה בראש האומה, וסופו של הפסוק מעיד כי הם קיימו את הבטחתם שלא לשוב לבתיהם עד שישבו ישראל איש בנחלתו: "צדקת ה' עשה - שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבור את הירדן עד שכבשו וחילקו".

יש כאן מהפך של ממש. עד כה חשבנו ששבט גד, ועימם שבט ראובן וחצי שבט המנשה, רצו להישאר בעבר הירדן בשל אזורי המרעה הפוריים שהתאימו לצאן הרב שהיה ברשותם, והינה זה פלא!

התורה מזמינה אותנו לקריאה חדשה של אירועים אלו, ומגלה לנו כי הסיבה האמיתית שבעטיה לא רצו בני גד לעבור את הירדן לא הייתה כלכלית אלא מהותית: הם הבינו שלא ייתכן שמשה מנהיגם של ישראל ייקבר בחוץ לארץ, הרחק מן העם שהוביל במשך ארבעים שנה. לגבי דידם אין כל אפשרות להפריד בין המנהיג ובין עמו - ועל כן השטחים שכבש משה רבנו צריכים להתווסף לעיקר הארץ. אם משה רבנו יישאר בעבר בירדן יהפוך מקום קבורתו לחלק מארץ ישראל!

לו היה משה רבנו נקבר מחוץ לארץ ישראל, מנותק מעמו שקיבל מידי אלהים את התורה, היה נוצר חיץ בינו לבין עמו. תורת משה הייתה הופכת חלילה לתורה וירטואלית ומאבדת את כוחה להיות תורה מעשית הקשורה בקשר בל יינתק לעם הנוחל את הארץ ויושב בה. אילו נותר נותן התורה רחוק מעמו ומנחלתו הייתה תורתו נותרת גם היא הרחק בשמי מרום.

על כן הרחיבו בני גד את ארץ ישראל עד למקום קבורתו של משה, לאות כי משה ותורתו, עמו והארץ הטובה מחוברים אלו לאלו ואי אפשר להפרידם כלל.

דווקא בשבתנו בארצנו אנו מחוברים יותר מכול למשה רבנו שנתן לנו את התורה. "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (שם לג, ד).

~ חרב גאווה ~

הפסוק המסיים את ברכות של משה רבנו לעמו מעורר תמיהה. זוהי ברכה עם ריח של מלחמה:

"אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשֵׁעַ בְּה' מִגֵּן עֲזָרָה וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוּתְךָ וַיִּכְחָשׁוּ אֵיבֶיךָ לְךָ וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ" (דברים לג, ט).

עם ישראל מאושר בעת הגאולה. ה' עוזר לו ומגן עליו, ובזכות כוח חרבו נאלצים אויביו להסתיר את כוונותיהם הזדוניות ("ויכחשו איביך לך"), ועם ישראל יכול לדרוך על מקומם ("ואתה על במותימו תדרוך") - אך מה משמעותו של הביטוי "חרב גאווה"? האם עם ישראל מתגאה בחרבו? והלוא למדנו בתורה כי גאוות החרב היא דרכו של עשו, בעוד גאוות ישראל נתונה לספריו!

רש"י חש בקושי, ועל כן פירש כי הקב"ה הוא-הוא חרבו של ישראל. ועדיין עלינו להבין - איזו גאווה יש בחרב?

משה רבנו מלמדנו בפסוק זה שהמלחמה להגנת עם ישראל, עם נושע בה', היא גאווה אמיתית - כי על אף שה' מגן ועוזר ומושיע אין הוא עושה זאת במקום ישראל. בעולם הזה, שבו כוחות הרשע פועלים בעוצמה, עם הספר אינו יכול ללחום רק עם הספר. עם ישראל נתבע לקבל עליו את התפקיד הקשה מכול - ללמוד את חוכמת המלחמה ולהתגאות בה - ואז ה' יעזרהו ויצילהו.

והינה עינינו הרואות את קיומה של ברכת משה בדורנו דור הגאולה. מאז שעם ישראל קיבל עליו לעמוד מול אויביו ולהילחם בהם אנו זוכים לניסים גדולים ונפלאים. להיות לוחם בישראל - אין זו בושה כלל וכלל, זו גאווה גדולה! עם נושע בה'.

כנור לדוד

חידושי תורה ברוח ישראל סבא
על פרשיות השבוע

מאת

דוד יהודה בוצ'קו ז"ל

עורך: הרב שאול יונתן וינגורט

~ לך לך ~

זה הכלל:

"כל מה שאירע לאבות - סימן לבנים" (רמב"ן בראשית יב, ו).

אין כאן "באבע מעשיות" -

סיפוריהם, דבוריהם, חלומותיהם, כפי שהם מובאים בתורה הקדושה,

הכל דברי נביאים ברוח הקודש.

אפילו החלומות של המצרים.

וכן מצינו אצל משה רבינו:

"משה כתב ספרו ופרשת בלעם" (בבא בתרא יד, ב),

דברי בלעם נתקדשו על ידי משה ונעשו תורה.

"וילך למסעיו... אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה" (בראשית יג, ג) -

בחזרתו פרע הקפותיו (רש"י, בראשית רבה).

ידועה השאלה,

הלא אברהם אבינו היה גביר אדיר ואיננו זקוק לגמילות חסדים.

תשובה:

יש להניח שאברהם אבינו, לפני שיצא את הארץ לכיוון מצרים, עשה נדרים,

אם יחזור בשלום ארצה יתן צדקה לכל מיני מוסדות של זמנו.

אלו הן הקפותיו.

תמונה דומה נמצאת אצל יעקב לפני שיצא לפדן ארם (ריש ויצא):
"וידר יעקב נדר לאמר... ושבתי בשלום... וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך".

"וילך למסעיו מנגב ועל בית אֶל־עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה...

אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה" (בראשית יג, ג-ד).

"אשר היה שם אהלה" - אהלה של תורה.

"אל מקום המזבח" - מקום תפילה, בית כנסת.

"בעצם היום הזה נמול אברהם" (בראשית יז, כו) -

מי מל את אברהם אבינו - שם בן נח, או הוא עצמו?

ואיך היתה מלתו כשרה כאשר עוד לא היה ישראל?

ונראה לומר:

או על פי הדרש "וכרות עמו הברית", שעזר לו ה'.

או על פי הגמרא גטו וידו באים כאחד...

ברית בין הבתרים

"עגלה משולשת" (בראשית טו, ט) -

אולי יש כאן רמזים על הגלויות: מצרים, בבל, אדום.

וכן התנור (לפני ביאת המשיח) הוא תנור אושוויץ.

עי' במלבי"ם פירוש על כל הענין.

~ וִירָא ~

"כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו - עשה הקדוש ברוך הוא לבניו בעצמו, וכל [מה] שעשה אברהם על ידי שליח - עשה הקדוש ברוך הוא לבניו על ידי שליח..." (בבא מציעא פו, ב).

לענ"ד הדברים לא כל כך פשוטים,

ואפשר ללמד זכות

ולנסות להבין את דרכו של אברהם אבינו,

גאון ומורה-דרך של הכנסת אורחים לכל הדורות.

יש כאן לימוד גדול של עדינות, נימוס ודיפלומטיה:

לומר לבן-אדם

- קל וחומר לאורח חשוב, מפי בעל בית שר וגדול -

אתה מלוכלך, תתרחץ לפני שאתה נכנס לביתי,

אין לך בזיון גדול מזה.

לפיכך אמר אברהם למלאכים,

בודאי אתם רוצים שעבדי יביא לכם "מעט מים", שתרגישו טוב.

דבר אחר,

בביתו של אברהם אבינו היתה קדושה יתירה,

שכינה היתה תמידית,

כי אברהם אבינו היה מרכבה לשכינה.

וכן נאמר אצל שרה שהיה ענן קשור על האוהל.

ואף בזמן שהגיעו האורחים,
היה אברהם באמצע דיבור עם הקדוש ברוך הוא (עי' רש"י ותרגום יונתן בראשית יח, ג).
קדושת ביתו של אברהם אבינו
קרובה היתה לקדושת קדש הקדשים בבית המקדש,
הטעון לפני ביאתו קידוש ידים ורגלים.
בשביל מצוה כזו אין צריך קיתון שלם של מים,
מספיק גם "מעט מים",
בשל קדושת המקום.

~ תולדות ~

הקול קול יעקב (בראשית כז, כב).

צא ולמד מה נורא כחם של כלי נגינה [וכידוע, גם קולו של בן אדם נקרא כלי נגינה, עי' ש"ך בהעלתך].

א. החצוצרות של משה - "וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם בחצוצרות... ונושעתם מאיביכם (במדבר י, ט).

וזה אות לראש השנה שתוקעין בו בשופר לערבב את השטן הצורר הפנימי... ועוד, מה לי צורר חיצוני מה לי פנימי (כלי יקר).

ב. שופרו של יהושע, בו הפיל את חומת יריחו.

ג. כנורו של דוד, "ולקח דוד את הכנור ונגן בידו" (שמו"א טז, כג).

ד. וכן אצל אלישע "והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'" (מל"ב ג, טו).

בעקבות קריאת מאמר בעתון בחו"ל,

המתאר את שימוש המים בארץ בשנת תשנ"ב,

לפיו 40% מהמים שנצרכו על ידי ישראל באו מאקוויפר ההר ביהודה ושומרון - הנה המאמר הזה מביא לנו אור חדש על פרשת הבארות בפרשת תולדות.

בארץ ישראל, מי ששולט על המים הוא בעל הבית על הקרקע.

בלי מים אין חיים, אין התיישבות.

מקרא מלא הוא: "ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ" (בראשית כו, כב).

כל הפרשה היא לימוד לדורות עד ביאת גואל.

וכן כתב בחזקוני: "סתמום פלשתים - שלא יחזיק יצחק בהם להיות לו חזקה בארץ".

~~~~~

~ ויצא ~

"ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש" (בראשית כח, כ).

לא ייתכן שיעקב אבינו, בעל בטחון גדול, יבקש דברים שהם לכאורה פשוטים ובנאליים.

אלא, הכי פירושו:

לחם לאכול - זו אשה, דרך צניעות, כמו שכתוב אצל יוסף "כי אם הלחם אשר הוא אוכל" (בראשית לט, ו), עיי"ש ברש"י. וכן ציוה אותו אביו יצחק לקחת אשה. רצה יעקב אבינו לקיים "והוא אשה בבתוליה יקח", שכן יעקב כהן גדול היה - כדלהלן - ורצה לעבוד עבודה בשובו לבית אביו.

בגד ללבוש - אלו השבטים, או: בגדי כהונה, כמו שכתב בעל הטורים "יעקב כהן גדול היה...". ועל בגדי הכהן ישנם שתי שורות של שבטים.

והאבן הזאת - אבן השתיה (אור החיים).

יהיה בית א־להים - בית המקדש.

כל בקשותיו של יעקב אבינו היו בקשות רוחניות.

"וירץ עשו לקראתו... וישקהו" (בראשית לג, ד).

יעקב, שכולו קדוש וטהור יקבל נשיקה מעשו הרשע שנמשל לחזיר!?

הצדיק היה סובל מזה כל החיים!

ולכן, בעל הרחמים שהבחין בהרגשה העמוקה של הצדיק עשה לו נס,

ונעשה צוארו אבן (ראה תרגום ירושלמי).

שוב מצאתי מעין זה בחתם סופר על הפסוק "ויבא יעקב שלם" (שם לג, יח) -

שלא הזיקה לו נשיקת עשו.

~~~~

~ וישלח ~

"ולא יכלה ארץ מגוריהם" (בראשית לו, ז) - להספיק מרעה לבהמות שלהם.

ומדרש אגדה מפני יעקב אחיו, מפני שטר חוב של גזירת (טו, יג) כי גר יהיה זרעך,

המוטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו

הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר, ומפני הבושה, שמכר בכורתו" (רש"י).

תימה על הזהר, הכותב שלישמעאל יש זכות בארץ (ח"ב לב, א) -

והלא ישמעאל לא פרע שטר חוב זה?
ואת"ל שישמעאל לא נקרא ("כי גר יהיה) זרעך",
אם כן, קל וחומר שלא מגיע לו חלק בארץ.
הר הבית היא הבירה האמיתית של ירושלים וארץ ישראל,
מי שיושב על הר הבית הוא בעל הבית.
עד שלא נגרש משם את שונאינו יש להם אחיזה בארץ.

~~~~~

~ וישב ~

"וישב - ביקש יעקב לישב בשלוה,
קפץ עליו רוגזו של יוסף (רש"י בראשית לז, ב).
בגלות,
תחת לחץ הגויים,
האחים מאוחדים וחיים בשלום זה עם זה.
בחזרתם לארץ,
בבית,
מתחילות מריבות בין האחים ושנאת חנם,
עד חורבן הבית השני.

"כתנת פסים" (בראשית לז, ג) סמל -

א. לענינים רוחניים גבוהים.

ב. מלכות.

"בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב כתנות אור", באל"ף (בראשית רבה כ, יב).

הבין ר' מאיר שפה לא מדובר בכתנות של "מודן", מונטרע.

אלא כתנות רוחניות - אור המקיף.

אולי למד רבי מאיר גזירה שוה עור עור ממשה, "כי קרן עור פניו" (שמות לד, כט).

וכן בפרשת אחרי מות - "כתנות בד קדש ילבש" (ויקרא טז, ד).

מכיוון שכתוב באותו פסוק "בגדי קדש הם", כבר ידעינן שבאים מן הקדש,

כך שואלים מפרשי החומש.

אלא, על כרחך, שיש בכתנת סמל לקדושה וטהרה יתירה.

והיא לבוש המלאכים, עי' ספורנו שם.

[ועוד סמך לרעיון זה עי' רבינו בחיי, וישב. וכן בהפטרות וישב-חנוכה, רני ושמח].

ומה שהכתנות סמל למלכות -

כמו שמצינו אצל מרדכי: "יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך" (אסתר ו, ח),

וגם הוא מצאצאי רחל.

יעקב רצה פעם נוספת, כמו שעשה עם אחיו,

לשנות את תהליך ההיסטוריה של עם ישראל.

יעקב רצה שבכור אשתו האהובה - רחל - יהיה מלך ישראל,

וגם לעתיד מלך המשיח.

זאת היתה קנאתם של אחי יוסף וביניהם יהודה -

"המלך תמלך עלינו" (בראשית לז, ח),

כלומר,

המלך - בימי שאול,

תמלך - בימי משיח בן יוסף?

מה עשו אחי יוסף?

"ויפשטו את יוסף את כתנתו, את כתנת הפסים" (שם לז, כג),

כפליים למה?

כתנתו - בימי שאול,

את כתנת הפסים - בימי משיח בן יוסף.

בגד המלכות, הכתונת, היא סמל למלכות.

וכשם שעשו אחי יוסף ויהודה,

כך עשה דוד לשאול כאשר כרת את כנף מעילו (שמו"א כד, ד).

[על אף ששאול יצא מבנימין ולא מיוסף, הבין יעקב כשראה את הכתנת הקרועה, כי מבני רחל לא תצא מלכות היא וקיימא, וזאת היתה כוונתם של אחי יוסף ובנימין].

"ויאמר [יעקב] טרף טרף יוסף" (בראשית לז, לג), כפליים:

טרף - שאול,

טרף - מלך המשיח בן יוסף.

"ויתאבל על בנו ימים רבים" - שאול,

"וימאן להתנחם" - משיח בן יוסף.

וכן, "רחל מבכה על בניה" (ירמיהו לא, יד) - שאול,
"מאנה להתנחם" - משיח בן יוסף.

ויטבלו את הכתנת בדם (בראשית לז, לא) - אלו חבלי משיח,
ימי משיח בן יוסף, שראינו אנחנו.

אכן, באותה הפרשה, לאחר הסיפור הנורא הזה,
בא סיפורם של יהודה ותמר, תיכף ומיד.
מלכות דוד ומשיח בן דוד.
"מה פרצת עליך פרץ" (בראשית לח, כט) - חזקת עליך חוזק (רש"י) -
לפריצת דרך מלכות, בתוך אחיו.
"ובזה התנכר הנער כי דרך המלך לו, שפורץ לעשות לו דרך בשל חבירו" (העמק
דבר).

"פרץ גימ' 'זה משיח', שעושה פרצות בעכו"ם. וסמך ליה ויוסף הורד, רמז על
משיח בן יוסף שעתידי ליהרג" (שפתי כהן).
מאז נולד פרץ ראש השושלת עד משיח בן דוד,
התחילה ירידתו של משיח בן יוסף.
בשביל יעקב, יוסף הוא הבכור לאשתו העיקרית רחל,
ונתן לו חלק פי שנים, אפרים ומנשה.
אמנם, לא הצליח להעביר את המלכות יהודה לבני רחל...
כמו שכתוב "יהודה אתה יודוך אחיך" (בראשית מט, ח).

טרף טרף יוסף.

טרף - בית ראשון.

טרף - בית שני.

יוסף - בית שלישי.

ויקרע יעקב שמלתיו - גלות מצרים ("ויקרעו שמלותם". בראשית מד, יג).

וישם שק במתניו - גלות בבל ("שק ואפר". אסתר ד, א).

ויתאבל על בנו ימים רבים - גלות אדום (ימים רבים, אלפים שנה).

וימאן להתנחם - אסור להשלים עם חורבן הבית,

וכן כתוב "רחל מבכה על בניה מאנה להנחם" (ירמיהו לא, יד).

עוד יוסף חי, ותחי רוח יעקב - חזרה אליו השכינה, הוא הבית השלישי.

כידוע, בית המקדש היה מקצתו בחלקו של בנימין וקצתו ביהודה.

~~~~

~ מקץ ~

"ויהי מקץ שנתים ימים" (בראשית מא, א).

יוסף יצא בית האסורים לאחר שנתיים,

רמז לגלות שתימשך אלפים שנה, ובסופה יבא הקץ.

~~~~

~ שמות ~

"למה הרעותה לעם הזה" (שמות ה, כב) -

אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין. יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי אליהם באל שדי ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת (שמות ג, יג) מה שמו מה אומר אליהם (רש"י שמות ו, ט).

אני לא מבין את הקטרוג על משה,

תפקידו היה להיות פרקליט של עם ישראל,

לצעוק גוועללאד ולבקש רחמים לפני ה'.

משה נלחם בשביל כל נפש מישראל, וכאב לו...

ועי' רבינו בחיי, מעניין מאוד:

"ונראה לי מפשט הכתוב לומר שאין חטא למשה בדבור למה הרעותה..."

~~~~

~ וארא ~

סיפור נסי יצאת מצרים באים כדוגמא לנסים שיעשו לנו לעתיד לבא.

הדא הוא דכתיב "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו).

וכן, "אמת ויציב", "אמת ואמונה" -

"אמת" על סיפור גאולת מצרים.

"ויציב", "ואמונה" על הגאולה העתידה.

וזהו שאמרו (ברכות יב, א):

"כל שלא אמר אמת ויציב שחרית, ואמת ואמונה ערבית -

לא יצא ידי חובתו".

"סירובו", "סרבנותו" של משה רבינו -

"אמרו חכמים, ז' ימים קודם היה הקב"ה מפתה למשה שילך בשליחותו, ולא היה רוצה לילך עד מעשה הסנה" (שמות רבה ג, יד).

בעיה זו העסיקה את גדולי המפרשים, למן הראשונים - רש"י והרמב"ן - ועד ל"בית ישראל" מגור. וכן כתב בפי' "ידי משה" על מדרש רבה:

"וכל ימי היה קשה לי על אדון כל הנביאים איך לא שמח בשליחות של הקב"ה? והאיר ה' עיני שאמרתי התנצלות גדול על מרע"ה כו", עיי"ש תירוצו.

ולענ"ד קשה להאמין שבשל איזה פלפול (ידי משה), או "שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרון אחיו שהיה גדול הימנו" (רש"י), או "ענותו הגדולה מכל האדם אשר על פני האדמה" (רמב"ן), יעכבו את משה שבעה ימים מלרוץ ולהציל את היהודים...

אלא כך היה מעשה:

כיון שגילה הקב"ה למשה מראש כי יציאת מצרים איננה גאולה סופית,

אלא רק אתחלתא דגאולה, ותהינה עוד צרות וגלויות,

"אהיה אשר אהיה - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לך אמור להם לישראל, אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכיות" (ברכות ט, ב. רש"י שמות ג, יד), הבין משה שפתח לו ה' פתח לתפילה.

ולמד מאברהם אבינו שהתפלל על סדום לאחר שגילה לו ה' סודו.

וכן מצאנו בפרשת כי תשא, "ועתה הניחה לי - כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם" (רש"י שמות לב, י. שמות רבה מד, ז).

במשך שבעה ימים רצה משה לפעול בתפילתו,
 כי מה שהקב"ה חשב את הקץ לא יגרום ח"ו לחשבון חדש,
 אלא שגאולה זו תהיה גאולה מוחלטת שאין לאחריה שעבוד.
 כיון שראה משה שלא עלתה תפילתו,
 הסנה בוער באש - האש על חורבן הבית, אש המוקד באינקוויזיציה בספרד, אש
 המשרפות בשואה,
 אמר משה: רבש"ע, אם אני אינני כדאי וראוי להיות גואל צדק של העם היהודי -
 "שלח נא ביד תשלח", כלומר, שלח נא מעכשיו את פנחס זה אליהו (תרגום יונתן,
 מדרשים), ובלבד שתהיה הגאולה שלימה.

ויכולני לתלות את הדברים באשלי רברבי:

א. "והנה הסנה בוער באשר והסנה איננו אוכל. המפרשים פירשו להראות
 דאף דישראל בערו באש הגליות איננו אוכל, ע"ד חיצי כלים והם אינם כלים,
 כמ"ש הרב כלי יקר, ע"ש. ואפשר להרחיב הדברים דמשה היה רוצה שיגמרו ת'
 שנים במצרים ולא יהיה עוד גלות כמ"ש רז"ל והמפרשים" (פני דוד, שמות).

ב. "וכשאמר לו משה דיה לצרה בשעתה, אמר לו: כה תאמר לבני ישראל
 אהיה שלחני אליכם, לפיכך בא לבקש רחמים על ישראל, ובאמרו שלח נא ביד
 תשלח, לבסוף, כלומר שלא יהיה להם עוד גלות אחרת, כי בגאולה העתידה
 שתהיה במהרה בימינו עתיד הקב"ה לשלוח את אליהו לפני בא המשיח, כמו
 שנאמר, הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' וגו'" (רבינו יונה
 גירונדי על התורה), ודברי התרגום.

משה איננו זקוק להתנצלות כלל, משה ראה את תפקידו להיות סניגורם של
 ישראל.

כי כבד פה וכבד לשון אנכי (שמות ד, י).

וכי היה ספק אצל משה שה' יודע זאת,

והרי כבר אמר לו "ושמעו לקולך" (שמות ג, יח)?

ועוד קשה, אמר משה "ואמרו לי מה שמו מה אמר אלהם",

וכי לכרטיס ביקור הוא צריך?

אלא כך טען משה לפני ה':

ידוע, "כי יד על כס י-ה" - נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד

שימחה שמו של עמלק כולו (רש"י שמות יז, טז),

וכן אומרים בהלל: "מן המצר קראתי י-ה", חצי השם,

כי אנחנו בגלות, ומתפללים ענני במרחב י-ה, בשם השלם (אוצר התפילות).

וממשיך משה:

מאחר שאמרת "אהי-ה אשר אהי-ה", שיהיו גלויות נוספות,

היהודים ישאלו אותי עם איזה שם אתה בא לגאול אותנו,

עם חצי השם או בשם המלא,

זוהי חצי גאולה או גאולה סופית?

מה אני יכול לענות להם - כבד פה וכבד לשון אנכי...

האותות כולם הם סימנים לגלויות,

וכאשר שמע משה "והיו לדם ביבשת" (שמות ד, ט),

כלומר: דמם של מיליוני יהודים, כמו שידענו,

אמר משה: תודה רבה, אם כך, "שלח נא ביד תשלח".

אגב גררא: כשנסעתי להשתטח על קברות אבותינו במערת המכפלה,

שאלתי את השומרים:

אחרי הודיע ה' את אברהם בברית בין הבתרים את כל הצרות העתידות לבא על עם ישראל, "והנה אימה חשכה גדולה נפלה עליו" (רמז לצרות וחשך של גליות. רש"י בראשית טו, יב), מדוע לא התפלל אברהם בעד בניו?

ומדוע לא התפלל בעד בנו כאשר הלך לעקוד אותו, כשם שהתחנן על סדום שהיתה עיר של חוטאים?

ובשובי העירה, אנה הא--להים לידי ספר קדמון,

והנראה מדבריו,

כי אברהם אבינו חשב שבעקידת יצחק הוא פדה את עם ישראל מכל הגלויות,

ונכון הוא שיצחק היה אז כולל את כל עם ישראל.

~~~~~

~ בא ~

בהנחת תפילין קורה משהו קצת מוזר -

מתחילים עם תפילין של יד, ממשיכים עם של ראש,

וחוזרים ליד לסיים עם תפילין של יד.

למה כל ה"אקרובטיקה" הזו?

אנו מבינים שיש כאן "פטנט" כדי לאחד את השל יד והשל ראש, לעשות מהם

כמו מצוה אחת - והסח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו וחוזר עליה מערכי

המלחמה (מנחות לו, א) - אבל למה? היכן מונח סודו של הדבר?

לצערנו, כמו שמתבטא ה"משך חכמה" בשם הגר"א ריש פרשת בא, גם "חז"ל השאירו טמונים בסתר לבבם טעמים לאלפים", ולא גלו לנו איזה סוד מסתתר מאחרי הלכה זו.

בתפילין ישנם שני צדדים, שני אספקטים,

העולים מלשון המקרא וממטבע שטבעו חז"ל בברכות:

א. הצד המכני - של יד.

ב. הצד הרוחני - של ראש.

של יד -

סמל לעבודה במעשה, יישום. "וקשרתם", "להניח תפילין".

של ראש -

סמל לעבודה רוחנית, תיאוריה. "והיו לטטפות", "על מצות תפילין".

"נעשה" מול "נשמע".

סכנת ההפרדה

"נעשה" לבד -

גוף בלא נשמה, מעשה קוף בעלמא, לא עם הארץ חסיד (אבות ב, ה).

"נשמע" לבד -

נשמה ללא גוף [או נגד הגוף], נשמה פורחת באויר.

ותלמוד גדול שמביא לידי מעשה (קידושין מ, ב).

רק כשה"נעשה" מורכב מה"נשמע" יש תכלית ומטרה לעבודה, ואסור להפריד ביניהם.

אי אפשר לקיים מצוות בלי להאמין, או להאמין בלי לקיים מצוות.

ומה יפים דברי חז"ל (שבת פח, א) "מי גילה לבני רז זה... ברישא עשי והדר לשמוע".
 וכן אנו מזמרים בשבת "נעשה ונשמע אמרו כאחד",
 ושמחתי שגם ר' יעקב עמדין בסידורו פירש "כאחד" - בזמן אחד,
 כמו שמור וזכור בדבור אחד.
 וכך ביאר רבינו בחיי בפרשת יתרו מלת יחדיו - שני דברים ביחד.

סוד

ואע"פ שאין אנו מבינים את הדברים -
 הלא הם עומדים ברומו של עולם,
 ולפחות חייבים לדעת שיש לחיבור התפילין שרש עמוק על פי הסוד,
 דומיא דסמיכת גאולה לתפילה.
 הראשונה הנה כמו הכנה ובסיס לשניה -
 תפילין של יד באות כאתערותא דלתתא,
 ושל ראש כאתערותא דלעילא,
 ואסור להפסיק באמצע.

דביקות

רצוני להעלות עוד נקודה השייכת לאספקט המכני בתפילין של יד.
 כתוב בתורה: "ואתם הדבקים..." (דברים ד, ד), "ולדבקה בו..." (דברים ל, כ).
 שואל הספרי (דברים ל): "ולדבקה בו, וכי היאך איפשר לו לאדם לעלות למרום
 ולדבק באש... אלא הדבק בחכמים ובתלמידיהם", וכן אמרו בגמרא (כתובות קיא,
 ב): "וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה? אלא, כל המשיא בתו לתלמיד חכם,

והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהגה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה".

ובפשטות זהו תירוץ קצת רחוק...

אם כן, מי שאיננו בעסקים או במצב של שידוכים, איך הוא יקיים את המצוה הזו?

הפתרון פשוט מאוד -

כשיהודי מניח תפילין, הוא קושר את הרצועות על הזרוע,

אין לך דביקות והתקשרות לה' גדולה מזו.

רצועות - קשרים המשמשים להתקשרות.

קשר התפילין עם אותיות ה', ממש מקשרים את היהודי לאביו שבשמים.

"וקשרתם" אומר הכתוב, יש ערך לקשירה עצמה.

וכך הוא מבנה המקראות:

א. "שמע ישראל" - יראה.

ב. "ואהבת" - אהבה.

ג. "וקשרתם" - דביקות.

מוחלט

לאחר האספקט המכני,

רציתי גם לומר מילה על הצד הרוחני שבתפילין של ראש,

ולהיכנס פנימה, אל תוך הבתים.

"שמע ישראל... ה' אחד".

אחד - מושג אבסולוטי, יחודי ומוחלט.

ובמקביל,

אמרו ז"ל (ברכות ו, א) שבתפילין של הקדוש ברוך הוא כתוב:

"ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (דה"א יז, כא).

איך יהודי יכול להדגים את המושג הזה?

והתשובה -

"ואהבת... בכל לבבך", אהבה טוטאלית, אבסולוטית.

ואמנם, פירשו חז"ל בכל מאדך - בכל ממונדך (ברכות נד, א),

ומה יעשה מי שאין לו כסף?

אלא הפירוש הוא - בכל המאוד שלך,

במירב ההתלהבות שלך! (ושוב מצאתי כן בחזקוני שם).

~~~~~

~ משפטים ~

"אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" (שמות כב, ז).

הקפידה התורה על פגיעה במלאכתו של אדם,

שבאה לו בזיעת אפיו.

[השווה בבא קמא עט, ב: "בא וראה כמה גדול כח של מלאכה, שור שביטלו ממלאכתו - חמשה, שה שלא ביטלו ממלאכתו - ארבעה"].

~~~~~

~ כִּי־תִשָּׂא ~

מהיכן ידע משה לשבור את הלוחות?

עי' רש"י (שמות כא, א) "כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים".
והם אמרו "אלה אלהיך ישראל" (שמות לב, ד),
אם כן נפסלו לוחות הראשונים [שמעתי בשם ר' יעקלע (שליט"א) [זצ"ל], מפי נכדו].

"כי קרן עור פניו" (שמות לד, כט) -

"כשמשה כתב את התורה נשתייר בקולמוס קימעא והעבירו על ראשו
ומשם נעשו לו קרני ההוד" (ילקוט שמעוני כי-תשא רמז תז).
ישנם דברי אמת שעדיף לשמרם בלב...

~ ~ ~ ~

~ נִשָּׂא ~

תמיד אמרתי לחברי הבחורים, אל תתיאשו מקושיה,

יעברו שנים ופתאום תמצאו אותה [אם היא ישרה] באיזה ספר קדמון.
מעודי עד היום הזה לא ידעתי
למה טרח הכתוב לכתוב את פרשת הנשיאים י"ב פעם באותה הלשון,
כאשר תלי תלים של הלכות שבת באות רק ברמזים מועטים?
וכבר אמרו, יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים.

תירוץ מאד אקטואלי תמצאו בילקוט מעם לועז, נשא עמוד פח: "וכן אומר הזהר הק' שאילולא הביאו י"ב השבטים הללו את י"ב קרבנותיהם באותם י"ב הימים, לא היה קיום לאומה הישראלית בפני י"ב הנשיאים של ישמעאל, שכן בהבאת הקרבנות האלו התגברו על י"ב נשיאי ישמעאל, ולכן טרח הכתוב ופירט את הקרבנות של כל נשיא ונשיא לחוד, שהרי היה אפשר לכתוב קרבנו של הנשיא הראשון, ואחר כך לומר שזה היה קרבנו של נשיא פלוני ושל נשיא פלוני ביום פלוני, מאחר שלא היה הבדל בקורבנותיהם. אבל מפני הסודות הגדולים שיש בכל קרבן וקרבן האריך הכתוב בתיאור קרבנותיהם." וכו', עיי"ש.

~~~~~

~ בהעלתך ~

שני סוגי נרות היו בבית עולמים -

נר המערבי, התמידי, הנצחי,

מסמל תמידיות השכינה בתוך עם ישראל (ושכנתי בתוכם, שמות כה, ח).

ונר המנורה שמדליקים אנו מהנר הא-להי.

כי עלינו להביא בעולם את האור הא-להי,

דהיינו נר מצוה ותורה אור - על ידי הכהן,

כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' (מלאכי ב, ז).

~~~~~

~ חקת ~

למרות סדר הפוך שנמצא במדרש,

ואלמלא שאיני כדאי, הייתי דורש:

אדומה - זה אדום שטימא את כל העולם,

יהפוך הוא לאפר ועפר, כדי להביא כפרה וטהרה גמורה לעם ישראל,

וכן מצאנו בהפטרות שבת הגדול:

"כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם" (מלאכי ג, כא),

ובהפטרות וישלח:

"והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום"

(עובדיה א, יח).

ובכך נפתרה הסתירה במה שהפרה מטמאת טהורים ומטהרת טמאים,

זה פשוט מראה על שני זמנים שונים.

ובצדק הגויים מונים את ישראל דווקא על חוק זה,

שהרי הוא מתנבא על מפלתם העתידה.

"אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" (קהלת ז, כג)

"אמרו לו תלמידיו [לרבי יוחנן בן זכאי]:

רבינו, לזה דחית בקנה, לנו מה אתה אומר?

אמר להם: חייכם, לא המת מטמא ולא המים מטהרין,

אלא אמר הקב"ה חקה חקקתי גזירה גזרתי,

אי אתה רשאי לעבור על גזירתי, דכתיב זאת חוקת התורה" (במדבר רבה יט, ח).

תדע, שאף על פי שנאמר כאן "חק",

אין פירושו חק לחלוטין, הרמטי.

מותר לנו לחקור ולדרוש טעמו עד מקום שידינו מגעת (עי' אור החיים פרשת חקת).

יש חשיבות רבה בהבנת המכניזם של החק.

כלומר, אנו מבינים, וגם חובה להשתדל להבין, את ה"מה",

רק ה"למה" נשאר למעלה מתפיסת אנוש.

פרט למשה רבינו שגילה לו ה' את כל מסתוריו.

וכן אמרו: "ויקחו אליך פרה אדומה - א"ר יוסי ברבי חנינא: אמר לו הקב"ה

למשה, לך אני מגלה טעם פרה, אבל לאחר - חקה" (במדבר רבה יט, ו).

אמנם, לעתיד כתיב "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכריה יג, ב),

כלומר: כשיבא מלך המשיח תעבור רוח הטומאה מן הארץ,

וכך עושים במי אפר פרה אדומה.

אנו נבין את הענינים רק לעתיד לבא,

ונראה בעינינו בשריפת אדום על ידי מלך המשיח.

הדא הוא דכתיב (עובדיה א, יח) "והיה בית יעקב אש... ודלקו בהם ואכלום".

וזה ממש מקביל למה שכתוב בפרשת שמות (ג, יד וברש"י):

"אהיה אשר אהיה" - אהיה עמם בצרה זו אשר אהיה עמם בשעבוד שאר

מלכיות. אמר לפניו רבונו של עולם, מה אני מזכיר להם צרה אחרת דיים בצרה זו.

אמר לו יפה אמרת... אתה צודק, רק לך אני אומר.

וכך, השתדלו רוב הפרשנים להמציא הסבר פילוסופי להבנת הצד הנגלה של החידה הנ"ל.

והצד הנסתר, אותו גילה השי"ת למשה נבין רק לעתיד לבא.

וכן הם הדברים אצל שעיר המשתלח.

השעיר מכפר על כל ישראל ומטהר אותם מכל עוונותיהם,

ומאידך גיסא הוא מטמא את המשלח,

כדכתיב (ויקרא טז, כו) "והמשלח את השעיר לעזאזל...".

ונראה, שיש לפרש את הכתוב

"זאת התורה, אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד) -

א. אתם קרויים אדם (יבמות סא, א).

ב. בית לא נאמר אלא אהל, כלומר דירת עראי, בגלות המר.

[ומטעם זה בית ראשון ובית שני קרויים רק אהל, ראה ירמיהו י, כ].

ועל כך באה השאלה -

למה אנו יושבים ומתים כמה אלפי שנים בגלויות שונות,

ובפרט תחת יד אדום,

עד שנזכה לכפרה סופית?

על זה התשובה

"חקה חקקתי, גזירה גזרתי ואין אתה רשאי להרהר בה".

המלה גזירה מורה על גזירה קשה.

מצד שני, לא לחנם מונים העכו"ם את ישראל חקה זו, כמו שמובא ברש"י. הרגישו הגויים שהחק המסתורי הזה נוגע להם, ואנו רוצים להסתיר מפניהם את האמת. אם נאמר להם שהם מטמאים טהורים עכשיו, ומטהרים טמאים לעתיד לבא, הם רק יגבירו את שנאת עשו ליעקב. תשע פרות נשרפו מימי משה רבינו עד חורבן הבית השני (ילקוט ראובני חקת). והעשירית...

"נעברה נא בארצך" (במדבר כ, יז) -

כל זה אינו אלא בהעברה של עתה, אבל כשיעברו לעתיד לבא, כי משה הוא אשר יהיה מושיע ורב, אז לא יקבל עליו כל התנאים, אלא להורישם ולהומם ולבזז בהם דכתיב בית יעקב אש ובית עשו לקש (אור החיים). לכן שלח לנו הקדוש ברוך הוא רפואה קודם למכה, היינו פרשת פרה אדומה - שריפת אדום - כמו שכתבנו. ובכל דור ודור יש משהו מאפר פרה שעשה משה, רמז לדברי האור החיים. את הפרה העשירית עתיד לשרוף מלך המשיח במהרה בימינו, ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה וגו' - שהוא עתיד לדחוף שר שלהם ממחציתו, ושחט אותה לפניו - כי זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום (בחי').

מה שכתבתי ששריפת פרה אדומה היא שריפת אדום,

"הלעיטני נא מן האדם האדם הזה", אדומה לחלוטין, רשע לחלוטין, ולעיתיד לבא ישרף לחלוטין למען תהיה טהרה וכפרה לחלוטין לעם ישראל. גיליתי שזה כבר נמצא בפסיקתא דרב כהנא (ד, ט).

עכשיו, שהגענו עד כה, אפשר להבין מה שאמר שלמה המלך

"אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" (קהלת ז, כג) -
אמרתי להביא את מלך המשיח מיד, לפי שאני בן דוד,
אבל "היא רחוקה ממני" - רחוקה עוד אלפי שנים.
ועל השאלה מדוע, באה התשובה מן השמים -
"חקה חקקתי, גזירה גזרתי ואין לכם רשות להרהר בה".

~~~~~

~ ואתחנן ~

תדע, שמשה רבינו מת בארץ ישראל -

ארץ בני גד וראובן, וכן מרים (עי' משך חכמה ריש פרשת ראה, ופרשת חקת ד"ה וימת אהרן).

"דרש רבי שמלאי: מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י? וכי לאכול מפריה הוא צריך? או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא", אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי" (סוטה יד, א).

הקשה המשך חכמה -

והלה משה רבינו היה עומד בעבר הירדן, שהיא חלק מארץ ישראל?
ולוא שאיני כדאי הייתי אומר,
שמשה נתאוה להביא ביכורים,
ואפשר דס"ל למשה רבינו דעבר הירדן איננה זבת חלב ודבש,
ואין מביאים ממנה ביכורים.
ועוד, דצריכים להביא ביכורים לירושלים, ההר הטוב הזה,
ורק בירושלים ניתן להודות לה' על ארץ ישראל בצורה מושלמת.
ואכן, ביכורים היא מצוה גדולה חתימת השטר וקיומו,
ואילו היה משה נכנס ומביא ביכורים היינו יושבים בארץ ישראל לנצח -
בלי חורבנות ובלי גלויות.

ועוד קשה לי - הרי משה לוי היה, או כהן, ללא ירושה.

האם רק רצה לקבל מעשרות?

אכן, גם לשרת בבית עולמים ולקבל את הביכורים מהישראלים, כשלוחא
דרחמנא, זה ענין גדול, שאליו התגעגע משה רבינו.

כבר אמרתי מזמן שמשה צריך היה להישאר במדבר,

להפגין סולידריות עם העם שהוציא ממצרים,

ולהביא אותם ארצה אתו בזמן התחיה.

ומצאתי אחר כך רעיון זה בתנחומא (חקת לב. ואתחנן ו), ושמחתי.

כבר לא נשאר לנו שום מקום להתגדר בו...

"שמע ישראל... ה' אחד" (דברים ו, ד),

אחד - מוחלט.

וכן, "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (שמו"ב יז, כג).

והאהבה היא אחת - מוחלטת - "בכל"!

אין אהבה לחצאין:

בכל לבבך - במובן הרוחני, הרגשי.

בכל נפשך - במובן הפיסי, מסירות נפש.

בכל מאודך - במובן החומרי.

אהבת ה' צריכה להיות טוטאלית, ללא שיור, בכל המובנים.

כמו הלב, שכאשר עורק אחד שלו נסתם,

הוא אינו יכול למלא את תפקידו.

~~~~~

~ עקב ~

גם צרפת ארץ זבת חלב ודבש היא, ובמה נשתבחה ארץ ישראל?

אלא על כרחך ארץ זבת חלב ודבש בארץ ישראל פירושו ענין רוחני,

כמו שכתוב "דבש וחלב תחת לשונך" (שיר השירים ד, יא),

כלומר - לימוד תורה.

מצוות התלויות בארץ -

כיון שהארץ קדושה, גם פירותיה נתמלאו מקדושתה.
וזאת היא הכוונה של נודה... בברכת המזון.
לכן אי אפשר לאכול את הפירות, בגלל קדושתם,
אלא על ידי פדיון - ביכורים, תרומות ומעשרות,
אז עוברת הקדושה לחלקם של הכהנים שהם עצמם במעלת קדושה [וקדשתו],
וגם אוכלים אותם בטהרה.
ואחרי כל המתנות, יוצאים הפירות לחולין ומותרים לכל.
ויש שגם ישראל אוכל - רק בירושלים - וקדושת המקום גורמת.

שוב מצאתי בחומש העמק דבר, הוספות לפרשת בהר,
על הפסוק (ויקרא כה, יג) "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו" -
הוא מוכרח לשוב לאחוזתו, דזהו בכלל קדושת הארץ,
שיהא כל אחד יושב בחלקו,
ולפיכך נענשו אלימלך, מחלון וכליון שיצאו ממקומם.

מפתח מקורות

הפסוקים המודגשים הם הפסוקים המבוארים

27	בראשית יז, ז-ח		בראשית
331	בראשית יד, כ	7	בראשית א א-ב
28	בראשית יח, יט	8	בראשית א, כח
29	בראשית יח, לג	65	בראשית א, כה
30	בראשית יט, ג	9	בראשית ב, ג
31	בראשית יט, יז	9	בראשית ב, ג ברמב"ן
226	בראשית כא, כג	10	בראשית ב, טז-יז
32	בראשית כב, ו	10	בראשית ג, ו
34	בראשית כג, יא	10	בראשית ג, ז
35	בראשית כד, טז-כ	11	בראשית ד, א-ב
	בראשית כד, כח, כט, נה, נח	13	בראשית ו, יא-יג
36		14	בראשית ו, טז
37	בראשית כד, לד	15	בראשית ט, ה
38	בראשית כד, נ	17, 324	בראשית ט, ו
39	בראשית כד, סד	17	בראשית ט, ו ברש"י
40	בראשית כה, יט	18	בראשית ט כה-כז
40	בראשית כו, כז, לא	258	בראשית י, ט ברש"י
103	בראשית כה, כא	19	בראשית יא, יז
41	בראשית כה, כג	19	בראשית יא, ד
43	בראשית כה, לב	19	בראשית יא, ח-ט
44	בראשית כה, לד	21, 22, 249, 374	בראשית יב, א
44	בראשית כו, יג	22	בראשית יב, י
46	בראשית כז, כא-כד	23	בראשית יב, י ברמב"ן
46	בראשית כז, כא-כד	24	בראשית יג, ו-ז
55	בראשית כז, מה	26	בראשית יד, ד

78	בראשית מו, כח	47	בראשית כח, יב
78	בראשית מו, כח ברש"י	48, 331	בראשית כח, כב
79	בראשית מז, כז	226	בראשית כח, כב
83	בראשית מח, א ברש"י	49	בראשית כט, י-יא
81	בראשית מח, ה	50	בראשית כט, יז
82	בראשית מח, ח, ט	51	בראשית כט, לא
83	בראשית מח, כ	51	בראשית כט, לב
84	בראשית מח, כא	53	בראשית לב, ד
85	בראשית מט, א	54	בראשית לב, יא
86	בראשית מט, ה-ז	55	בראשית לב, כה
68	בראשית נ, ז-ח, יא	56	בראשית לב, כט
84	בראשית נ, כד	58	בראשית לד, ל-לא
	שמות	59	בראשית לה, ב
		378	בראשית לה, כב
93	שמות ב, יב	61	בראשית לז, ג, ד
95	שמות ג, יב	62	בראשית לז, יח
352	שמות ב, כג	63	בראשית לז, כב
96	שמות ו, א	63	בראשית לב, כז
99	שמות ו, ו-ח	64	בראשית לח, ח-י
100	שמות ו, יב-יג	65	בראשית לט, ח-ט
149	שמות ז, כו	67	בראשית מא, ב-ה
102	שמות ח, ח-ט, כו-כז	68	בראשית מא, מ, מד
91	שמות שמות א, א-ה	69	בראשית מב, ח
103	שמות ח יח-יט	70	בראשית מב, יא
103	שמות ט ד, כו	71	בראשית מב, כא
103	שמות ט, כז	72	בראשית מב, לב
101	שמות ט, כז	72	בראשית מב, לו
106	שמות יב, ב	74	בראשית מה, ג
107	שמות יב, יא	75	בראשית מה, ח
108	שמות יב, מב	76	בראשית מה, כז
109	שמות יג, ח	76	בראשית מה, כז ברש"י
110	שמות יג, טז	77	בראשית מו, ו, ז
111	שמות יג, יז	77	בראשית מו, ו, ז

142	שמות כח, לח, לה	115	שמות יג, יח
143	שמות כח, מג	112	שמות יד, יא, יג-יד
144	שמות כח, לו, לח	114	שמות יד, יג
144	שמות כט, ו	113	שמות יד, יד
146	שמות ל, יט, כא	114	שמות טו, א
147	שמות ל, יט-כא	116	שמות טו, כה
148	שמות לב, ז, י-יא	117	שמות טז, יט
122	שמות לב, ז	113	שמות יז, ט
91	שמות לב, ז ברש"י	119	שמות יח, א
150	שמות לב, יט	120	שמות יט, ה, ו
151	שמות לב, כה	121	שמות יט, כא, כד-כה
83, 255	שמות לג, יא	37	שמות כ, ב
152	שמות לד, כט	122	שמות כ, ז
39	שמות לד, ל	316	שמות כ, ז-י
154	שמות לה, ב	124	שמות כ, יב
153	שמות לה, ג	125	שמות כ, יד, יז
154	שמות לה, כא	126	שמות כא, טז
155	שמות לה, כז, כח	127	שמות כא, יח-יט
156	שמות לה, ל, לא	128	שמות כב, כד-כה
158	שמות לז, א, י, כה	129	שמות כב, כד
160	שמות לט, יד	17	שמות כב, ח
161	שמות לט, מב-מג	131	שמות כג, כה
162	שמות מ, לד-לה	132	שמות כד, ז
163	שמות לד, לו-לז	222	שמות כד, ז
	ויקרא	133	שמות כה, ח
91	ויקרא א, ברש"י	134	שמות כה, טו
167	ויקרא א, ג-ד	135	שמות כה, כ
168	ויקרא ב, ג	136	שמות כה, מ
169	ויקרא ב, יא	137	שמות כו, לג, לה
170	ויקרא ג, ה	139	שמות כח, ד
171	ויקרא ד, ג	139	שמות כח, ד ברש"י
172	ויקרא ה, כא	140	שמות כח, יב, כח, כט
		141	שמות כח, לב

207	ויקרא יט, לג-לד	173	ויקרא ו, א-ו
208	ויקרא כא, א	174	ויקרא ו, יג
210	ויקרא כא, יא	175	ויקרא ו, יח
210	ויקרא כב, לב		ויקרא ו, יח ב"תולדות יצחק"
212	ויקרא כג, ג	176	
213	ויקרא כד, ג	177	ויקרא ו, כ
215	ויקרא כד, יט-כ	177	ויקרא ח, ה
216	ויקרא כה, ב-ו	178, 195	ויקרא ח, יג
217	ויקרא כה, יא, יז	180	ויקרא ט, ה-ו
219	ויקרא כה, יז	181	ויקרא י, א-ב
220	ויקרא כה, כג	182	ויקרא י, ט
221	ויקרא כה, לה	184	ויקרא י, טז-כ
222	ויקרא כו, ג	185	ויקרא יא, ג, מד
223	ויקרא כו, יא	186	ויקרא יב, ד
224	ויקרא כו, טו, ל, מה	187, 188	ויקרא יג, ב
225	ויקרא כו, כא, כד		ויקרא יג, ב ב"אלשיך הקדוש"
226	ויקרא כו, יא, מב	187	
	במדבר	189	ויקרא יג, מה
		190	ויקרא יג, מו
231	במדבר א, א-ג	192	ויקרא יד, ג
232	במדבא א, מט, נ	193	ויקרא יד, ו-ז
233	במדבר ב, ב	194	ויקרא יד, יד
234	במדבר ג, א-ב	195	ויקרא טו, כח
235	במדבר ג, ב-ד	197	ויקרא טז, א-ב
237	במדבר ד, יט, כ	198	ויקרא טז, ח
238	במדבר ד, כד-לא	199	ויקרא יח, ג
239	במדבר ה, ו-ז	201	ויקרא יח, ה
240	במדבר ו, ה	199	ויקרא יח, מה ברש"י
242	במדבר ו, יא	8	ויקרא יט, ב
238	במדבר ז, ט	202	ויקרא, יט,
243	במדבר ז, יח	203	ויקרא יט, טז
244	במדבר ז, יב, כד, ל	204	ויקרא יט, יז
245	במדבר ח, ב	205	ויקרא יט, ל

274	במדבר כ, ח	246	במדבר ח, יט
275	במדבר כא, ה-ו	246	במדבר ח, יט ברש"י
276	במדבר כא, ח-ט	248	במדבר ט, ז
276	במדבר כא, ח ברמב"ן	248	במדבר י, ל-לא
273	במדבר כ, כט - כא, א	251	במדבר יא, ד
277	במדבר כב, יב	249	במדבר יא, כח-כט
278	במדבר כב, יג-טו	250	במדבר יא, יד
279	במדבר כב, ל	251	במדבר יב, ג
280	במדבר כג, ט	309, 310	במדבר יב, לז
282	במדבר כג, יט	253	במדבר יג, א-ג
283	במדבר כד, ה	255	במדבר יג, טז
279	במדבר כד, יא	256	במדבר יג, לא
285	במדבר כה, יא-יג	258	במדבר יד, ד, ט
286	במדבר כו, ה	256	במדבר יד, לז
261, 287	במדבר כו, יא	257	במדבר טו כב-כג
288	במדבר כז, ז-ט	257	במדבר טו, כג ברמב"ן
289	במדבר כז, יב-יג	259	במדבר טו, לט
290	במדבר כח, טו, כב	260	במדבר טז, א
292	במדבר ל, ג	262	במדבר טז, ג
293	במדבר ל, יז		במדבר טז, א ברש"י וברמב"ן
294	במדבר לא, ד	260	
295	במדבר לב, ו	263	במדבר טז, ג
295	במדבר לג, נג	264	במדבר טז, יג-יד
297	במדבר לה, ד-ה	265	במדבר טז, כח
298	במדבר לה, כה	263, 265	במדבר יז, ו, כח
300	במדבר לה, כח	268	במדבר יז, י
300	במדבר לה, ל	263	במדבר יח, ד
	דברים	269	במדבר יח, כג-כד
305	דברים א, ג-ד	271	במדבר יט, א, ב
305	דברים א, ד ברש"י	272	במדבר יט, יב
306	דברים א, ח	209	במדבר יט, יג
306	דברים א, ח ברש"י	273	במדבר כ, א-ב
		96	במדבר כ, יב

343	דברים כא, ח	307	דברים א, יז
345	דברים כב, י	253	דברים א, כב
346	דברים כג, ה	308	דברים א, כג
347	דברים כג, י	309	דברים א, לז
347	דברים כג, י ברמב"ן	311	דברים ג, כה-כח
347	דברים כג, י בספרי	312	דברים ג, כז-כח
348	דברים כג, י במשך חכמה	313	דברים ד, ב
348	דברים כד, ט	314	דברים ד, ט-י
349	דברים כד, יד-טו	314	דברים ד, ט ברמב"ן
349	דברים כד, טו ברש"י	316	דברים ה, יד-טו
351	דברים כו, ג	317, 376	דברים ו, ד
352	דברים כו, ז	319	דברים ח, י
353	דברים כו, טז	321	דברים ח, יז-יח
	דברים כו טז ברש"י ורמב"ן	322	דברים ט, ה-יב
353	ואור החיים	323	דברים ט, יא
354	דברים כז, טז	325	דברים י, יב-יג
355	דברים כז, יח	327	דברים יא, כז
356	דברים כח, י	329	דברים יב, ה
357	דברים כח, מז	330	דברים יג, ה
359	דברים כט, ט-יא	331	דברים יד, כב
360	דברים כט, כח	332	דברים טו, ז-ח
	דברים כט, כח ברש"י וברמב"ן	333	דברים טו, ב
360		334	דברים טו יב-יד
361	דברים ל, ב	335	דברים יב, טו
362	דברים ל, יא-יד	336	דברים טז, יט
363	דברים ל, טו	337	דברים טז, כב
365	דברים לא, א	338	דברים יז, י-יא
	דברים לא, א בתרגום יונתן	340	דברים יז, טו-יז
365		341	דברים יח, יג
	דברים לא, א באבן עזרא ורמב"ן	341	דברים יח, יג ברש"י
365		342	דברים כא, ז
366	דברים לא, א באור החיים	342	דברים כא, ז ברש"י
366	דברים לא, ז, כג	344	דברים כא, א, ג

132	שבת פח, א	368	דברים לא, יב
132	שבת קכז, א	369	דברים לא, יט
183	פסחים קט, א	370	דברים לב, א
77	פסחים קיז, א	371	דברים לב, ב
100	פסחים קיח, א	372	דברים לב, ב ברש"י
211	יומר פו, א	372	דברים לב, טו
373	חגיגה ט, ב	374	דברים לב, מג
202	יבמות ה, ב	375	דברים לב, נב
242	נזיר כב, א	252, 289	דברים לג, ד
210	נזיר מז, ב	368, 376, 381	
29	סוטה יד, א	377	דברים לג, ו
196	גיטין ב, ב בתוספות	379	דברים לג, יח
37	קידושין מא, ב	380	דברים לג, כא
272	קידושין סב, א	381	דברים לג, כט
127	בבא קמא פה, ב		
217	בבא מציעא נח, ב		נ"ך
234	סנהדרין, יט, ב	79	שמואל ב ז, כג
369	סנהדרין כא, ב	285	מלכים א יט, יב
286, 378	מכות י, א	41, 93	תהלים פט, ג
300	מכות יג, א	287	תהלים צט, ו
145	זבחים פח, ב	267	תהלים קלט כא-כב
356	מנחות לה, ב	245	משלי כ, כז
110	מנחות לז, א	224	קהלת ז, כ
291	חולין ס, ב	287	דברי הימים א, ו יח-כב
55	חולין צא, א		
256	ערכין טו, א		משנה
175	ירושלמי יבמות ח, ג	276	משנה ראש השנה ג, ח
339	ירושלמי הוריות א, א	43, 83	פרקי אבות ג, יז
	מדרשים		גמרא
8	אבות דרבי נתן, יא	208	ברכות יט, ב
16	בראשית רבה לד, ה	182	ברכות לב, א
245	תנחומא בהעלותך, ב	176	ברכות לד, ב

201 רמב"ם הלכות שבת, ב, ג
 329 רמב"ם הלכות בית הבחירה ו, טו
 197 מורה נבוכים ג, מז

טור ושולחן ערוך

208 טור אורח חיים קמב
 332 שולחן ערוך יורה דעה רמט, א

23 פסיקתא זוטרתיא בראשית יב, י
 103 פסיקתא זורקטא בראשית כה, כא
 92 ספרא א, ז
 337 מדרש הגדול על דברים טז, כב

רמב"ם

315 רמב"ם הלכות יסודי התורה ח, א
 132 רמב"ם הלכות תלמוד תורה ג, ג